

საქართველოს სახელმწიფო არქივები

სამეცნიერო-საფორმირებელი სახელმწიფო

მ. შაბაძის, ა. ილიაშვილის, შ. ჩხეიძის

საერთო რედაქციით

ცენტრალური სახელმწიფო საისტორიო არქივი

მართულ ხელნაწერთა კოლექციის აღწერილობა

I

ზედგენილია ვკოფ. ს. ქაქაბაძის და ვ. გავრუძის მიერ

აკად. კ. ქაქელიძის რედაქციით

ლაბეჭდა საარქივო სამშართველოს სამეცნიერო საბჭოს
დადგენილებით.

პ/მგ. რედაქტორი მ.: ვაზარიძე

წინასიტყვაობა

წინამდებარე აღწერილობა მოიცავს საქართველოს ცენტრალური სახელმწიფო საისტორიო არქივის ქართული ხელნაწერების კოლექციის ერთ ნაწილს. ეს კოლექცია მოთავსებულია ხსენებულ არქივის ძველ საბუთთა განყოფილებაში, სადაც ქართული ხელნაწერების საერთო რაოდენობა უდრის 630 შესანახ ერთეულს. გარდა ამისა იქვე დაცულია სპარსული, სომხური, არაბული და სხვ. ხელნაწერებიც.

ხსენებული კოლექცია შედგა საბჭოთა ხელისუფლების დროს. როგორც ცნობილია, ქართველი ხალხის ისტორიის დოკუმენტალური მასალების გეგმიანი შეკრება და კონცენტრაცია, აგრეთვე მეცნიერული მიზნებისათვის მათი გამოყენება განსაკუთრებით განვითარდა ლენინ-სტალინის დიად ეპოქაში. დაწყებული 1921 წლიდან საქართველოში გაცხოველებული მუშაობა წარმოებს საარქივო ფონდების და საერთოდ წერილობითი ძეგლების შესაკრებად. 1921 წლიდან საქართველოს სსრ ცენტრალური არქივი (მაშინ ასე ეწოდებოდა ცენტრალური საარქივო ორგანოს), აწარმოებდა სისტემატიურ მუშაობას ძველ ქართული საბუთების, ხელნაწერების შეკრებისა და დაცვის მიზნით. პირველ ხანებში ცენტრალური არქივი შეკრებილ ხელნაწერებს აბარებდა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტთან არსებულ სიძველეთასაცავს, ხოლო შემდეგ (1923 წლიდან), როდესაც მუშაობა ამ მიმართულებით გაფართოვდა, თვით საისტორიო არქივში შეიქმნა ძველი ხელნაწერების ფონდი. ამასთანავე დასავლეთ საქართველოში შეკრებილი ხელნაწერები და საბუთები ძველი ნაბეჭდი ქართული წიგნებითურთ გროვდებოდა ქუთაისში, სადაც საქართველოს ცენტრარქივს თავისი განყოფილება ჰქონდა. ხოლო რადგანაც კოლექციების დაცვა უფრო მოსახერხებელი და უზრუნველყოფილი იყო 1922 წელს გახსნილ ქუთაისის სახელმწიფო მუზეუმში, ამიტომ შეკრებილი მისაღები ხსენებულ მუზეუმში გროვდებოდა; სადაც დარჩა კიდევ იმ მიზნით, რომ მომავალში სამეცნიერო მუშაობისათვის სათანადო ბაზა შექმნილიყო ქუთაისში. ამ გარემოებით აიხსნება, რომ სსრ ცენტრალურ სახელ-

მწიფო საისტორიო არქივის ძველ საბუთთა განყოფილებაში თავმოყრილია ამ ეამად საბჭოთა ხელისუფლების დროს უმთავრესად აღმოსავლეთ საქართველოში შეკრებილი ხელნაწერები. კოლექციაში წარმოდგენილია აგრეთვე ლენინგრადის და მოსკოვის საცავებიდან რევვაკუაციის წესით უკან დაბრუნებული მცირე რიცხვის, მაგრამ მეტად მნიშვნელოვანი ძველი ქართული ხელნაწერები, რომელნიც ქვემო აღწერაში თავ თავის ადგილას არიან აღნიშნულნი. მოსკოვიდანვე ჩამოტანილია ალ. ხახანაშვილისეული მასალები და ძველი ხელნაწერები (81 შესანახი ერთეული). საქართველოში ხელნაწერები იკრიბებოდა უმთავრესად კერძო პირთაგან და ეკლესია-მონასტრებიდან, რის გამოც კოლექციას შინაარსის მხრივ, შემთხვევითი ხასიათი აქვს, რადგანაც საკითხი იდგა ყოველგვარი ქართული ხელნაწერის მიღების და დაგროვების შესახებ მიუხედავად მათი შინაარსისა. ამით აიხსნება, რომ კოლექციაში ხშირად გვხვდება ქრისტიანული საკულტო ხმარების ხელნაწერი წიგნები, კერძო პირებიდან მოპოებული, თუ ეკლესია-მონასტრებიდან წამოღებული.

კოლექციაში არის ხელნაწერები დაწყებული IX ს-ნის II ნახევრიდან ვიდრე XIX საუკუნემდის. ეს ხელნაწერები შეიძლება დაიყოს შემდეგ დარგებათ: ისტორია, ფილოლოგია (გრამატიკები, ლექსიკონები), ძველი საერო მწერლობა, საერო და საეკლესიო სამართალი, ფილოსოფია, ლეთის-მეტყველება, ბუნების-მეტყველება, მედიცინა, რიტორიკა და სხვ. საერო მწერლობიდან აქ არის „ვეფხისტყაოსანი“ (XVIII ს-ნის ხელნაწერი), „რუსულანანი“ (XVII ს-ნის ხელნაწერი), თამარ მეფის შესხმათა XIX ს-ნის I ნახევრის ხელნაწერები, თეიმურაზ I ს ნაწარმოებები, „ყარამანანი“; წარმოდგენილია XVIII ს-ნის დასასრულის და XIX ს-ნის პირველი ნახევრის მწერლები.

საეკლესიო მწერლობიდან არის ოთხთავები (სახარებები), მართლ-მადიდებელ და კათოლიკე ეკლესიათა სალიტურგიკო წიგნები, აპოკრიფები, აგიოგრაფიული ნაწარმოებები, კანონიკური ძეგლები.

ცალკე ხელნაწერთაგან შეიძლება სანიმუშოდ აღნიშნულ იქმნას, მაგ., IX ს-ნის II ნახევრის და ყოველ შემთხვევაში არა უგვიანეს X ს-ნის დასაწყისის ხელნაწერი ოთხთავი (№ 107), რომელიც ტექსტის მხრივ, ეგრედ წოდებული ჯრუჭისეული ტიპის ოთხთავებს უდგება. თავისი სიძველის გამო ხელნაწერს ძველი ქართული ენის თვალსაზრისით ოთხთავის ქართული ტექსტის დასადგენად აქვს უდიდესი მნიშვნელობა.

დიდ მნიშვნელოვანია აგრეთვე თამარ მეფის დროინდელი ოთხ-თავის ხელნაწერი (№ 323), რომელიც წალკიდან არის ჩამო-ტანილი, სადაც ადგილობრივი მცხოვრებთ ის კულტის ობიექ-ტად ჰქონდათ გადაქცეული და მასთან საწირავეები მიჰქონ-დათ. საყურადღებოა, რომ ხელნაწერი წარმოშობით კლარჯე-თიდანაა.

ყურადღებას იქცევს აგრეთვე XVI ს-ნის გულანი მინიატიუ-რებით (№ 302), დიდის ხელოვნებით შესრულებული. ეს ხელნა-წერი დამზადებული ყოფილა სამეგრელოში მთავრის ლევან I-ის დროს.

უნიკალურია ვახუშტის ისტორიის ავტოგრაფი და ვახუშტის მიერვე შედგენილი საქართველოს და მისი ნაწილების რუკები (№104, 105). ვახუშტის ისტორიის მეორე ხელნაწერი (№ 103), დავით თუმანიშვილის მიერ გადაწერილი, შეიცავს ზოგიერთ მი-ნაწერს, ფრიად საინტერესოს ისტორიული მეცნიერების თვალ-საზრისით.

დიად სტალინურ ეპოქაში მეცნიერების საერთოდ და ისტო-რიული მეცნიერების კერძოდ აყვავებამ ერთობ გაზარდა ინტერე-სი პირველ წყაროებისადმი. ლენინურ-სტალინური პარტიის ხელ-მძღვანელობით და პირადად ლ. პ. ბერიას თაოსნობით საქართვე-ლოს საბჭოთა სოციალისტურ რესპუბლიკაში შექმნილ მეცნიერე-ბათა აკადემიის და სხვა სამეცნიერო-საკვლევო დაწესებულებათა ამ ინტერესის დაკმაყოფილების მიზნით საქ. სსრ შინაგან საქმეთა სამინისტროს საარქივო სამმართველო, მას შემდეგ, რაც მან უკვე გამოსცა სახელმწიფო არქივების მოკლე მეგზურები, შეუდგა ცალ-კე ფონდების სამეცნიერო აღწერილობათა გამოქვეყნებას. ერთ-ერთ ასეთი ფონდის აღწერილობას წარმოადგენს წინამდებარე წიგნი. ეს აღწერილობა მიზნად ისახავს შეუქმნას დაინტერესე-ბულ სამეცნიერო დაწესებულებებს და ცალკე მკვლევართ სრული წარმოდგენა სსსრ ცენტრალურ სახელმწიფო საისტორიო არქივში დაცულ ქართული ხელნაწერების შესახებ. ამ მიზნით ყოველი ხელ-ნაწერის აღწერილობას წამძღვანებული აქვს ცნობა ავტორის, საწერ მასალის (ეტრათი, ქალაქი), გადაწერის, თუ დაწერის დროის შესახებ. შემდეგ მოცემულია ხელნაწერის დამახასიათებ-ლი თავისებურებანი ნაწარმოების დაწყებითი და დამასრულებელი სიტყვების მოტანით. ცალკე მოცემულია ეგრედ წოდებული ანდერ-ძები (ხელნაწერის ავტორის თუ გადაწერის) და აგრეთვე მინა-წერებიც.

ხელნაწერები აღწერილია კატალოგში მოცემული სააღრიც-

ხვო ნორმების მიხედვით: კატალოგში კი ხელნაწერები თავის დროზე შეტანილი იყო დაგროვების და შემოსვლის თანრიგის მიხედვით, ხოლო რადგანაც კოლექციის ხელნაწერები ლიტერატურაში იხსენიება ამ კატალოგის ნომრებით, ამიტომ კოლექციის გადაჯგუფება შინაარსობრივად, ხელნაწერების ნომრების შეცვლით, უხერხულად იქმნა აღიარებული.

ტექნიკურ ნიშნებად ტექსტის გამოცემისას მიღებულია: უბრალო ფრჩხილები აღნიშნავენ ხელნაწერის ნაკლულევანი ტექსტის აღდგენილ სიტყვებს თუ მარცვლებს, კვადრატულ ფრჩხილები კი—აღწერილობის დროს ჩანამატთა და ხანდახან ტექსტის შეწყვეტასაც. გაკვირვებითი ნიშანი შეცლომიანი ტექსტის წაკითხვის უცვლელად დატოვების მაჩვენებელია. კითხვითი ნიშანი უჩვენებს, რომ დაბეჭდილის წაკითხვა ხელნაწერის დეტექტიანობის ანდა გაურკვევლობის გამო არ არის საბოლოო. ხელნაწერის მართლწერა დატულია, გარდა ქარაგმებისა, რომელნიც გახსნილია ან და აღნიშნულია დეფიზით.

ამ პირველ წიგნში მოცემული ხელნაწერების აღწერილობა № 1-დან 250-მდე შედგენილია: ს. კაკაბაძის მიერ; № 251-დან 340-მდე—პ. გაგოშიძის მიერ. დანარჩენი ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა გამოქვეყნებული იქნება ამ აღწერილობის II ტომში, რომელსაც დართული ექნება სათანადო საცნობარო აპარატი: სომხური, სპარსული, არაბული და სხვ. ხელნაწერების აღწერა მოცემული იქნება ცალკე.

ასეთი: სამეცნიერო აღწერილობის გამოცემა პირველი ცდაა საქართველოს საარქივო ორგანოების სინამდვილეში. ამიტომაც მას შესაძლოა ზოგიერთი ნაკლი აღმოაჩინდეს. რედაქცია სიამოვნებით მიიღებს ყოველგვარ შენიშვნებს მით უმეტეს, რომ მას განზრახული აქვს მომავალში ამ მიმართულებით მუშაობის გაცხადვლებს.

ПРЕДИСЛОВИЕ

Настоящее Описание охватывает часть коллекции грузинских рукописей Центрального государственного исторического архива Грузинской ССР. Коллекция находится в Отделе древних актов названного архива, причем общее количество различных грузинских рукописей составляет 630 единиц хранения. Кроме того, там же имеются персидские, армянские, арабские и др. рукописи. Данная коллекция составила после установления в Грузии советской власти. Как известно, плано-вое собирание и концентрация документальных материалов по истории грузинского народа, а также их использование в научных целях развились в великую эпоху Ленина-Сталина. В Грузии, начиная с 1921 г. шла оживленная работа по собиранию архивных фондов и вообще документальных материалов. С 1921 года Центрархив Грузинской ССР, как тогда именовалось архивное управление, вел систематическую работу по собиранию древне-грузинских документов и рукописей. В первое время Центрархив собранные им рукописи передавал существовавшему тогда при Тбилисском государственном университете древлехранилищу, но затем, с 1923 года, когда работа в этом направлении расширилась, фонд древних рукописей был создан при самом Историческом архиве Грузии. Тогда же почти все собранные в Западной Грузии, в частности, в Имеретии рукописи и документы вместе со старопечатными грузинскими книгами концентрировались в Кутаиси, где Центрархив Грузии имел свое отделение. Но так как сохранность этих коллекций тогда более могла быть обеспечена в основанном в 1922 г. Кутаисском государственном музее, то по этой причине собранные материалы передавались в

этот музей, где они потом и были оставлены с целью создания в будущем документальной базы для научной работы в Кутаиси. Этим и объясняется, что в настоящее время в Отделе древних актов Центрального государственного исторического архива Грузинской ССР имеются собранные при советской власти рукописи преимущественно из Восточной Грузии. В коллекции представлены также полученные из ленинградских и московских хранилищ, в порядке реэвакуации, немногочисленные, но весьма важные древне-грузинские рукописи, отмеченные ниже в описании в соответствующих местах. Из Москвы же доставлены материалы и древние рукописи коллекции проф. Ал. Хаханашвили (81 единиц хранения). В Грузии рукописи собирались преимущественно от частных лиц, а также из церквей и монастырей, вследствие чего коллекция по своему содержанию не могла не получить случайного характера, так как вопрос стоял о приеме и собирании всяких древне-грузинских рукописей, независимо от их содержания. Этим и объясняется, что в коллекции имеются в большом количестве книги христианского культового назначения, собранные от частных лиц или взятые из церквей и монастырей.

В коллекции имеются рукописи, начиная со II-ой половины IX века до XIX века. Рукописи можно разделить по содержанию на следующие категории: история, филология (грамматика, словари), древняя светская литература, государственное и церковное право, философия, богословие, естествознание, медицина, риторика и др. Из памятников светской литературы здесь имеются: рукопись XVIII века поэмы Руставели „Витязь в тигровой шкуре“, „Русуданиани“ (рукопись XVII века), оды царице Тамаре (в рукописях I половины XIX века), произведения поэта царя Теймураза I-го, „Караманиани“ (повесть о Карамане) и т. д. Представлены также писатели конца XVIII-го века и I-ой половины XIX века.

Из памятников церковной письменности имеются четвероглавы (евангелия), литургические книги православной и католической церквей, апокрифы, агиографические произведения, канонические памятники.

Из таких рукописей для примера можно отметить четвероглав II-ой половины IX века и во всяком случае не позже начала X-го века (№ 107). По своему тексту этот четвероглав подходит к типу т. наз. джручских евангелий. Вследствие своей древности данная рукопись, с точки зрения изучения древне-грузинского языка и письменности, имеет очень важное значение.

Значительное внимание заслуживает также пергаментная рукопись—четвероглав времен царицы Тамары (XII в. № 323), доставленный из Цалкинского района, где местным жителям он служил культовым объектом—рукописи преподносились пожертвования. Рукопись эта по своему происхождению—из Кларджетии (Южная Грузия).

Заслуживает внимания также так называемый „гулан“—сборник церковных чтений (№ 302)—рукопись XVI-го века, украшенная миниатюрами, которые выполнены с большим мастерством. Рукопись изготовлена в Мегрелии при владетеле Леване I-ом. Имеются также уникальный автограф истории Грузии царевича Вахушти (XVIII век), а также составленные тем же ученым карты Грузии и ее отдельных частей (№ 104—105). Другая рукопись истории того же Вахушти (№ 103), переписанная Давидом Туманишвили, содержит много интересных, с точки зрения исторической науки, приписок.

В великую сталинскую эпоху расцвет науки вообще и, в частности, исторической сильно увеличил интерес к первоисточникам. Для удовлетворения возникших в этом направлении потребностей у созданных в Грузии под руководством Ленинско-Сталинской партии и по инициативе лично Л. П. Берия Академии наук и других научно-исследовательских учреждений Архивное Управление МВД Грузинской ССР, после издания кратких путеводителей своих госархивов, приступило к публикации научных описаний отдельных фондов. Данная книга представляет собой описание одного из таких фондов. Описание ставит себе целью дать заинтересованным научным учреждениям и отдельным исследователям полное представление об имеющихся в Центральном государственном историческом архиве Грузинской ССР грузинских рукопи-

сах. С этой целью описанию каждой рукописи предшествуют сведения об авторе, материале письма (пергамент, бумага), о времени написания памятника или переписки рукописи. Затем даются характерные особенности рукописи с приведением начальных и конечных слов, заключающихся в данном произведении; отдельно приводятся памятные записи об авторе и переписчике, а также приписки.

Рукописи описаны по номерам инвентарного каталога, в который они вносились по мере их накопления и поступления. Перегруппировка коллекции по содержанию, с изменением номеров рукописей, была найдена нецелесообразной, так как рукописи данной коллекции уже вошли под своими номерами в научную литературу. В качестве технических обозначений при издании текста описи принято: в простых скобках обозначены восстановленные слова или слоги, отсутствующие вследствие той или другой дефектности рукописи; квадратными скобками обозначены необходимые смысловые дополнения; восклицательный знак указывает на оставление без изменения данного чтения рукописи; вопросительный знак отмечает непонятность данного места рукописи вследствие ее дефектности или графических особенностей. Правописание оставлено без изменения. Сокращения слов раскрыты или же обозначены дефисом.

В данной I-ой книге рукописи, начиная с № 1 по 250, описаны С. Какабадзе, описание же рукописей № 251 по 340 выполнено П. Гагошидзе. Описание остальных грузинских рукописей будет опубликовано во II-ом томе. К этому же II-му тому будут приложены и соответствующие указатели. Описание армянских, персидских, арабских и др. рукописей будет издано отдельно.

Издание такого научного описания документальных материалов является первым опытом в работе архивных органов Грузии. Вследствие этого возможно, что оно не будет лишено некоторых недостатков. Редакция с удовлетворением примет замечания и пожелания, тем более, что она намерена в будущем еще более расширить эту работу.

მ ა რ ხ მ ა ნ ი

155 ფ.; 29X21; უცხო; თავბოლო ნაკლული; ნუსხური (სათაურები სინგურით); XVIII ს. (ხელის მიხედვით); შემოსული 1924 წ. თელავორის (ქართლს) წმ. თევდორეს ეკლესიიდან.

იწყება: ... რომელნი საცთურისაგან განეთავისუფლდით და გავნათლდით ნათლითა სამღრთოთა, აღვიპყრნეთ კელნი ჩუენნი და ფსალმუნთაებრ ვჰმადლობდეთ ღმერთსა და კედელსა ზედა და ფიცართა და სამღუდლოთა მათ ჭურქელთა გამოსახულთა ხატთა ქრისტეს მკნელითა ჩუენისათა.

წყდება: უკეთუ დღითი დღე არვინ მიიღოს, არა თავს იღების, არამედ საძნაურცა უჩნ და დიდად მწუხარე არნ, ვინათგან უკუჲ არა ზოგადი პური, არამედ პური ცხოვრებისა, და სასმელი არა მსოფლიო, არამედ სასუმელი უკუდავებისა წინაგვც გარეწარად შეერაცხოთა? და ვითარ არა იყოს საქმე ესე პირუტყუსბისა და სიკოფი...

ალექსანდრი ეფრემი, ხახსოვარი წიგნი

29 ფ.; 15,6 X 9,4.; ქალაღი (ცისფერი); 1805.; 1805 წ.; დაუწერელია 5ვ, 7ვ, 8ვ, 20ვ, 21ვ, 23, 24ვ. 25, 26, 27; შემდგენელი—ქართლ-კახეთის დედოფლის მარიაშის მოძღვარი, მღვდელი ეფრემ ალექსევევი. 1803—1805 წ.; შიდა-ქართლის ახალქალაქის თევდორე ტირონის ეკლესიიდან.

1. სია წირვაში მოსახსენებელ პირთა—ქართლ-კახეთის სამეფო სახლის წევრთა იმერთა მეფის სოლომონ II-ის და გრიგოლ დადიანის დართვით, კათალიკოზ ანტონის, ქართლ-კახეთის სხვა და სხვა ეპისკოპოსთა, მონასტრების წინამძღვრებისა, მღვდლებისა და დიაკვნების. ფ. 1—5.

2. მღლის ეფრემ ალექსევეის პირადი და საეკლესიო ხარჯების ნუსხა. ფ. 6 — 12, 21 რ.

3. საღებავების რეცეპტურები. ფ. 13—20 რ.

4. გადასახდელ წირვათა ნუსხა, ფ. 27 v—29.

3

კ მ ნ ღ ა კ ი

გრაგნილი: 1565 X 22,6; ეტრათი, ნუსხა ხუცური; შემკულობანი თავასობისა ტექსტის სხვადასხვა ადგილას, ერთგან—სახის სურათით; XV-ს.; შემოწირული იყო 1924 წ. გრაკალში მცხოვრებ ნიკოლოზ ამილახვარის მიერ.

დასაწყისი: წმიდისა საკურთხეველისა შენისა და თანამღებისა თაყვანისცემისა დიდებისა—მეტყულებებისა შეწირვად შენდა შენ, მეუფეო, შეიწირე პირთაგანცა ჩუენ ცოდვილთა სამწმიდად გალობად და მომხედენ ჩუენ სიტკბოებითა შენითა, მოგვიტევენ ჩუენ ყოველნი ცოდვანი ჩუენნი . . .

ბოლო: და ვითარცა არა უღირს იჩინე შესღვად სერობდ სახლსა სიმონ კეთროვანისასა, ეგრეთვე ნუ უღირსი (!) იჩინებ შემოსღვად სახლსა სულისა ჩემისასა უსჯულოებდსგან კეთროვან—ქმნობილისა (!), რამეთუ არა . . . (და სხვა, ბოლო გადასულია).

შინაწერები (ტექსტის ხელით): 1. შეუდნენს ღმერთმან ზაქარიას დევიძეს ცოდვანი მისი დღეგრძელობით, მეუღლესა მისსა (ტექსტის ხელით).

2. ღმერთო, შეიწყალე სული მერაბის იაშვილისა; ღმერთო, შეიწყალე საღირ მას მეორედ მოსღვასა.

3. ღმერთო, შეიწყალე გიორგი მას მეორედ მოსღვასა; ღმერთო, შეიწყალე მანასე, ღმერთო, მას მეორედ მოსღვასა.

4. XVII-ს.; მხედრულად: . . . იმის მეუღლეს თეთრუას ღმერთმან შეუდნენს.

5. XVI ს. მხედრულად: ქ. სულსა ნ(ა)სყიდასა წიწილძესა შეუდნენს ღმერთმან, ამინ, მეუღლეს.

6. ნუსხა ხუცური XVII-ს.: ღმერთო, შეიწყალე სული რატიას ღორიკასშვილისა.

7. ნუსხა ხუცური XVIII-ს.: მოივსენე, უფალო, მონა შენი გოგიონა და მისი შვილი ელენე, ამინ.

8. ნუსხა ხუცური XVIII ს.: მოივსენე, უფალო, ხარკაშნელი მათეოზ.

4

მ ა რ ხ ვ ა ნ ი

442 ფ; 29 X 21; ქალაღი; ტყავადაკრული ფიცრის ყდა; არ აქვს თავფურცელი; ბოლო ნაკლულია; ნუსხური (სათაურები, პირველი გვერდი განახლებულია XVIII ს-ის ხელით, სინგურითა); XVIII ს. დასაწყისი; შემოსულია 1924 წ. სტეფანწმიდის გლეხიდან.

იწყება: ...იწყებიან წმინდანი მარხვანი მეზუტრისა და ფარისეელისისა; უფალო, ღაღად ვჰყავსამ; დასდებელნი აღდგომისნი ჯმისანი ა; ეჰამ დიდებული ნუმცა ვილოცავთ ფარისაველისაებრ, ჰ მმანო, რამეთუ რომელმან აღიმალღოს თავი თვისი, დამდაბლდეს.

წყდება: და უთხრად ელისეს, ვითარმედ არამ აღდგამა ყრმა იგი. და შევიდა ელისე სახლსა მას და აჰა ყრმა იგი მკუდარი იდგა ცხედარსა ზედა მისსა და შევიდა ელისე სა...

მინაწერებო: 1) ფ. 19 ნუსხურად ტექსტის ხელით: ბატონიშვილს სიძონს დღეგრძელობითი ცოდვანი მათნი შეუნდოს ღმერთმან.

2) ფ. 54 r ისევე: სიძონს ბატონიშვილს შეუნდოს ღმერთმან ცოდვანი მათნი.

3) ფ. 129 r მხედრულად XVIII ს-ნის ცუდის ხელით: ესი მრიხივნი სიფირიდონი მღვდილისა. ვინცი მოიპარასი, გაუწყ(რეს)ღვთის მშობელი, ზეციერი მამა.

4) ფ. 141 r. ტექსტი: მეორესა შაბათსა მწუხრი ჩუტულუბისაებრ, წესი ღამის თვისსა, ყოველივე აღდგომისა ითქუას. უფალო, ღაღად ჰყავ. გ. გიხაროდენი მჯდომარე. (ამის პირდაპირ არშიაზე ტექსტის ხელით) არსენი კათალიკოსი.

5

ვ ა რ ა კ ლ ი ტ ო ნ ი

331 ფ.; 29,3×21,7; ქალაღი: ტყავგადაკრული ხის ყდა; თავნაკლული; ნუსხური (სათაურები სინგურით); XVII ს., დაუწერელია 331 წ; შემოწირულია 1924 წ. გამსის (გუდამაყარში) მცხოვრებ ნიკო ბექაურის მიერ.

იწყება: ...ლანეს, ხოლო მე ცოდვათაგან შევაგინე. ამისთვის მონანული გივმობ მსგავსად მისსა. შეიწირე ღაღადებამ ჩუენი, ვიტყვ: მომიჯსენე, მჯსნელო, სასუფეველსა შენსა.

ბოლო: და ევას მწუხარებამ სიხარულითა უოხჰნობითა აღავსე, რამეთუ შენგან შობილმან, რომელმან ხრწნილებამ მათი უხრწნელყო, იშვამ, რომელი ორითა ბუნებითა ღმერთი სრული და კაცი სრული, და კუალად მაგნამ მუნვე სამოთხედ.

მინაწერო: 1) XVII ს-ნის მხედრულით: ეს პირველის გიორგის წაკითხულია.

2) XVII ს-ნის მხედრულით: ეს პარაკლიტონი გიორგის მღდლისა არის (ორივე მინაწერი უკანასკნელ გვერდზეა).

6

გამოკრებილი სამოციძულოს ნაწყვეტი

2 ფ.; 23×18,3; ეტრატი; უყდო; თავბოლო ნაკლული; ნუსხური; (სათაურები სინგურით); XIV ს-ნის; შემოსულია 1924 წ. ბოდორის ეკლესიიდან.

იწყება: ...თვსსა მას, ვითარცა რამეთუ საიდუმლოდ იგო-
აწვე იქმნების უსჯულოებისად. გარნა ხოლო რომელსა უპყრიეს
აწ, ვიდრემდე შორს განვიდეს და მაშინ გამოჩნდეს უსჯულოდ.
იგი, რომელი იგი უფალმან ავტოცოს სულითა პირისა მისისადათა.

წყდება: არამედ მე არა ვისსა კელმწიფებასა დავემორჩი-
ლო საზრდელისათვს დამცველისა ზრდელისათვს, ხოლო ღმერთო
იგი...

7

გამოკრებილი სამოციქულო—სახარება

144 ფ.: 29,5×19,5; ქალაღი; ტყავგადაკრული ხის ყდა; თავბო-
ლო ნაკლული, დამლილი; ნუსხური (სათაურები სიხვური) XVII-ს.; შე-
მოსული 1924 წ. ბოდორნის ეკლესიიდან.

იწყება: ...სახარებად იოანესი. განვიდა იესუ მოწაფითურთ-
თვსით. . . ჰვესა მას ნაძოვანსა, სადა იგი იყო მტილი, რომელსა-
შევიდა თავადი და მოწაფენი მისნი. იცოდა იუდაცა მიმცემელ-
მან მისმან აღგილი იგი...

წყდება: ...მზა მიყავ მე, რათა ვისერო და მოირტყენ და მმსა-
ხურებდე მე ვიდრე ვქამო და ვსუა და ამისსა შემდგომად ქამე-
და სუ შენცად. ნუ უკუშ მადლი იპყრას მონისა, რამეთუ ყო ბრძა-
ნებად მისი არა ვჭკონებ, ეგრეცა თქუენ ოდეს ჰყოთ ბრძანებული-
თქუენდა, თქუთ ვითარმედ მონანი ვართ...

მინაწერება: ფ. 31r XVIII ს-ნის ცუდი მხედრული ხელით: ქ. მე თქუენს:
მომნასა (!) გივსა არგანაშვილს დამიწერ (!), თქუენს ფერხთ მიწა მტვერს შენ-
დობას მიბრძანებდეთ. მე დიდ (!) შემეწვეა და თქვენ უზრუნველ იქმნებით. ქრი-
სტეს გულისათვის ძვირს ნუ იტყვით სულისა ჩემისათვის.

2. ფ 7 v. XVII—XVIII ს-ნეთა მიჯნის ახლოს ცუდი მხედ-
რული ხელით:

ქ. ვართის ნახვით შემიყვარდი, თვალში ნათლად ჩამივარდი; რამ დაგბადა-
ასე ტურფა, თუ არ ხეცით ჩამოვარდი; შენი თეთრი პირი მიყვარს, მარგალი-
ტი, ლაწვი, ვარდი; თურმე ღმერთმა შენ დაგბადა, გუნებით (ხარ) ჩემთვის კა-
რგი.

3. 75 r. მხედრული ხელით: ეს სამოციქულო, ვინც წაიკითხავდეთ,
ასრე ბრძანეთ—მაღემც უსწავლია, ამინ და კირიელისონ, ქორონიკონსა ტოდ-
(=1686 წ.)

4. ფ. 84 V. XVII საუკუნის მხედრული ხელით: ქ. ეს სახა-
რება და სამოციქულო წმიდა გრიგოლისა არის. მე დამიწერია გივს არგანაშ-
ვილსა. ვინც ეს იხილოთ, ძვირს ნუ ბრძანებთ სულისა ჩემისათვის.

5. ფ. 105 r. XVII ს-ნის მხედრული ცუდი ხელით: ქ. ე (ს) სამოციქულ-
წმინდის ნიკოლოზისა.

შ ა მ ე ო

111 ფ.; 10,5×7,5; ქალაღი; უყდო; ნაკლული თაებოლოში და შუა-შიც; ნუსხური (სათურები სინგურით); XVIII ს; შემოსული 1924 წ. ბოლორნის ეკლესიიდან.

იწყება: ...განგაჩინა შენ და სარწმუნოდ განმგებელად საიდუ-შლოთა სულიერად, ვინა ყოველნი პატივ გცემთ შენ, იაკობ.

წყდება: სოფლისა შემოქმედისა პირველად ნაყოფად მკსნე-ლო, შესწირეს სოფელი მკნეთა მოწამეთა შენტა და გევედრების მათითა ოხითა—მშვდობაჲ სოფელსა მოანიქე, ეკლესიასა და ერსა და ქალაქსა შენსა და სოფელსა, და იკსენ ყოველისაგან კირისა ვედრებითა ღმრთის მშობელისათა ცხორებისათჳს სულთა ჩუენ-თათჳს. აღსაყალნი ვმაჲ : დ : იხარებს ეკლესია...

ქ ო ნ დ ა კ ი

გრაგნილი; 188×19,7; ეტრატი; თაებოლო ნაკლული; ნუსხური (სა-თაურთა ასოები სინგურით); XIV ს-ნის (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1924 წ. ძალასის ეკლესიიდან (ქართლი).

იწყება: ...მოიხურეს პერეკელნი ღუდელმან, პირველად ფეშხუმსა დაჰბუროს, ჯუარი დასწეროს და თქუას: უფალი გამეთ-და, შეუწნიერებაჲ შე(იმ)ოსა.

წყდება: და ღირს მყუენ ჩუენ, მეუფეო, დაუსჯელად კად-რებად და ჳდად შენდა ზეცათა ღ-თისა მამისა მოწყალისა და თქუმაღ...

მიწაწერები: 1. ძუქუსა შე(უ)ნდნეს ღმერთმან მისი ცოდვანი (XV ს-ნის მხედრულით).

2. სულისა ჯარიასასა შეუნდნეს ღმერთმან, ამინ. სულსა დავითისსა შეუნდნეს ღმერთმან, ამინ (XVI ს-ნის ნუსხურით).

3) კულად ოჩიაშვილისა გიორგის შეუნდნეს ღმერთმან, ამინ; მისსა მეუ-ღლესა ნინოს შეუნდნეს ღმერთმან, ამინ; მათსა შვილსა ქერაბინს შეუნდნეს ღმე-რთმან, ამინ. XVII ს-ნის ნუსხურით).

4) მამასა შეუნდეს ღმერთმან, ამინ (XVII ს-ნის ნუსხურით).

5) მაიასას ცოდვანი მაიასნი (!) შეუნდნეს ღმერთმან, ამინ (XV ს-ნის ნუ-სხურით).

6) ვარძიელისა შვილსა შვენიერა ყოველისა რაჲდენს შეუნდნეს ღმერთმან; მის მამა ბიძათა შეუნდეს ღმერთმან; მისთა და ძმათა შეუნდნეს ღმერთმა; მისსა მამ(ი)დასა შუმელ-ნოხსა შეუნდნეს ღმერთმა; მისსა გამდელსა მხეჰალსა შეუნ-დნეს ღმერთმა, ამ(ი)ნა (XV ს-ნის მხედრულით).

7) მოხისა თიხდარისა დღეგრძელობა; მისა მეუღლესა ეათა ცოდვანი მისნი შეუ(ნ)დნ ეს ღმერთმან, ამინ; თომ(ა) დავით გვარდილსა... ღმორაშვილი შო... (XV ს-ნის იმავე ხელით, როგორც მინაწერი № 1).

8) ქ. ღმერთო უშველე მონასა შენსა ბაინდურასა მანა დღესა განკითხვისასა, ცოდვანი მისნი შეჯნდნეს ღმერთმან, მისი ძე... (XV ს-მის იმავე ხელით, როგორც მინაწერი № 1).

9) სულ(ს)ა ლაშქარა(სა) შეუნდნენ ღმერთმან. მარსყენ(?) ღმერთმან (XV ს-ნის ნუსხურით).

10) ბიაშვილსა ხ(ა)ყანს შეუნდნეს ღმერთმა, მისა მეუღლესა მეუღლესა შვენიერსა შეუნდეს ღმერთმა, ამინ (XV ს-ნის მხედრულით).

11) ქ. დავითიშვილე(ბ)თა სარიჯ(ას), გოდერძისა, ზაქარასა და ციგაბლ(?) ცოდვანი შეუ... (XV ს-ნის ცუდი მხედრულით).

12) აქა ფარემუზასა და გიორგის ცოდვანი მისნი შეუნდნ(ე)ს ღმერთმან XVI ს-ნის მხედრულით).

13) ლუკას შეუნდნეს ღმერთმან; ელიას და მის მეუღლეს ამისხლთას შეუნდნეს ღმერთმან, ამინ (XVI ს-ნის ნუსხურით).

შენიშვნა: რჩეულიშვილის გვარის მოხსენება ამტკიცებს, რომ ეს ხელნაწერი თავდაპირველად ჯავახეთში იყო ერთ ერთმონასტერში მოთავსებული. მოსახსენებელიც მინაწერებში ჯავახურნი უნდა იყოს. XVII ს-ნეში ხელნაწერი წამოულიათ ქართლს.

10

ჟამნის ნაწყვები

122 ფ.; 13,6×8,7; ქალაღი; ყდა შემოშორებული, ფურცლებად დაშლილი, დაგლეჯილი; თავ-ბოლო ნაკლული; მხედრული, სათაურები სინგურით; XVIII საუკ. (ხელის მიხედვით); ნაკლული ტექსტი ალაგ-ალაგ შეეგებულა სტამბის ფურცლებით, სახელდობრ ფფ. 1—58, 113, 119.

იწყება: (ნაბეჭდი, ფ. 1): ... თი ანტიოქელისა: კბ: პოენა პატიოსანთა ნაწილთა წმიდათა მოწამეთა ევგენიასთა: (1r—58 v)- (ხელნაწერი ფ. 59): სახარებანი აღდგომისანი ათერთმეტნი საცისკრონი:—სახარება მატთესი ა.—მას ეამსა შინა, ხოლო ათერთმეტნი იგი მოწაფენი წარვიდეს გალილიას მთასა მას, სადაცა უბრძანა მათ იესო...

წყდება: ...[პრქვა] სკმონ პეტრეს: სკმონ იონასო, გიყვარმეა უფროს ამათსა? პრქვა მას პეტრე: პე, უფალო, შენ უწყი, რამეთუ მიყვარ შენ. პრქვა მას იესო: აძოენ კრავნი ჩემნი. პრქვა მას მეორედ მერმეცა: სკმონ [იონასო], გიყუარ მეა? პრქვა მას პეტრე, შენ [უფალო] უწყი, რამეთუ მიყვარ შენ. პრქვა [მას] იესო: დაპმწყსენ ცხოვარნი ჩემნი. კუალად პრქვა მას მესამედ, სკმონ იო[ნასო], გიყუარ მეა უფროს ამათსა? შე[სწუხნა]... (116 v).

მინაწერები: უმნიშვნელონი: 121 r v, 122 r v.

274 ფ.; 20,5×15; ქალაღი, ტყავადაკრული ხის დახიანებულო ყდა; თავბოლო ნაკლული, დაშლილი; ნუსხური; (XVI საუკუნის ხელის მიხედვით); 6—10, 21—22 ფურცელი შევსებულია XVIII ს-ნის ხელით შემოსულია ოძისის ეკლესიიდან (ქართლში).

იწყება: ...ეკლესიასა შენსა და მიერ გილაღადებს: გარღამოუვლინენ ერსა შენსა, სახიერ, მოწყალეზანი შენნი და მშჯღობაღ ყოველი სოფელსა მოჰზადლე და სულთა ჩუენთა დიღი წყაღობაღ.

წყღება: და მიიღეთ თქუენ ზადლი უოხჰნოსა ცხოვებისაღ და მძღაღერთა სიჰადულსა არაღ შეჰშინღით, გუშზათა მიერ სატანჯველთა შინა იზარებღით ქრისტეს მიერ და აწ ძღალნი თქუენნი იჰმნეს მკურნალ სენთა ჩუენთა. მეოზ გვეყუღ...

12

75 ფ.; 13×13,7; ქალაღი, ხის ყღის ერთი გვერღი; თავბოლო ნაკლული; ნუსხური; XVII ს-ნის (ხელის მიხედვით); შემოსულია ყანჩაღეთის ეკლესიიდან (ქართლი).

იწყება: ...ღად ღამიცივენ ჩუენ... შენსა საღმერთოზთა შენთა საიღუმღოთა... გუღაკურთხენ, მეუფეო, ღირს არს და ჰეშზარიტად. სახელითა [ღმრთისათა] გუღაკურთხენ, მეუფეო; ღმერთო, მიწყალენ ჩუენ და მღაკურთხენ ჩუენ...

წყღება: ...ღა თაყუანის საციემელისაღ სულისა შენისა ...ღნი ყოველისაღან საეშზაკოსა ღონისაღ....

შინაწღრე: მოიხსენე, ღმერთო, ზვარამზე (ფ. 21 რ., XVIII ს-ნის მხვეღრღულით).

13

ი ა ზ ო ნ ის და მ ე ღ ე ა ს ა შ ზ ა შ ი

16 ფ.; 22—17,7; ქალაღი; თავბოლო ნაკლული; მხვეღრღული; XVII ს-ნის მეორე ნახვეღრისა (ხელის მიხედვით) 15 Ⴀ და ფ 16 ცარიელია; შემოწირულია 1923 წ. შაღვა რეგ. ერისთავის მიერ სოფ. ოძისში.

იწყება: შენღა და აწ შენცა, ფრიღლ საყუარეღო, მიწვეწულხარ ჰასაყსა ჰაბუეობისა შენისასა და აჰა მვეღარი გმირ აზოანი და საკუირველი ყოფაღ სცხადღები, ბრწყინეღლე ყოველითურთ სიბრძნითა და გუღაროვენებითა უმეტეს სხვათა ყოველთა კაცთა და განვითარებულ არს, გუღარიანზან მოიძიოს ჰატივნი და ჰეზანი აღსამა(ღ)ღებღად გუღაროვენებისა თვისისა...

წყდება: აღუთქვა მათ პელეი მეფემ თვითწარსვლა ლაშქრი-
თურთ თვისით და ძვირის ყოფისა მათისათვის ერთად მიგებათ
და მათ თაყუანი სცეს მას და გამოვიდენ პალატითგან მისით,
მხიარულ იქმნეს ფრიად და ჩაჯდა საჩქაროდ ჰერკულეს ხომალდ-
სა და წარვიდა მალე თელამონ მეფისა მიმართ და ევედრა...

შენიშვნა: ხელნაწერი გადმოწერილია ნაკლული დედნიდან, რომელ-
საც ბოლო არ ჰქონია. ამიტომ ხელნაწერი თავდება სიტყვაზე „ევედრა“
და შემდეგ მისდევს ცარიელი ადგილი. ხელნაწერს აქვს თავისი პაგინა-
ცია გვერდებად. მოწვენილი ტექსტი იწყება მე-7 გვერდიდან და თავდება
მე-35 გვერდის ორ მესამედზე.

14

საბა ორბელიანის მოგზაურობა ეგრეთაში

23 ფ.; 22,2×17,8; ქალაღი მოლურჯო; ახალი დროის ყდაში;
თავში, ბოლოში შუაშიც ნაკლულია; 1808 წ.; გადამწერი—კახეთის სამე-
ფოს რექტორი ალექსისძე დავით.

იწყება: ...და ღამე გაუწყვეტლად ენთება მისს საფლავზედ.
მაგრამ კანდლები სულ დაფერილი, ბროწეული შუა გახეთქილი
რომ იყოს, სულ ყველა ასე იყო. ოთხი პორფირის სვეტი ტრა-
პეზის სალხინებელზედ და ოცდარი ფერადის მარმარილოს მა-
ლალი სვეტი ეკლესიაში და აქათ იქით სხვა უცხო ქვების სვეტე-
ბი იყო. ჩამიყვანეს სამარტვილეში...

ან დერძი: აღუქსწერე ესე წიგნი გარდანუსხვით მე კეთილ-
შობილმან ალექსის ძემან, სრულიად კახეთის სამეფოს რექტორ-
მან, სიბრძნის მოყვარემან დავითმან. ვინც წარიკითხოთ, ჩემთვის
შენდობა ჰყავით. ესე იგი ოდესმე კაცს შეაქცევს, თვარა უკეთე-
სის წიგნის წერა იყო უფრო ჩემგან შესაბამი; თთვესა ენკენის-
თვესა, რომელ არს სეკდემბერი ა, წელსა ჩყი, ქორონიკონს უქმ,
დავით.

შენიშვნა: ხელნაწერს აქვს თავისი წინანდელი პაგინაციაც გვერ-
დობით. მოწვენილია გვ. 59—60, 65—66, 69—78, 113—128, 161—162,
165—166, 171—172, 175—176, 197—204, 211.

15

ბროლის ალიბის ამბავი

10. ფ.; 22,2×17,5; ქალაღი ღურჯი; უყდო; თავ-ბოლო ნაკლუ-
ლი; მხედრული, XVIII ს-ნის ბოლოსი (ხელის მიხედვით); მე-10 ფურცე-
ლი ცარიელია. შემოწერილია 1924 წ. შალვა რევე. ერისთავის მიერ (სოფ-
ოძისი, ქართლში).

იწყება: ...მოსახსენებელ უკუნისაჲდ. მეორესა ძესა მისა ეწოდა ფარიზი, რომელსა სახელ ედვა ალექსანდრე. უსწავლულესი იყო ესე სხვათა ხელოვნებათა შიგან მშვილდოსნობისათა. მესამესა ძესა ერქვა დეიფებ...

წყდება: მხიარულ იქნა მეფე ამისთვის და ფრიად მაქებელი მხნე მოქალაქეთათვის. წარვიდა პალატსა თვისსა და ბრძანა მოწოდებად ძენი თვისნი და მოვიდნენ მისთანა ყოველნი დასხდნენ თვითველნი ადგილთა ზედან თვისთა ღირსებისა...

შენიშვნა. ზღაპარი გადმოწერილია ნაკლული დედნიდან, რომელიც, როგორც სჩანს, თავდებოდა სიტყვებზე: ადგილთა ზედან თვისთა ღირსებისა.

16

ძილილა და ღამანა

7 ფ., 22×17,6; ქალღი: უყდო; თავბოლო ნაკლული, მხედრული (სათაურები და თავი სიტყვები სინგურით); XVIII ს. (ხელის მიხედვით): შემოწირულია შალვა ერისთავის მიერ 1924 წ. (ოძისი).

იწყება: ...გარდომ უბრძანა: მაგა შენის თქმის მიხედვით ქვეყანა აღისპობაო.

წყდება: გარდომ უბრძანა—ყოველივე სოფელსა შინა მოიპოვების და უკეთუ არა ესრეთ, მაშინ დამბადებელმა რად შექმნაო. ბაქირმა მოახსენა—სადიდებულად თვისად. გარდომ ჰკითხა—ვითარ იდიდებსო. მან მოახსენა—დაცვით...

17

სიბრძნე ბალაფარისა

ფ. 43; 22,2×18; ქალღი: ბოლო-ნაკლული; მხედრული; XIX ს. (ხელის მიხედვით); შემოწირული წილკანში მცხოვრებ თეიმურაზ ლაშაურის მიერ 1924 წ.

დასაწყისი: სიბრძნე ბალაფარისა, თქმული მამისა ისაკისა ძისა საფრონ პალესტინელისა მიერ.

მივედ ოდესმე ქვეყანასა იოპეთს და მუნ ვჰპოე მე წიგნი ესე ინდოეთა (!) ძეთისა საწიგნესა, რომელსა შინა წერილ არიან საქმენი ამის სოფლისანი ...

წყდება: შემდგომად მოიპოა ღონე ესე და ოდეს აღიძრის გულის თქმად, აღანთის სანთელი და მიეპყრის თითი და ეცხელის რა, უკმოიტაცის და თქვის: **ჰ** იოდასაფ საწყალო! უკეთუ ვერ დაუდგამ აწ ცეცხლსა შენსავე აღნთებულსა და კვალად დაშრეტადსა და მას საუკუნესა ვითარ დაუდგნე ცეცხლსა დაუშრეტელსა და ვითარ მოითმენ ბნელსა მას გარესკენლსა. აწ დასცხერ ბოროტისაგან და ცოდვისა და ესრე სახედ წინააღუდგებოდა გულის სიტყვათა. ხოლო ასული იგი მეფისა...

შენიშვნა: ხელნაწერის უკანასკნელი ფურცელის მეორე გვერდი (ფ 43 ᚕ ცარიელია—მეტი არ გადაუწერიათ ან დედანიც ნაკლული ყოფილა).

18

აპოკრიფული კითხვა-პასუხი ხარმუნოებრივ საკითხებზე

46 ფ.; 13×18,2; ქალღი; უყდო; თავ-ბოლო ნაკლული; მხედრული; XIX ს. (ხელის მიხედვით); შემოწირულია 1924 წ. წილკანში მცხოვრებ თეიმურაზ ლაშაურის მიერ.

იწყებთა: ...მოძღვარი: მანამდისინ ღმერთი იყო, მამა, ძე და სული წმინდა, ამათის ბრძანებით დაიბადა ცა და ქვეყანა, ანგელოზნი და კაცნი და ყოველი ხილული და უხილავი.

მოწაფე: რისგან გააჩინა ღმერთმან ცა და ქუწყანა? მოძღვარი: არაფერი არა იყო რა, არარასაგან ასრე შეამყო მან თავადმან...

წყდებთა: და ქალმან უთხრა: უკეთუ ნება ჩემი ჰყოთ, მეცა ჰყო ეგრეთვეო. მათ მო(ი)მტკიცეს ფიცით ქალი იგი და უთხრეს კაცისა უბრალო კვლა და მერმე ღვინის სმა და სიმთვრალესა შინა მათ ანგელოზთა წარსთქვეს ლოცვა იგი, რომელი ანგელოზთა განაფრეს (!). ხოლო ქალმან მან დაისწავლა ლოცვა იგი და შეესხა ფრთენი და აფრინდა მესამედ ცად და მუნ დაჯდა. რომელნი ჩანს ვარსკვლავნი იგი მთიები ცისკრისა, იგი დიაცი არსო. ხოლო ანგელოზთა დასცვივნეს ფრთენი და ერძსა ბნელსა ჯურღმულსა...

19

ისტორია ალექსანდრე მაკედონელისა

113 ფ.; 35,7×22,5; ქალღი; უყდო; დაზიანებულია; მხედრული; (ცარიელია ფ. 113 ᚕ) XIX ს. (ხელის მიხედვით); შემოწირულია თეიმურაზ ლაშაურის მიერ) სოფ. წილკანი, 1929 წ).

დასაწყისი: ისტორია ალექსანდრე მეფისა მაკედონისა და ყოვლისა აღმოსავლეთისა და დასავლეთისა, ჩრდილოეთისა და ყოვლისა სამკრეთისა და თვთმპყრობელისა მეფეთ მეფისა.

იტყვიან ძედ ყოფად მისა მაკედონის მეფის ფილიპესად, არამედ არა არს ესრეთ და ცრუ არს ესე ყოველივე...

ბოლო: და მოკვდა იგიცა... დედოფალი, ცოლი ალექსანდრესი, დიდითა მით ქირ... აღიმპიადე ფრიად სტიროდა მეფისა ალექსანდრესთს... სა მისისა როქსანასათვის და მისცეს ივინი მიწასა... მისთა ორნივე ერთად და მეფენი მთავარნი წარვიდ... სამეფოთა და საპატრონოთა შინა, ვითარცა ალექსანდრეს ცხ... შინა განეყო მათთს, ეგრეთ ეპყრათ თს თსი ქვეყანა... ტკიცებდენ და ესრეთ დაესრულა მაკედონის მეფისა ფილიპეს ძისა ალექსანდრეს ანბავი.

20

კ რ მ ბ უ ლ ი

44 ფ.; 23+15,4; ქალღმერთი; ტყავ-გადაკრული ხის ყდა; ბოლნაკლული; მხედრული (სათაურები სინგურით) 1734; გადამწერი—სურამის ნაცვლის შვილი ქაიხოსრო; შექმნილია 1924 წ. პოლ. კარბელაშვილისაგან 1. [წმ. ნინოს ცხოვრება]. მეტაფრასული მეორე რედაქცია

(ფ. 1—26 რ.).

დასაწყისი: იანვარსა იდ ცხოვრება და მოქალაქეობა ღირსისა და მოციქულთა სწორისა ნეტარისა ნინოსი. გვაკურთხე, მამო.

მათ ეამთა, ოდეს იწამა წმიდა და ყოვლად ქებული და დიდებული მთავარმოწამე გიორგი კაბადუკიელი, მასვე ეამსა შინა და მასვე ქალაქსა შინა კაცი ვინმე იყო თანაზიარი და მეგობარი წმინდისა. მოწამისა. ესე კაცი იყო კეთილად მორწმუნე და შვილი მდიდართა და წარჩინებულთა და იყო იგი ძლიერი და წარჩინებული და განთქმული ბრძოლათა შინა და წყობათა შინა, რომლისა სახელი ზაბილონ. ესე ზაბილონ წარვიდა ჰრომედ წინაშე მეფისა მაქსიმიანესა მსახურებად და მიიღებდა ნიქსა და პატეისა...

ბოლო: მაშინ გულისკმა ყვეს, დაჰკრძალეს მასვე დაბასა შინა ბოდეს და ეკლესია აღაშენეს და ეფისკოპოზი განაჩინეს მას ზედა. ესრეთ პატივით და კრძალულებით პატივსცეს წმიდასა და ნეტარსა მოციქულსა და განმანათლებელსა ქართლისასა, კახეთისა.

ჰერ[ეთ]ისასა, სამგზის სანატრელსა ღმრთივ დიდებულს ნინოს. შემდგომად წმიდისა ნინოს ცხოვრებად საუკუნოდ მისვლისა მეფემან კეთილად წარმართა ღმრთისა მსახურება და იქცეოდა სიმდაბლითა, სიმშვიდითა, გლახაკთ მოწყალებითა, მღდელთა პატივცემდა, ეკლესიათა აშენებდა და ესრედ სათნოდ ღმრთისა(დ) მიიქვალა და დამარხეს მის მიერ აღშენებულსა ეკლესიასა სამთავროსა. შემდგომად მისმან ძემან რეუა მოილო მეფობა მისი და იგიცა წარვიდა კვალსა მამათა მისთასა შემკული ღმრთისა სათნობითა.

2. [უწყება მეფეთა ქართლისათა] (ფ. 26 r—29 v).

დასაწყისი: უწყება ჯერ არს, თუ მეფენი ქართლისანი ვიეთ ტომი იყვნეს, რამეთუ ალექსანდრე მეფემან, ვითარცა დაიმორჩილნა ყოველნი მაშინ ქართლსა და იხილნა ნათესავნი სასტიკნი, ნათესავნი წარმართანნი, რომელთა აწ ჩვენ ბუნთურქად უწოდთ, რამეთუ ცხოვრობდეს ივინი ყოვლად უცხოდ კაცთა ბუნებისაგან, ვითარცა იყუნეს მჭეცნი...

დასასრული: ხოლო ვითარ იგი პირველ იყუნეს ასნი სოფელნი სასყიდლად მირონისა, ამის წილ განუწყესა ასი დრაკანი. ხოლო ამისა შემდგომად კუალად ესოდენ განაჩინეს, რათა სახელით ოდენ მოიკსენებოდეს პატრიაქი ანტიოქელი ქართლს. ესრეთ განაგეს ქართლისა ეკლესიათა წესი და ესეცა არს ვიდრე დღემდე დღემდე სადიდებელად ძისა მამისა და წმიდისა სულისა, რომლისა არს დიდება უკუნითი უკუნისამდე, ამინ.

3. გალობანი წმიდისა ნინოსნი (ფ. 28v—44r).

დასაწყისი: თვესა იანუარსა წმიდისა დედისა ჩვენისა ნინოსი. ჳმაჲ დ: მვნეონი აღზრდილი უბიწოებით მტკიცე სარწმუნოებითა მოძღვარი ქართლისა სანატრელი ნინო, მჭეველი ყოველთა მკსნელისა, რომელი კუალსა მისსა შეუდგა სიხარულით და უქადაგა ყოველთა ძალი ღეთაებისა და ასწავებდა ერსა.

წყდება: რამეთუ გლახაკი მარადის თქუენთანა არიან, რამეთუ დამასხა მაგან. ნელსაცხებელი ესე ჯორცთა ჩემთა და საფლავად ჩემდა ყო. ამინ გეტყუი თქუენ, სადაცა იქადაგოს სახარება ესე, ყოველსა სოფელსა ითქმოდის დედაკაცი ესე.

განიცადე: იხარებდით მართალნი უფლისა მიმართ და წრფელთა შვენის ქება.

ანდერძი: ბრძანებითა ღმრთისა დაუსაბამოსათა და დაუსრულებელისათა ცხოვრება ესე წმინდისა და ღირსისა ქართველთ განმანათლებელისა ნინოსი სამეფოსა ქალაქსა მოსკო(ვ)ს დავაწერინე მე უთრუთ აბაზაძემ სულისა ჩემის საოხებლად წმინდისა და ნეტარის ნინოს მადლითა და მეოხებითა. ღმერთო, წარ-

მართე კელთა ესე წერილი. მე ცოდვილმა ახალ მოსწავლემ სურამის ნაცვლის. შეიღმა ქაიხორამ აღესწერე და ვინც წაიკითხოთ, ღმრთის გულისათვი პატრონ-საცა და დამწერსაც შენდობა უბანეთ; დაიწერა ქრისტესა აქათ ჩლდ.

21

სახარების ნაწყვეტი

სახარების ნაწყვეტი, იოანესი; 3 ფ.; 15,7×11; ქალაღი; უყდო; თავ-ნაკლული; ნუსხური (სათაურები სინგურით); XVI ს. (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1924 წ. ქართლის ერთ-ერთი ეკლესიიდან.

იწყება: ...თავი თანა ზლუად. ხოლო სხუანი მოწაფენი ნავით მოვიდოდეს, რამეთუ არა შორს იყენეს ქუეყანისაგან. ბოლო: (გიორგი მთაწმიდელის ანდერძი): ესე საცნაურ იყავნ ყოველთა, რამეთუ წმიდაჲ ესე ოთხთავი ჩუენ ახლად გვითარგმნია(!) ფრიადითა იძულებითა ძმათა ვიეთმე სულიერთა და ბერძულთა სახარებაჲთა შეგვიმოწმებია(!) ფრიადითა გამოწულივითა და ვინაცა ვინ სწერდეთ, ვითა აქა ჰპოოთ, ეგრე დასწერეთ. თუ ამისაგან ჯერ გიჩნდეს დაწერა, ღმრთისათვის სიტყუათა ნუ შესცვალებთ, არამედ ვითარცა აქა სწერია, ეგრე დაწერეთ. დიდებაჲ და მადლი ღმერთსა ყოველთა კეთილთა მიზეზსა სრულ იქმნა წმიდაჲ ესე ოთხთავი, თარგმნილნი გიორგი მთაწმიდელისანი.

ანდერძი: ამისა მწერალსა არჩეაძესა ნიკოლაოზს და მეულლესა მისსა მარისს ცოდვანი მათნი შეუნდნეს ღმერთმან და მათთა დედამამათა ცოდვანი მათნი შეუნდნეს ღმერთმან, ამინ. ვინცა შენდობაჲ ბრძანოთ, შეგინდოს თქუენცა ღმერთმან.

მინაწერი: 1) ქ. (ღმერთო, შეიწყალე. [სა]უქუნო შამუკა(1). ვინცა შენდობა... (ფ. 3 r, XVII ს-ნის ცუდი მხედრული ხელით).

2) ესე წმინდა სახარება დავითისია, ღმერთმან (ფ. 3 r, XVII ს-ნის ნუსხურით).

22

გამოკრებილი მარხვანი ზატიქი

86 ფ.; 20×15,3; ქალაღი; უყდო; თავ-ბოლო ნაკლული; დაშლილი; ნუსხური (სათაურები სინგურით); XVIII ს-ნისა ხელის მიხედვით); შემოსულია 1924 წ. ერთაწმიდის ეკლესიიდან.

იწყება: ...ნი ქრისტე მაცხოვარო, ხოლო ანგელოზისა მიერ უწყებულნი სიხარულისა სასწაულთა უთხრობდეს მოციქულთა, ვითარმედ აღდგომაჲ მკუდრეთით წინამძღვარი ცხორებისა ჩუენისა და მოკლად სიკუდილი მძლავრი და უძლები და იჯსნა ადამი...

წყდება: ვაქებდეთ განმანათლებელთა ჩუენთა და კმაე ვყოთ, ქადაგნო უფლისანო, საღმრთოთათა ვედრებითა თქუენითა სოფლისათჳს მშვიდობაე ყავთ, წარმართნი აოტენით და მართლმორწმუნენი შეზღუ...

შენიშვნა: დაშლილ ხელნაწერში ჩამატებულია ცალკე ფურცლები სხვა ნუსხური ხელნაწერებიდან (ხელის მიხედვით XVI ს-ნისა, ფ. 2, 21 - 22, 82-83 და XVII ს-ნისა ფ.10).

23

ლოცვა

7 ფ.; 19X14; ქალაღი; უყდო; ფურცლები, ნაწყვეტი; ნუსხური (სათურები სინგურიო); XVII ს. (ხელისმიხედვით); შემოსულია ერთაწმიდის ეკლესიდან.

იწყება: ...უფალო, ვინმე დაუთმოს, რამეთუ შენ მიერ არს ლხინებაე და შენ მიერ გამოჯსნა, რამეთუ შენ მხოლოე ხარ წმიდაე შემწე ძლიერი შესავედრებელი ცხოვრებისა ჩემისა...

წყდება: ლოცვაე დღისა მ ჟამისაე: მეუფეო, უფალო იესუ ქრისტე ღმერთო ჩუენო, რომელი პონტოელისა პილატესზე:ჯუარს ეცუ, დაეფალ და....

24

მარხვანის ნაწყვეტი

1 ფ.; 37,3X25; ქალაღი; უყდო; თავ-ბოლო ნაკლული; ნუსხური; (სათურები სინგურიო); XVII საუკუნისა (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1924 წ. ერთაწმიდის ეკლესიიდან.

იწყება: ...[ი]წყებიან წმიდანნი მარხუანი მეზუტრისა და ფარისეველისა კვრიაკით და სრულ იქმნებიან დიდსა შაბათსა. მწუხრი უფალო ღალად ჰყავსა დასდებელნი აღდგომისნი სამნი, რომელიცა კმა იყოს...

წყდება: ვითარცა იგი ოდესმე აცხოვნე კაცთმოყვარე მეზუტრე იგი, მეცა მომანიქე შენდობაე აურაცხელთა ცოდვათა ჩემთა. დიდითა მით სიღამბლითა ვერ იკადრებდა თუალთა ახილვად მეზუტრე იგი, მეუფეო, ამისთჳსცა ღირს ყავ იგი ცოდვათა შენდობასა ზოჳმადლე, ქრისტე...

საღმრთაწილის ნაწილები

2 ფ.; 31,2×21,5; ეტრატის; უყდო; თავ-ბოლო ნაკლული; ნუსხური (სათაურები სინგურით); XVI ს-ნისა (ხელის მიხედვით); შემოსული 1924 წ. ერთაწმიდის ეკლესიიდან.

იწყება:... შეილთა შეგიწყნარებს თქვენ ღმერთი, რამეთუ ვ... მამამან. ხოლო უკეთუ შორს ხართ სწავლამა... მწირნი ვიდრევე ხართ და არა შეილნი. და კულად უკუეთუცა...

წყდება: უბიწოო ქალწულო, ზეცით მოგართუა შენ გაბრიელ ხრ... ბდა. გიხაროდენ შენ, მიმადლებულო, ღმერთი შენგან იშვეს მესნ... იქმენ შემწე და მფარველ ყოველთა, რომელნი ღირსად გხადიან შენ... და საცთურნი სოფლისანი შენ, გაბრიელ წინამძღუარო...

ს ა ხ ა რ ე ბ ა

183 ფ.; 21,5×14,5; ეტრატის; უყდო; დაშლილი, 172 ფურცლის შემდეგ ტექსტს აკლია; ნუსხური (სათაურები სახარებათა და შიგ ტექსტში თავი ასოები სინგურითა); XIV ს-ნისა (ხელის მიხედვით); მახარებელთა სამი სურათი ფერადებით; შემოსულია 1924 წ. თორტიხის ეკლესიიდან.

დასაწყისი: (ზოგიერთი ადგილი გადასულია): :ა: განჯორციელებისათჳს; :ბ: მოგუთა მისვლისათვის; :გ: მოწყუძღისათჳს ჩჩლთასა...

წყდება:... და ვიდრე იგი არღა ჰრწმენა მათ სიხარულისა მისგან დასაკრველებისა, ჰრქუა მათ იესუ: გაქუს რაჲ აქა ქამადი? ხოლო მათ მიუპყრეს მას თეგზისა მწურ[ისა ნა]ხევიარი და თაფლისაგან გოლი...

ანდერძი: უწყით, წმინდანო მახარობელნო, მათე, მარკოზ, ლუკა და იოანე, რამეთუ დიდად გავისაჯე მე. ცოდვილი გიორგი, გეზ მეყვენით აქაცა და მას საუკუნესა, ამინ (ფ. 172 v).

მინაწერები: 1) ივანე მამა ჩუნესა გულხარა ვიხარო ლეგანი მართომბელე (I) (ფ. 2 v XV ს-ნისა მდარე მხედრული ხელით, გაურკვეველია; პირველი 6 სიტყვა განმეორებულია).

2) ქ. ღმერთო, შეიწყალე ხუციშვილი პატარაკაცი (ფ. 3 v XVII ს-ნის მხედრულით).

3) ბერსა ესტატეს შეუნდნენ ღმერთმან, ამინ (ფ. 4r XIV—XV ს-ნის ასომთავრულით).

4) ვიწყოთ სამხთოჲ წ(ე)რილი, ვახსენოთ წმინდა სამება; თვესა იენისის ჩვიდმეტსა ლ(ი)რისის მარინის წამება;

ლადი ებრძოდა ლანბრიოზ, არა ჩნდა დღე (და)ღამება (ფ. 71 v XII ს-ნის მხედრულით).

5) ქ. ღმერთო და სახარებაჲ, პირო მხთისაო, შენ შეიწყალე ფოცხვერას-შვილები, სრულ ერთობით დაიცევე, ამინ (სიტყვა ამინ განმეორებულია შეიდ-ჯერ). წმინდაო ღმერთო (ფ. 72 r XVII ს-ნის ნუსხურით).

6) ქ. ღმერთო, შეიწყალე, ხუცისშვილის პატარაკაცის სული (ფ. 72 v ს-ნის მხედრულით).

7). ცოდვილსა და საწყალობელსა კიმაურსა მიქელს და მისთა დედა მამათა და ძმათა შეჯნდვენ, უფალო ღმერთო (ფ. 106 v, XVI ს-ნის ნუსხურით).

8) ქ. ესე სული შენი . . . მიხსნე(!) და აცხოვნენ მიხსენ შენ, უფალო ქრისტე მეუფეო და და წმინდაო მღთის მშობელო და ამინ და კარიანესულ (!) (ფ. 106 v, XVII ს-ნის მდარე მხედრულით და შეცდომებით).

მიწყალე ჯანბებგ (იქვე, იმავე ხელით).

9) ქ. წმინდაო იოანე, მეოხ ეყავ მონასა შენსა დავითსა (ფ. 107 r, XVI ს-ნის ცუდი მხედრულით).

10) ქ. ნებითა და შეწვენითა მხთის(ა)თა, მამისა და ძისათა და სულისა წმინდის(ა)თა მოგყიდეთ ეს ს(ა)ხ(ა)რ(ებ)ა კახმან კაცმან შენ ჯანბებგს კორინ-თელს (ფ. 183 v, XVII ს-ნის მხედრულით იმავე ხელით, როგორც მონაწერი № 8).

27

თ უ ე ნ ი

72 ფ.; 25 + 19; ეტრატო; უყდო; თაებოლო ნაკლული; ნუსხური (სათურები სინგურით); XIII ს-ნისა (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1924 წ. თორტიხას ეკლესიიდან (ქართლი).

იწყებთა: ...ყოველთა მეუფესა... ევედრებასა დაჯსნად ევედრ . . . მშობელი თვისი ნაყოფად მიჰმადლა მას სახარებით . . . პორფირი დღეს დაიქუსვის საშოსა შენსა ანნა, რომელი მეუფეშმან და ღმერთმან ყოველთამან შთაიცუას და კაცთა გამოუჩნდეს და დასცეს მბრძოლი ჩუშნი მტერი მამათა ჩუშნთა ღმერთმან ყოვლად ძლიერმან . . .

წყდებთა: კანკელსა წინაშე დაუსუშნონ ხატი ქრისტეს შობისაჲ და დადგენ ხატსა წინაშე ორნი კელაპტარნი და რა ეამს იწყონ გალობად, აღანთნენ კერონნი ვიდრე ეამისა გასრულებამდე. დაწყებასა მესამისა ეამისასა დაჰრეკონ ძელსა და შეკრბენ ეკლესიად და ილოცონ ორი ეამი მზისაჲ და სამეჰმისა(!) ხოლო მზისასა . . .

მინაწერები: 1) ღმერთო, შეიწყალე სული ფრიად ცოდვილიცა ასთანდრის და ძმანი უდღეგრძელენ (ფ. 13 v XIV—XV ს-ნის ნუსხურით).

2). ქ. ესე თვენი წმინდი(!) შიოსი იყო. ახლა მე ვიშოვნე ღთის შეწვენი-თა. ღმერთო, მშვიდობაში მოაჯმარე. შენმა მადლმან და სახელმან, შენი მადიდებელი ვარ, ოთარაშვილი შიო დიაკვანი გებეუეუები (ფ. 35 v, XVII ს-ნის მდარე მხედრულით).

ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ი ა ნ ი

31 ფ.; 21,7×17,5 ქალაღი (ლურჯი, ფილოგრანით); უყდო; შიგნით ძლიერ ნაკლული; დაშლილი; XVII—XIX ს.ნეთა მიჯნის (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1924 წ. ბარბ. თუმანიშვილისაგან (ხელთუბანი, ქართლი).

დასაწყისი: ისტორია აღექსანდრე მეფისა მაკედონელისა და ყოელისა აღმოსავლეთისა და დასავლეთისა, ჩრდილოეთისა და ყოელისა სამკრეთისა და თვითმპყრობელისა მეფეთ მეფისა.

მაკედონიის მეფისა ფილიფესად. არამედ არს ესე ძე იგი ეგვიპტის მეფისა ნექთანაფისა ფილიპეს ცოლისა დედოფლისა აღიმპიადეს მიერ შემთხვევითა მით ესეთითა.

ბოლო: ვითარცა აღექსანდრე ცხოვრებასა შინა განუყო მათ, ეგრეთ ეპყრათ თჳს თჳსი ქვეყანა და (დ)ამტკიცებდნენ და ესრედ დაესრულა მაკედონიისა მეფისა აღექსანდრეს ჰამბავი. დაესრულა მაკედონიისა მეფის აღექსანდრესი ამბავი.

ჟ ა რ ა შ ა ნ ი ა ნ ი

8 ფ.; 22×17; ქალაღი (ლურჯი); უყდო; თაე-ბოლო ნაკლული; მხედრული (სათურები სინჯურით); XVII—XIX ს.ნეთა მიჯნა (ხელის მიხედვით); შემოსულია ბარბ. თუმანიშვილისაგან (ხელთუბანი, ქართლი).

იწყება: კელმწიფეს მუხლსა აკოცა. ბძანა კელმწიფემ: ლხინსა და სმასა შეექცენ. ხელმწიფე, სარდალნი, დიდებულნი, ფალავანნი და სხვანნი(ი) ყოველნი ყარამანს ქებას შეასხმიდიან. იმ ლამეს ამ ყოფა ქვევით შე(ე)ქცენ. იქით მხარესა რაიაზამ ომიდამ გაბრუნებული დაღონებული თჳსა სადგომსა მივიდა და განისვენა. რა დილა გათენდა, ხართაფაქიმ ვეზირი მოიხმო, უშანგ კელმწიფესთან გაგზავნა, ორმოცის დღის პაემანი სთხოვა . . .

წყდება: შემთავიბარი წელში ძლიერად ჩაიდრიკა. მერმე ყარამანმა ქუსლი ჰკრა და შემაიხლტუნა. მოუხდა სალსალს, ერთი ძლი(ე)რი ლახტი ჰკრა, რომ მარტორქას წელი. მოსწყდა მისითა ძლიერებითა. ორნივე ქვეითნი დაჩჩნენ. რა იგინი ყარამანმა ქვეითად ნახა, აღარ ეომა და ეგრე უთხრა: ფალავანო, ერთ მანერთის ძლიერება ხომ გავსინჯეთ. აწ თუ შე დ(ა)გზოცოთ, ვინ უნდა გნახოსთ და თუ თქვენ მომკლავთ, ვინ დაგვინახავსთ . . .

მ ს ო ფ ლ ი ო ი ს ტ ო რ ი ა

[დავით თუმანიშვილი, მსოფლიო ისტორია]; 20 ფ.; 32×20,7; ქალაქი (ფილიგრანი), ახალი დროის ყდა; [თავბოლო ნაკლული; ნუსხური; XIX ს-ის პირველი მესამედი; შემოსულია ბარბარე თუმანიშვილისაგან (ხელთუბანი, ქართლი).

იწყება: მეოთხე [ნაწილი].

ვითარ იყო ბერძენთა შორის შინათვე აღრეულობა და ბრძოლა? ერთი თავისუფლება აღჰსდგა მეორესა ზედა და მაკედონელთა მეფემან ფილიპე, მამამან აღექსადრესა დიდისამან, ირგო ფრიალ მას ჟამსა შინა და დაიმორჩილა იგინი სრულიად უფლებასა თვისსა ქუშე და ამით შეიქმნა [დაწყება] ბერძენთა სამთავროსი.

წყდება: მიუგო მას, ვითარმედ დაბადებიდგან ჩემით არა ვჰყოფილვარ მეჯინიბედ და წმიდასა თვისსა პეტრესა სრულიად ერთ სახე არს მარჯუენე გინა მარცხენე ავეანდა დაპყრობილ იყოს.

რავდენ გზის შევიდა ჭრიდერიკი იტალიასა შინა მხედრობითა?

ექუსჯერ: პირველად გვრგვანოსან იქმნა, მეორედ დაამშვიდა აღშფოთებული ქალაქი მედიოლანი და კრემონი მოაოხრა საფუძველადმდე, გარნა უკუშ . . .

შენაშენა: ხელნაწერს აქვს თავისი ძველი პაგინაცია, იწყება მე-17 გვერდით და თუდება მე-79 გვერდით, შიგნით აკლია გვერდები 41—60.

31

მ ს რ ო ვ ი ს გ ე ო გ რ ა ფ ი ა

16 ფ.; 36×21,2; ქალაქი (მოლურჯო, ფილიგრანი); თავ-ბოლო ნაკლული; მხედრული; XLX საუკუნის პირველი მესამედი (ხელის მიხედვით); შემოსულია ბარბარე თუმანიშვილისაგან 1924 წ. (ხელთუბანი, ქართლი).

I

იწყება: ნაწილი : ა : საკელმწიფოთა საკოროლოთა და რესპუბლიკათათს ევროპიისათა.

გერმანიის თს:

გერმანიას აქუს 200 მილი სიგრძე; 100 მილი სიგანე, ხოლო სიმგურგლე 680. ჰაერი არს მუნ კეთილი და მრთელი, გარნა ცივი. ქუშეანა ნაყოფიერი უფროსლა პურითა და პირუტყვთ, საქმ-

ლითა; ვენახი არა ყოველგან თანაჰსწორ მოქმედებს; ტყენი, რომელიცა არა მცირედ არიან და ვრცელ, უხუტებენ მფრინებელთა და სხუტთა (!) ცხოველითა. გერმანიასა შუა იპოებიან მადანნი რკინისა, ტყვისა, ვერცხლისა და სხუათა . . .

წყდება: ქალაქნი ესე მოვიდნენ ესე ვითარსა შინა ძალსა და პიტევს ცეჰასა, რომელი იგინი ხშირად იყუნენ დამზავებელ უთანხმოებათა მათ, რომელიცა გამოვიდოდა ჩრდილოეთის მპყრობელთა შორის. აქუნდათ მათ ამას ახსავალსა შინა ძალი და შემძლებლობა თუხი მუნამდე, ვიდრემდის სხუანი ერნი ევროპისანი მიიღებდნენ წარმართებასა ვაქრობასა შინა. მუნიდამ მოაკლდა ვაქრობასა მათსა და თითქმის ესე ვითარსა შინა ვიწროსა საზღუარს მოვიდა, ვითარცა შინა ვხედავთ ჩუტნ აწ.

ქამითი ქამად მიიწია შეკრებულება ესე დამცირებასა შინა ესრეთ . . .

შენიშვნა: 1) ხელნაწერს აქვს თავისი წინანდელი პაგინაცია. ტექსტი იწყება მე-13 გვერდიდან და თავდება მე-28 გვერდზე.

2) ხელნაწერი წარმოადგენს დავით თუმანიშვილის მიერ შედგენილ საგეოგრაფიო ნაწარმოების ნაწყვეტს. გადაწერილია მისივე ხელით.

32

თეიმურაზ I-ის ლექსთა ქაზებული

მ. ფ.; (პირველი ფურცელი და 7 v ცარიელია); 35x22,2; ქალაქი; უყდო; ბოლონაქლული; ნუსხური; ფ. 2 r. 7 r, 8 r. აქვს ფერადი შემკულობა; XIV ს-ის პირველი მეამედის (ხელის მიხედვით); შემოსულია ბარბარე თუმანიშვილისაგან (ხელთუბანი, ქართლი).

1. ქება იმერეთის მეფის ალექსანდრესი და მისი ცოლის ნესტარდარეჯანისა.

დასაწყისი: ლექსი სათარგმანებელი, ქება და მკობა მეფის ალექსანდრესი და დედოფლის ნესტან დარეჯანისა, ნათქუამი მეფის თეიმურაზ პირუშლისა მაჯამად.

რადგან არ ვჰსცხრები ქებასა, ვგონივარ ამათ მიჰანი;

აწ ჩემთა გულთა ლახვარი, სათი მაქვს სათათ მისანი;

სიმელნე შავთა წამწამთა, სისხო სიხშირე მისანი.

მინაწერი: ალექსანდრე იყო ძე ლეონ მეფისა, ლეონ იყო ძე ლეონ მეფისა, ლეონ იყო ძე ავგიორგისა. ხოლო ესრეთ იუწყეთ, მკითხველნო: ალექსანდრე ვიდრე გამეფდებოდა, მამასა მისა ლეონ მეფესავე მოეგვარა მისთჳს ცოლად ასული ბარძიმ ამილახორისა, რომლისაცა სახელი ნესტან დარეჯანობითა არა არს ხსე-

ნებულ ცხოვრებასა შინა; ესე ალექსანდრე გამეფდა წელსა ქრისტესა 1561 სა და ჰყვანდნენ მას ძენი (მას ბარძიშის ასულსა თანა)-ოთხნი—დავით, რომელი იყო მამა ამა თეიმურაზ მეფისა, გიორგი, ერეკლე და კოსტანტინე. დავითსა ჰყვა ცოლად ასული აშოთან მუხრანის ბატონისა ქეთევან, რომელი ეწამა შაბაზისაგან. გიორგი მოიკლა და ალექსანდრე მეფე კოსტანტინესაგან და კოსტანტინე—კახთაგან. ალექსანდრე მეფეს—ზემორე ვახსენე—არა ესვა დედოფალი სახელით ნეხტანდარეჯან, არამედ ასული ჰყვა ფრიად შეენიერი და კეკლუცი, რომელი მისცა ცოლად ალექსანდრემ მანუჩარ დადიანსა წელსა ქრისტესა 1591, რომელიცა მოკვდა შობასა ზედან ძისა ლეონისა და მე ესრეთ ვგონებ მწერლისაგან შემცდარი იყოს დედოფლის ხსენება და არის ესე ზემორე თქმული ქებანი მეფეს ალექსანდრესა ზედან და ასულსა მისა ნესტან დარეჯანსა ზედა და არა დედოფალსა ზედან. დ. თუმანოვი-

ბოლო: იახტანსა თანა სარონი, გვერდს თასი

ღვინო კულები

და ყოვლის წიგნისა უმცროსი, ჩანს მათი უფლისწულები.

2. ანბანთ ქება (ფ. 8).

დასაწყისი: ანბანთ ქება სრული და უკლები,
თქმული პირველის მეფის თეიმურაზისაგან.

აღმართა მხსნელმან ჯუარი გოლგოთას, სისხლი
დაჰსთხია ადამის ძვალთა;

აღმოსავლეთით მისცა მამული პირველ მუნიდგან
გამონაძალთა.

წყდება: ნუ ჰსცდები, სულო (ოდვილო, ღვთი-
სათვის მუხლთა დაყრასა;

ნუ გირჩეენია ავის თქმა ლოცვასა ცრემლთა
დაყრასა;

ნათლის მცემელო, გვედრივარ სულთა და ხორცთა
გაყრასა;

ნუ მოეშვები შენ ჩემთუს სამოთხის კარსა დაყრასა.

შენაშვნა: 1) ხელნაწერს აქვს წინანდელი პაგინაცია. მოწვენილი ტექსტი მოთავსებულია 46—56 და 58—59 გვერდებზე.

2) ხელნაწერი გადაწერილი ყოფილა დავით თუმანიშვილის მიერ.

33

ქრეპული (საისტორიო ნაწარმოებთა)

384 ფ.; 34×21,5; ქალაღი ფილიგრანით, მე-325 ფურცლიდან ლუ-
რჯი ქალაღი; ტყავგადაქრული ყდა; მხედრული (სათაურები 1—324 ფუ-
რცელზე სინგურით); XV ს-ის ბოლო (ფ. 1—324 ხელის მიხედვით).
და 1820—1826 წ. (ფ. 325—324); ამის გადამწერი დავით თუმანიშვილი.

ცარიელი გვერდები: 325 v—326 v, 226 v, 350 v—353 v. 354 v—368 v, 369—378; შემოსულია ბარნაბ თუმანიშვილისაგან (ხელთუბანი, ქართლი).

1. [ვახუშტი ბატონიშვილის საქართველოს ისტორია].

ა) [ზნენი და წესნი საქართველოსანი, ფ. 1—96 r]

დასაწყისი: ტომობა და ჰშიამომავლობა ქართულთა ნოეს ძის იაჭეთის თესლისაგან, ვიდრე ქართლოსისა და ძმათა მისთამდე და განყოფილებანი მათნი და ძეთა მათთა.

აწ (ზნეთათჳს) ვიწყოთ ძუსლიდამ ახლამდე საქართლომსათა ზნეთა და ჩუშულეებათა და წესთა მათთა პირველ განყოფილებისა და შემდგომად განყოფილებისა . . .

ბოლო: გარნა მეფე გიორგი, ამათი მყოფელი და განმგე ნეშტთა ქუეყანათა, იყო ფრიად მწუხარე განხეთქილებისათჳს სამეფოსა ესე ვითარად, არამედ ქულადცა მცდელობდა შეერთებასა და ეგრეთვე გებასა გიორგისასა, გარნა ვერლარა ღონის მძიებელი და მპოვნელი გარდაიკულა წელსა ქრისტეს 1469, ქართულსა 157 მეფე გიორგი და დაჰფლეს იგი მცხეთას, ხოლო გიორგი მეფის—ძის კოსტანტინესსა და მის ქუშპორეთა მეფეთა ქმნულებათა ვიწყებთ წარწერათა თჳს თჳსთა ქარტათა და ადგილთა ზედა, ვინაფთჳს იქმნენ განყოფილებანი.

2 [გენეალოგიური სქემა ქართველთა მეფეებისა უძველესი ხანიდან მე-16 ს-ნის მეორე ნახევრამდის, შედგენილი ფერადებად დავით თუმანიშვილის მიერ 1826 წ., გადაწერილი მის მიერვე] ფ. 95 და 96—შუა.

დასაწყისი: ნოე, სემ, ქამ, იაფე (!).

ბოლო: 77 მეფე ვახტანგ; 78 მეფე გიორგი, ამის ღროს-განჰსქდა საქართულო სამ სამეფოდ და ხუთ სამთავროდ, ქრისტესა 1465 წელსა. უწყებულეებულეება ქარტისა ამიხ მკითხუშლთათჳს. ნოდამ ვიწყე ქარტა ესე. ხოლო, მკითხუშლნო, იუწყეთ ესრეთ, რომელ ყუთლის ფერითა არიან ქართლოსიანნი, მას ზედან მოშაოდ ყვითლითა—არშაკუნიანნი, მწუანითა—ნებროთიანნი, ლურჯთა—ხოსროვიანნი, პირის ფერითა—ბაგრატიონნი. ხოლო ამათ შორის რომელნიცა მეფენი და მთავარნი არიან, მათ რიცხვი უსხედს და მისდევს, მით იგულისხმეთ და რომელთაც არ უსხედეს, ისინი ძენი და ძმანი მათნი არიან არა მეფენი და მთავარნი და ფოთლად წითელი თუ სხუა ფერი სამკუთხედი აბიათ, ისინი ცოლნი და ქალნი არიან. ქარტა ესე არს წარმომჩენელ ვიდრე 78 მეფისა გიორგისადმდე და მის ღროს რა განჰსქდა სამ სამეფოდ და ხუთ სამთავროდ საქართულო ქრისტესა 1465 წელსა, მის შემდგომნი მეფენი თვისთა ისტორიათა შინა ჩამირთავს ესე

სახელდევ, რომელიცა ვიმუშავე თავით ჩემით და არა სხვდამ გარ-
დნოლებით მე თავადმა მდივნის ეგნატის ძემ ნადვორნის სოვეტნი-
კმან დანვით თუმანოვმან ქრისტესა 1826 წელსა.

მიწაწერი: ქმნილ არს ლექსი ესე მეფაჲსა თამარისთვის ანტონის.
მიერ არხიეპისკოპოსისა დავითიან პალკრატიონისა მეფის ძისა.
ამისსა ბროლსა ნათელსა აყიყი შუა ჰრეოდა;
აღსა ნათელსა ნაწებსა ბაგე შუშნებით რეოდა;
მისნი სიტურფე კელუტნი მნათობთა გარდარეოდა
და ვარდი ზამბახი წალკოტსა მის მიერ მისარეოდა (ფ. 63 რ).

3. (ვახუშტის) უწყებულება მკითხველთათვის (ფ. 96—100).

დასაწყისი: უწყებულ იყავნ, რამეთუ ბრწყინვალის მეფის
გიორგის ცხოვრება და მის ქტშმოთა მეფეთა არღა რა მოიპოვე-
ბის, გარნა საგონებელ არს, რამეთუ ყოფილ არს ცხოვრება მი-
სიცა და სხუათაცა მეფეთა განყოფილებისადმდე . . .

დასასრული: რამეთუ მეფის განზრახუას ვჰგონებ ესრეთ,
ვითარცა აღუსწერეთ, ვინაითგან ნათესაობის ქორონიკონსა ჰსწო-
რესა ჰსწერს, გარნა შემწყობი ამისი შეცთომილ არს. ხოლო ჩუშნ
შესრულებისათვის ვმადლობთ ღმერთსა და შევსწირავთ ქებასა, პა-
ტივისა და დიდებასა დაუსაბამოსა ერთსა ღმერთსა, მამასა და ძე-
სა და სულსა წმიდასა, აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე,
ამინ.

4. აღწერა აწინდელისა ქართლისა საზღურით, მითთ, მდინა-
რეებით და ადგილთა და მას შინა შენებულებათა (ფ. 101 რ—176 რ).

დასაწყისი: ვინაითგან სახელნი და აღშენებანი, ვისით
იქმნა, ქუშყანისა ამის, დავსწერენით, აწ ვიწყით თვთოეულთა წა-
რმოთქმად მათა, ველთა და წყალთა . . .

დასასრული: ხოლო წელსა ქრისტესა 1745 ქართულსა
433 იცხო მეფედ ცხებულობით თეიმურაზ ოკლომბერს 1 მცხეთას,
რომელსაცა ჰსცხო და აკურთხა გვირგვინოსნებით დისწულმან
ძკსმან კათოლიკოს არხიეპისკოპოსმან მეფისძემან ანტონი დავი-
თიან ბაგრატიონმან თანვმა ყოფითა ქართლისა და კახეთისა ეპი-
სკოპოს წარჩინებულთათა.

5. [გენეალოგიური სქემა ქართლის მეფეთა მე-15 ს-ნის მეო-
რე ნახევრიდან ვიდრე გიორგი XIII-მდე, შედგენილი დავით თუ-
მანიშვილის მიერ 1826 წელს და ფერადებად შესრულებული მის
მიერვე], ფ. 175—176 შუა.

დასაწყისი: 78 მეფე გიორგი, ამის ღროს განჰსქდა საქა-
რთველო სამ სამეფოდ . . .

დასასრული: დავით მეშვედრე, იოანე, [იოანეს ძე] გრიგოლ, ბაგრატ [ბაგრატის ორი ვაჟი სახელ დაუსახელებლად], თეიმურაზ.

უწყებულება მკითხველთათვის: შემდგომად განხეთქილებისა სამ სამეფოდ და ხუთ სამთავროდ დასჯდა საქართველოს ნაწილსა ზედა ქართლის მეფედ ძე გიორგისა 79 კოსტანტინე და ვიწყე მისგან ვიდრე უკანასკნელ მეფის გიორგისადმდე ქმნა ქარტისა ამის. ესრედ შეისწავედ, მკითხველნი, რომელთაც რიცხვ მისდევს, მეფენი არიან და რომელთაც არა აქვთ რიცხვი, ისინი ძმანი, ძენი არიან და რომელთაც ჯუარი უსხედსთ, ისინი სამღვდელონი არიან. პირისფერით ქართველთ მეფედ ბაგრატოანნი არიან და აღისფერით—კახთ მეფედ ბაგრატოანნი ნაზარალი ხანიდამ და იისფერად ფოთოლნი ცოლნი და ქალნი არიან: ვქმენ ქარტა ესე თავადმა მდივნის ეგნატისძემ ნადვორნის სოვეტნიკმა დავით თუმანოვმან 1826 წელსა ქრისტესა. დავით.

შენიშვნა: ტაბულა შეიცავს ვახტანგ V-ისა და იესე მეფის რუსეთში მყოფ შთამომავალთა სახელებსაც ვიდრე XIX ს-ნის დასაწყისამდის.

6. აღწერა ჰერეთისა, კახეთისა და კუხეთისა, კვალად თუშეთისა და დიდოეთისა (ფ.176r—215 r)-

დასაწყისი: ხოლო ქუთაისისა ამის სახელნი არიან სამნი, რამეთუ შერეთი ეწოდა თარგამოსის ძის ჰეროსის გამო, რომელსა ძმათა თუსთა შორის წილად ჰხუდა ქუთაისა ესე . . .

დასასრული: მაშინ მოვიდა თეიმურაზ და დაჯდა ტფილისს ქრისტეს 1744, ქართულს 432, ხოლო ძე თეიმურაზისა ერეკლე დაჯდა კახეთს.

7. [გენეალოგიური სქემა კახეთის მთავრების და მეფეებისა მე-9 ს-ნის დასაწყისიდან ვიდრე გიორგი XII და მისი ოჯახის წევრებამდე, ფერადებით შესრულებული].

დასაწყისი: 1 გრიგორი მთავარი, 2 ვახე ქორიკოზი. 3 სამოელ ქორიკოზი . . . 76 მეფე აღექსანდრე, მცხეთის აღმშენებელი. 77 მეფე ვახტანგ, ძე მცხეთის აღმშენებელისა.

ბოლო: 15 მეფე გიორგი უკანასკნელი; დავით მეშვედრე; ცოლი ამისი ელენე; იოანე, ცოლი ამისი ქეთევან, ძე გრიგოლ; ბაგრატ, ცოლი მისი ეკატერინა; [ერთი ძე უსახელოდ]; ელენე ცოლი თეიმურაზისა; მიხაილ, ჯიბრაილ, ილია, ოქროპირ, ირაკლი.

წარმოიქმნა შერთა, კახთა მეპატრონეთა და მეფეთა უწინარეს და შემდგომთა.

ესრედ იუწყეთ, მხილუმლნო ქარტისა ამის: მწვანენი ფერი-
თა არიან გრიგორი მთავარი და შემდგომნი მისნი. ხოლო განჰს-
ქდა რა საქართუმლო სამ სამეფოდ და ხუთ სამთავროდ, ესე
გრიგორი განჰსდგა ქრისტესა 787 წელსა და იწოდა ქორიკოზად
ვიდრე 10 კვრიკე კახთ მეფემდის. ამის უწინარეს და ამის დროს
რომელნიცა იყუნენ სერეთს მეფენი ბაგრატიანნი, მათნი ფერნი
არიან პირის ფერი. ხოლო ამან კვრიკე მეფემან გაიშულა სერთა
მეფის ძე გაკიკ და ამან გაკიკმან ჰქმნა ერთ სამეფო (ჰე)რეთ-კა-
ხეთ-კუხეთი და იწოდა კახთ მეფედ. შემდგომად შეპყრობილ იქ-
მნა მეფე 14 მეფე აღსართან და მოჰსცეს დავით აღმაშენებელსა.
შიერ ჟამიდგან იქმნა ერთმეფობა საქართუმლოსი. განსქდა რა სა-
ქართუმლო სამ სამეფოდ 78 გიორგი მეფის დროს, ძმა ამ გიორ-
გისა დიმიტრი იყო კახეთს და მოკჳდა(ა), არამედ დაუტევა მან
ძე დავით. იხილა დავითმან შეპყრობა ათაბაგისაგა(ნ) 78 გიორგი
მეფისა, ეკურთხა ბოდბეს დავით მეფედ ქრისტესა 1469. ამ და-
ვითილამ, რომელთაც რიცხვი მოსდევსთ აღისფერთა ანუ პირის
ფერთა ქართლის მეფეთაგანთა, მეფენი არიან და სხუანი ძენი,
ასულნი და ძის ძენი. ხოლო ფუსტულის ფერით არიან ხანნი,
რომელნიცა მართდნენ კახეთს და ისფერნი, ფოთლად ქმნილნი,
არიან ცოლნი. ხოლო თეიმურაზ და ირაკლი—ძე მისი—, ვინაიდ-
გან პირველად ისხდნენ მეფედ კახეთს და ერეკლემ იმეფა, ეგრ(ე)თვე
გიორგიმ—ძემან მისმან, ამისთჳს აქაცა ცხად ვყავ და არა მოვჰსპე.
კჳმენ ქარტა ესე თავადმან ეგნატი მდივნის ძემ ნადვორნის სოვე-
ტნიკმან დავით თუმანოვმან ქრისტესა 1826 წელსა.

8. აღწერა აწინდელისა ოვსეთისა ანუ კავკასიათა შინათა
(ფ. 215 1—222).

დასაწყისი: ქჳსყანა ესე, რომელსა აღჰსწერთ, წილხდო-
მილ არს კავკასოსი, ძისა თარგამოზისა. ხოლო მოვიდეს რა ორ-
ნი ესე ძმანი ლეკან და კავკასოსი, ლეკანმან დაიპყრა წილი თჳსი
და გამოსლუასა ხაზართ მეფისასა...

ბოლო: და არიან მორჩილებასა შინა უფროს ჩერკეზთასა,
ეგრეთვე სხუანი ოსნიცა, გარნა დიგორი მცირეს რაჴსმე ჰმორჩი-
ლებს რაჴის ერისთავს, ვინათგან უპყრავს მას რაჴა და არს დღეინ-
დელად დღემდე ესრეთ და შემდგომი უწყის ღმერთმან.

9. აღწერა საჩინოთა ადგილებთა სამცხე საათაბაგოსთა (ფ.
223—250).

დასაწყისი: ხოლო ქჳსყანისა ამის სახელი არს საკუთარი
ქართლი ამისთჳს, რამეთუ არს წილივე ქართლოსისა და მისგანვე

ეწოდა ქართლი და შემდგომად სიკჷდილისა მისისა საქართუშლო ანუ საქართლო და იწოდების დღემდეცა ეგრეთვე...

ბოლო: შემდგომად მოვიდა ძლეული უსუფ თაშა აწყუშრს და მოკუდა მუნ. ამისი მსმენელი ისაყ თაშა დამძიმდა ფრიად, გარნა ჰმართვიდა იგივე ქტყანათა.

10. [გენეალოგიური სქემა მესხეთის მფლობელთა, ფერადებად შესრულებული: ა) დაწყებული გვარამ კურაპალატისაგან ვიდრე ბაგრატ იფხაზთა და ქართველთა მეფემდის, ბ) დაწყებული იოანე მხარგრძელიდან ვიდრე უსუფ-თაშამდის] ფ. 250 და 251 შუა.

ა) დასაწყისი: ვახტანგ გორგასლანის ასული, ცოლი გურამ ბაგრატიონისა, რომელნი მისცა მირდატმან. გურამ, ძე სოლომონისა შეიდათა ძმათაგანი—ჩამამავლობა დაეით წინასწარმეტყუშლისა, რომელსა მისცა მირდატმან და ცოლად და ტაო საერისთოდ.

დასასრული: 44 ბაგრატ მეფე. პირველად ქართლს გაამეფა მამობილმან დაეით კურაპალატმან, მერმე აფხაზეთს.

ბ) დასაწყისი: 1 იოანე ათაბაგი მხარგრძელი სამცხისა და სხუათა. 2 ავაგ, ათაბაგი სამცხისა და სხუათა, ხოლო გარდაიცვალა რა ავაგ ათაბაგ და არა დაჰშთა ძე, გარნა ასული ხუარშაგ, რომელი შეირთო სადუნმან და შუა ორნი ძენი—შალვა და ზაქარია. ხოლო ცოლი ავაგისი გუანცა შეირთო 65 მეფემან დღეით და შემდგომად მიუბოძეს სპასალარობა სარგის ჯაყელს ციხეჯუ(ა)რელსა და მერმე იწოდა ათაბაგობა. 3 სარგის ათაბაგი...

დასასრული: 27 ისაყ თაშა, 28 ასლან თაშა, 29 უსუფ თაშა.

წარმოჩენა მკითხუშლთათვს. ხოლო ოდეს მოვიდა დაეით წინასწარმეტყუშლის გუარისა შუდთა ძმათაგანი გურამ, ძე სოლომონისა, და დაესიძა მირდატს, ძესა ვახტანგ გორგასლანისასა. და მან მისცა და თვისი ცოლად და ტაოს ერისთვობა, შემდგომად სიკჷდილისა მირდატისა და ძმისა მისისა ლეონისა და ძეთა მათთა დაუმკვდრესთ სამკვდრებელი თვისი ძესა გურამისასა ბაგრატს. ხოლო ბაგრატმან იწოდა მირდატოვანობა და ერისთავობდა. შემდგომად სიკჷდილისა ბაგრატისა მოჰსცა კეისარმან ძესა ბაგრატი. სასა გურამს მეფობა ქართლისა და კურატპალატობა ქრისტესა 586 წელსა. ამან იწოდა მამისა თვისისა სახელით ბაგრატოანობა და ძენი მისნი და ჰშთამომავლობანი ზოგნი ქართლსა ისხდნენ მეფეთ, ზოგნი სამცხე-კლარჯეთსა, ტაოს და სხუათა ადგილთა და სომეხთა მეფეთა სამეფოთა ზედა და სხუანი ერისთავად და ერისთავთ ერისთავად. რომელნი ისხდნენ ქართლსა მეფენი გინა მთავარნი, მათ

უსხედს რიცხვ და სხუათა სამცხესა გინა სხვათა ადგილთ მეფეთა, ერისთავთა არა უსხედს. ესე ყოველნი არიან პირის ფერითა ბაგრატიანნი და შემდგომად დროსა თამარ მეფისასა ამან იოანეს უწოდა ათაბაგობა, ზაქარია ამირსპასალარისა ძმასა მხარგრძელსა. ვიდრე სარგას ჯაყელისადმდე იყვნენ მხარგრძელნი ათაბაგად, ესენი არაან ყვთლის ფერითა და მწუხანითა არიან სარგის ათაბაგის ჯაყელი ციხე ჯუარელიდამ ჰშთამოსრულნი ვიდრე უსუფ ფაშამდის. ათაბაგთ უსხედს იოანედამ რიცხვ ათაბაგთა ანუ ფაშათ მყოფთა, იგინი არიან ფაშანი და ათაბაგნი. ესრეთ იგულისხმევ მკითხველო. ხოლო ყუარყუარეს დროს სრულიად არლარა მორჩილ ექმნენ მეფეთა ქართლისათა და არლარა მორჩილ ექმნენ და დაიპყრეს საყმოდ თვსად ქრისტესა 1451 წელსა. ხოლო კუალად რა განიყუმს ქრესიანანი სულთან მურადმან და შაჰსეფუ ყაენმან, დაჰშთა სულთანსა სამცხე-საათაბაგო და იმერეთი ქრისტესა 1636 წელსა, უმეტეს განიმკვდრეს ათაბაგთა. ხოლო ოდეს იქმნა მახმედიან 21 ათაბაგი ბეჟა და უწოდეს საფარ ფაშა, შე(ე)რიათ მახმედიანობა და შემდგომად 23 ათაბაგისა როსტომისა იქმნეს სრულიად მახმედიან. იქმნა ქარტა ესე ხელითა თავადის ეგნატის ძის ნადვორნის სოვეტნიკ(ი)ს დავით თუმანოვისაგან ქრისტესა 1826.

11. აღწერა ეგრისის ქრესიანისა ანუ აფხაზეთისა ანუ იმერეთისა (ფ. 251—299 რ).

დასაწყისი: ქრესიანისა ამის სახელნი არიან საერთოდ სამი, პირველად ეგრისი, მეორედ აფხაზეთი, მესამედ იმერეთი...

ბოლო: ხოლო ლეონ მოადგა შროგას (!) ციხეს ძესა ზურაბისასა ზაალს, რათა არა იგიცა დაიპყრას იგიცა მეფემან. მცირეს ხანს მისცეს ლეონს და დაიპყრა იგი ლეონ, განუტევა ზაალ და წარვიდა ქართლს ზურაბ მამისა თვისისა თანა და იყოფოდნენ ნუნისს.

12. [გენალოგიური სქემა დას. საქართველოს მფლობელთა, დაწყებული აფხაზეთის მეფის ლეონისაგან ვიდრე იმერეთის მეფე სოლომონ II-მდის, შედგენილი დავით თუმანიშვილის მიერ 1826 წ. და შესრულებული ფერადებად მის მიერვე].

დასაწყისი: ლეონ; 1 ლეონ, მეფე აფხაზთა, 2 მეფე თეოდოსი...

დასასრული: 49 მეფე დავით, რომელსა პირველ ეწოდა—სოლომონ უკანასკნელი.

წარმოჩენა მკითხუპლთათჳს აფხაზთა და იმერთა მეფეთა. დაიპყრა რა მკლავითა თვისითა 33 მეფემან ვახტანგ გორგასლან

ეგრის მდინარეს იქით და კვლად მისცა კეისარმან მზითუადვე ვახტანგ გორგასლანსა და ეპყრათ ხოსროვიანთა ვიდრე 40 სტეფანოს მთავარისადმდე ქრისტესა 600 წელსა. ამავე წელსა მიულო სტეფანოს მთავარსა კეისარმან ეგრის მდინარეს იქით და დასტაერისთავი თვს ცვალებითა და უწოდა აფხაზეთი. ხოლო მოსლქასა. მურჭან ყრუსასა ქრისტესა 663 წელსა იყო ერისთავად ლეონ. ამან ლეონ ისტუმრა მეფენი მირ და არჩილ და მსახურებდა მეფებრ. შემდგომად უკუქცევისა მურჭან ყრუსა კეისარმან მოჰსცა ლეონს მკვდრად ერისთობა და გვრგინი და შემდგომად არჩილ მეფემანცა მისცა ასული მირ მეფისა ცოლად და მორჩილებდა მეფეთა. მოკჭდა ესე ლეონ, დაჯდა ძმისწული ამისივე ლეონ. ესე ლეონ იყო ხაზართა მეფის ასულის წული, რომლითა შემწე(ო)ბითა უმეტეს განიმკვდრა საერისთვო, ვინაჲდგან ბერძენთაცა მოღებოდათ ძალი. შემდგომად სიკუდილისა მთავართა 45 ჯუანშერ და იოანესი განჰსდგა ესე ლეონ და მიიტაცა ლიხის მთიდამ ვიდრე ზღუადმდე და იწოდა აფხაზთა მეფედ ქრისტესა 786 წელსა. და იყუნენ მეფენი ვიდრე მეფის თეოდოსადმდე. ხოლო დროსა ამას აფხაზთა ითხოვეს დავით მეფის კურატპალატისაგან, რომელსა ეპყრა ტაო და სომეხთა მეფეთა სამეფო. 53 მეფის გურგანის-ძე. მეფე ბაგრატ—შვლობილი თვთ დავით მეფისა, რომელიცა მოსცა და აკურთხეს მეფედ აფხაზთა ქრისტესსა 985 წელსა და იყუნენ მეფენი ერთ მეფობითა ბაგრატოანნი ვიდრე ლაშას ძის დავითისა და რუსუდანის ძის ნარინ დავითისადმდე. და შემდგომად ამათ განიყტმს ორ სამეფოდ ქრისტესსა 1259 წელსა. დაჰშთა ნარინ დავითს ლიხის მთის იქით ზღუადმდე და მან მოსპო სახელი აფხაზთა მეფობისა და იწოდა იმერთა მეფედ. ხოლო ამა ნარინ დავითიდამ ვიდრე უკანასკნელ არჩილის ძის მეფის სოლომონაჲდის იხსდნენ მეფენი, ერისთავნი, ბაგრატოანნი, ეგრეთვე ქართლის მეფენი და ძენი, ესენი არიან პირის ფერნი და შერეულნი არიან ლურჯნი და აფხაზთა მეფენი არიან მწუხანენი. ლეონ აფხაზთა მეფიდამ ვიდრე უკანასკნელ მეფის სოლომონისადმდე. რაოდენნ მეფენი ანუ ერისთავნი ყოფილან, ყოველთავე რიცხვ უსხედს და რომელთაც არ უსხდეს, ისინი არ არიან. ესრეთ გულისხმა ჰყავ, მკითხველო და მხილველო ქარტისა ამის. იქმნა ქარტა ესე კელითა თავადის მდივნის ეგნატის ძის ნადვორნის სოვეტნიკის დავით თუმანოვისაგან ქრისტესსა 1826 წელსა ტფილისს.

13. [საკათალიკოზო სამწყსო სამცხე-საათაბაგოს], გადაწერილი დავით თუმანიშვილის მიერ 1813 წ., ფ. 299 ვ.

ა) თავადების სია მონასტრებიტურთ;

დასაწყისი: არის ბატონის კათალიკოზისა ზემოქართლს, რომელ არს სამცხე საათაბაგო, სამწყსო თავადნი და სოფელნი. კავკასიძე მისის მამულითა; პარხალი მისითა შესავლითა და აზნაურ-შვილებითა საყმოდ. სამწყსოდ სამძივარი მისითა სასაფლაოთა, მონასტრითა და კარის ეკლესიითა...

დასასრული: თუხარელნი სასაფლაოთა მონასტრითა და კარის ეკლესიითა; მონასტერი ოში მისითა შესავლითა; დიდი და პატიოსანი ვარძიის მონასტერი მისითა შესავლითა უნაკლულოდ.

ბ) ეპისკოპოსების სია.

დასაწყისი: მაწყუტრელი გვრგვან—ბისონიანი არის, ამისი სამწყსო ყვიბის კორტანეთის შუა რომ წყარო ჰსდის, იმას ზეით ჯეობა და სადგერი, სულ აწყუტრი, დიასამიძის სახლი, ახალციხე და ახალციხის წყლის გაღმართი და გური(ი)ს წადგომამდის...

დასასრული: 12. ბანელის სამწყსო—სულა ბანი, ტაოს—კარი, ფანასკერტი, პარიზის (!) ჯეობა, სულა ოლთისი, ნამურაქანი. 13. დადაშნელის სამწყსო—სულა კოლა და ხორცევიანი ყარასალზედ მიდგამდნი. ამ ეპისკოპოსთ მაკურთხეველი და უფროსი ქართლის კათალიკოზია. ამის ჯელთ არის ყუტლა.

ანდერძი: ეს ზემო წერილი ამ ქართლის ცხოვრებაში არ იყო. მე ერთ ადგილს ვპაოვე და გარდმოვსწერ—ჰმოაუმატე ამ ქართლის ცხოვრებას მე, ეგნატი მდივნის ძემ, თავადმა კოლლეუსკის სეკრატარმა დავით თუმანისშვილმან, წელსა ქრისტესა 1813, ხოლო ქართულსა ქრონიკონსა : ფა : იანურის 10 დღესა

14 [ვახუშტის მიერ შედგენილი ქრონიკა] (ფ.300—311 რ).

დასაწყისი: ქორონიკონები, ჩჰუნ მიერ პოვნილნი წიგნებთა შინა, და სახელნი წიგნებთა მათ არიან ესენი: იმერული ძველი გარბეების წიგნი...

დასასრული: (1753 წ. ქართულსა 441) მეფე სოლომონ განაძეს იმერთა, მან ფაშა ჩამოიყვანა და დაიპყრა ქუალად იმერთი.

15. [სამცხე—სათაბაგოს ეპისკოპოსების სამწყსო, გადაწერილი დავით თუმანიშვილის მიერ 1820 წელს], ფ. 311 რ.

დასაწყისი: მაწყუ(ე)რელი უფროსი და ბისონიანი; ამის სამწყსო ყუბის(ს)ა, კორტანეთს შუა რომ წყარო ჰსდის, იმას ზეით, საავალიშვილო, სადგერი, სულ აწყვერი, დიასამიძის სახლი, ახალციხე და ახალციხის წყალს გაღმართ გურიის წადგომამდინ.

დასასრული: დანდალოს ქვემოთი აქარა ქუთათლის სამწყსო ყოფილა.

ანდერძი: ესეც მე ვიპოვე და მას შეუმატე. თუცა თჳს ადგილს არ არის შთაწერილი, გარნა დაუპარგველობისათვის ვქმენ ესე, ამისთვის ნუ დამგმობთ.

თავად დავით იგნატის-ძე თუმანოვი თვესა თებერვალსა 25-სა 1820-სა წელსა ტფილისს.

16. [ვახუშტის მიერ შედგენილი სინქრონული ტაბულა, უძველესი დროიდან XVIII ს-ნის შუამდის] ფ. 311 v—320 r.

ტაბულაში ჩამოთვლილი არიან: „მეფენი ჰრომისანი (წელი) პაპანი ჰრომისანი (წელი), მეფენი კოსტანტინეპოლისანი (წელი), მეფენი ლიშპანიისანი (წელი), მეფენი ლალიისა ანუ ჭრანცუცისანი (წელი), მეფენი ვირტანიისანი (წელი), მეფენი დანიისანი (წელი). მეფენი შვეთისანი, მეფენი პოლონიისანი (წელი), მეფენი ბოლემიისანი (წელი), მეფენი ვენგრიისანი (წელი), მეფენი რუსისანი (წელი), მეფენი პორტოღალიისანი (წელი), მეფენი პრუსისანი. (წელი), მეფენი სპარსისანი (წელი), მეფენი საქართველოსანი, ქართლის კათალიკოსნი.

17. [აღმოსავლეთ საქართველოს სოფლების სია, შედგენილი ვახუშტის მიერ], ფ. 320v—325 r; ფ. 325 r დაწერილია დავით თუმანიშვილის მიერ.

დასაწყისი: სომხითის სოფლები ქრისტიანეთა და თათრის ობა: ალაღაჯში ობა 20.

1) ხოქორნის ქვეობა ხოქორნა 1;2) ბელი ქაშენი 2.

ბოლო: (ენისელის სოფლები) 12) კოსორი, 13) ჯინიხი, 14) ბაზარი, 15) მოსაბრუნე, 16) ფადარი ობე.

18. შემოკლებული ისტორია მეფის თეიმურაზისა და ძისა მისა მეფის ირაკლისა [შედგენილი დავით თუმანიშვილის მიერ] ფ. 327—349 v.

დასაწყისი: ხოლო ოდეს უბოძა შაჰნადირ მეფობა ქართლისა თეიმურაზს და ძესა მისსა ირაკლის მეფობა კახეთისა, მაშინ წარვიდა ირაკლი კახეთს და დაჰსჯდა ტახტსა კახთა მეფეთასა.

დასასრული: და დასრულდა მეფობა საქართველოსა და კახთა მას ზედა (მეფე გიორგიზედ), ხოლო გარდაცვალება მისი იყო ქალაქს ტფილისს დეკემბრის 28-ს დღესა ქრისტესა 1800 წელსა, რომელიც დაფლეს დიდისა დიდებითა და ხელმწიფურითა რუსთა სამარხოსა ქართულთა მეფეთასა მცხეთას.

[სია ქალაქების და ქვეყნებისა, შედგენილი დავით თუმანიშვილის მიერ], ფ. 354 r.

დასაწყისი: პერსაპოლი, სუზან ქალაქი, ირკანია, ეკვატანი...

ბოლო: ჩინეთი, ბალდადი, რუსეთი, არეზი, იალბუზი.

19. ქალაქნი საქართველოსანი უწინარეს განყოფილებისა და შემდგომად განყოფილებისა სამ სამეფოდ, ამა დრომდის ვითარ

ისაქვლებოდნენ და ანუ აწვითარ ისაქვლებიან, ანუ ვისგან აღშენებულან, ანუ რომელსა წელსა და ოდეს მოოხრებულან, შენნი და ცალიერნი, გინა თუ დაბად ქმნილი, ანუ სრულიად მოოხრებულნი, ანბანსა ზედან აღწერილ არიან ადვილპოვნისათვის [შედგენილი დავით თუმანიშვილის მიერ], ფ. 355 r—368 r.

დასაწყისი: არქევანი ქალაქი მცირე, რომელსა პირველ ეწოდა ქაოზიანი, ესე არს აღშენებული ქართლოსისაგან...

დასასრული: ხონი. პირტულ იყო ქალაქი, რომელიცა აღაშენა 2 მეფემან თეოდოსი აფხაზთამან ქრისტესა 819 წელსა ნარინ დავითისადმდე. მერმე მოოხრდა. ხოლო ოდეს იყო ქალაქი, მაშინ იყვნენ მას შინა მოსახლენი დიდშემძლენი და ჩინებულნი, ვითარცა იყო თამარ მეფას დროს მდივანი მი'ივე მეფისა თამარისა მოსე ხონელი. და იქმნა შემდგომად დაბა და აწცა არს დაბა დიდი ვითარცა ქალაქი და იციან ბაზრობა მას შინა მის მაზრათა შინა მდგომარეთა და ვაჭრობა, რომელსა უწოდებენ პარასკეობასა. ესე არს ფოკას ჭევეს ზევით. არს აქვე ეკლესია დიდი გუმბეთიანი, შუშნიერ ნაგები, ჰზის ეპისკოპოსი და შწყემსი ვაკისა. ესე იყო ერთობასა შინა ქართლის მთავარეპისკოპოსისა.

20. ციხენი საქართუმლოდსანი უწინარეს განყოფილების და შემდგომად განყოფილებისა სამ სამეფოდ, შენნი და უშენნი, აღწერილ არს ანბანსა ზედა მხოლოდ სახელნი ციხეთანი თუ ვისგან აღშენდნენ, აქა არა არს მოხსენებულ და უკეთუ გენებოს, მკითხტლო, ცნობა, განიხილე ვრცელი ისტორია ქართლისა და მაშინ ჰსცნობ. [შედგენილია დავით თუმანიშვილის მიერ]. ფ. 359v—371 r.]

დასაწყისი: 1 აზეულას ციხე, 2 ირმაზის ციხე, 3 ალის ციხე, 4 ალექსის ციხე, 5 არშის ციხე...

დასასრული: 185 ჯარიხეთის ციხე, 186 ჯჭარის ციხე, 187 ჯინის ციხე, 188 ჯეჯაოს ციხე. ესენი დაჰშთნენ თვსა ადგილთა და აქ მოუწერე: 189 სარბიელის ციხე, 190 ტრაწაყალის ციხე, 191 ორბეთის ციხე, 192 კვეტერის ციხე, 194 აწყურის ციხე.

თუმცა არიან სხვანიცა ციხენი მარაველნი, უსახელობის გამო დამჰშთნენ რომელნიმე და რომელნიმე იქმნება (!) შემცდა, რომელ აქვერ მოვიხსენე. უკეთუ გწადდესთ, აღწერასა შინა იძიეთ და ვგრეთვე ზემოხსენებულთა ციხეთა აღშენება, თუ ვისგან აღშენებულან, მუნ ჰსცნობთ. დავით თუმანიშვილი.

31 მდინარენი უდიდესნი, რომელნიმე უწინარეს განყოფილებისა საქართუმლოსა არიან ანუ რომელთა ჰქონან თევზნი ანუ სა-

ხელნი, რით ეწოდათ, აქავე მოიხსენებინ და ეს მდინარენი ანბანსა ზედან წერილან [შედგენილი და ვით თუმანიშვილის მიერ].
ფ. 371 v—375 v.

დასაწყისი: 1 ალგეთი მდინარე, გამოჰსდის კლდეკარსა და მოდის აღმოსავლეთად, გარნა არა უწყებულ არს, რაჟსათვს ეწოდა სახელი ესე.

2. არაგვ მდინარე, ესე გამოჰსდის შალრან-დვალეთს, ქნოლოს კავკასსა და ცისკარის კავკასიდან...

ბოლო: ხინოს წყალი გამოსდის რაქას (!) გურიის მთასა, მოდის აღმოსავლეთს—სამხრეთს შუადაბ, ჩრდილო დასავლეთს შუა ლეხურის ციხემდე, მერმე ჰსდის აღმოსავლიდამ დასავლეთად, მიერთვის შავ ზღუასა აღმოსავლეთიდამ.

22. ხოლო რაოდენნი ტბანი არიან დიდი და მცირენი, თეზიანნი და უთეზონნი [შედგენილი და ვით თუმანიშვილის მიერ],
ფ. 374 v—375 r.

დასაწყისი: 1 აბოცის დაბის ტბა, მცირე ახალქალაქის წყალი გამოჰდის უთეზო.

2. ბარეთის ტბა, უთეზო, გარემოს მისა დაბნები ლაკვს მთამდე...

ბოლო: 16 ნარიანის ტბა, თამარ მეფასაგან გაკეთებულნი მცირე.

17. ერწის ტბა არა დიდი, რომელსა მდინარე ყვრილა გამოსდის თეზიანი და სასახლეცა აქა თამარ მეფასი.

23. [საქართველოს მეფენი და კათალიკოსნი თვისი ქრონოლოგიით, სახელდობრ ჰეფენი საქართველოსი, მეფენი ქართლისა, კახეთისა, აფხაზეთ-იმერეთისნი საქართველოს ეკლესიის მმართველნი, სია [შედგენილია და ვით თუმანიშვილის მიერ],
ფ. 375 v—378 r.

დასაწყისი: 1 ფარნავაზი დასაბამითან გამეფდნენ	3647
2 საურმაგ	3712
3 მურჰანოს	3787
4 ფარნაჯომ	3767

დასასრული: 54 ანტონი მეფის იესეს-ძე	1744
55 ანტონი 2	1788
ანტონი წავიდა რუსეთს	1810

ექსარხოხონი, სინოდისაგან დადგინებულნი:

1 ვარლამ	1811
კანტორა გახსნეს	1815

23 წესი და განგება კურთხევისათვის მეფისა, დროსა მას თუ ვითარ დასხდნენ მღუღელთ მთავარნი სრულიად საქართველოსნი (ფ. 279 r—379v).

დასაწყისი: 1. (მარჯუნივ) მობრძანდეს კათალიკოსი საქართველოსა და დაჰსჯდეს მეფისა ტახტსა ზედა მოკიდებით ნატიითა და ბალიშითა.

2. (მარცხნივ) მობრძანდეს კათალიკოზი აფხაზეთისა და დაჰსჯდეს ნატიითა და ბალიშითა.

3. შემოვიდეს დიდის სომხითის მიტრაპოლიტი და დაჰსჯდეს კათალიკოსის ქვემოთ ნატიითა და ბალიშითა...

დასასრული: 12 შემოვიდეს გიშელი და დაჯდეს და სხუანი ყოველთა მონასტერთა მოძღვარნი და წინამძღუარნი მათითა წესითა დასხდნენ და იქმნეს წესი თეატრისა გამოჩინებითა სამსა უკუც დღესა.

25. (უცხო ხელმწიფეთა სიები: რუსეთის მთავრების, მეფეების და იმპერატორების, სპარსთა მეფეებისა, სალჩუკიანელ თურქთა, სპარსეთის ილხანებისა, ლანგთემურის გვარისა, სეფიანნი და მათნი გამგრძელებელნი, რომის და შემდეგ საბერძნეთის კეისარნი. ოსმალეთის სულთანები, სომხეთის მართველნი და მეფეები. სიები შედგენილია დავით თუმანიშვილის მიერ. ფ. 379—387 v

დასაწყისი: ა) როსიის კნიაზნი, მეფენი და იმპერატორნი [შედგენილი დავით თუმანიშვილის მიერ].

კ ნ ი ა ზ ნ ი

1. რიურიკ ქრისტესსა	862
2. ოლღა	879
3. რიურიკ 2	913
4. ოლღა 2	945 და სხვა.
ბოლო: 174 კოსტანტინე, მამით ლათინი და დედით სომეხი, ქრისტეს აქათ	1342
175 გვიტონ	1343
176 კოსტანტინე ტომით ლათინი და დედით ჰაოსიანი	1345
177 ლეონ 6, მამისაგან ლათინისა და დედისაგან სომეხი	1365

სიკვდილი ლეონისა და აღწყვეტა სომეხთა 1393.

კ რ ე ბ უ ლ ი

49 ფ.; 15×10 5; ქალღი; ხის ყდა; ბოლონაკლული; ნუსხური (სათურები სინგურით). XVI ს-ის (ბელის მიხედვით); თავი შევსებულია XVIII ს-ნში მარკოზ ჩაჩანიძის მიერ; შემოსულია ბერძუნეთის ეკლესიდან.

1. განგებამ წყალის კურთხევისაჲ, რომელ არს აიაზმაჲ (1r—12 r).
დასაწყისი: მოილონ ემბეზი, გინა ფეშხუმი ანუ სხუჲ რაჲმე წმიდაჲ ქურქელი. შინა შთაას(ხას) წყალი, დაასუპნ(ონ) ძელი ცხოვრებისა, ჯუარი პატიოსანი ფეშხუმსა ზედა ნერგთა თანა შრომნისათა...

ბოლო: გიხაროდენ, მაყუალო შეუწელო; გიხაროდენ, მთაო; გიხაროდენ, ვენახო; გიხაროდენ, ტრაპეზო საღთოო; გიხაროდენ, ბჭეო ღთისაო და ყოველთა შეწეენაო უხრწნელო, უბიწოო, უენებლად დაიცევ სამწყსო შენი, შეგვიწყალებ ჩუპნ, ღმერთო, სრულიად.

2. სჯულის კანონი იოანე მმარხველისაჲ (14r—54 r).

დასაწყისი: მოიდრიკნეს მუჟლნი მონანულმან და ჰრქუას მოძღვარსა თვსსა ცრემლით და სულთქმით. აღგიარებ, მეუფეო ჩემო, ცოდვათა და ბრალთა ჩემთა წინაშე შენსა.

ბოლო: აჲ უჟუჲ კსენებულნი რომელნიმე კსენებულ ხართ აღწერილნი სჯულის კანონსა შინა და რომელნიმე უწერელნი ცოდვანი და თუ ვერ განწესებულ არს პირველთა მამათაგან თუთეული-სა ცოდვისა კანონი, ესერა აღმიწერიეს მე გლახაკსა და უღირსსა ამას, ამინ.

3. გამოკრებილი საუფლო საღვთისაწაულო სახარება სამოციქულონი (55r—99v).

დასაწყისი: სახელითა ღთისათა, იწყებიან თორმეტი საუფლო სახარება და სამოციქულო გამოკრებულნი—თუქსა მარტკა: კე წმიდისაჲ ღთის მშობლისა ხარებაჲ, ფსალმუნი: იხარებდით ღღითი ღღე, ადიდებს სული ჩემი უფალსა. დასადები, რაზეთუ მოხედნა სიმდაბლ(ით), ებრაელთა მიმართ ებისტოლე პავლესი საკითხავი: ძმანო, განმწმედელი იგი და განწმედილნი იგი ერთისაგან არნ ყოველნი.

წყდებ: შრომითა და რუღუნებითა და მღვძარებითა მრავალ გზის შიმშილითა და წყურვილითა და მარხვითა, მრავალგზის ყინელითა...

შენიშვნა: ეს მესამე ნაწილი ბოლო ნაკლულია.

მონაწერები: 1. ლმერთო, კარგარეთელსა უშველე, ფ. 20 v.

2. კ. ლმერთო, შეუნდევ შვირეებულსა ზერეკიძესა პავლეს (ფ. 62 v—63 r,

ანდერძი: მე გლახაკმან სულითა მარკოზ ჩაჩანიძემან დაეწერე წმიდანი
ესე აიაზმა სულთა გ:მანათლებელი. ცოდვილი, საწყალი შენდობით მომიხსენეთ
ღმრთისათვის სიყუარულისა, ვინცა მამიქსენოთ, უფალმან კეთალი საუკუნოს
მოგაგო(ს). ამინ, (12).

35

გამოკრებილი საღმრთოწიგნი

141 ფ; 23,2x17; ეტრატე; უყდო, თაე-ბოლო, ნაკლული; ნუსხური
(სათაურები სინგურით), XII ს-ნისა (ხელის მიხედვით); შემოსულია ვა-
ჩიანის გვლესიიდან.

იწყება: და ევედრებთან ყოველთა მაცხოვარს ქრისტესა
და მარადის მეოხ არიან ცხოვრებისათჳს სულთა ჩუენთაჲსა: სხუან-
ნი: :ა: გუერდი (გი)ხაროდენნი. შეიქურნეს ბრძოლად ლუა-
წლსა მას უხილაეთა... (ფ. 2 r).

წყდება: პეტრე დაუტევა თევზობაჲ და პავლე წინააღ-
გომად ღმრთისაჲ და ორნივე ესე შეიქურნეს წინააღმდგომად ჯუა-
რითა მტერსა. უკეთურსა პეტრე ნათელმან სულისამან და პავლე
მცხინვარებამან ქრისტეს მეუფისამან ზეშთა ყენა კაცთა ბუნებისა
და დაუდნობელად განაახლა. პეტრე სიონს შინა გაბრწყინდა მადლითა
ნუგეშინის მცეპლისაჲთა, ქადაგა მაცხოვარი ქრისტე ჯუარცმული
ერსა შორის ჯუარის მცემელთაჲსა...

მონაწერები: 1) ქრისტე, მოიხსენე ზეჩიკ, მისი ცოლი ეფფენი და ვარვარი,
მერმე იაკობი, ძისი ცოლი მართ(ა) და მერმე ისპირი, მცს(ი) ცოლი ცდო და
მემრე აპალანა, მისი ცოლითუ(რ)თ, მეომე აშოა და მერმე ოვანა და მერმე მა-
ნელა და მერმე აგისა, ამის მწერ(ა)ესე შეუდნეს ღმერთ ილო ყ... ულსა ორდნა...
წერ... ღმერთო (XVI ს-ნის მდარე და გაურჩეველი ნუსხურით, ფ. 9 v).

2. ღმერთო, აცხოვნე საბრალო მიქელ, წმიდაო გიორგი, გიორგი (ფ. 66 v,
XII ს-ნის ნუსხურით).

36

კ უ რ თ ხ ე ვ ა ნ ი

150 ფ.; 21x16; ქალღმრთელი; უყდო, თაე-ბოლო ნაკლული; XVII ს-ნი-
სა (ხელის მიხედვით). შემოსულია ქართლის ერთერთ ეკლესიიდან 1924 წ.

იწყება: კეთილად შეერთებითა უფლისაჲთა. შენ გუაცხოვ-
ნენ, ყოვლად წმიდისა. მღუდელმან: რამეთუ შეგნის შენდა ყოველი
(დიდება). დიაკონმან: უფლისაჲ მიმართ. (მღუდელმან:) ღმერთო
საუკუნეთაო, რომელი გახყოფილთა შეკრებ ერთად...

წყდება: და ესრეთ მეცა ზიარებად მისგან გულსმოდგი-
ნე ვარ, ვითარცა ჭეშმარიტებით ჯორცისა და სისხლისა მისისაჲ
და განსაწმენდელად ცხოვრებისა საუკუნესა დამკვიდრებად სასუ-
ფეველსა ცათასა განყოფილისა მათთვის, რომელნი.

37

ვეზიხისა და ალდგომის კვირიაკების ხაკითხავეზი

10 ფ.: 15×10,7; ქალაღდი; უყდო; თაებოლო ნაკლული. ნუსხუ-
რი (სათაურები სინგურით); XVI-ს. (ხელის მიხედვით); შემოსული ქართ-
ლის ერთ-ერთ ეკლესიიდან.

იწყება: მსახურებად ღმრთისაჲ ცხოველისა. სახარებაჲ
ლუკასი. მას ეამსა შინა შეკრბეს მოხუცებულნი ერისანი, მღღელთ
მოდღუარნი და მწიგნობარნი და აღიყვანეს საკრებულოსა მათსა...

წყდება: ალდგომისა უფლისა ჩუპნისა იესუს ქრისტეისა.
ფსალმუნი: ესე არს ღღე, რომელი ქმნა უუაღმან.

38

მ ა რ ხ მ ა ნ ი

504 ფ.: 26,5×19,5; ქალაღდი; უყდო; დაშლილი; ნუსხური (სათაუ-
რები სინგურით); XIV—XV ს-ნისა (ხელის მიხედვით); შემოსულია გორიჯვრის
ეკლესიიდან 1924 წ.

იწყება: მღუდელთმოდღუარნი, მეფენი და მთავარნი მონა-
ზონნი და მოწესენი და ყოველი პასაკი ერის კაცთაჲ, ჩჩვლთა და
ქაბუკთა და დააწესენ იგი ზეცათა შენსა სასუფეველსა. მოვედით
მოვიქცეთ, ზ კოდვილნო, რამეთუ მოგუპლის ჩუპნ მდინარე იგი
ცეცხლისა უშრეტისაჲ.

წყდება: ...რომელი გამოზრდი ყოველთა, გევედრები, მად-
ლითა შენითა განმადღე და უოხკნოჲსა მის ტაბლისა შენისა...

39

ქ ა ლ ვ ა ჟ ი ა ნ ი

6 ფ.: 25,3×20,2; ქალაღდი; უყდო; თაე-ბოლო ნაკლული; მხედრუ-
ლი; XIX ს-ნის I ნახევრისა (ხელის მიხედვით); შემოსულია გორისჯვრის
ეკლესიიდან.

იწყება: ...ნებული წიგნების უნდა მიუტანო და ის ჳემ-
წიფე ღიახ ღიდს წყალობას მიბოძებსო და აწ შენ წაიღე ეს წიგ-
ნებიო და რაც რომ წყალობა მოსაცემელად უნდა, იმას შენ მოგ-

ცემსო. გამოართო წიგნები ამ ვაჟმა და მადლი გარდაუხადა-
გაიყარნენ და წარვიდა ვაჟი გზასა და მოაგონდა თავისი დედამა-
დიას ბევრი იტირა და იმ ტირილში და დალაღვაში ძილ(ი) მოუი-
და და ცხენმა გზა დაკარგა და ვაჟს გამოელევიდა, დიას მწყურვა-
ლი იყო თითონა და ცხენიცა-

წყდება: ქალმა შეიტყო, რომ თავისი ნაქმარი საქმე იყო,
ვერ უთხრა და მერმე ეს უთხრა: ეგ ძნელი სიტყვა არისო, მე მა-
გის ჯულაბს ვერ მოგცემო და ითხოვე ჩემგან საჩუქარი, რაც-
გინდოდესო. ვაჟმა უთხრა: არა მინდა რა შენს მეტი, შენ ჩემი-
ხარ, მე შენი ვარო და მოიწონეს ყოველთა დარბაისელთა და.
აქორწილეს ვაჟი და ქალი. ჳემწიფემ...

40

სულიერნი სწავლანი თედორე აღმსარებლისა

69 ფ.; 25,5×19,2; ქალღი; უყლო; ნაკულლი; დაშლილი; ნუსხუ-
რი (სათურები სინგურით); XVI ს-ნისა (ხელის მიხედვით); შემოსულია.
1924 წ. გორიჯერის ეკლესიიდან-

იწყება: სწავლანი სულიერნი წმიდისა და ნეტარისა მამისა.
ჩუპნისანი თეოდორე აღმსარებელისა სტოდიელთა წინამძღურისანი.
თვსთა მოწაფეთა მიმართ ყუსლიერისა კვრიაკეთაგან ვიდრე დი-
დად ოთხშაბათამდე, რომელნი წარიკითხვან დიდთა მარხუათა შე-
მდგომად სერობისა ლოცვასა და ისმენენ ყოველნი ძმანი ზედგო-
მით მღუმრიად ყოვლითა ლმობიერებითა, გვაკურთხენ, მამაო.

ძმანო და მამანო, სახიერი ღმერთი ჩუენი, რომელი მომ-
ცემს ჩუენ ცხორებადსა და წლითი წლად მომიყუანებს ჩუენ ჟამ-
სა ამას მარხვასა კაცთმოყუარებით...

წყდება: რამეთუ მცირედ უწინარეს ათნი ერთბამად მოი-
ხუნეს აქაჲ წყლითაჲ მოშთობილნი და კუალად ორნი განვიდეს.
ერთბამად და ესრეთ, ხოლო საფლავთა დაუტეობენ და სახლთაჲ
ობოლთაჲ და ოკერთა საქმეთაგან და ჩუენმცა დავადგერით აქა
საუკუნოდ ნუ იყოფინ...

მინაწერი: ქ. წჳინდის გიორგის გორიჯერისაის მც(ი)რის. აშ(ა)ს ვინც გა--
მოხვას, იმის ეკლესიას (ფ. 1 r XVII ს-ნის მდარე მხედრულით).

41

აჯულის კანონი VI კრებისა და იოანე მმარხველისა

255 ფ.; 15,2×10,3; ქალღი; უკანა ყდა ხის, წ-ნა არ არის; ნუს-
ხური (სათურები სინგურით); ფ. 255 v ცარიელია; XVII ს-ნის (ხელის
მიხედვით); შემოსული ივ. ანტ. კაპანაძისაგან (სოფ. ქვ. ნიქოზი).

1. რჩულის კანონნი, ახლად თარგმნილნი წმინდისა მამისა ჩუშნისა ევთიმისა, (ფ. 1-177 r).

დასაწყისი: წესი და განგება და რჩულის კანონნი მეექვსისა კრებისა ასსამეოცდარვათა წმიდათა მამათა, რომელნი შეკრბეს კოსტანტინესპოვლესა ახალსა ჰრომსა.

დასასრული: და ფრიადითა არზანგითა წარგზავნნა საყდართა სადიდებელად მამისა და ძისა და სულისა წმინდისა, რომლისა არს დიდება და პატივი, სიმტკიცე აწ და მარადის და უკუნიითი უკუნისამდე, ამინ.

2. კანონი შეცოდებულთანი, აღწერილნი ნეტარისა მამისა ჩუშნისა იოანეს მიერ კოსტანტინესპოვლელ მთავარეპისკოპოსისა, რომელსა ეწოდა მმარხველ (ფ. 78 r—202 r).

დასაწყისი: უწყებულ იყვნით, ვითარმედ ესე ნეტარი იოანე მმარხველი უკანასკნელ იყო ყოველთა მათ, რომელთა რჩულის კანონისა წესი დაწერნეს და მეექვსისა კრებისა შემდგომად იყო მრავალთა ჟამითა კეთილი მღუდელთ მოძღუარი და საესე სულითა წმიდითა...

დასასრული: რომელსა ყოველთა კაცთა ჰნებაეს ცხორება და მეცნიერებისა ჰუმარტებისასა მოსვლად და მისსა შუშნის ყოველივე დიდებისა შეწირვად, პატივი, თაყვანისცემა და მამისა ძით და სულით წმიდითურთ აწდა მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამინ.

3. კანონი შეცოდებულთანი, განწესებულნი ნეტარისა მამისა ჩუშნისა იოანე მმარხველისა მიერ კოსტანტინესპოვლელ პატრიარქისა (ფ. 204r—238r).

დასაწყისი: უკეთუ ვისმე შეემთხვნენ ბუნებითი ცოდვანი, ესე იგი არს სიძვანი დედათა თანა, გინად თუ ქურივთა, ანუ მგვეალთა, ანუ მეძავთა წესითა მით ბუნებითისა ცოდვისათა და დაეყოვნოს საქმესა მას შინა ცოდვისასა მრავალ ჟამ და მერმე მოვიდეს სინანულად...

დასასრული: უბრალოდ ყავ თავი შენი, ჰ წინამძღუარო, და განარინე და აცხოვნე სული შენი მადლითა ღმრთისაჲთა, მათ თვთ მისცენ სიტყუად შენ წილ შემოქმედსა, რომლისა არს დიდება და უკუნითი უკუნისამდე, ამინ.

4. წესი, რომელი აღესრულებდს აღმსარებელსა ზედა თვსთა ცოდვათათვს (ფ. 238 r—247 v).

დასაწყისი: პირველად შეიყვანოს იგი მღუდელმან ეკლესიად და დაჰკრძალნეს კარნი და დაადგინოს წინამე წმიდისა საკურთხებელისა...

დასასრული: რამეთუ ნაღობი მხალისა საქამადაგან-
მაგრა განკრძალვად ჯერ არს პოხიერთა და მჭურვალეთა კამად-
თად. თუ გუამისგან გამოვიდეს, :ი: დღე უზიარებელ იყოს. რო-
მელმან დობილსა თანა იქორწინოს, ნულარა მლუდელობს.

5. უწყებად აღსარებისათჳს (ფ. 248—255 რ).

დასაწყისი: მომყვანებელ იქმნების სულისა იგი მამად მა-
თი, რომელთაცა რომლისა ერთბამად ჯერ უჩნდეს აღსარებად
ცოდვისა, ოდეს ანუ მრავალთა წინაშე ხატისა უფლისაჲ ჩუენისასა.
იესუს ქრისტესა თავაჯდილსა, და იწყების პირველად: წმიდაო
ღმერთო...

დასასრული: და შემდგომად განჯსნისა დასახავს მლუდე-
ლი ჯუარსა მონანულსა მას და იტყვს ღირს არსსა და კემმარი-
ტისა, დიდებად: აწდაჲ და ჩამოილოცავს: და ვითარ ჯერ არს და
უწყებულ არს სჯულის კანონისაგან, ეგრეთ დასდებს კანონსა.

42

ზ. ანტონოვის კომედია—მანა ბიძიაჲ ცოლი უმერთო?

26 ფ; 35×22; ქალაღი; უყდო: მხედრული; XIX ს-ნის შუა (ხე-
ლის მიხედვით); ცარიელია ფ. 26; შემოსულია 1924 წ. ივ. ანტ. კაპანაძისა-
გან (ს. ქვემო ნიქოზი).

დასაწყისი: მომქმედნი პირნი: ბებერი და მდიდარი
ვაჟარი გალუსტ მინაიჩ თანდოვეი—ანტონოვი; შორს ნათესავი
ამისი ჩინოვნიკი მანუჩარ სტეფანიჩ—უ. ჯაფარიძე.

ბოლო: ბატონებო, ვინც ამელამ დაესწართ ნიშნობაშია,
გთხოვთ პატივი მცეთ, მობძანდეთ დღეისწორსა ქორწილშია.
დასრულდა.

შინაწერა 1) Печатать позволяется с том, чтобы по отпечатании предъявлено было в цензорный комитет известное число экземпляров, 6 апреля 1852 года. Исправляющий должность грузинского цензора князь Мрштов (ფ. 2)

2) В этой тетради перенумерованных и скрепленных листов двадцать пять. Цензор князь Мрштов.

43

8 5 6 5 2

141 ფ; 21,5×16,3; ქალაღი (მალურჯო); ბოლოდაშლილი
ტყავ-გადაკრული ყდა; ნუსხური (სათაურები სინგურით); აქვს შემკულო-
ბანი ფ. 3 რ, 137 რ; სურათები ფერადით ფ. 2 v, 134 რ; ცარიელია ფ 1 რ.

1334 v, 141 v: XVIII ს-ნის ბოლოსი (ხელის მიხედვით); შემოსულია ერთა წმიდის ეკლესიიდან 1924 წ.

1. მანანა (1—133).

დასაწყისი: შესხმა :ა: ღმრთივ ბრწყინვალისა და ყოვლად დიდებულისა ჩუშნისა ღმრთის მშობელისა. აღდევ, უფალო, განსასტუმრებლად შენდა...

ბოლო: ესრეთ არცა ერთი დაშთეს უხმრად, არამედ ყოველივე სადიდებლად ღმრთისა დიდისა იყოს, რომელი არს კურთხეულ უკუნითი უკუნისამდე, ამინ.

სრულ იქნა დამატკობელი მანანა დიდებლად ღმრთისა დედისა, იყავნ, იყავნ.

2. პარაკლისი ევსტატესი (ფ. 135—141 r დაშლილი).

იწყება: ზ ყოვლად დიდებულო ღმრთივ გვრგვინოსანო მოწამეო ევსტათე, ი(ნ)გელოსთა თანა შეერთებულო...

ბოლო: დედოფალო ყოვლად ბრწყინვალეო მარიაჲ, წმიდისა მოწამისა ევსტათის ლოცვითა წარმართენ დღენი ცხოვრებისა ჩუშნისანი სადიდებლად ძისა შენისა და ღმრთისა ჩუენისა.

მანაწერბო: 1) ესე პატროსანი წიგნი წმიდის მოწამის ევსტატისათვის შეწირული არის ახალქალაქის ერთაწმინდაში ქორონიკონს ურ (1802 წ.; ფ. 133 v, მხედრულით).

2) ერთაწმიდას შეწირული არის ესე წიგნი (ფ. 141 r იმავე მხედრულით, როგორც პირველი მანაწერი).

3) ჩუკე წელსა აპრილის იე დღესა მოველ ხიზნათ წმინდას ევსტატის კარს და პალატს, დავსდევ დღე ორმოცი. მკა ნუგეში თხოვისაებრ მშობელთ მამისა და დედისა, განგვითვისუფლა ძე ჩუენი ყრმა არჩილ, გადმოგუხედა თავისის ურიცხვის მოწყალებით ღმერთმან. მაგიერ ჰყოსთ დეკანოს ეპიფანეს და კანდელას პეტრეს, ზემორიცხვიდამ ორმოცამდის ყოველ ხუთმეფათს ჩუენთვის სწირადენენ და ყოველდღე დილას და საღამოს პარაკლს იხდიდნენ დღის გულისმოდგინებით, ღმერთთან დაუმადლოსთ და მაგიერი გარდაუხადოსთ. ეგრეთვე აქ მცხოვრებნი ახნაურნი და გლეხნი ქუმპარიატთ ასე ცდილობდნენ ჩემს სამსახურს და სიამოვნეს, რომ კიდევ ვწუხდი—ს. მაგიერო გარდახდა მე რა შამიძლიან მეთქი. ეგრეთვე გარეშე მცხოვრებნი—თავადნი, ახნაურნი და გლეხნი, ახალქალაქს—თარხანოვი ღუარსაბ ზახას-ძე, თავადი თარხანოვი ტეტია გლახას-ძე, ხოვლეს მიხაილ ევსტათისძე, ქაიხოსრო თავადი ივანეს-ძე, კავთიხვეს თავადნი იორამ და კოკოლა ტეტიას ძენი, ბორტას თავადნი ივ ნე და რევაზ სალთხუის ამილბარია ძენი; აქვე ერთაწმინდას მცხოვრები თავადი იორამ ზურაბისძე, ზემო ხანდაკს დიმიტრი ჯანდიეროვი, ყოველნივე ზემოთ, რომელთაც სახელნი მომიხსენებია, არ იცი, თუ როგორ შევიძლო ამათგან ჩემი პატივისცემის მადლობა. სწორე მოგახსენოთ, რომ არ შამიძლიან არც ერთსა [სამაგიერო სამსახური. წმინდა ევსტათიმ გარდუხადოსთ თავის მოწყალებით. ამისაივის გთხოვთ არ შემრისხოთ. გლგბთ მადლოჩაჲ მინდა მოგახსენოთ ახალქალაქ მცხოვრების ნაზარას, გომს მკედლიშვილის ბეჟანასი, კავთიხვეს ბასიაშვილი ბერუასი, თელათგორს გოგილაშვილი ნადირასი, მეტეხს ბარნაბეისშვილის

მლუღლის, ამათი ყოლისფრით კაცურათ და მარდულად სამსახური რალა
ზოგახსენოთ. საქებრად ჩემდა მოიქენენ. მე მადლობელი და მოხარული ამად
ყოველგან თავადი თეიმურაზ ბაგრატიონი წელსა 1825 წელსა მაისის კვ წარ-
ვედით წმინდის ევსტათის მოწყალებით (ფ. 1v—2v. მხედრულით).

44

მეფის-ტყაოსანი

138 ფ. 32, 2X20,7; ქალღი (მოლურჯო); ტყავ—გადაკრული ყდა;
შემდეგ ჩაყრებული თეთრი ქალღი ფ. 1—2, 135—138; მხედრული
(სათაურები და ტაყების პირველი სიტყვები სინგურით); XVIII ს-ის
მეორე ნახევარი (ხელის მიხედვით); შემოსულია ნიკოლოზ კოატ. ფურც-
ლადისაგა (სოფ. მეოთხე) 1924 წ.

დასაწყისი; რომელმან შექმნა სამყარო ძალითა მის ძლიე-
რითა...

ბოლო: ამირან დარეჯანისძე მოსეს უქია ხონელსა.
აბდულ მესია შავთელსა, ლექსი მას უქეს რომელსა.

მინაწერი: ლუარსაბს ემადლობ. ტრადედიის მგზავნელსა.

დავითს მართლ ვაქებ, იმის გადმომთარგმნელსა,
ანტონ პირველის თარგმან სიბრძნის მბაძველსა.

ქართველთ ენისა თხზუა თვისების დამცველსა;

გვარ ფურცელადეთ, აზნაურობით ძველსა;

ლუარსაბ გამცნებ, ეს წაევიკითხე მე რა

ტრადედიები, ვოლტერის ცნობის აძერა,

ვაქე მთარგმნელი, ქართული თხზუა და წერა;

თუნდ სათნო იყოს ჩემდა ამგვარი მღერა,

სხვას თუ არ სთარგმნის, წაილა ესეც მერა.

იხილავ, უხესმა წარმოებს აწ სადა ვით;

ოდეს სთულვიდე, სცნა კიდურით სადავით;

აელგებ სიბრძნეს კრძალულების სადავით;

ეხსოვე ქართველთ წიგნთა თარგმანით სადავით;

ნესტეს მით დავბჭერე აჰა სტიხთ ხმა სადავით. 18 $\frac{9}{I}$ 32

2) წელსა ჩყდლ სა ნოემბრის ცხა გამოუცხადეს ჩვენის ხელმწიფის ალ-
ქსანდრე ნიკოლოზისძის რამანოვის ბრძანეა გორის უეზდის თავადთა და აზ-
ნაურთა და გლეხკაცთა, რომელიც ამ რიცხვიდგან განთავისუფლებული შეიქმნენ
ბატონის ყმობიდგაა გლეხნი, ამ განკარგულების გამოცხადება იყო გორის უეზ-
დის საზოგადოებრივთის გორში, რომელნიც იყვნენ მიწვეულნი სრულებით ამ
უეზდის თავადნი და აზნაურნი და გლეხნი. გორის მეიდანზე იყვნენ სრულებით

შეკრებილი და მთავრობისაგან გამოგზავნილი ამ გარდაწყვეტილების გამოსაცხადებლათ იყო ლებერნატორი არლოვსკი და ეს უკითხამდა რუსულათა და ქართულათ უკითხამდა გორის სობოროს მღვდელი სოლომონ ხახანოვი, რომელიც ამ შრომისათვის მიიღო სოლომონ მღვდელმან ჯილდოთ ოქროს საათი.

45

წმიდა გიორგის წამება

38 ფ.; 33,7×21, 4; უბრალო ყდა; მხედრული (სათაურები და ტაეპების პირველი სიტყვები სინგური); გადაწერილი 1862 წ.; შემოსული 1924 წ. თინათინ ნიკ. უთნელიშვილისაგან (ს. ფლავი).

დასაწყისი: კარი პირველი. დასაწყისი. წამება დიდის, ახოვანის, ზღვათა და ხმელეთა მპყრობელის, ღვაწლით შემოსილისა წმინდის გიორგის, ურმის თვალზედან მის მწარეს ორღანოს და მრავალ მახვილოვანსა მეფის ურწმუნოსაგან დეოკლიტიანისაგან იყო.

მას ეამსა ბერძენი მეფე ურწმუნო და ფლიდია;
სახელი მისი გიამბო სიავის გადაჰქიდა;
ეწოდა დეოკლიტიან, მხეცი მძვინვარი, ფლიდია
და ქრისტიანენთა განმრყნელი და ეშჰაკისა ხილია.

ბოლო: და ესე რა თქვა, უჩინარ იქმნა, არ დაიყოვნა წუთები;
უჩინარ იქმნა მოწამე, ვერვინ სცნა გზაცა კვალები.

ანჯერძი: აღიწერა წიგნი ესე გიორგიანი მარზო(ე)ვის ასულის ნინოსაგან: ვანც წაიკითხოთ და შეცდომით იყოს რამე, მამიტვეთ; ჩუგბ წელსა, თიბათვის ია დღესა (ტექსტის ხელით).

46

ღარიგების წიგნი

5 ფ.; 20,6×15,7; ქალაღი; უყდო; მხედრული; XIX ს-ნის პირველი ნახევარი (ხელის მიხედვით); შემოსული 1924 წ. ანჯრია ჩუბინაშვილისაგან (მეჯვრისხევი).

დასაწყისი: უწყოდე, კაცო, რამეთუ მზე მოეფინების და სათხოველი შენი ღმერთსა აქეს ვითარცა კაცი, რომელი მივალს აგარაკსა თვისსა და იხილოს ნაყოფი თვისი კეთილად და მხიარულ იყოს გულსა შინა თვისსა, ეგრეთვე შენ იხმარებდე და მიეც

დიდება ღმერთსა, რამეთუ კეთილ არს ბედი შენი და ნუ შეძრ-
წუნდები, რომელ განგიზრახავს საქმედ.

ბოლო ლ. ვხედავ, კაცო, საქმესა შენსა, რასაცა ესე იკით-
ხავ, ნუ რომელსა იგონებ. უკუეთუ კეთილ არს, დიდის კაცისაგან
პატივცემულ იქნები და სძლო მტერთა შენთა შეწევნითა მლთი-
სათა.

შენიშვნა: ხელნაწერის პირველი გვერდი ცარიელია. თავდაპირვე-
ლად განზრახული ყოფილა ქალაქის გამოყენება ბარამიანის გადასაწერად. ამი-
ტომაც პირველ გვერდზე წერია: კარი პირველი ბარამისა და გულანდამისა სპარ-
სულისაგან ქართულ (მეტი არა).

47

სხვადასხვა ფურცლები

9 ფ.; სხვადასხვა ზომის; ქალაქი; დაშლილი; XVII ს-ნისა (ხე-
ლის) მიხედვით; შემოსული 1924 წ. ურბნისის ეკლესიიდან.

1. იწყება: ...რნეს სასმელნი მორჩილებად მცნებათა მათ
უფლისათა ნეტარების მომცემელთა სანატრელონი და მსწრაფლ
აღასრულენ.

წყდება: სული უფლისაჲ ჩემზედა, რომლისათჳსცა მცხო მე
მახარებელად გლახაკთა, მომავლინა მე განკურნებად შემუსრვი-
ლითა გულითა, ქადაგებად ტყუშთა განტევებისა... (43×25,5, ნუ-
სხურით).

2. იწყება: გამოჴსნად მონათა შენთაჲ, რათა გიგალობდეთ
შენ ქრისტეანეთა კრებულისა...

წყდება: ქრისტე სიტყუაო ღთისაო, ამისთვის გევედრე-
ბით შენ და ემონებთ ვნებათა შენთა... (27×18, ნუსხურით)..

3. იწყება: წინაშე მდგომარენი უღირსნი ესე დიდების
მეტყულებასა შევსწირავთ გამოუთქმელსა მწყალობელსა შენსა.

წყდება: და მშუღობაჲ ყოველ ცხოვრებისათჳს ჩუშნისაჲ,
ვითარცა კაცთ მოყვარე ღმერთი ხარ ცხოვრების მომცემელსა აღ-
დგომისა... (19×12, ნუსხურით).

4. იწყება: გამოიჩინეს ა[რა] ამისათჳს ყოველთა ძლევად
შემოსილად, გამოუჩნდა სასწაული დიდი წინაჲ საუკუნეთაგანსა.

წყდება: და მღდელი კეთილად შეწყნარებული გამორჩეუ-
ლი ღმერთისა და სიხარულითა ღალადებად... (16×12, ნუსხური).

5. იწყება: უამს ქვეყანასა ზედა გამოცხადებისა ე... ნეტა-
რისა ანტონისა, რომელთა იგი სიმდაბლე...

წყდება: ამას ყოველსა ზიარად ვიტყვ ჩემთვის...ნ თვსცა^ა რამეთუ მეცა სწორადელ ოჯი... (17X13, ნუსხური).

6) იწყება: ვითარ ვიქმენ ფ... რინდი და განვისვენე... რა-
თამცა ვიხილენ იგინიცა...

წყდება: ბნელისა მისგან... არა ჯერ არსა... მათ და უნ-
დოთა მიმსგა... თქუენისათვს (14X14, ნუსხური).

7) იწყება: ნუ დამნთქამნ მე მორევი წყალთა; ნუცა შეი-
ყოფენ ჩემზედა ჯურღმული პირსა მისსა.

წყდება: და აღვაშენენ ქალაქნი ჰურიასტანი... და დაეშენ-
ნენ მუნ და დაიმკვდრ... (21X15, ნუსხური).

8) იწყება: ძმანო, ქრისტე აღდგა, დასასრული, მუქლი-
: კთ :

ბოლო: დასასრული მუქლი :იძ: ვი(ტ)ყოდით.

ანდერძი: ღმერთო, შეიწყალე ამ წიგნის განმაახლებელი მღუდელი სიმონ
გძელიშვილი (მრ).

მინაწერი: დაგადევით ცამეტი კოდი პური და ქერი, ცამეტი შაური, ლიტ-
რა ვრბო, სამი ქათამი. მე მღუდელს [სკ]იმონს დამიწერავს წიგვი, დაიწერა სეკ-
დებერს ოცდა[რ]ეას ქორონიკონს უე (=1802 წ.), გაბლიშვილის მამულის გარ-
და. გიორგი.

48

შ ა მ ნ ი

261 ფ.; 10,2X8,2; ქალაღი; ტყავგადაკრული ტვიფრული ხის-
ყდა; თავბოლო ნაკლული (თავში რვა ფურცელი დაშლილია); ნუსხური
(სათაურები სინგურით); XV¹¹ ს-ნისა (ხელის მიხედვით); შემოსულია
ურბნისის ეკლესიიდან 1924 წ.

იწყება: და მე მომიწოდე წარტყ(უ)მნასა მტრისაგან, ხო-
ლო განელო ლახურითა გუშრდი შენი განმაცხოველებელი...

ბოლო: რამეთუ არა არს კაცი, რომელი ცხონდეს და არა.
ცოდოს, რამეთუ შენ მხოლო ხარ უცხო ყოვლისაგან ცოდვისა და
სიმართლე შენი ქეშმარიტი, რამეთუ შენ (ხარ) აღდგომა და ცხო-
რებაჲ და შენისა სახელითა, ქრისტე ღმერთო ჩუშნო და შენდა.
დიდებასა აღვაუღენთ თანა დაუსაბამოთ მამით და ყოვლად წმი-
დით 1r—161v.

ანდერძი (ტექსტის ხელით): 1) რომელი შეიწირე მსხუ-
სრპლად უფლისად, ეგრეთვე შეწირულ იქმნენ წინაშე შენსა ნა-
მუშაკენი ესე დღესა განსჯისა განსამართლებლად და მორწმუნე-
თა მეფეთა განსაძლიერებლად, მკითხველთა ჩემთა ხილვად და.

შობელთა იოაკიმს დეკანოზს, ანას შესანდობელად და მლდელს. დავითს კეთილად საცხსენებლად, თქუწცა მოგეგოს, ამინ (ფ. 67 რ, ნუსხურით).

შენიშვნა: ეამნს ბოლოში დართული აქვს: ა. ერუსალიმის სახის ქორანიკონი (131 რ—238ვ); ბ. აღდგომის საგალობლები (239რ—242რ), გ. აღდგომის სამოციქულო და სახარება (242 ვ—243 ვ); დ. აღდგომის მწუხრის წესი (243 ვ); ე. კურთხევა განჯნასა ჯორცისასა (244 რ); ვ. კურთხევა ყველისა და კუშრცხისა 244 რ); ზ. ლოცვა შეგინებულისა მკამელსა ზედა (244ვ); თ. ქორანიკონის ნაწილი (245 რ—246რ); თ. სადილის ეამნობა (247 რ—252 ვ) ი. სამოციქულო—სახარებათა საძიებელი რვა ხმათა მიხედვით (253 ვ—254 ვ); ია. შეიდგული დღეების სახარება სამოციქულონი და წარდგომანი (255რ—261რ); იბ. შესვენებულთა ლოცვა „ღმერთო სულთაო“ (261 ვ).

მინაწერი: 1) შეიწყალე, ქრისტე, მლდელი დავით (83ვ, ნუსხურით).

2) დიდება, ღმერთსა სრულმყოფელსა კეთილისასა, მხსნელსა ჩვენსა, გასომიცხადე წყალობა შენი, უფალო (ფ. 98 ვ ნუსხურით).

3) მონა ღმრთისა უღირსი მორწმუნეთა მე[ფ]ეთა განძლიერებად და მკუდ[არ]თა ჩემთა [სალოცა]ვად და [ცოდვთა]გან წვეუობათა მონ[ან]ებად. გვედრები, ღმერთო ძლიერო, აღსრულებად თხოვართა ჩემთა, დავით, რათა რომელთა ბრძანოთ ან თქუწცა მოგეგოს სასუფეველი, რომელი აღუთქუა მოყვარეთა სახლის... (ფ. 206 ვ, ნუსხურით).

4) ქრისტე, დეკანოზს, დავითს მლდელს მეოხ ექმენ იოკიმი(ს) ძეს (ფ. 230 ვ, ნუსხურით).

5) ღმერთო, შეიწყალე მლდელი დავით; აღდგურგძელე (აღდგ) უფალო, იოანე (ფ. 230ვ, ნუსხურით, წითურად).

49

ქორწინებისათვის

23 ფ.; 21X16,6; ქალაღი; უყდო; ნუსხური (სათაურები და ცალკე სიტყვები სინგურით); XVIII ს-ნისა (ხელის მიხედვით); შემოსული 1924 წ. გიგო იოს. კოლელიშვილისაგან (თელავი).

დასაწყისი: ხარისხნი ქორწინებისანი ამად, ვიდრემე იწოდებიან ხარისხად, რამეთუ ვითარ იგი კიბეთა ზედა აღვლენ ხარისხად და შთამოვლენ, ეგრეთვე არის ნათესაობაჲცა ხარისხად.

ბოლო: ცოლისა ჩემისა პირველისა ქმრისა ძმამან შეერთო ცოლი. ოდეს მოკუდეს კაცი იგი, ვერ შევირთავ მე ცოლსა მისსა, ხოლო შევირთავ დასა ცოლისა მისისასა. პეტრე, მარია, პავლე, თეოდორა, ირინა, იოვანე, მარია; თავი : ე : ჯერ არს,

შენიშვნა: ფ. 22 ვ და ფ. 23 ცარიელია.

ანდრია სალოსის ცხოვრება

146 ფ.; 21,4×17,3; ქალღმერთი (ლურჯი); ტყავადაკრული ყდა; მხედრული (თავი ასოები ასომთავრული, სათაურები სინგურით); შემოსული გიგო კოლელიშვილისაგან 1924 წ. (თელავი)

ცხოვრება და მოქალაქეობა (!) წმიდისა და ნეტარისა ანდრია-სი, რომელი იქმნა სალოს ქრისტესთვს, გვაკურთხენ, მამაო.

დასაწყისი: ძმანო და მამანო ჩემნო, საყუარელნო უფლისანანო, ისმინეთ ვედრებისა ჩემისა და გაუწყო თქუენ, ვითარმედ არს საქმე ესე კეთილ, ვითარცა თაფლი, და საყნოსელად სუნნელი და ამო, ხოლო განმზადენით გულნი თქვენნი სმენად, რათა მე უფროს განვძლიერდე.

ბოლო: კონდაკი. ნებსით სულელ ქმნილმან, სოფლისა ამის შუშბანი სრულიად მოიძულენ და კორცთა ზრახუანი მოაკუდინენ მარხვითა და წყურვილითა და სიცხეთა და სიცვიეთა მიერ და ყინულისა და წვიმისა და თოვლისა და სხვათა ჰაერთა სიმძიმე არად შერაცხე და განსწმინდე თავი თვისი, ვითარცა ოქრო ბრძმელსა შინა, ანდრია ნეტარო.

ანდერძი: სრულ იქმნა ძალითა ღეთისათა თვესა იანვარსა 3, წელსა 1818, ცოდვილი ბიკვაძე.

51

სახულიერო სწავლა-მოძღვრებანი

240 ფ.; 23,2×17,6; ქალღმერთი; ტყავადაკრული ყდა; მხედრული; შემოსული გიგო კოლელიშვილისაგან 1924 წ. (თელავი), 1846 წ.

1) „მამაო ჩვენო“ რუსულად და ლათინურად (ორივე შემთხვევაში ქართული ასოებით, ფ. 1 v).

ანდერძი: უფალნო ჩემნო, წიგნისა ამის მხედრულად დაწერისათვს ნუ მიიძულებთ ამისთვს, რომელ დედანს მაშურებდენ და არც გაწყობილი ქალღმერთ-საწერ-კალამი მქონდა, ამა მიხეზთათვს.

ქალაქს თელავს გადმოვსწერე თავადმა გიორგი ზაქარიასძემ სიღამონოვმა.

დედანს თავში ბქონია ლექსი:

მეგონა გვამი უსულოდ სამარედ დაიდებოდა,
წესით განმყოფი თვის თვისად საფლავად შეიცვებოდა,

მიწა მიწადე და ცეცხლი ჰაერად განიხლებოდა,
და წყალი ზე აღესლვით ქვე მქცევი კვამლებრივ გაიბნეოდა.
გარნა აწ ვხედავ სხვას უცხოდ ბუნებისაგან უმაღლესს,
ვინადგან რომე გვამი ვალს სულისა გარდა უაღრეს,
ვერეთვე ვითარ პირველად მოძრაობს, მქცეობს უახლეს
და ჰე ახალი აწ ქცევით ყოველთ აკვირვებს უადრესს.
ნუთუ ესე აჩრდილი არს ანუ სიზმარს მონაჩვენი,
ოცნებითა ნაოცარი, გინა ფიქრით მონაცქერი.
ნიკოლოზ დეკანოზი მოსკოვს ვემყოფობ ლეჟს დამწერი,
და ცრუსა მუხთლის სოფლისაგან ნალვლისაგან ვერ განვერი.
საყვარელს გვენბავს, უკეთუ ტრფიალებს ამის ცნობანი;
ეს ვინ ჰყო კადნიერება ფერუბთა აღმწერლობანი.
არს ცოდვილ, არამედ ღმერთსა ნებავს ცოდვილთაც გებანი
და ესეც ინება საყოფლად მოსკოვის დამთხოვლობანი (ფ. 3 ო).

2 [ლეთისმეტყველება], ფ. 4—163.

დასაწყისი: შესავალი ამის წიგნისა. სამნი არიან განყოფილებანი ლეთისმეტყველებისანი სათნოებანი ამას წერილსა შინა, რომელ არს სარწმუნოება, სასოება და სიყვარული.

პირველი არს სარწმუნოებისათვის ტაეპი ათორმეტი, ესე არს, თუ ვითარ გვიღირს აღსარება საღმრთოსა განგებულებისა.

მეორე ნაწილი, სასოებისათვის საუფლოთა მათ ლოცვათა, რომელ თვით გეასწავა და ცხრათა მათ ნეტარებისათვის, რომელ წერილ არს წმიდასა შინა სახარებასა.

მესამე ნაწილი, სიყვარულისათვის ათთა მათ მცნებათა და კვალადცა საგმარნი რაჟმე ჩვენდა ძველისა და ახლისა საღმრთოსა წერილისანი.

დასასრული: მოვილოთ ჩვენ სიყვარული უსრულესი და დავიმკვიდროთ ზეცათა იგი დიდება საუკუნო ღმრთისა მიერ კეშმარიტისა ღთაებით განუყოფელისა სამგვამოვნობით. შეურევნელისაგან, რომელსა შვენის ყოველი დიდება, პატივი და თავყანისცემა მამისა და ძისა და წმიდისა სულისა აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე.

ანჟრამ: იესე მხსნელო, ქრისტე იესო, შემიწყალე მწერალი ამისი თავადი გიორგი ზაქარიას-ძე სიღამონოვი, რომელმან ნამდვლიდამ გარდმოვიღე ქალაქს თელავსა შინა წიგნი ესე სარწმუნოებისა ენკენისთვის იე-სა წელთა 1846 ლ. უკეთუ დავიმარხნეთ მცნებანი ესე, კეშმარიტად არს მიმყვანებელი ცხოვრებად სა-

უკუნოდ. გვედრები მზილველთა და მკითხველთა წერილისა ამისა, მცირედცა ხსენებასა ჰყოფდეთ ენკენიანთს იე სა კორონაკონს აქეთ (ფ. 164 r.).

2) მიქაელ სვინკელისა იერუსალიმელისა მართლისა სარწმუნოებისა წართქმა და აღსარება (ფ. 165 r—170 v). მრწამს ერთი ღმერთი—მამა უშობელი და ერთი ძე შობილი და ერთი სული წმიდა, მამისა გამომავალი, სამნი თვითებანი, სრულნი, უხილავნი განყოფილნი რიცხვითა სახელთაჲთა და გვამოვნითა თვითებითა.

ბოლო: და რომელნი შეაჩვენნეს, შევაჩვენებთ და მე მართლისა სარწმუნოებისაგან შეურყეველ ვარ მადლითა მამისა და ძისა და წმიდისა სულისათა, რომელსა შვენის პატივი და თაყვანისცემა აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისშმდე, ამინ.

4) აღსარებაჲ და უწყებაჲ და სასწაული მართლისა სარწმუნოებისაჲ და წმიდათა კრებათათჳს, რომელთა დაამტკიცეს მართალი სარწმუნოებაჲ, რომელი ესე ჯერ არს ყოველთა ქრისტიანეთათჳს, რომელნი კეთილად და გამოწულილვით მეცნიერ იყვნენ (ფ. 172r—188r).

დასაწყისი: იესო ქრისტე, ადიდღ სული გიორგისი წმიდისა მამისა, რომელმან თარგმნა წმიდა ესე წიგნი, საუკუნო იყავნ ქსენება მისი, ამინ.

ა. მრწამს ერთი ღმერთი, მამა ყოვლისა მპყრობელი, შემოქმედი ცათა და ქვეყანისა, ხილულთა ყოველთა და არა ხილულთა.

ბოლო: რომელთა ღირსმცა ვართ ყოველნი დაცვაღ დაუკლებელად და მიუდრეკელად და დაუსჯელად წარდგომად საშინელისა მას ქრისტეს ღმრთისა ჩვენისა საყდარსა, რომლისათანა მამასა ჰშვენის დიდება სულით წმიდითურთ აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამინ.

ანდრძი: მწერლისა ამის წიგნისა თჳად გიორგი ხაქარიას ძის სიღამონოვისათჳს მენდობა ყავით, რომელმან ვიმუშაკე ქალაქს თელავს ნოემბრის იე სა დღესა წელსა ჩემ-სა (ფ. 188 v).

5) სიტყვანი და სწავლანი სამეცნიერონი, ფრიად მარგებელნი, სულ სხეულობით ორკერძოვე ძველისა და ახლისა წმიდათა წერილთაგან რჩევით გამოკრებულნი კლემექსისაგან, დიდისა ბასილისა და გრიგოლი ღმრთის მეტყველისა და იოანე ოქროპირისა და მამისა ეფრემისა და მაქსიმესი და ცხოვრებისაგან მამათასა და სხვათა წმიდათა მღვდელთ მოძღვართა, მამათა, მოციქულ-წინასწარმეტყველთა, სოლომონ და ზირაქისა და გარეშე წიგნთა: პლატონ, სოკრატი და მენიანდროს და სხვათა ფილასოფოსთა მიერ თქმულნი (ფ. 189r—239r).

დასაწყისი: ყოველთა, რომელთა ენებოს და ეძიებდენ ღმერთსა, ეპოების მათ, რამეთუ იგი არს ყოველთა ღმერთი და ყოველთა ცხოვრება ურწმუნოთა და მორწმუნეთა, მართალთა და ცოდვილთა.

ბოლო: ეც ნაწილ შვიდთა და მერმე რვათაცა, რამეთუ არა უწყვი, თუ რაჲ იყოს ბოროტ ქვეყანასა ზედა.—დასასრული ყოვლისა სიტყვისა ისმინე, ღმრთისა გეშინოდენ და მცნებანი მისნი დაიცვენ.

ანდერძი: აღიწერა წიგნი ესე სამეცნიერო კელითა ლუბერსკის სეკრეტარის თავად გიორგი ზაქარიას-ძის სიდამონოვისაჲა ქალაქს თელავს. მკითხველთა გეგედრები—ქსენებასა ჰყოფდეთ დეკემბრის ი-სა დღესა ჩემგ-ს წელსა (239 x, ტექსტის ხელით).

მინაწერი: სამლოცო ესე ფილოსოფიის წიგნი დაგით მღდლის ნიკოლაევისა არის. ვინც კელ ჰყოს პარვად ანუ მიმძლავრებად თვინიერ(ო) მღუდლის დავითისა და მემკვიდრისა მისისა, გაუწყრეს მლტ(ა)ების მადლო, ამინ (ფ. 239 v. მხედრული ხელით).

შენიშვნა: ხელნაწერს ბოლოში აქვს მინაწერი რუსულად, რომ ის ეკუთნოდა თელავის სასულიერო სამაზრო სასწავლებლის დაბალი განყოფილების მოწაფეს ეფთიმე ნიკოლაევს.

პირველ გვერდზე მოყვანილია საეკლესიო-სლაური ანბანი ასოების აღნიშვნით ქართულად (აზ, ბუკი, ვედი და სხვა.).

52

სჯულდებანი რუსეთის საიმპერიოსანი

88 ფ.; 34,6×21,1; ქალაღი (ლურჯი); უყდო; თავ-ფურცელზე აქვს შემკულობა; მხედრული; XIX ს. (ხელის მიხედვით); გადამწერი დაგით თუმანიშვილი; შემოსულია მიხ. ერისთავისაგან 1924 წ. (კარალეთი).

დასაწყისი: Указания российской империи, по высочайшему повелению переложенные на грузинский язык.

სჯულდებანი რუსეთის საიმპერიოსანი, უმაღლესითა ბრძანებითა ქართულსა ენასა ზედა გადმოთარგმნილი საქართულოდ-სათუს ჩყდ-სა წელსა.1) თავში სამ გვერდზე მოცემულია რუსული გამოცემის შინაარსი: Оглавление содержащимся здесь артикулам, указам и статьям, из разных законных книг извлеченным и переведенным на грузинский диалект.

Из морского устава.

ბოლო: Из устава благочиния или полицейского, статья 226-я и 271, 8-ое отделение. Пиреписаль (!) Князь Давид Туманов (I—III).

2. დასაწყისი: სარჩევი სია ანუ ზანდუკი სიძიებელი სჯულდებათა ამათ, სხუათა და სხუათა სამართლის წიგნთაგან გამოკრებულთა და გადმოთარგმნილთა რუსულისაგან ქართულსა ენასა ზედა.—ზღვის სამსახურის ტიბიკონისა ახუ წესდებულებისა წიგნი მესამე, თავი მეათე. პარალრაფი თ. არა ქცევისათუს სნეულთანა უმკაცრობითა და შეურაცხყოფითა მკურნალთაგან.

ბოლო: შეპყრობისათვის და წარგზავნისა სასამართლოდ კაცისა მის, რომელიცა მიიღებდეს ანუ შეიწყნარებდეს ნიეთსა ნაპარავსა, ფასად უმეტეს ორის თუმანისა ზედა ღირებულსა. მუხლი სოა, პარალრაფი მ: უკეთუ ვინმე მიიღოს ნიეთი ნაპარავი, რომელიცა ღირდეს ფასად უმეტეს ორის თუმანისა, მაშინ ეგვეითარი შეპყრობილ იქნას და წარგზავნილ სასამართლოდ (1r—84r).

ანდერძი: უფლის კოლლეგის ასესორის და ექსპედიცია სუდა ი რახპრავის სოკიტნიკის ვსილ მათევის ძის ჩილაუეის ნანდეილის ნათარგმნიდამ თანასწორ გადმოვსწერე. დაკით თუმანოვი.—ნანდვილით თარგმანისათა სწორე არს, სოვეტნიკი კოლე(ე)სკი ასესორი თავადი დიმიტრი ზურაბ ორჯულიანოვი (ეს სხვა ხელით).

შენიშვნა: ხელნაწერს აქვს ფურცლების თავისი დროინდელი აღრიცხვა. პირველი სამი ფურცელი ამ აღრიცხვაში არ შედის, ფფ. 84 v და 85 r ცარიელია.

53

გამოკრებილი საკითხავნი და ცხორებანი

229 ფ.; 15×10,2; ქალაღზე; ტყე-გადაკრული ხის ყდა; ბოლო აკლია; ნუსხური (სათაურები სინგური); XVII ს-ნის (ბელის მიხედვით); შემოსულია 1924 წ. ისაია ფურცელაძიან (საფ. შერეთი).

დასაწყისი: თუშსა კუალად სეკდენბერსა მ საკითხავი, თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუშნისა თეოდორე აღმსარებლისა სტუდიელთა წინამძღვრისა. შობისათუს ყოვლად წმიდისა დედოფლისა ჩუშნისა ღმრთის მშობელისა მარადის ქალწულისა მარიამისისაჲ. გვაკუროთენ, მამაო. ბრწყინვალედ დღესასწაულებს დღე ესე დიდებული, რომელსა მოუგეს ახლად ცად ქალწული ყოვლად ქებული.

წყდება: თუშა სეკდემბერსა ა გვრგვნი წელიწადისა, დაწყება ინდიკტიონისა და კსენებაჲ წმიდისა ღმრთის მშობლისაჲ მასინეს შინა.—წამებაჲ წმინდათაჲ: მ: დედათა მოწესეთა და მოწამეთაჲ, რომელნი იყვნეს ერთსა მონასტერსა შინა და იწამნეს და მათ თანა იწამნეს ამონაცა დიაკონი და აპალა, ხოლო იყვნეს ანდრიაპოლით მაკედონიისა ქუშყანასა და აღესრულნეს ლიკინიონის-ზე მეფისა და ვაედოს მთავრისა.— და კსენებაჲ წმიდისა მამისა ჩუშნისა სუმეონ მესუტისა.

შენიშვნა: ხელნაწერის წინა ყდაზე, თავისა და ბოლოს სამს ფურცელზე მოთავსებულია რატივეის, ფურცელაძის, მალრაძის და სრესელის თჯახების წებურთა დაბადება-მიცვალების (მე-XX ს. დასაწყისის) თაოილები.

54

სჯულის კანონი

ფ. 146.; 15.3×10,3; ქალღდი, ტყავადაკრული ხის ყდა; ნუსხური (სათაურები სინგურით); გადაწერილია 1735 წ. კერძო—დიაკონის დავითისაგან; შემოსულია 1924 წ. ისაია ფურცელაძისაგან (სოფ. მკრეთი); ფფ. 141—146 დაუწერელია.

დასაწყისი: რჩულის კანონი, ახლად თარგმნილი წმიდისა მამისა ჩუშნისა ეფთჳმისი. წესი და განგებაჲ და რჩულის კანონი შეექუსისა კრებისა ასსამეოცდა რვათა წმიდათა მამათა, რომელნი შეკრბეს კოსტანტინესპოვლესა ახალსა ჰრომსა კოსტანტინე ღმრთისმსახურისა მეფისაზე, ძის წულისა ძისა ჰერაკლე მეფისა...

დასასრული: და შემდგომად განჯნისა დასახავს მღღელი ჯუარსა მონანულსა და იტყვს: ღირს არს ქეშმარიტად, დიდებაჲ, აწდაჲ და ჩამოილოცავს. და ვითარ ჯერ არს და უწყებულ არს რჯულის კანონისაგან ეგრეთვე დასდებს კანონსა.

ანდრძი: დაიწერა მისი: კ: ჩლოფ. ღმერთო, შემიწყალე ამის მჩხაბავი ცოდვილი დავით კერძო დიაკონი, შალულა (?) (ფ. 142r, ტექსტის ხელით).

შენიშვნა: თავში არის სამი ფურცელი, რომელიც პავინაციაში არაა შეტანილი—ორი ცარიელია და ერთზე სწერია ტექსტის ხელით ნუსხურით: „ღმერთო, კეთილად წარმართე საკმე ესე ხელთა ჩემთა ძალითა ჯუარისათა. კრისტე, განმადლიერე დიდებად შენდა“.

55

რუსულ-ძარბაზული ლექსიკონი

110 ფ.; 34×22; ქალღდი (ღურჯი); ყდიანი; მხედრული; გადაწერილი 1823 წ; შემოსულია ისაია ფურცელაძისაგან 1924 წ. (ს. მერეთი).

დასაწყისი: А, союз—ხოლო, არამედ, და
 Агнец—კრავი ანუ ტარივი
 Агньчий—ტარიგებრი ანუ კრავისა
 Андаматовый—ანდამატისაგან
 Андамантъ—ანდამატებრ, ანტამანტი, ალმასი
 Адмирал—ზღვის პასლარი (!)

ბოლო: феатральный—სატიატრო
 феатр—თეატრონი

фимиам, фемиам—გუნდრუკი, თიმიანი

მინაწერი: 1) უკანა კანხე სწერია: сой лексикои приилюжит.. и сам написал 1823 год..

Свидетельствую, что сам утверждая от своего учителя приилюжит.. рый сам великим трудом прилежаний переписал другого таконого, а по есму я честь пишу прос(и)т, что для любия брата одоажит мне до переписушь таковыи жо..

შენიშვნა: 1) ხელნაწერის უკანასკნელი 6 ფურცელი ცარიელია. ხელნაწერს აქვს უკანასკნელ გვერდზე და ყდის გვერდებზე უმნიშვნელო მინაწერები.

2) პირველ გვერდზე: ესე წიგნი ლექსიკონი ეკუთვნის ნიკოლოზ გარანდიქს, სიღნაღის სასულიერო სასწავლებლის მოწაფეს. Сия книга принадл-ажит Николаю Каракашццо“.

56

კ რ მ ბ უ ლ ი

15 ფ; 22×17; ქალაქი (ლურჯი); მხედრული; XIX ს-ნის პირველი ნახევარი (ბელის მიხედვით); შემოაულია ისაია ფურცელაძისაგან (სოფ. მერეთი).

1) რუსული ლოცვები ქართული ასოებით (ფ. 2—4);

დასაწყისი: ამინ, ლოსპოდი პანილუი, ლოსპოდი, პამილუი, ამინ.

დიდება მამასა. სლაეა ოტყუ ი სინუ ი სეიატომუ დუბუ...
 ბოლო: ბუდი იმია ლოსპოდნე ბლალოსლოვენო ოტ ნინე ი დო ვეკა...

2) ხილთა ქების ნაწყვეტი (ფ. 5—7).

იწყება: მარწყემან თქვა: მოვალ პირველად, მე
 ვერ მომასწრებს ხილია,
 ორ ფრად მსგავსი ვარ ლალისა, მერმე საკმელად
 ტკბილია...

ბოლო: კვრინჩხი ეტყვის: შე რას ამბობ, შავი
ვარ და მარგებელი,
ჩემს ხეზედა ბულბული ზის, შენ მოგძებნის ყოვ-
ლი ძნელი,
ავადმყოფსა მოუხდები და კაცი მკამს შერმე
მთელი
და სიმდაბლითა ნუ მიწუნებ, მე არა ვარ აგრე
ბნელი.

3) ლექსის ნაწყვეტი (ფ. 8 v):

იწყება: მიჯნურთათვის არა გშურს, წუთისოფელო,
ყოველთა მოლექსეთა დამღუმებელო...

ბოლო: ყაფლან შესულა რუსი(ს) ჯარშია,
ბარბარე იცემს ორხელს თავშია,
ძალლსაც ხოპ შეჰყარა თეთრი ქეცია,
ციკუას უკვდება მამა ბეცია.

შენიშვნა: ამ ლექსის შემცველი ფურცელი ჩაკერებულია თავ-უკუ-
მორე გვერდზე ლექსის ტექსტთან შედარებით თავ-უკუ. მიწერილია ვინ-
მე ბეციას მიერ, თუ როგორ 10 ივლისს 1827 წ. მას შალვაშვილის კა-
რზე წაეხზება ბასილ იოხიშვილი. იქვე მიწერილია:

„შენ, ავთანდილ კორინთელო,
კირვეულო, ავო კაცო.“

4) ნაწყვეტი (ფ. 9--10)

იწყება: სანამ გაძლება ეს გიჟი ქართველი, სანამ კი არას
იტყვის. როცა გაძლებ(ა), ხელს გამოიღებს და სმას მოუმა-
ტებ(ს). ახლა აზარფეშაზედ დაუსხა თათომ, დალია და აზარფეშა
ჯიბეში ქნა. ახლა მათარას უყურებს—შენი ქართველი ახალია და
ქრელი. დაუსხა იმითი, ცრო მისცა, დალია ღვინო და მათარა
ჯიბეში ქნა. შენი თაო წამოხტა—თუ რა ანბავია, უნდა მოვჰკლა
მაგ გიჟი ქართველი. მარო ეტაკა—შენითაო ამ გიჟი ქართველსა..
ამ გიჟმა თათოს თავში კობალი ქნა, თათოს თავში წითელი ოფ-
ლი გაჩნდა. თათო გული გალო, კიდეც ეტაკა. მოიქნია გიჟმა თა-
თო, ტალახში ქნა პირქვე...

ბოლო: ესრე, ჩემო ბატონებო, წამოვედით ისევ შინ ცარიე-
ლი. მას უქანაც ბევრჯერა ვნახეთ ამ ქალაქში, მაგრამ ხმაც ვე(რ)
გავეციოთ, კიდეცაც გვეშინოდა.

მაინაწერო: შენ, ავთანდილ კორინთელო, კირვეულო, ავო კაცო,
შენ ეგ უფლება ვინ მოგცა, რომ ნეინა მოიტაცო.

5) რუსული ლოცვები ქართული ასოებით (ფ. 23—14);

დასაწყისი: ამინ, ლოსპოდი, პომილუი, ლოსპოდი პომი-
ლუი, ტებე ლოსპოდი, ამინ სლავა ოტკუ...

ბოლო: ო პრისნო დევი მარია ნეპრელოენო ვოჩელოვეჩიე-
სია, რასპიატალო ეე ხრისტე ბოჟე სმერტიუ სმერტ...

შენიშვნა: ეს ორი ფურცელი ჩაკრებულია თავუჯუ.

57

ლექსების კრებული

27 ფ.; 22×18; ქალაღი; უყლო; მხედრული; XIX ს-ნის II ნახ. (ბელის
მიხედვით); შემოსულია ისაია ფურცელაძისაგან (აოფ. მერეთი).

1) [ილია ქაეკავაძე]—რა ვაკეთეთ, რას ვშერებოდით ანუ საქარ-
თველოს ისტორია XIX საუკუნისა (ფ. 7—2) .

დასაწყისი: ერთხელ მე და პაპა ჩემი
ერთს ადგილს შევიყარენით...

ბოლო: პოჟოლუსტა დამეხსენი.
რა ვაკეთეთ, რას ვშერებოდით?
მას ვშერებოდით, რომ თქვენსავით
უსაქმით ვეხეტებოდით.

24 აგვისტოს 1871 წ.
ქ. დუშეთი.

2) [ილია ქაეკავაძე],—გაპოცანები (ფ. 13, 3r—5r)

იწყება: ულვაშ-სრული მელოტია
უთაური თავიანი;
ხელთა მლოკი, ქონდრის კაცი
დიდგულა და ბოხ-ხმიანი...

ბოლო: მინდა, რომ ვინც ჩვენის ქვეყნის
ჩვენში პირ-მომარიდეა,
ის თქვენ ფეხებზედ გეკიდოთ,
ვით მე ფეხებზედ მიკილია.

3). [გრიგოლ ორბელიანი]—პასუხი (ფ. 5r—6r)

დასაწყისი: კოლო ბუზებო,
ლიბერალებო,
კეჟით გლახებო, პატრიოტებო...

ბოლო: აკაკიებო, ბაკაკიებო,
რიონელებო: გოგიტელებო.

4. [ილია ქავქავაძე]—პასუხის პასუხი (ფ. 8v—8r)

დასაწყისი: ჩვენ უჩინონი,
ჩვენ უჩინონი
თქვენ ჩინიანთა ბუნად გგონივართ...

ბოლო: მაგრამ შოთამ სთქვა:
რაც კოკაშე სდგას,
იგივე თურზე წარმოსდინდება,

5. [ნინო ორბელიანი].—პასუხის პასუხის პასუხი. (ფ. 8r—9v)

დასაწყისი: ნუ ჰკიცხავთ სხვათა,
მტერთა თუ ძმათა,
თორემ იქნებით თვით გაკიცხულნი...

ბოლო: მაშ რაღათ ჰყვირით,
ან რაღად სჩივით
იმა სენზედა, რაც არ მორჩება.

6. [აკაკი წერეთელი],—ხარაბუზა ლენერალს (ფ. 9v—11r)

დასაწყისი: იარანალო, ხარაბუზა,
სიტყვით სწორი საქმით კუზა
დაგიკარგავს შენი მუზა...

ბოლო: სიტყვით სწორო, საქმით კუზა,
დაიბრუნე შენი მუზა,
ბზუუ!.. ბზუუ!.. ბუზა, ბუზა;

7. აკაკი წერეთელი—ბედნიერი ხალხი, იტალიელი პოეტის
ქუსტის მიბაძვა (ფ. 11r—17v).

დასაწყისი: ჩვენისთანა ბედნიერი
განა არის სადმე ერი?...
ბოლო: უზრუნველი და მშიერი,
ჩვენისთანა ბედნიერი
განა არის სადმე ერი?

8. მუხამბაზი (ფ. 12r—13v).

ფიქრები მაქვს, წინ
შენი სახე მოდის! გ. ორბელიანს.

დასაწყისი: ნახევარი ცხოვრების გზა გავლიე.
სიტკობოზედა მწარე მეტი დავლიე...

ბოლო: მაშინ მხოლოდ მე გულით გავიცინებ
მოსვენებით საფლავშიც დავიძინებ.
(აკაკი)

9. გორდის მთაზე გ. ჭალადიდელისა.

დასაწყისი: მალლა ცაზე მშვიდ დარია
და კაშკაშებს ვარსკლავ მთვარე...

ბოლო: საქართველოს სანაცვლოთა
სისხლი სისხლზედ აადულა (12 v)

10. გამოცანები.

ა. უღვამ სრული მელოტია,
უთაური თავიანი... (13 r).

ბ. კობტად ღობე მძვრალია
პატარა და ჩამომხმარი... (13r).

გ. ბულა არის კისერ მოკლე
პირმრგვალი და ტანად სრული ... (13 r).

დ. ცხვირ დიდა და თვალ დიდრონი
მსუნაგი და ტრაბახია (13 r).

ე. თეთრ-წითელა ვაშლისავეთ
ხაშხაშ ლოყა, მსუქანია... (13 v)

ვ. პირ-ტიტველა და ქრელ თვალა
თავ-მდაბლად გამომხედია... (13v).

ზ. ერთი ვინმე შავგრემანი
სუსტია და პირად ხმელი...

11. ჩიტი.

გალია ყველა ერთია
ოქროსი იყოს გინდა ხის... (13 r)...

12. სატრფოვ, ხშირად ლალი ფიქრი
გაგიტაცებს სუბუქ ფრთითა...(14 v).

13. აგერ ცაში მზე ბრწყინვალეებს
და ჰფანტა ღამე ბნელი (14 v)
14. თაედის ჭავეჭაეადის ასულს ეკატერინას.
ხმით მშვენიერით,
ტკბილის სიმღერით,
ჰაეროვანო,
სულს ელხინები... (15 r).
15. ნადირობა (ვეუძლენი ჩემს ძალს)
კულ ქიციანით შავ-ყურა,
ჩემო ძაღლო, ჩემო მურა! (25 r—17r).
16. ასსა ლიტრასა რკინასა კბილს მოუჭი-
რებ, კნატს უზამო,
იქეთ მთას და აქეთსა ხელს მოუჭირებ,
რახტს უზამო... (17 av).
17. უდარდო კაცი.
ყველასათვის კარგი მსურს,
ბოროტების მტერი ვარ... (17v—18 r)
18. ჭავეჭაეადემ დამხატყა, ღვინო მასვა ტკბილი,
აშკაველზე წამოვედი, მომეკიდა ძილი... (17v).
19. სიმღერა ლექსი თ. ა. ჭავეჭაეადისა.
თავსა უფლად ნურვინ ჰგონებთ,
ერთგზის თქვენცა ტრფიალება
ჩემებრ მწარედ დაგამონებთ (18 v)
20. თ. დიმიტრი ბაგრატიონისა.
ვაქო პირად ბადრია, განა თუმცა იდრეა,
მაგრამ ველარ მოვითმენ, შევეიქნებო
მკიდრია (!) (18v—19v).
21. ალავერდი (მამია გურიელი).
მეგობრებო! ჯერ ვუსურვოთ,
ჩვენ სამშობლოს დღეგრძელობა... (20r).
22. ადამიანს (მამია გურიელი).
ვინც გინდა იყო ჩემი მსმენელი,
ქალი, კაცი, გინდ გასათხოვარი... (10 v)

23. ქალი ვიყავ მოწიფული.

გამიტაცა სურვილებმა... (21 v)

24. რომანსი (ცახელი)

ლამის ნიავი, წყნარად მფრინავი,
თავს დასტრიალებს მძინარ ქვეყანას.... (21 v)

25. სნეული ოჯახი (რაფიელ ერისთავი)

ობრავს გოგონა ნინუა,
ქმარიც ავით ყავს, შვილიცა... (22 r).

26. ზარხოში (რაფიელ ერისთავი).

დასაწყისი: ნურას უკაცრავათ, თქვენი კირიმეთ! ცოტა
ქეიფიანად გახლავართ!... კვირაცხოველში გახლდით... გწყა-
ლობდესთ იმის მაღლი!...

ბოლო: ახლა კი წავალ და ერთი კაი ძილს გამოვაცხოზ...
თორემ... ღამე მშვიდობისათ!... (22 rv)

27. უწმაწური შინაარსის ამოცანები, რიცხვით 33.

დასაწყისი: ორთა ბროლის და სხ.

ბოლო: რომელი არს ჩვენ შორის სამარადისოდ და ჩვენ
ვერა ვხედავთ და არცა ვის ყოველთა რუმენის და მისგან დაწესე-
ბულსა სწუნობენ (23 r—26 v).

58

ოსურ-ქართული საუბრის წიგნი

39 ფ.; 22×18; ქალაღბე; ყდიანი; თავ-ბოლო ნაკლულ; XIX ს-
ნის პირველი ნახევარი (ხელის მიხედვით). შემოკლია ვახტანგ ფიცხელა-
ურისაგან (სოფ. იკოთა):

იწყება: ასკუტა—გაწყვიტა.

თოაგ—მეავე.

ალჯინ—ტკბილი.

მასტჯინ—მწარე.

წყდება: დარღ—გძეღ

ოზ ძობახ ძაუნან—მე კარგათ ვლაპარაკობ.

ვეფხისტყაოსანი

135 ფ.; 33,7×20,7; ქალაღბე; ყდიანი; მხედრული; გადაწერილია 1853 წელს; შემოსულია ნინო პეტრიაშვილისაგან 1924 წ. (სოფ. იკოთა); ტექსტი გადმოწერილია მ. ბროსეს მიერ პეტერბურგში გამოშვებულ გამოცემიდან.

დასაწყისი: ამ ამბისა დასაწყისი, პირველი ამოდ სასმენელად მშვენიერი სწავლისათვის მოშაირეთასა ტარიელისა და ნესტან დარეჯანის ვეფხისტყაოსნობით უხმობენ.

რომელმან შექმნა სამყარო ძალითა მით ძლიერითა...

ბოლო: შესრულდა ბექვდა სტიხთა ამას ქორონიკონს ფარკანთანსა.

დიღთა გინა მცირე ქართველთ სახეთ, პეტრებურღს მყოფთაგანსა,

მოატყებდა გრძნობა გულით სიხარულსა შინაგანსა

და აქებდეს და ნატრიდიან შოთას, ბრძენთა წინამძღვარსა.

დასასრული: ჩუნგ წელსა მაისის კ ღღესა.

60

ქორწინებისათვის და დაღვინებითი გრამობა.

62 ფ.; 20,5×15; ქალაღი; ყდიანი; მხედრული; XVIII ს-ის (ხელის მიხედვით); შემოსულია ვლად. მიხ. ხელაშვილისაგან (თელავი).

დასაწყისი: ქორწინებათათჳს მართლმადიდებელთა პირთასა სხტა სარწმუნოებისათა თანა. განსჯა უწმინდესსა შინა მმართველსა სინოდსა შეთხზული. დაბეჭდილ არს ბრძანებითა მეფობითის დიდებულებისა პეტრე პირველისა სრულიად როსიის იმპერატორისათა და კურთხევითა მისივე უწმინდესის მმართველის სინოდისათა.—უწმინდესი მმართველი სინოდი სრულიად როსიისა მართლ-მადიდებლისა ეკლესიისა ძეთა გიხაროდენ უფლისა მიერ. აწინდელსა ჩღკა წელსა მაისის 3 ღღესა ჩვენ, მმართველსა სინოდსა, მოგვერთჳ ბერლ-კოლლეღიით მოხსენება...

დასასრული: გ. რომელნიცა აღწერილთაგან რასკოღნიკთა და შესაბამთაგან სარასკოღნიკოთადმი საქმეთა გამოსჩნდებიან ლტოღლჳსა შინა დაშთომიღი მათგან მოძრავი და უძრავი ქონება, აღიწერების მისის იმპერატორებითის დიდებულებისათჳს,

იგიცა ქონებაჲ განისყიდოსა და შემდგომად მსგავსთა მათთა თანა, რომელნიცა გამოსჩნდნენ ვაჰართაგან ანუ შლახეტთაგანცა, თანასწორთავე სახით მოქცევაჲ ჰხამსა? (ფ 1 r—35r).

2. **ჴორმა მღუდელთმთავრისაგან მისაცემელის ღრამატისა ახლად ჴელ-დასხმულისა მღვდელისადმი (ფ. 26—30r).**

დასაწყისი: წყალობითა ღმრთისათა (აქა დაიწერება ტიტული მღუდელთ-მთავრისა) მადლითა, ნიჴითა, ჴელმწიფებითა ყოვლად წმიდისა და ცხოველთა დასაბამისა სულისათა, მოცემულითა ჩვენდა თვთ ღიდისა მღუდელთმთავრისა უფლისა ჩვენისა, იესუ ქრისტესაგან...

ბოლო: მიეცა მას ჩვენი ესე მღუდელთმთავრული ღრამმატა ჴელითა ჩვენითა ჴვემოწერილი და ბეჴდითა დამტკიცებულთ ღმრთივ დაცულსა ქალაქსა (სახელი მის ქალაქისა, ანუ სოფლისა, ანუ დაბისა) შექმნითგან სოფლისა ჴტკგ, ხოლო განხორციელებითგან სიტყვისა ღმრთისა ჩყივ-სა თუშსა, ღღესა.

3. **ჴორმა მღუდელთმთავრისაგან მისაცემელისა ღრამატისა ახლად ჴელდასხმულისადმი დიაკონისა (ფ. 28r—30r).**

დასაწყისი: წყალობითა ღმრთისათა (აქა დაიწერება ტიტული მღუდელთმთავრისა), მადლითა, ნიჴითა და ჴელმწიფებითა ყოვლად წმიდისა და ცხოველ დასაბამისა სულისათა, მოცემულითა ჩვენდა თავადისაგან მღუდელთმთავრისა უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესა.

ბოლო: მიეცა უჴვე ღრამმატა ესე ღმრთივ დაცულსა ქალაქსა (ანუ დაბასა) წელსა შექმნითგან სოფლისა ჴტიზ, განხორციელებითგან სიტყვისა ღუთისა ჩყთ, თუშსა, ღღესა.

4. **ჴორმა მღუდელთმთავრისაგან მისაცემელისა ღრამმატისა ხელდასმულობისადმი იპოდიაკონისა (ფ. 30v—31r).**

დასაწყისი: წყალობითა ღმრთისათა (ტიტული მღუდელთ-მთავრისა), მადლითა და ჴელმწიფებითა ყოვლად წმიდისა და ცხოველსყოფელისა სულისათა, მოცემულითა ჩვენდა ღიდისაგან მღუდელთმთავრისა, უფლისა და ღმრთისა ჩვენისა იესო ქრისტესა...

ბოლო: კუალად იგი (სახელი ხელდასხმულისა) ჩვენ მიერ (ჴელდასხმითა ანუ სტიხრის მიცემითა) ჴემორე ხსენებულსა ჴედა. ეკლესიასა კურთხეულ არს. მიეცა მას ღრამმატა ესე ჴელითა ჩვე-

წითა ქვემოწერილი და ბეჭდითა დამტკიცებული ღმრთივ დაცულსა (ქალაქსა ანუ დაბასა სახელით) წელსა შექმნითაგან სოფლისა ტრკბ, ხოლო განხორციელებითაგან სიტყუსა ღმრთისა ჩუივ, თთსა, დღესა.

5. განმარტება უცხოს ენის ლექსთა ამას რელლანენტსა შინა ხმარებულად (ფ. 31v—33v).

დასაწყისი: რელლანენტი—ლათინთ კანონისდება.

სენატი—ლათინ. უზენაესი სამსაჯულო, სადაცა პირველ მჯდომარებს თვთ ველმწიფე, ბერძნულად სინკლიტი.

ბოლო: ბოიარი ანუ ბოლარი არს სახელი ძტმლთა აზნაურობის პატივის მექონეთა რუსეთისათა.

შლახეტი—ესეცა არს მექონი აზნაურობის პატივისა, უფროსი ერთი პოლშელთა აზნაურთა ეწოდების შლახეტი.

ანდერძი: სულ იქნა, დიდება ღმერთსა სრულ მყოფელსა ყოველთასა, ამინ (ასომთავრული ხუცურით) პირისპირ დედნისა წაკითხულ და განმართულ იქმნა.

6. ქორწინებისა თავისთვის (ფ. 36—61r).

გადათარგმნილია ბერძნულიდან ქართულად ბერძენ იოანე მიხაილის-ძე პაპუწისშვილის ქსიფილინოსის და ხუცესის იოანე ოსესძის მიერ 1775 წ.

დასაწყისი: თავი სეა მათესი. ხარისხნი ქორწინებისანი ამად ვიდრემე იწოდებიან ხარისხად, რამეთუ ვითარ იგი კიბეთა ზედა აღვლენ ხარისხად და შთამოვლენ, ეგრეთვე არს ნათესაობაჲცა ხარისხად. განიყოფების უკტმ ნათესაობა ხუთ წესად და აღრიცხვს ხუთ ნაწილად...

ბოლო: ცოლისა ჩემისა პირველისა ქმრისა ძმამან შეირთო ცოლი. ოდესცა მოკედეს კაცი იგი, ვერ შევირთავ მე ცოლსა მისსა, ხოლო შევირთავ დასა ცოლისა მისისასა.

ცოლ-ქმარნი. სძალ-მაზლნი. ცოლ-ქმარნი. დანი. პეტრე, მარამ. პავლე. თეოდორა. ირინე. 2 ცოლქმარნი—იოანე მარიაჲ. თავი ე ჯერარს.

განსრულდა დიდება ღმრთისა.

ამ ნაწარმოებს აქვს ასეთი მიძღვნა (ფ. 36 r):

დასაწყისი: უნეტარესსა და უწმინდესსა პატრიარხსა ყოვლისა საქართულმოჯსასა მეფისძეს ანტონის, ჩლენსა უწმიდესის სინოდისასა უუმონებრესი მოჯსენებაჲ.

უწმიდესო მეუფეო,
ზე აღმავლობა ალისა მასწავებდინ
და მიმართება კენტროდსადმი ნივთთა.
შემომიკრებდინ ჳმათა რათმე მიზეზთა

ბოლო: უღირსი ხუცესი იოანე ოსესძე, ბერძენი იოანე მი-
ხაილის-ძე პაპუწისშვილი ქსიფილინოსი: ოკდომბერსა თთქსა.
დღესა 17, წელსა 1785, ტფილისს.

ითარგმნა ესე წიგნი წინამდებარე
ოღენ ბერძულით ნათესავით ბერძნისაგან.
ამისთანავე შრომითა და თან ლუწითა
ნათხზად ქართულებერ ოსესძის მღვდლისაგან, ხოლო
ერთნი კიდურთა შეგასწაონ სახელნი (ფ. 38 r).

მინაწერი: წიგნი ესე ქორწინებათათჳს ეკუთვნის თელავის სასულიერო სა-
სწავლებლის უჩიტლას მიხაილ ხელავეს. არავინ არ იკადროს მოპარვა ამისი.
ვინაჲთჳნ მერვე მცნება იტყჳს—არა იპარო. ჩყად, 23-სა : ხ : (ფ. ი. 23 ივლისს).

61

ქაქავული ხანისტორიო თხზულებათა

105 ფ ; 22X16.3; ქალაღი: ტყავ-გადაკრული ზის ყდა; მწედრულია
XVIII ს-ნის (ხელის მიხედვით); შეჳოსულია 1924 წ. ვლად. მიხ. ხელა-
შვილისაგან (თელავი).

1. ტყვეობისათჳის დიდებულისა სამეფოჲსა ქალაქისა კოს-
ტანტინეპოლისა, რომელსა უწოდებენ ახლად ჰრომად, რომელიცა
დაატყვევა მახომედ მეორეჲსან, სულთანმან თურქთამან მერვემან
შემდგომად ქრისტესა წელსა 1453 ჩუნგ (ფ. 1—41 r).

დასაწყისი: მახომედ სულთანმან თურქთამან, რომლისა
სახელი მეორე, შემდგომად სიკვდილისა მამისა თჳსისა ამურატის-
სა აზიას შინა სამთავროსა ბითვინიისასა და ქალაქსა შინა ბურეს-
სა ღირსებისაებერ აღასრულა დაფლვაჲ მისი...

ბოლო: ჰქმნა უკუშ პირისა გამოსარღუნელი ჰაჲ, რომელი-
ცა მოიტანა მეფემან სამარიათ, რომელსა ზედა მჯდომარე იყო
ქრისტე მეტყუშლი სამარიტელისა მიმართ და იპოვება დღეინდე-
ლად დღედმდე მუნ, რომელიცა დადგმულ არს ადგილსა ზედა
მალალსა შინაგან ტაძრისა წმიდისა სოფიასა. ესოდენი და ესე
ვითარი ტაძარი ღმრთისა იქმნა მეჩითი ისმაიტელთა. შედრწუნდი,
ქტქსანაო, მხედრულო ესოდენისა სულგრძელებისა ღმრთისაო.

2. ისტორია დარღუძისათვის უკანასკნელ წმიდისა ქალაქისა იეროსალიმისა ჰრომაელთა კეისრისა ტიტუსგან, ძისა ვესპასიანუსა (ფ. 45—104 r).

დასაწყისი: ოდეს მიიღო პატივი და ღირსებაჲ კეისრობისა ვესპასიანემან და იქმნა დამტკიცებულ მბრძანებელად ყოვლისა სოფლისა, მყის პირველსავე წელსა მბრძანებლობისა თვისისა იწყო გამოძიებად დაშთომილთა მათ იუდიანთათს.

ბოლო: თუთ უფლისა მიერ არს თქმული პირითა წინასწარმეტყველისათა, უკეთუ ისმინოთ ჩემი კეთილსა ქვეყნისასა, ჰსკამდეთ თქვენ და უკეთუ არა ისმინოთ ჩემი, მახვლმან შეგკამნეს თქვენ, რამეთუ პირი უფლისა იტყოდა ამას.

62

ცნობა ისტორიული და ლეოღრაჲიული

63 ფ.; 22,3X17,3; ქალაღი (ღურჯი და მოღურჯო); უყდო; მხეღრული; XVIII ს-ნისა (ხელის მიხედვით); შემოსულია ვღად. მიხ. ხელაშვილასაგან 1924 წ. (თელავი).

ცნობა ისტორიული და ლეოღრაჲიული. ზღაპარსიტყვაობა. შეკრება რაოდენთამე ძველთა ღმერთებთა ეღლინთაგან ღმრთად აღსარებულთა, თარგმნიღი რუსულისაგან ქართულსა ენასა ზეღა საქართვეღოს მეფის-ძის და რუსეთის ლერანალ მაიორის დავითისაგან [1798—1799 წ. როღესაც დავითი იყო გენერალ-მაიორის ხარისხში].

დასაწყისი: წინასიტყუაობა. სიტყვერთა ცხოველთა ჯერ არს სიტყვერ ყოფაჲ, გარნა სიტყვეერ ყოფაი გარღა ქმარებისა წერიღისა არა ეგების და არცა რაიღე საქმე წარიმართების, რომელსა ზეღაცა არს დამოკიდებული ბედნიერება ცხოვერებასა შორის კაცისასა.

ბოლო: ხარევეღა ეწოდების კღღეთა მათ, რომელნი არიან ზღვასა შინა სიკიღისასა და ტრინნიკოღმასასა და არს აღღიღი იღი ძნელ... ამისი სახე იყო ვიღრე უპეღმღე დეღაკაცისა ქმნიღ-კეთიღისა და იმიერ და ამიერ მისა თავნი ძაღღისანი ექესნი. ხოლო სხუა გვამი მისი გვეღის სახეესე უწყაღოდ და მვეცებრ განჰბძარვიღა წარმავღლთა მისა ნავებითა.

შენაშენა: ბოღოში ჩაქრებულია ორი ფურცელი. ერთხე ტექსტი-საგან განსხვევებული ბელით სწერიღა განმარტება პართიას შესახებ: პართი არს რომელიღე ნაწიღი აწ წოდებულია ერაცად. ეკტომპიღოს ეწოდებოღა მაშინ ყოვღად დიღებულსა ისპან ქაღაქსა, რომელი არს სასაყდრო ქაღაქი შაპთა სპარსეთისათა...

მეორე ფურცელზე სოლომონ ლარაძის ხელით სწერია: ლიდანტნი იყუნენ კაცი, საჰინელია სიმალისა და ძლიერებისა მექონენი, რომელნიცა ჰსცხოვრებდენ საბერძნეთსა შინა, ესე იგი ძეხსალიასა და ჭრაკიას შორის...

ამ ფურცლის მეორე გვერდზე სწერია... მიტროპოლიტი ათანასე ლარაძე.

63

ეფუშუთის წიგნის ნაწყვეტი,

ფ. 2; 22,2×16,5; ქალღი; უყდო; თავ-ბოლო ნაკლული; მხედრული; XVIII ს-ნის (ხელის მიხედვით); შემოსულია ვლად. მიხ. ხელაშვილისაგან 1924 წ. (თელავი).

დასაწყისი: კითხვად, ვითარ გულისხმა იყოფების წერილი იგი წიგნსა მეფეთასა ულუფისა მისთჳს, რომელსა და მივიდა საულ კითხვად. უკეთუ ნამდვილვე სამოელისი სული მოიყვანა მან სიტყვჳს მიცემად მისა.

მიგება: (მაქსიმე) ჰსთქვეს ვიეთმე, თუ სამოელის სული მოვიდა...

ბოლო: და რომელსა მონათლე იგი სიტყვთ აღასრულებს მღჭდელი, საქმით დაამტკიცებს წყლისა მიერ, რამეთუ შთაყოფად იგი წყალსა და ვითარმედ და კჳლად აღმოკდაჲ სახე არს ჯოჯოხეთს შთასლვისა და მიერ აღმოსვლისა, რომელ აღასრულა უფალმან და აღმომიყვანნა ჯოჯოხეთით. ამისთჳს საფლავად უწოდაჲ პავლე ნათლისღებასა და თქვა: ვითარმედ თანა დაეფლენით მის ნათლის ღებითა მით სიკჳდილს მისსა და ამის მიერ მერმესა მას აღდგომასა მკჳდართასა ყოვლად უზესთაეს არს აღვოცა ცოდვათა, ვითარცა ჰრქვა უფალმან ჰურიითა—რა უადვილეს არს თქმად, თუ მიგეტევენენ ცოდვანნი შენნი ანუ თქმად...

64

ჟამნი და ლოცვანი

289 ფ.; 16,2×11,5; ქალღი; ტყავ-გადაკრული ხის ყდა; ნუახური (სათაურები სინჯურით); XVIII ს-ნის (ხელის მიხედვით); გადაწერილი სიონის დეკანოზისშვილი ნიკოლოზი (163 წ.); შემოსულია ვლად. მიხ. ხელაშვილისაგან 1924 წ. (თელავი).

1. ჟამნი ძილითა ღმრთისა ყოველი (ფ. 1—163 რ)

დასაწყისი: რაოდენი აქჳს ლოცვაჲ მსგავსად წესისა მის წმიდისა იერუსალიმისა და კეთილთა მონასტერთა, რა ჟამს აღს-

გე ძილისაგან. განეშორე სარეკელსაჲ და ბრძანეთ: ლოცვითა წმიდათა მამათა ჩუშნათა...
ბოლო: და არიან სხუანიცა მრავალ რომელ ქმნა იესუ, რომელნი თუმცა დაიწერებოდეს თვითოეულად, არცაღა ვგონებ ვითარმცა სოფელმან ამან დაიტია აღწერილი წიგნები, ამინ.

2. სელა მთოვარისა სამარადისო (ფ. 163v—164v).

დასაწყისი: უკეთუ გენებოსთ, რათა ჰპო[ო]თ თუ რომელსა დღესა თქსსა განახლდების მთოვარე, ქვემოთ კიბეთა ამათ შინა...

შენიშვნა: თან ახლავს მთვარის მიმოქცევის ცხრილი და წელთა (163v—164v)

3. სამოციქულო და სახარება შვიდეულთა დღეთანი.

(ფ. 165r—170v)—კვირიაკესა: ფსალმუნი. იყავნ უფალო წყალობაჲ შენი ჩუშნ ზედა; დასდებელი; იხარებდინ მართალნი უფლისაჲ მიმართ.—რომაელთა მიმართ ეპისტოლე.—ძმანო, რომელთა ესე ნათელ იღეთ ქრისტე იესოს მიერ...

4. ლოცვანი.—ლოცვანი შუალამისნი, თქმული იოსებ გამომეტყველისა მიერ:—ლოცვითა წმიდათა მამათა ჩუშნთა, უფალო იესუ ქრისტე, ღმერთო ჩუშნო, შეგვიწყალენ ჩუშნ. წმიდაო ღმერთო; მამაო ჩუშნო; კირიელისონი იბ, მოვედით. თაყვანის ვსცეთ გ—უფალი ნათელ ჩემდა და მაცხოვარ ჩემდა ვისა მეშინოდის... (184r—288r).

ანდერძი: 1) ქრისტე, შეიწყალე ამისი მხნაბავი სიონის დეკანოზისშვილი ნიკოლაოზ (ფ. 163 v ნუსხუი, ტექსტის ხელით).

65

საზოგადო ისტორია შრეკოვინსა

57 ფ; 21,3x16,6; ქალადი (ლურჯი); ყდანი; მხედრული (სათარები ასომთავრულით); XVIII ს-ნის ბოლო ან XIX ს-ნის დასაწყისი (ხელის მიხედვით); შემოსულაა ვლად. მიხ. ხელაშვილისაგან 1924 წ. (თელავი).

დასაწყისი: ნაწილი მეორე. ისტორია შობისა ქრისტესისა.

პერიოდი პირველი

იესო ქრისტეთგან თეოდოსადმდე და დიდად დაშენებადმდე ერთა ანუ დაფუძნებითგან ქრისტეანობისა ეკლესიისა განაყოფამ-

დე რომის იმპერიისა და ცემადმდე მისსა დასავლეთის ქრესტანთა შინა და დასაბამამდე ახალთა საჯელმწიფოთა.

ბოლო: და გვიანთა უკრეს დროთა შინა სცენეს, რომელ სწავლანი, ჯელოვნებანი, მოპოებანი, მომატყუტებელნი ყოველთადმი სარგებლობისანი და თვსებანი, შემადგენელნი შტატის კაცის ღირსებისანი, ნამდულ არიან კეთილშობილურნივე უპირატესობანი და ღირსნი პატივისა და დიდებისანი.

66

სასულიერო თხრობათა და ლექსების კრებული

38 ფ.; 22,2×18; ქალაქი; ყდიანი; ნხედრული; 1862 წ. გადამწერი მრეფელი ძიხ. ხელავეა; შემოსულია ვლად. მიხ. ხელაშვილისაგან 1924 წ. (თელავი).

1. განსჯა ტანჯუათათვს უფლისა ჩუენისა იესო ქრისტესი (ფ. 1—7r).

დასაწყისი: საიდან იწყო წინად სიკუდილითნი ტანჯუანი უფლისა ჩუენისა?

იერუსალიმს.

სად გათავდნენ ეს ტანჯვანი?

გოლგოთაზე.

დასასრული: მოდრიკე, უფალო, ჩემი ცოდვილი თავიკა ქრესტე ფერჯთა ცხოველ მყოფელის ჯვარისათა შენისათა და განასპეტაკე სული ჩემი, მოწყალო, დაღვრილის მას ზედა სისხლითა შენითა, ამინ.

შენიშვნა; თავში ამ თხრობას მიწერილი აქვს: *Перевод с русскаго (15)62 г.*; ბოლოში მიწერილია ტექსტის ხელით: *д. ხელავეი.*

2. სასულიერო ლექსები (ფ. 8r—11r).

ა) ლოცუა ქაბუკის შემოკმედისადმი.

დასაწყისი: შენდამი, უფალო და შემოკმედო, მოვივლტვი ჩემის გამოუცდელის სულითა...

ბოლო: შეამცირე და განაგდე იგინი, უფალო, ღმერთო ძალთაო.

ბ) გალობა ღმერთის მშობელისა მიმართ ეამსა საფარველის გამოცხადებისა.

დასაწყისი: მოახლოდნენ ახლოს საბერძნეთისა მტერნი, ემუქრებიან მას წარსაწყმედად ჯარნი...

ბოლო: ღმრთის მშობელო ჩემო, კვალად გვერდი დამი-
ფარე საფარველითა შენითა, რათა ვაქო მამა, ძე და სული წმინ-
და შეწევნითა შენითა.

გ). ლოცვისათჳს.

დასაწყისი: ლოცუა სულსა ზეცასთან შეაერთებს, იგი
საუკუნოებისთჳს წინდია.

ბოლო: მომავალი გზა ლოცვით ჯერ არს შეკრებად და
ვიხილავთ კიდესა და დავიწყობით გალობად.

დ) ქრისტეს შობაზედ

დასაწყისი: წევს შეხვეული სახვეველითა ქვაბსა შინა
იგი, რომელმან სამყარო ზეცათა...

ბოლო:... რათამცა მასთან ნეტარებით დავსტკებოდეთ და
კაცთა ზეცა მოუგო, გალობით უგალობდეთ.

ე) ძლევის გალობა ღმრთის მშობლისა მიმართ.

დასაწყისი: შენი ზესთამბრძოლისა.

შენ, ძლევათა წინამძღვარსა...

ბოლო: და წმინდის გულით ღმობიერებასა
ვიკადრებთ ძლევისა გალობისა შეწირვასა.

ვ) გალობა ღმრთის მშობლისა.

დასაწყისი: ჭი დედაო უმადლესო, მაღალთა გონებათაო!
მათ, საუკუნო დიდებო ქებათაო.

ბოლო: აჰა იგი ქუხილის გუნდით მოვალსა და ჩუენ საუ-
კუნო სასუფეველისადმი მიგვიწოდებს.

შენიშვნა: Перевел ерускаго языка ученик высшего отделения
семинарии Мих. Хелаев

3. [იხ. ხელაევის მიერ ქართულად გადათარგმნილი ქადაგებები და ლო-
ცვები, ფ. 11 v—36v.

ა) სარჩები 17 ქადაგების, ლექსების და ლოცვებისა (რუსუ-
ლად).

დასაწყისი: 1 Слово на день введения во храм пре-
святыя богородицы.

ბოლო: Песнь о богородице. перевел уч(еник) бо-
г(ослов) Мих. Хелаев.

ბ) Глава VI. Указатель для изяснения иностранных
слов и выражений в священном писании.

დასაწყისი: 1. Аввадон—евр. губитель, это имя
усаояется ангелу бездны.

ბოლო: 77. Оружие света, оружие божие. Одобре-
ние честной, непорочной совести и сила, ниспосылаемая
верующим от духа святого. Рим. 13, 12—14, Еф. 6, 11—17.
Писал Мих. Хелаев.

გ) 21 ноября. Введение во храм пресв. богородицы.

დასაწყისი: ყოველნი დიდებულნი დღესასწაულნი პატი-
ვისათჳს წმიდათა ბრწყინავენ...

ბოლო: თუთ ღმერთმან მოსრულმან გვაცხოვნა ჩვენ. მას დიდე-
ბა უკუნითი უკუნისამდე, ამინ. Согласно с подлинным.

დ) Слово 2-е на день Иоана Богослова.

დასაწყისი: რას შეუძლიან დაედაროს ამა ნეტარებას-
თან, რომელი იყოს შეყვარებული უფლისაგან!

ბოლო: ღირს გვეყოს საუკუნო ნეტარებასა მადლითა და
კაცთ-მოყვარებითა უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესითა, რომლი-
სა თანა მამასა და სულსა წმიდასა პატივი და დიდება აწ და მა-
რადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამინ.

ე) Слово 3-е на новый год

დასაწყისი: და ვითარ აღესრულნეს დღენი იგი რვანი
წინადაცქმთისა მისისანი...

ბოლო: ვიდრემდის მივიწივნეთ ყოველნი ერთობასა სარ-
წმუნობისასა და მეცნიერებისასა მას ღმრთისასა მამაკაცად სრუ-
ლად საზომად ჰასაკისა საკვებისა მის ქრისტესისა, ამინ.

ვ) Память в ноябре, 4-ое слово на день Иоанна Злато-
уста.

დასაწყისი: მაყვარს მე ძველა წიგნი ზადიკი, მიყვარს
მისთვის...

ბოლო: ღმერთა, რომელი არა უპალავს, ვითარ ძალ უძს
შეყვარება. მას მხოლოსა დადება და სიმტკიცე უკუნითი უკუნი-
სამდე, ამინ.

ზ) Слово 6-е на день св. великомученника Георгия..

დასაწყისი: მოწამენი და ანგელოსნი განირჩევიან ურ-
თიერთას მხოლოდ სახელათა...

ბოლო: დიდება მამასა ყოვლად წმიდით და ცხოველს
მყოფელით სულითურთ უკუნითი უკუნისამდე, ამინ.

წ) Слово 7-е на день св. ап. Петра и Павла.

დასაწყისი: მსგავსად რომლისამე დიდის სხეულისა
რომის ქალაქსა აქუნან ორი ნათელნი თვალნი—სხეულნი წმი-
დათა მოციქულთა პეტრესი და პავლესი...

ბოლო: მოგვანიტოს ჩვენ ესეყოველნი უფალმან იესუ ქრისტემან, რომელიც სცხოვრობს და მეფობს მამით და წმიდის სულითურთ უკუნისამდე, ამინ.

თ) 9. Благовещение пресвятыя богородицы.

დასაწყისი: და თქმსა მეექვსესა მოივლინა გაბრიელ ანგელოსი ღმრთისა მიერ ქალაქად გალილიასა...

ბოლო: კურთხეულ არს ღმერთი, რომელმან მოხედა ჩვენსა გლახაკობასა, მას მხოლოსა მადლობა, პატივი და ღიდება უკუნითი უკუნისამდე, ამინ.

ი) Воздвижение честного и животворящего креста.

დასაწყისი: თუმცა ყოველი საკვირველთ მოქმედება ქრისტესი უზომო, ღეთაებრივ და საკვირველ არს...

ბოლო: ჭი, უკეთუ ჩვენც, რომელნი თაყვანის ვსცემთ ჯვარსა, მივიღებდეთ ნაწილსა ჯვარცმულ ქრისტესთან, ამინ. Михаил Хелаев.

სიტყვა ქრისტეს შობაზედ (ფ. 35—37)

დასაწყისი: განებუნა ცაჲ, ღიდებაჲმან უფლისამან განაბრწყინვა ქრისტეანა...

ბოლო: მას მხოლოსა ღიდება და პატივი დაუსაბამო მამით და ყოვლად წმიდის სახიერის და ცხოველს მყოფელის სულითურთ და უკუნითი უკუნისამდე, ამინ. М. Хелаев.

წმიდა წმიდათა (ქადაგება, შედგენილი მღვდელ მიხ. ხელაევის მიერ, ფ. 37 r—35v).

დასაწყისი: რაოდენისამე წამის წინათ გესმათ, ქრისტიანენო, ეს სიტყვები...

ბოლო: მრწამს, უფალო, და ვალეიარებ, რამეთუ შენ ხარ ქეშმარიტად ქრისტე ძე ღმრთისა ცხოველისა, მოსრული სოფლად ცოდვილთა ცხოვრებად, ამინ. მღუდელი მიხაილ კელავეი.

შენიშვნა: ქადაგება წმიდა წმიდათა. დაწერილია სხვა ქალღმრთელზე შემდეგნი და ჩაკერებულია ხელნაწერში.

67

ქ რ ე ბ უ ლ ი

48 ფ.; 21,5×17,5; ქალაღი (ღურჯი); ყდიანი; მხედრული (თავასობები და მეორე სათაური ასომთავრულით); XIX ს-ნის დასაწყისი (ხელის მიხედვით); გადამწერი იაკობ გარსიევი; შემოსულია 1524 წ. ვლადმიხ. ხელაბვილისაგან (თელავი).

1. მიცუალება ყოვლად წმიდისა ღმრთის მშობელისა, თქმული წმინდისა მამისა ჩვენისა ბასილი კესარიელისა, რა ჟამს იგი აღვიდოდა ქუტყანიტ ზეცად. გვაკუროთხენ, მამაო (ფ. 1—25).

დასაწყისი: რა ჟამს სულისაგან წმიდისა ღმრთის მშობელისა მარიაჲს გულის ხმა ეყო ჟამი განსვლისა მისისა ამიერ სოფლით, მაშინ მხიარულ იქმნა...

ბოლო: აღიდეს წმიდა ღმრთის მშობელი, ეზიარნეს ჯორცსა და სისხლსა ქრისტესსა და ქალწულთა ნუგეშინის სცეს და განაწესეს ხსენება წმიდისა ღმრთის მშობელისა ესრეთ, რამეთუ არს ძალი და კაცთ მოყვარეობა მამისა და ძისა და წმიდისა სულისა აწ და მარადის...].

2. ცხოვრება და მოქალაქეობა წმიდისა ღმერთ შემოსილისა მამისა ჩვენისა დავით გარეჯელისა. მამაო, გვაკუროთხენ (ფ. 16r—47v).

დასაწყისი: სახსენებელსა მართლისასა მომთხრობელთა და მოქალაქობასა წმიდათასა აღმწერელთა გონებისა საღამე თვალთა განწმენდილად ჯერ იყო ქონება...

ბოლო: შევენის დიდება, პატივი და თაყუანისცემა დაუსაბამოსა თანა ძისა და ყოვლად წმიდისა სულისა, აწ და მარადის და საუკუნეთა დაუსრულებელთა საუკუნე, ამინ.

შინაწერი (ფ. 48v): ეს წიგნი ეკუთვნის მღვდელს იაკობ გარსიევსა, რომელიც არის ნალუაწი მისგან წმიდის დავით გარეჯელის მონასტერსა შინა.

68

ანტონ კათალიკოზის რიტორიკა

39 ფ.; 2! X 17,5; ქალაქი (ლურჯი); ყდიანი; მხედრული (სათაურები ასომთავრულით); XVIII ს-ნის უკანასკნელი მესამედი (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1924 წ. ვლად. მიხ. ხელაშვილისაგან (თელავი).

დასაწყისი: თვს რიტორებისა. § 1. რიტორება არის ენლოვნება განკარგუად და საამოვნოდ განცხადებად ჰაზრთა თვსთა.

ბოლო: თავი დ. შაირისათვს...

მე მეკდიმების ყუძდრება, ამისთვს ვიწვ ალითა და ყუედრება გულსა დაჰბადავს, ვით გატყდეს შინა სალითა.

შენაშენა: პირველ გვერდზე მოთავსებულია შინაწერები (ნაწილი ხეუულით) არა ტექსტის ხელით.

ფილოსოფიური წიგნი

10 ფ; 34 x 50,5; ქალაღი (მოღურჯო); ყდიანი; ბოლო აკლია; მხედრული; XIX ს-ნის დასაწყისისა (ხელის მიხედვით); შემოსულია ვღად. მიხ. ხელაშვილისაგან (თელავი).

დასაწყისი: ფილოსოფია შიიღების განსასჯელად ორ გუბ-რითა ხატიოთა, ესე იგი ჰაზრსა შინა მოქმედისა და ჰაზრსა შინა-ვნებულისასა. პირველსა შემბხუშვასა შინა არს ფილოსოფია შე-ჩუტულება ანუ ძალი ცნობად და განხილვად ჳმათა მიხეზთა და-დასაბამთა ქეშმარიტებისათა...

წყდებ: ვირგილიოს იტყვს სიღენისთვს ნ-სა შინა ევლო-ლისა: „ქერქსა შემოახვევს დათა კადნიერი ფაენტონტა და მურ-ყანთა ღიღათა ჳტყყანასა ჴედა აწარმოებს, ესე იგი მოსთქუამს. გარდაცუტაღებისათვს ფაენტონტას დათასა მურყნებად.

სამათნი იოანე სინელისა

25 ფ; 22 x 18; ქ-ღაღი (ღურჯი); უყღო; ბოლო აკლია; მხედრუ-ღი (სტრიქონების დაშყყები ასოები ას-შმაღრულად); გამღექსავი იოვან-ნე ქეტრიწი; XVIII ს-ნე (ხელის მიხედვით); შემოსულია ვღად. მიხ. ხელაშვილისაგან (თელავი).

დასაწყისი: იოანესაგან სინელისა სამ-ათნი გვარნი კი-ბისანი, აღსავალთაებრ თქმულნი. ვინცა აღსრულხარ, სისრულედ-მაწვენულხარ, ესენი თითო თავისაგან ათ მუხღად მე, იოვანე, და-ვღექსენ პირის პირად.

გნებავს გამოხუღალ, თუ ოღესცა ამას ჳყოფ, არსსა ვით ხეღავ ჴუმეცარი, არ მართალი, მარადის მხეღი საუკუნოსა მეტრფი, უწყით მუნ აღვალს სულითა მამისა მიმართ. საზოგადოდ ვინ აქა უფროს მოიგო ღმერთი...

წყდებ: განეყო სჯმარი უფროსთა მრწემთა ჴედა; ვტიროღით თვსთა, სხვასა ნუ ვსჯით განკითხვით; ნუ საღა მწარედ მგლოვიარეთა გულითა; ნეტარწოდებით ნუგემინის გვცეს ღმერთმან.

კ ა რ ა ბ ა ლ ი ნ ი

21 ფ.; 17×11; ქალაღი; უყდო; თაე-ბოლო ნაკლული; მჟედრუ-
ლო; XIX ს-ნის პირველი ნახ. (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1924 წ.
ვლად მიხ. ხელაშვილისაგან (თელავი).

იწყება: და ბევრი პაქსიმატი სქამოს, ორსაე არგებს და
უშველის. ფეტვის პური ხმელი და გრილი არის. კაცის სტომაქ-
შიაც გვიან გვიან დაღნება და კიღეც შეპკრავს.

წყდება: ხმელი ყურძენი უნდა დანაყოთ, რძით მოხარშოთ,
ნელთბილი პირში იგუბოთ, კბილები დაათეთროს და დაამაგროს...

ზახტანზ ბატონიშვილის სამართლის წიგნი.

100 ფ.; 21,2×17,3; ქალაღი; ყდიანი; მხედრული; XVIII ს-ნის
პირველი ნახეარი. (ხელის მიხედვით); ხელნაწერს აქვს თავისი პაგინაცია
გვერდების მიხედვით (სულ 200 გვერდი, შემდეგ 29 ფურცელი ცარიელია);
შემოსულია ვლად. მიხ. ხელაშვილისაგან.

დასაწყისი: სამართალი პირტული შესავალი ბატონიშვი-
ლის ვახტანგის ნაბრძანები.

მყოფისა უმყოფობისა, არისსა და უარსესისა, მქები არა თუ
ღირსად, არამედ შეძლებისა ჩემისამებრ მქებელი და მმონებელი,
უღებად მქონე მპონელ ვიქმენ, ვითარცა მეფენი დღითი დღე
მკრეფელი ჳელთა თვსთა მარგალიტთა შინა ჰპოეებენ მძიეთა რა-
თამე და უხილველობისათვს აღიღებენ და შთასღებენ საუნჯესა
პატროსანთა...

ბოლო: 261. ვინც აიყვანოს ყმაწვილი ან იპონოს და გა-
ზარდოს, იმისი ასრე იქმნების. იმ კაცზედ კიღია, თუ უნდა, თა-
ვის შვილათ გაზარდის და თუ უნდა, თავის ყმად. სიკვდილის დღეს
უნდა სიცოცხლეში აზატი უყოს და განათავისუფლოს, იმის მონა-
თესავე კაცს ჳელი არა აქვს; თუ ყმობა დაარქვა, სამკვიდრო ყმა
იქნება.

გვ. 176—196 მოთავსებულია სარჩევი. ბოლო: ჯ. ჯერ არს
შესწავება ბქეთაგან, თუ ვისი ჰხამს ხმალში გატანება და რასა-
თვს.

მინაწერი: (ტექსტის ხელით, გვ. 197—198) 1. [ქორონიკონები]: მეფე ერეკ-
ლის (1) ქორონიკონი ტოხ (=1689 წ.).

თაობით რომ სუხავი მოვიდა, მკათათვს იე ქკს უე (=1718 წ.).

ოსმალი რომ ქალაქში შემოვიდა, თიბათვის ი ქკს უია (1723 წ.).

იასე წეფე რომ მოვიდა, მარტის ზსა ქს უიე (=1727 წ.).
 მელიქი აშხარბეგ ზრუმებმა მოჰკლეს ქს უეგ (1755 წ.).
 ხანჯალ ხანმა რომ ჭალაქი დაიქირა. ქს უეგ (1735 წ.).
 თამაზ ხან რომ ჭალაქს შემოვიდა, ლეინობისთვის ესა ქს უეგ (=1735 წ.).
 არბაბობა რომ მოვიდა, თებერვლის ისქს ულე (1747 წ.).
 აბდულაბეგ რომ მოვიდა, აპრილის ასა ქს ულე (=1748 წ.).
 ტარში რომ დამარცხდენ, თებერვლის ა-ს ქს ულთ (=1751).
 განჯას რომ დამარცხდენ, მარტის კასქს უშქქ (1758).
 მეფე თეიმურაზ რომ რუსეთს წაბძანდა, აპრილის იგს ქს უშქქ (=1760 წ.).
 აზათხან რომ დამარცხდა, კათათვის კშს ქს ულთ (1751 წ.).
 ჭალაქს რომ დიდი კირი იყო, ქს უნდ (=1770 წ.).
 ოზან ხანმა რომ მადან(ი) აილო, ენკენისთვის იეს ქს უოგ (1785).
 მისი უწმინდესობა მეფის ირაკლის-მე ანტონი წაბძანდა რუსეთს ნოებ-
 რის თსა ქს უეზ (1809 წ.).

2. მეორე მინაწერი ტუქატისავე ხელით (გვ. 198—199): [კვიპატიანი
 დღეები]: მარტის თ და კბ, აპრილის ვ და კე, მაისის დ და კე, თიბათუს თ და კა,
 მკათათუს თ და კკ, აგვისტოს თ და კთ, სექტებრას გ და კბ, ოქტობრას თვე კა-
 რგი არის. გიორგობის ვ და კგ, დეკემბრის ე და კბ, თებერვლის თ და კბ არც
 მუშაობა, არც მგზავრობა არც ქორწინება, არც ახალს საილში შეყვლა, არც
 საქმის დაწყება, არც ლეინის საა, არც ძილი. ყმაწვილი (I) დაბადებაც ძნელია,
 თუ დაიბადა, თავად არ გაიზრდება და თუ გაიზარდა, უხერხო გამო(ვა). თუ
 ავად ეწნე გახდა, ძნელად მორჩება. ეს დღეები დიახ აჯა და ძნელი დღეები
 არის. ყველა საქმეს უნდა ერიდოს კაცი, თორემ ძნელია. ეგრეთვე უფალმან ღმე-
 რთაან განუწესა ისრაელთ—ამ რიცხვებში გაბრთხილდითო.

73

მაქსიმეს სწავლანი

45 ფ.; 22,7×18,4; ქალაღი (ღურჯი); უყდო; ბოლონაკლული;
 XVIII ს-ნე (ხელის მიხედვით); შემოსულია ვლად. მიხ. ხელაშვილისაგან
 1924 წ. (თელავი).

დასაწყისი: წმიდისა მამისა ჩვენისა მაქსიმეს თქმულთა-
 გან, რომელსა ჰკითხვიდა თალასი მღუღელ-მამასახლისი.

კითხვა: ნებანი ესე გულისთქმა, გულის წყრომა, მწუხარება
 და შიში მსგავსნი მათნი თავით თვისით არიან ბოროტ ანუ ვი-
 თარცა ივმარენს?

მიგება: ნებანი ესა არა დაბადებულ არიან...

წყდება: და საზომი ყოველთა კაცთა ცხოვრებისა ბრძანე-
 ბა ღმრთისა არს და წოდება მისი, ვითარ იგი პირუშლად
 ჰსთქქს.—რი (=110). კ(ითხვა):... [მ]რავალნი ჰგონებენ ვითარ-
 მედ ვერ შესაძლებელ არს აღდგომა...

ლ ე ო ლ რ ა ჭ ი ა

8 ფ.; 22,2×18,2; ქალაღი (ღურჯი); უყღი; მბღრღული (სათაური და დასაწყისი ასღები ასღმთაღრღულით); XVIII ს-ნის მღორე ნახეღარი (ხელის მიხეღვით); შემოსულია ვღად. მიხ. ხელაშვილისაღან 1924 წ. (თელავი).

დასაწყისი: ლეღღრაღია ესე იღი აღწერა ქუშყანისა ქუეყნღრისა თვს სფერაღსა გინა ბურთისა.—მსოფლიო სჭერა, ანუ ბურთი შეიცავს თავსა ზეღა თვსს 7200 მიღსა, აღრაცხე ყოვეღსა მიღსა შინა 3000 ნაბიჯი გეღმეტრიული.

ბოღო: საცა ესე ორი მახული აჯღდეს, სეკუნღია, ესე იღი ათი სეკუნღი. ესე არს მაჩუწნეღელი სიღმღღლისა და სიღრცისა ქაღაქისა მზისაღან.

შენიშნა: ფ. 7 და 8 ცარიელია.

75

კრეღული

146 ფ.; 14×10,7×2,7; ქალღღი; ყღიანი; თაღ-ბოღღო ნაყღული; ნუხსური (სათაურღები და თაღ-ასღები ასღმთაღრღულით და სიღგურით); ფ. 82—85 ჩაწერიღია ფანქრით (უახღუესი ხანის ხელით); XIV ს ნე (ხელის მიხეღვით); ცაღე ნაწიღები დაწეღიღია სხეღდასხეღა დრღს; შემოსულია 1924 წ. ვღად. ხელაშვილისაღან (თელავი).

1) წირვის განგეღა (ფ. 1r).

იწყეღა: ...ნსა შინა მოხსენეღულ არიან და აღაჯღორთა შვღეღულ კვრიაკე ვსნიღი არის ყოვეღითურთ...

ბოღო: არამეღ ყოვეღ დღრესასწაულთა, რომეღთაც კვრიაკე დაემთხუწღოდეს, პირვეღად აღღგომისა ითქუმის.

2) თქმულნი ფიღოსოფღოსთა (ფ. 2r—16r).

იწყეღა: ...კეთიღი, რომელი წარვიღა გ: ხუასტაგითა გაღდაიჯღადღ. და ასესხო და ძნეღად მოგცეს ე: შვეს შვიღი ქირიღთაღ...

ბოღო: (ეპიფანე) თ: შეღრძნეღულ ხარ, თავსა ეწიე. ი: ტყუის, არა იქს, რომელი თქუა. უკეთუ ბოღღო დაიღიღოს, თავისსა დაათულიღე.

3) სიზმრის ახსნა (ფ. 16—21r).

დასაწყისი: ესე არს გამოცღა სიზმართა.—უკეთუ ძიღ-

სა შინა წინასწარმეტყველთაგანი ვინმე იტილო და გზრახვიდეს, ცოდვილი იყო, სინანულსა ეწიო.

ბოლო: უკეთუ ვინმე წყალად მიგითრევდეს, დიდმან კაცმან მძლეობით რაჟმე წაგილოს.

4. კითხვა—ზიგება (ფ. 21v—23v).

დასაწყისი: ეგების ერისაგანისა ხუცისაგან მონაზონისა კურთხევად ანუ დამოწაფებად კაცისა ანუ აღსარებისა მოსმენა? შიგებაჲ: ერისაგანისა ხუცისაგან მონაზონისა კურთხევად არასადა გუასმია...

ბოლო: გარნა ვითარ იგი ჯორცინი ქრისტესნი მიწასა შინა დაეფლნეს, ეგრეთვე მას ნაწილსა წმიდასა დავჰფლავთ შენახულსა ადგილსა, ესრეთ ჯერ არს კმნა.

5. ალაჯორთა კვირიაკესთვის (ფ. 24r—25r).

დასაწყისი: შეილნო და მამანო, რომელ არს განყოფილებად უსჯულოთა მწვალებელთა და მორწმუნეთა, რამეთუ მორწმუნეთათჳს განაწესეს შეიდეული ესე ქსნილად:

ბოლო: და დედაკაცი რაჟ თუშსა ჩადგეს, შორს ყოფა ეამს, ვიდრე შემდგომად შობისა ორმოცამდის, თუ ვინმე მივიდეს, ორწელ განიკანონოს.

6). კანონი ეკლესიისა (ფ. 16r—27r).

იწყება: ...რებად ბზობად დიდსა ხუთშაბათსა სწირვედი, ყოველთა მცირებლთა მარხვასა ლოცვასა და სიწმიდესა შეუთვალვედი.

წყდება: უკეთუ ვინმე კრულ იყოს ებისკოპოსისაგან ანუ ქორაბისკოვისაგან, ეკლესიას ნუ შეუშუშბ და მის თანა ეამსა ნუ სწირავ, ნუცა მის თანა პურსა სკამ; ნუ ეუბნები...

7. სიბრძნისაგან მრავალთა ფილოსოფოსთა ძეშლნი (ფ. 29r—41r).

დასაწყისი: არისტოტელ თქუა—ვითარმედ ყორანთა სამლიქნელნი უბოროტეს არიან, რამეთუ ყორანნი მკუდართა, ხოლო მლიქნელნი ცოცხალთა შესკამენ.

ბოლო: ისწავებდ წესიერად, ჰმოდღერიო სჯულიერად, უქმი ნუ სკამ, დალაცათუ მდიდარ იყო, სახლისა ბოროტსა სახლსავე შინა ფარევედი.

8) სწავლანი მრავალთა ფილოსოფოსთანი შუშნიერნი, გარნა უფროსნი სოლომონისნი არიან (ფ. 41r—53v).

დასაწყისი: სიბოროტე, რომელი იხილო სხუჲთა თანა და ძვნად აგიჩნდეს, განეკრძაღე...

ბოლო: რომელნი დაუცხრომელად შპრიდეს ძირსა მათ სე-
თასა და შთახედნა ჯურღმულსა მას შინა.

9. მოპოვნებანი კელოვნებათანი (ფ. 53v—69r).

დასაწყისი: ევკლიდის ქუმუნისა მხომელობაჲ...

ბოლო: ძებნე თავსა ტაზერისასა, ძებნე ღელესა მასისთა-
სა, ძებნე ზურგათ მასისთა, რომელ ეწოდების.

10. იამბიკო საუფლოთა მცნებათა სახარებისათაჲ (ფ. 7a
—71r).

დასაწყისი: რისხეაჲ სასჯელის რა კრებულოთ განჯედი-
სა. თანამდებ მყოფს მე და ცოფ გაენისა.

ბოლო: რომელსა გიყოფდენ მასვე მიაგებდ სხუაჲთა:

11. გოდებაჲ დაეთისი (ფ. 71r—74v).

დასაწყისი: ძნობდინ ისრაელ დაცემულთა შენტათჱს,
რომელნი იგი დაეცნეს წყალობითა [რ]აბამ ძლიერნი მძღნი
ბრძოლასა შინა.

ბოლო: სადაცა მესმას სახელი თქუმნი ჩუმნი და ნათესავსა
ჩუმნსა, განგეშორო და არა ვაენო მონასა მას ღმრთისასა, სა-
ხელით.

12. კარაბადინთაგან (ფ. 74v—81v).

დასაწყისი: ლელჱსა სძე, რომელი ჯერეთ არა დამწიფულ
იყოს, ძაღლისა ნაკბენსა სცხო დიღად ერგების.

წყდება: მუცელი რომელსა შეედვას, ეკალ ძუალისა ძირი
შეგბე და სამსა ღელსა უზმასა ასჱ. ვის მუცე...

13. კითხვა—მიგება (ფ. 87r—92v).

დასაწყისი: კითხვაჲ; ნელსაცხებელისა დამსხმელი დე-
დაკაცი ვინ იყო ანუ რისა იყო, ანუ ფასი მისი სით მოილო?

ბოლო: ვინ არა ზრახვიდა ცხრა თუმ და რვა ღლე? მა-
რიამ, ოდეს შვა ქრისტე.

14. სიტყუანი სულისა სარგებელნი, სულ მცირედ შემოკრე-
ბილნი; მოციქულისა (ფ. 93r—109v).

დასაწყისი: ჟამთა გამოიფრდით, რამეთუ დღენი ბო-
როტნი არიან. ესე არს გამოფრდაჲ ჟამთა, რათა შიშითა უცნაუ-
რად სიკუდილისათა კაცმან ყოს დღითი ღლე ღმრთის მსახურე-
ბაჲ.

ბოლო: და თჱსთჱს მას დაწერილსა გარეშემოხვდა კიქასა.
წყალი? პასუხი: შინაგან ჩაყარენ და მპარავისაზე გამოვიდეს, ესე
გამოცდილიაჲ.

15. თუ ვითარ ჯერ არს აღწერით შეჩუენებაჲ წმიდად.
ღმრთისა ეკლესიად მომავალთა მანიქველთა წვალებისაგან.
(ფ. 110v—113v).

დასაწყისი: შეჩუშნებულმცა არს მანინრულისაგან არიან პანიქველნი და ყოველნი წვალეზანი მისნი...

ბოლო: არამედ ქემმარიტებით აღსრულებულად ვითარცა მამისა თანა არსისა ღმრთაებითა და ჩუშნდა თანა არსისა კაცებითა.

16. აღსარებაჲ და უწყებაჲ და სასწაული მართლისა სარწმუნობისა (ფ. 113 v—130v).

დასაწყისი: მრწამს ერთი ღმერთი, მამა ყოვლისა მპყრობელი.

ბოლო: უვნებლად და ვნებულად დაუბადებლად და დაბადებულად იგივე ერთბამად ღმერთი და კაცი.

17. ესე უკუქ კრებანი იქმნეს უწინარეს ნიკიისა კრებისა (ფ. 131r—146v).

დასაწყისი: პირველი ანტიოქიას ემთა ავლირიანე ჰრომთ მეფისათა, რამეთუ პავლე სამუსიტელი ებისკოპოზი ანტიოქისა წინამძღვარ იქმნა.

წყდება: რომელმან მოსცა იგი მორწმუნეთა სასუმლად და საქმლად მოსატევებლად ცოდვათა, შევიწყნარებ ყოველთავე ეკლესიისა წესთა.

მანაწერი: 1) ფ. 28 r. XV ს-ნის მხედრულით: ქ. ღმერთო, შეიწყალე ფრიად ცოდვილი და საწყალობელი ულუმპია, ამინ. ვაი, მე ცოდვილსა და ვინცა ბრძანოთ მენდობა ჩემ ცოდვილისა და გლახაკისათვის, თქვენც შეიწყალნეს უხვად მომნიქებელმან და შემწყალებელმან ყოველთა ღმერთმან, ამინ.

2) ფ. 37 v XV ს-ნის მხედრულით. ღმერთო, გამიმარჯვე ყოველსა საქმე შიგან, საღმრთოსა და საკაცობოსა შიგან ორშიგანე და წიგნი თუ მადლი.

შენიშვნა: ყდაზე შიგნით გვერდზე ზელნაწერს აქვს შემდეგი მინაწერი: ა. XIX ს-ნის პირველი ნახევრის მხედრული ხელით: წიგნი ესე ეკუთვნის იერონიმე ალექსიძეს.

ბ) ეს წიგნი ვ. ყიდე სოლომონა მეწვრიმალის დუქანში 26 ნომებერს სააშაბათს დღეს 1885 წ. იმ დროს ვაჩნაძიანი მღვდელი ლახარე აბრამოვიც იქ იყო. მღვდელი მიხაილ ხელავეი.

შიგნით ზელნაწერში ამ მის. ხელავეს თავის შესახებ წაუწერია (ფ. 69r): თელავის საკრებულო ტაძრის წინამძღვარი, დეკანოზი მიხეილ იოსებისძე ხელაშვილი.

ფილოსოფიური წიგნი

ფ. 147; 15,8×10,7; ქალაღი; ხის ყდა; მხედრული (სათარებო ასომთავრულით და სინგურით; საწყისი ადგილები სინგურით); XVIII ს-ნის მეორე ნახ. (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1924 წ. ვლად. ბელაშვილისაგან (თელავი);

1) დაწყება შორის დიალექტიკისა (ფ. 1r—60v).

დასაწყისი: საჭმარ არს კითხვისათვის მცირისა რაჟსამე თქმად, რომელსა განსაზღვრებს არისტოტელის ესრეთ. კითხუა არს ძიება მიგებისა. აწ უკუ დალაკათუ მრავალ არიან სახენი-კითხვანნი, გარნა აქა საჭმარ არიან ჩუნიდა რაჟ არსისა და ვითარი არსისათვის...

ბოლო: ესრეთვე მყის თანად მყოფობაცა მყის თანად მყოფთა არს, მყის თანადობა და მყის თანად ყოფილნი მყის თანად ყოფითა არიან, მყის თანად დასასრული მარტივ მიღებისა. პირველისა ნაკუშთისა.

2) თხზვისათვის, რომელ არს ნაკუშთი ბ, თავი ა (ფ. 61r—79r).

დასაწყისი: თხზუა, ვიდრემე არს შეწმასნა მარტივთა ვმათა აღმოჩემობელ შინაგან მდებარისა სიტყვისა მით, რამეთუ მრჩობლ არიან სახენი სიტყუისანი...

ბოლო: მაშასადამე სოკრატი არს პირუტყუ. გარნა მდევარი არს ქეშმარიტ მით, რამეთუ უკეთუ არს კარაულ არს სადამე პირუტყუ.

3) სილოგიზმისათვის, რომელ არს ნაკუშთი მესამე (ფ. 80r—147r).

დასაწყისი: სილოგიზმო არს სიტყუა, რომელსა შინა რომელითმე ცნობილთა უცნაური იცნობების...

ბოლო: და მე აღვსნი მაგას ამითა და მოგართმევ შენ წინა განწყოდ ამა რაჟმესა დასარღვევლად მაგისა.

77

სამოძღვრებელი წიგნი

ფ. 16; 15,8 × 10,7; ქალაღი (ლურჯი); ყდიანი; მხედრული; XVIII ს-ნე (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1924 წ. ვლად. ხელამგილისაგან (თელავი).

დასაწყისი: სამოძღვრებელი წიგნი. მღვდელმან აილოს აიაზმა, ოლარი, ჯვარი და კურთხევანი და შევიდეს სნეულთან და სთქვას...

წყდება: მღვდელთა და დიაკონთა და ყოველთა მოწესეთა არა ხელეწიფების დედათათ აბანოსა შესვლა, არც ერისკაცთა. ქრისტიანეთა ჯერ არს ყოველსავე ამის საქმისა ქმნად. დიდ-დიდი საბრალობელი არის, რომელი ამას იქმოდეს მღვ(დელი)...

მხითარის რიტორიკა

ფ. 102; 17,6×11; ქალაღი (თეთრი და ლურჯი); ყდიანი; მხედრული (სათაურები და ცალკე ასოები ასომთავრულით და სინგურით); გაღაწერილია 1780 წ. იოსებას მიერ; შემოსულია 1924 წ. ვლად. ხელაშვილისაგან (თელავი).

დასაწყისი: მიხითარ ყოვლად ბრძნისა მოძღურისა სომეხთასა სევასტიელისა ქმნილი წიგნი რიტორიკა სარგებელად ყრმათა სხოლას შინათა ქართულსა კმასა, ზედა გარდამოცემით შრომილი ანტონის მიერ არხიეპისკოპოზისა ყოვლისა საქართუელომსა დავითიან ბაგრატიონისა დროსა უმაღლესისა მეფისა ირაკლი მეორისა ყოვლისა საქართუელომსასა, მამათმთავრობასა ან(ტ)ონისსა, წელსა დასაბამითგან სოფლისათ 7272, ჯორციელად შობითგან სიტყუსა ლეთისა 1764, თთქსა მეშვდესა რიცხუსა 10.

1) წინასიტყუაობა ეპისტოლე მიწერილი ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისა დავითიან ბაგრატიონისა ირაკლის მიმართ მეორისა ძმისა თვისისა მეფისა ყოვლისა საქართუელომსა დავითიან ბაგრატიონისა (ფ 1v—5v).

დასაწყისი: ირაკლი დავითიან ბაგრატიონსა ყოვლად ბრწყინუალესა მეფესა ყოვლისა საქართველომსასა.

მის მეფობის სიმაღლეს, ჩემს ყოვლად სატრფოს ძმას.

იცის საზოგადომან ჩუქულებამან თავთა თვსათავს...

დასასრული: მიეც ყრმათა შენთა შენითა სიბრძნისადმი ტრფილებითა შეკრებულთა, რომელნიცა შენთა მათ ოქროს ფერთა ბექთ საშუალთა და ფრთეთა სიმაღლეჲ სიბრძნისადმი აღმყუანთა ქტსშე შეგიკრებიან. უბრძანე მოძღუართაცა და სხოლართა, რათა ლოცუასა ჰყოფდენ ჩემ გლახაკისათვს მრწემისა და ყოვლად უშესაბამომსა ძმისა შენისა. მაღლი უფლისა ჩუქსნისა იესუ ქრისტესი შენტანა, ამინ.

2. თვს ჯელოვნებისა სარიტოროჲსა (ესე იგი სამქერმეთქვოჲსა (ფ. 6r—102r).

დასაწყისი: წიგნი ა. თვს საზღუტრისა სამქერმეთქვოჲსა და წუტლებისა ნაწილთა მისთასა. თავი ა მქევრმეთქულობა, რომელიცა ითქმის რიტორებად, არს ჯელოვნება საკეთილმეთქო...

ბოლო: თვს მეხუთისა ნაწილისასა სამქერმეთქუქუსა ესე იგი წარმოჩინებისა.

წიგნი ვ. 1 თავი მისთვს, ვითარმედ რაჲ არს წარმოჩინება და რაოდენ სარგებელ არს.

2. თვს ნაწილთა წარმოჩინებისათა.

ანდერძი (ფ. 102 r): აღიწერა კელითა ალქატის იოსებისათა. ხოლო ვიწყე ნოემბერს კთ და აღვასრულე წერით დეკემბერს ვ ქორონიკონს უპ.

79

სწავლა-მოძღვრება

ფ. 6; 20,5×16,7; ქალაღი; უყდო: მხედრელი; XVIII ს-ნე (ხელის მიხედვით); გადამწერი რაფელი (მე-6 ფურცელი დაწერილია სხვა ხელით.); შემოსულია 1924 წ. ვლად. ხელაშვილისაგან.

დასაწყისი: ადამ. კითხვა: რაჟსაგან შექმნა იგი ღმერთმან?

მიგება: მიწისაგან.

ბოლო: კითხვა: ვითარ თანამდებობა არს მშობელთა და შეილთა?

მიგება: მშობელთა თანა აძსთ შეილთა თჳსთა აღზრდა შიშსა შინა ღპრთისასა და სწავლად ჰსჯულისა სიჩხოთგანვე და ჩვენდა შორს მოყვარებისადმი მაშენებლებისადმი და პატროსანთა კაცთა მმოქცევისა განმკაცრებად მათ და სხუათა თანა მეგობრობისა და უფროს.

80

პარაკლისი ნიკოლაოზისა

ფ. 12; 15,8×10,3; ქალაღი (ღურჯი); უყდო: მხედრული (სათაურები და საწყისი ასოები ასომთავრულით და სინაჲრით); 1803 წ. (12r): გადამწერი—მღვდელი ნიკოლაოსი; შემოსულია 1924 წ. ვლად. მიხ. ხელაშვილისაგან (თელავი).

დასაწყისი: პარაკლისი სავედრებელი წმიდისა მღუდელთ მთავრისა ნიკოლაოზისი მკრო ქალაქელისა საკვრველთ მოქმედისა დიდისა.

უპირატესი ანუ მღუდელი იტყჳს კურთხეულარსსა და ჩჴსნ —წმიდაო ღმერთო, ყოვლად წმიდაო სამებაო.

ბოლო: რამეთუ სხუა შუამდგომელი არავინ გჳს ჩჴსნ, ცოდვლთა, გჳჩვენე ჰირთა შინა ყოველთა ძალი შეწვევისა შენისა, ღუდელთ მთავარო, მოხედვენ ვედრებასა ჩჴსნსა, და გჳხსნენ განსაცდელთა და სნეულებათაგან.

ანდერძი: იმისმა უბრწყინვალესობამ თავადმა ჩოლაყოფმა ნიკოლაოსმა აღმაწერინა პარაკლისი ესე წმიდის ნიკოლაოსისა მე, ყოვლად უღირსს მღუდელს ნიკოლაოსს, დეკანოზის გიორგის შვილს მიხეილოვს წელსა 1803 ნოემბერს 30-ს. ხვეულად: ნიკოლაოს (12r).

კურთხევის ნაშთი

ფ. 7; 23X17; ქალაღი (მოღურჯო); უდო; ბოლო აკლია; მხედ-
როული; XVIII—XIX სს. (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1924 წ. ვლად-
ხუაშვილისაგან.

1) წესი, რომელი იქმნების კურთხევისა ზედა წიგნის მკით-
ხველისასა (ფ. 1r).

2) წესი, რომელი იქმნების ხელთ დასხმასა ზედა კერძო
ღიაკონისასა (ფ. 1r—2r).

3) წესი, რომელი იქმნების კურთხევისა ზედა ღიაკონისასა
ფ. 2r—3r).

4) წესი, რომელი იქმნების კურთხევისა ზედა მღვდლისასა
(ფ. 3r—4v).

5) წესი, რომელი იქმნების ხელთდასხმასა ზედა ეპისკოპო-
ზისა (ფ. 4v—5v).

6) კურთხევა ახლად შექმნილისა ბარძიმისა და ფეშხუმისა
(ფ. 6).

7) ათორმეტი განცხადებისა (ფ. 7).

დასაწყისი: წესი, რომელი იქმნების კურთხევისა ზედა
წიგნის მკითხველისასა და მგალობელსა ზედა. მოიყვანენ წინაშე
მღვდელთ მთავრისა ესრეთ. უკეთუ იყოს ერის კაცი, თავისის სა-
მოსლითა, თავმოხდით და უკეთუ სამონოზნო იყოს, მაზარითა.

ბოლო: და აწ ესე რა აღამაღლა თავი ჩემი ზედა მტერთა
ჩემთა, გარე მოვადგე და შევსწირე კარავსა შინა მისსა მსხვერპ-
ლი ქებისა და ღაღადებისა; ვაქებდე და უგალობდე უფალსა; ის-
მინე, უფალო, ვმისა ჩემისა, რომლითა ღაღად ვჰყავ. მიწყალე მე
და ისმინე ჩემი; შენ გრქჳ გულმან ჩემმან—უფალი მოვიძიო; გა-
მოგიძია შენ პირმან ჩემმან.

82

6. ახვარდოვის ლექსი გენ. პატრე ბაგრატიონის შესახებ

ფ. 2; 22X17.2; ქალაღი (ღურჯი); უდო; თავი აკლია; მხედრო-
ული; XIX ს-ნის ათიანი ან ოციანი წლები (ხელის მიხედვით); შემოსუ-
ლია 1924 წ. ვლად ხელაშვილისაგან (თელავი).

იწყება (ტაეპი მე-5):

ღუნაიისა მდინარის კიდეთ ზედა

განსაცვფრონი შემუსრნა სიმაგრენი

და ბნელ მყოფელმან მთოვარის ელვსამან.

აღწევებულის აგარეანთა თემის
 გარდარეული იგი ამპარტაენება
 დაამდაბლა რა მსწრაფელ, მიმდოვრებულ ჰყოცა.
ბოლო: და წარიკითხავს ტაძარსა ზედა აზას,
 მისივე შეიმოს დიდების მიპართ ფრთეთა.
 და შეიქმნების თვთცა ნამდვლად გმირი.

ანდერძი: თქმული ნიკოლოზ ახვერცივისაგან 1812-სა წელსა. ხოლო
 თარგმნილ აოს რუსულითგან ქართულსა (ნასა ზედა მ სის ბრწყინვ
 ნვ ლეჰის თავადის ქვეკავაძე აღექ. ანდრესაგან. თაჯნსა ი. ნუარსა რიც-
 ხუსა 16 წელსა 1813.

83

**გნოსის არისტოტელეზიტა კათილოკრიათა გარდამოცემიანა
 წრომითა ანთონი არხივიზსკოვოსისა დავითიანისათა**

ფ 14; 12x14,1; ქალაღი; უყუა; ბოლო-ნაკლული; მედრული
 (სათურები და თვასოები ასო:თავრულით და სინგური); XVIII ს.
 (ხელს ჩინევეთ); შემოსულია 1924 წ. ვლ-დ. ხელაშკილას.გ.ნ (თელავი).

დასაწყისი: ვინაჲთგან სათანადო ვქქენით ჩუენდა გარ-
 დამოცემანი არისტოტელეზიტა შესვენათანი, უფროგე ჯეროვნად
 ჰრაცხს და უტმებისა აზის (აწინდელისა) მიზეზისა განაილუა, რა-
 თა არისტოტელეზიტ ვიწყეთმცა დადებად წესნი თქმადთა განკარ-
 ჯუათანი...

წყდება: კ. 29 განწყულებასა თვთ ეყვს განყ-ფითთა განყე-
 ნებათ მოქმედება, რომელიცა წეგუამცენეს, ვითარმედ სხუა არს
 უნათესავესი და სხუა...

84

გოთხრობა ალექსი და მარპარიტაჟი

ფ. 16; 22x17 6; ქალაღი; უყუა; გადაწერილი 1834 წ. აბრამ კო-
 ბიაშვილის ხელს; დ. ხიანებუცია; შემოსულია 1924 წ. ვლ-დ ხელაშვი-
 ლისაგან (თელავი).

იწყება: ქალაქსა კაცი იყო სტამბოლსა შინა ნეტარად
 ხსენებული და მცხით მრავლის მკონე და სახელათ ეწოდებოდა
 ეფრემ და ცოლს ერქვა ანანა...

ბოლო: ჯერ ხარ. ნამა, მერმე შევილი, ნათესავეი ხეწნით
 შემოსილი (!)... მოცეა ძველი კაბა. საწრალლობით მოსილო, ნანი-

ნასი კაცი ვარო. კაცთა მხსნელო, ახლა მარტო ბიხელში ხარ უკაცურათ... ძველი მ(ო)ნა ვარ და საბრალო... ობოლთაო ქებულო, ამინ.

ანდერძი: წელსა ჩუგესა მარტის კა დღესა დამიწვრია მე აბრამ კობია-შვილს, [ქინც] მაპაროს (I) გაუწყრეს ბოდბლის მადლი.

85

ღვთისმშობლის მიძინების აპოკრიფი

ფ. 4; 22, X 16,7; ქალაღი (მოლურჯო); რუდო; თავ-ბოლო ნაკლული; მხედრული; XVIII—XIX ს-ნეთა მიჯნა (ხელის მ:ხედვით); შემოსულია 1924 წ. ვლად. ხელაშვილისაგან (თელავი).

იწყება: ხოლო მარიამ მოძღვარი მათი, აღმკული პირად პირადითა სათნოებითა, წმიდათა უშიდესი და განკაფული მარადის ლოცვითა და მღვიძარებითა, ესე არ განემორებდა საფლავსა უფლისასა ყოვლადე, ხოლო დღესა სამშაბათსა ჩვეულე-ბისაებრ მივიდა საკმეველისა კმევად...

წყდება: მეყვსეულად მოუელინა უფალმან იოანე მახარებელი და ღმრთის-მეტყველი ღრუბლით უფესოდ სიონად წამსა შინა იწია და ჯმა ჰყო ჯპითა დიდითა. მშვიდობა შენდა, დედაო ღმრთისა მალლისაო დამჯსნელო წყევლისაო. და მომნიკებელო კურთხევისაო. მაშინ ჯმა ჰყო უბიწომან: აჰა ძე ქუხილისა...

86

კრებული გაიოსისა

ფ. 74; 34 X 21,5; ქალაღი; უყდო; თავ-ბოლო ნაკლული (თავისი პაგინაციით იწყება მე-63 გვერდიდან და თავდება მე-240 გვერდზე); ცხედრული (სათაურები ასომთავრულით); 1789—1799 წწ.; შემოსულია 1924 წ. ვლად. ხელაშვილისაგან (თელავი).

1) წიგნი სინანულისა (ძველი პაგინაციით გვ. 63—86).

იწყება: მოგავლენ შენ მე სახლისადმი უსროლისა განმამწარებელისადმი ჩემისა, რომელმანცა განმამწარა მე. თვით მათ და მამათა მათთა ჭარბეჭმს მე ვიდრე დღეისამდე და არაქმ მათ — ესრეთ იტყვს ადონაჲ: უფალო, ნუ უკეტს ისმინონ და შეიწინონ. გარნა არა უწყოდაა უფალმან, შემძლებელ არიანა ანუ ვერ შემძლებელ არიან იგინი მოქცევად?

ბოლო: მაშა რაოდენ უფროს თანამდებ ვართ ჩუენ განჯდად ფერხვთა სულისა ჩუენისათა ჯორციელთაგან საკრტმლთა და განჯსნად კჳალთა მსოფლიოთა კავშირთაგან.

ანდერძი: (გვ. 85): დასასრული მეორისა წიგნისა სინანულისათჳს. დიდება ღმერთსა სრულყოველსა ყოველთასა. სრულ ვაკაეთ წელსა 1789 იულის 21 კრემენჩუკს. გაიოს.

2) წმიდისა მამისა ჩქუნიისა ამბროსი მედიოლანის ეპისკოპოსისა მიუთალებსათჳს ძმისა მისისა სატირისა, ორი წიგნი (გვ. 87—118).

დასაწყისი: წიგნი პირველი.—აწ უქუჲ საყუარელნო ძმანო. განემგზავრეთ ჩუჲნ მსხტჲრპლი, მსატჲრპლი უბიწო და სათნო უფლისა, უფალი და ძმა ჩემი სატირ.

ბოლო: აღნადკინებე ძმისა საყუარელისა არა მარტივი არს; არცა უკუანი და ხტჲდრ, ბუნებისა შეკჲული კეთილმოქმედებითა. ძალმიძს ტჯუაჲ აქისი უკეთუ მსწაფლ იძულებულ ვიქინებე მოქცევად თანანადებთა.

ანდერძი (გვ. 118): დიდება შენდა, მძლუველო ყოველთაო, უფალო, სრულ ვაკე წელსა 1789 აგვისტოს 1. კრემენჩუკს. გაიოსი.

3) წიგნი ბ სასობისათჳს აღდგომისა (გვ. 119—210).

დასაწყისი: პირველსა შინა წაგნსა რაოდენმე მეუფეგით ჩქუნი ვნებათა ჰაზრითა მით, რათა ფიცხელითა წამლითა ახალწყულული არა დავაგეპლოთ უფრო, ვიდრელა შევამსებუქოთ სნეულება.

ბოლო: ვერ განგყო თქუნი სხუაობამან კეთილმოქმედებისათამან, რამეთუ ერთითა სარწმუნოებითა იყუქუნით მორწუქული. ისარი ღრაცინანსი არა უკუნ იქცა ცუდად.

ანდერძი (გვ. 119): სახელითა მამათა და ძისათა და სულისა წმიდისათა, ამინ. წელსა 1789 იულის 21 კრემენჩუკს(!).

4) წმიდისა მამისა ჩქუნიისა ამბროსი მედიოლანის ეპისკოპოსისა: სიტყუა მიუთალებასა ზედა თეოდოსი დიდისა (გვ. 213—238).

დასაწყისი: ამისთჳს გტჲქაღოდა ჩქუნი ფიცხელი იგი რყევა მიწისა და დაუცხრომელნი წვიმანი ესე უჩქულოზით ღრუბლიანი ჰაერი წინაგყოფდა ჩქუნი.

ბოლო: აწ მაჰყავთ იგი უმრავლესთა ანგელოსთა და გუნდნი წმიდათანი თანა ჰყუქუბიან მას. ნეტარ არს ქალაქი იგი, რომელიცა წიალთა შინა თჳსთა მიიღებს წინდსა ზეციერისა მცხოვრებისასა. დასასრული.

ანდერძი—ა) გვ. 213: სახელითა მამისათა და ძისათა და სულასა წმიდისათა, ამინ. წელსა 1789 იულის 14 კრემენჩუკს, გაიოს.

ბ) გვ. 238: სრულ ვაკე წელსა 1789 იულის 15 კრემენჩუკსა გაიოსი.

5) სამლუდლო ისტორია (გვ. 239—240).

დასაწყისი: კ. 1. ღმერთმან შექმნა სოფელი ესე არ არაჲ-
მესგან სიტყუთა თვისითა დიდებად სახელისა თვისისა და ცხად-
ყოფა ქ.ნილთა სახიერებისა თვისისათა ექმნისა შინა დღესა.

წყდება: ფიცარნი ესე დაცულ იუტნენ კილობანასა შინა
მოოქროვილსა, რომელიცა იდგა კარავსა შინა საწამებელისასა
და [კა]რისა (!) საწამებელისა საკურთხეველი, რომელთაცა ზედა...

ანდერძი: 'გვ. 239): ვიწყა წელსა 1:99 თეგრუალსა 28, გაიოს, მოხ-
ლოკს, სახლითა მამის.თა და ძისათა და სულისა წმიდისათა, ამინ.

87

წმიდათა ცხოვრება

ფ. 73; 33,5×21,5; ქალღი (ლურჯი); უყდო; მხედრული; 1819 წ.
შემოსულია 1924 წ. ვლად. ხელაშვილისაგან (თელავი).

1) თვესა იენისსა კე წამება წმიდისა (1) ფებრონიასი, გვა-
კურთხენ, მამაო (ფ. 1r—12r).

დასაწყისი: იყო დღეთა დეოკლიტიანე მეფისათა ანთი-
მოს მთავარი და იყო იგი უძლურ ხორცითა და იდგა ცხედარსა
ზედა და მოუწოდა სელინოსს ძმასა თვისსა და რქვა მას: მე, ძმაო,
ვითარცა ერთი კაცთაგანი განვალ ცხოვრებისაგან ჩემისა და
ლესიმახოს, ძესა ჩემსა, შენ შეგვედრებ.

ბოლო: და მოუთხრობდათ ლესიზახო ღირსებით სახელ-
განტემული და აზან აღწერა ცხოვრება და მოქალაქეობა წმინდი-
სა ფებრონიასი საქებლად და სადიდებლად მოწამისა მისთვის და-
საოხებლად მსმენელთათვის, რათა. აღმომკითხველნი ღირს ვიქმ-
ნეთ სასუფეველსა ცათასა ქრისტე იესოს მიერ უკუნითი უკუნი-
საძღე, ამენ.

2) თვესა იენისსა იზ წამება წმიდისა მოწამისა მარინასი
(ფ. 13 r—22r).

დასაწყისი: შემდგომად აღდგომისა უფლისა ჩვენისა იესო.
ქრისტესა და დიდებით ამალღებისა მისისა მამისა ზეცად, ნეტა-
რთა მისთა მოციქულთა აღასრულეს ყოველი მცნება მოქალკრისა
მათისა...

ბოლო: ხოლო იწამა წმინდა ესე მოწამე მარინა თვესა-
ივლისსა ჩეიდმეტსა მეფობასა უსჯულოსა დეოკლიტიანესსა, ხო-

ლო ჩვენ ზედა მეუფებასა უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესა, რომელსა შევნიხს დიდება უკუნითა უკუნისამდე, ამინ.

3) წამება ქეთევან დედოფლისა, ახლად თქმული თავადის დიმიტრი ბაგრატიონის მიერ (ფ. 22r—30v).

დასაწყისი: შენ, უწინარეს ყოველთა საუკუნეთა მყოფელ-
მა, თვისისა დასაბამისა თვით თავსა შორის მყოფელო.

ბოლო: უხამს დაჯდეს ღირსი ვინმე მისთა ღვაწლთა აღ-
საწერად.

მთაწმინდელი ან სინელი, პეტრიწი ჰყავს კალმის მკე-
რად.

მოკლეს სიტყვით შეამკვევროს გრძელა ტანჯვა მრავალ
ფერად,

მათ მოგვითხრან შესაზაროდ პროსასტიკონ გულსაგმერად,
დიმიტრი.

მის მაღალბრწყინვალეობას უმოწყალეს ხელმწიფეს თავადს
დიმიტრი გიორგიძეს ბაგრატიონს, სახკთაქეტერბურხით მოსკოვს.

შენიშვნა: თავში (ფ. 22r) ამ ნაწარმოებზე წარმდგარებული აქვს
დიმიტრი ბაგრატიონის მიერ ქეთევან ბატონიშვილისადმი მიძღვნილი
შესხმა, რომელიც იწყება ასე:

მეფის ასულო, ქველო, კეთილ სულო, ძვირუფესულო, ქეთევან
რკმელო.

4) გრიგოლ მუხრანბატონის შვილის მიერ დაწერილი შესხმა
ალექსიტ დიმიტრი ბაგრატიონისადმი (ფ. 31r—31v).

მაღალ ბრწყინვალე თავადს დიმიტრი ბაგრატი-
ონისა,

ერთისა ძირით შთამოსრულს მკერეტთ მრავლად
მაშვერალოვანსა.

ბოლო: თქვენის მაღალ ბრწყინვალეობას მორჩილ მო-
ნად ვარ მდგომარე.

მუხრან ბატონ იოვანეს ძე გრიგოლ ერთგულ
მამობარე.

გრიგოლ-წელსა ჩყით, ივლისის ადღესა ს. პ.
ბერლს.

5) ეპისტოლე აევაროსთ მთავრისა ქალაქსა ედისიისასა,
რომელი მიუწერა უფალსა ღმერთსა ჩვენსა იესო ქრისტესა
და წარსცა ანანიას მიერ მოციქულისა იერუსალიმს (ფ. 32r—35r).

დასაწყისი: ავეაროსთ მთავარი ედესიისა. ქალაქისა იესოს მაცხოვარსა სახიერსა გამოჩინებულსა ქალაქსა იერუსალიმისასა გახარება(!). შესმა შენთვის...

ბოლო: რასაცა მიბრძანებამ იესოს ქრისტესთვის, ის აღსრულებულ იქმნება. მშვიდობით იყავნ. აღიწერა მეშვიდის საურის კრებაში ხეორეს მთვარეს უმაღლესობისა შენისა.

6) თქმული წმინდისა ათანასი ალექსანდრიელ მთვარ ეფისკოპოსისა მელქისედეკისათვის მეთოკისა (ფ. 36r—39r).

დასაწყისი: მელქილს, ვითარცა ვსთქუთ, ესხნეს ორნი ძენი, ერთი მელქილ სახელისაებრ თვისისა და მეორესა მელქისედეკ.

ბოლო: რამეთუ იყვნეს სამასათვრამეტნი მამანი იგი წმინდანი კრებასა შინა (ნიკეას), რომელთა მეოხებითა შეგვიწყალენ და გვაცხოვნენ ჩვენ, ვითარცა სახიერ და კაცთ მოყვარე ღმერთი ხარ და შენდა დიდებასა აღკავლენთ თანა მხოლოდ შობილისა ძისა შენისა და ყოვლად წმინდით და ცხოველს მყოფელით სულით შენით წმინდითურთ აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამინ.

7) თვესა სექტემბერსა ოცდაათსა წამება წმინდისა გაიანესი და მოყვასთა მისთა (39r—50r).

დასაწყისი: და იყო მათ ჟამთა ოდენ ეძიებდა რომლსა დეოკლიტიანე კეისარ და წარავლინნა ყოველთა შიმართ საბრძანებელთა მისთა გამოძხატველნი ქეშმარიტებით ასაკისა ფიცართა ზედა...

ბოლო: ვითარ იდგნეს გვამნი მათნი. ვრცელსა მას გრიგოლის ცხოვრებასა წერილ არს, რამეთუ ჟჳწნის დიდება, პატივი და თაუქანისცემა მამისა და ძისა და სულასა წმინდისა აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამინ.

8) თვესა აგვისტოსა მეათხუთმეტესა მიცვალება ყოვლადწმინდისა უბრწუნელისა და ჟმეტეს კურთხეულისა დედოფლისა ჩვენისა ხთვის მშობლისა და მარადის ქალწულისა მარიამისა, თქმული წმინდისა მამისა ჩვენისა ბასილ, კესარიელ მთავარეფისკოპოსისა, გვაკურთხენ, მამაო (ფ. 50r—73r).

დასაწყისი: სამებამან წმინდამან ცხოველმან დიდებულმან ყოველთა დაბადებულთაგან, რომელ არს მამა, ძე და სულა წმინდა...

ბოლო: და მრქვა მე ანგელოზმან მან: ესე არს სახე დიაკონობისა, რომელმან არა დაიმარხა მცნება ხვთის და შეაგინა მუნ სახე მთაერობისა მათისა...

88

ვაპიტაფია თქმული დიმიტრი მუქანარეხ მინარ

ფ. 6; 35,4×22; ქალაღი; უყდო; ზხედრული; 1880; შემოსული 1924 წ. ვლ:დ. ხელაშვილასაგან (თელავი);

დასაწყისი: ეპიტაფია კნეინა ბარბარე ანდრონიკოვისა თვისის შვილის მერეებისადმი, მათებრ ლექსად თქმული ზღუდლის დიმიტრი მუქანარეს მიერ 1830-სა წელსა.

ეპიტაფია კნეინა ბარბარე ანდრონიკოვის შვილის მერებისადმი, საუკუნოდ იყოს საბსენებელი მისი.

„დაბნელდა მხე, შუქი არ მცა, დამეცა სეედის ზარია მოვიდა მკაცრად სიკვდილი, გული შემიქმნა ბზარია...

ბოლო: ადრევე არჩილ უძღვან ქება, ახლა მერებ უწყე ტყება,

მათ გვაროვნით ამაგობას უხამს ჩუმნგნით პატიეხლება; შურიისაგან განრინება, სიყუარულის მონახლება, ღმერთო, მეც მაშინ დამიხსენ, როს მოვიდეს აღტყინება.

ზღუდელი დიმიტრი მუქანარე.
დასრულდა.

1880 წელსა.

18 Сентября.

89

ღარიგება ელექსირის შემოზღებისათვის

ფ. 2; 36,3×22; ქალაღი (მოლტრაღო); XIX ს-ნის დასაწყისი (ხელის მიხედვით); ზხედრული; (თავი აკლია); შემოსულია 1924 წ. ვლად-ხელაშვილისაგან (თელავი).

შენიშვნა: გადმოწერილია 1805 წელს პეტერბურღს დაბეჭდილის ტექსტისაგან.

დასაწყისი: ცუდმადასა ხილთასა და ბელსა, რომელთა-
ცა მიზეზითა არ მოიხარუნი საქმელნი, წინათვე დაიცუანს სეგ-
დასაგან, დაქოცა კაათა, განქუზნებს სხუასა და სხუასა მკუალ-
სა, კუქსა და წელებსა შინა წარმოდგომილსა...

ბოლო: სამარად დღეო საქმარად ცხრა წვეთი კაცთათჳს
და შეიდი წუშთი დედაკაცთათჳს, ოთხის სტოლის კოვზის ჩაით
(1r—2v).

ანდერძავარი: ეჲ ნუსხა პოეტულ იქმნა შეშთიის დოზტურისა სხუათა და
სხუათა წერილთა შორის ვრნ სტა პრანსტასა, რომელიცა მოკვდა მოზით თჳსი-
თგან 104 წლასა გდოჯეოღუნით და წაიფინააგან ცხენისა: ეჲ საიდულო წამა-
ლი დაცულ იყო ბთამომავლობასა და სახლეულსა შინა მისსა რადუნსანჲ ას
წელიწადს. ამა წაჰლისა გაძო იცოცხლეს ჰაჰამან მისჰან 130 წელიწადი. დედა-
ნან მისჰან 107 წელიწადი, ხოლო მამან მისჰან 12 წელიწადი. ხარობდნ ნ იგი-
ნი ელექტროსირაჲ ამას, რომელისაცა ძილებს სათანადო არს რჳია წუშთიჲა,
ანუ მხოისა ყოველს დიდსა და სალაჲოს წითელს ლეინით, ჩაით, გინა წუშთით.
დაიბეჭდა სანკუ პეტრებუზისა ლებერცეს პრავლეიის სტამბასა შინა წელსა
1925.

90

ნუსხა წაშლავისა ელემსირიანსი

ფ. 3; 21×16,8; ქალაღი; უყდო; მხედრული; XIX ს-ნის პირველი
ნახევარი (ხელის მიხედვით); შკჳოსულია 1924 წ. ვლად. ხელაშვილასგან
(თელავი).

დასაწყისი: ნუსხა წამლებისა I ელექსერიასი, გრძლად
მაცოცხლებელისა და თვისებისა მისისა სახელნი წამალთა ლათი-
ნურად, რუსულად, ქართულად: ალოჯსუკოტრიანი, ჩისტალო საბ-
რი, განწმენდილი საბრი.

ბოლო: 14. სამარადღეოსა სახმარად ცხრა წვეთი კაცთათ-
ვის და შეიდი წვეთი დედაკაცისათვის ოთხის სტოლის კოვზის
ჩაითა.

91

ლემსეზი გარღია ალუდაურიას

ფ. 25; 18×11; ქალაღი; უყდო; მხედრული; ჩაწერილი 1920 წ.;
შემოსულია ვლად. ხელაშვილის მიერ 1924 წ. (თელავი).

ფელ ლექსები, ნათქვამი ბერიდია სამუქასძე ალუდაურისაგან სო-
ხახმატში (ზემო ხევსურეთი) 1902 წ. 4 მარიაშობისთვის.

დასაწყისი: (ფ. 3r) ხევსურთ არ უყვარს მოლექსე, ფინ-
თად იციან მტერობა,
მათ უყვარს დეკანოზობა, ხუცობა, ხევისბე-
რობა.

ბოლო: გადმოიშალა ყოველი, მის უკან შექმნეს ჯარობა,
მათ გულსა სევდას უქარვებს პატარა ზარის ქლა-
რობა.

შენიშვნა: პირველ-ორ ფურცელზე პირუფღმა მოყვრებულია ლექსი
სათური—ბერიდია სამუქასძე ალუდაურისაგან ნათქვამი ს. ხახმატში.

დასაწყისი: ალუდათაი მგელაი საგუქარდოში თქვიანო,
აიქაც რაიმ ლეგდების სახელად მგელა ჰქვიანო.

ბოლო: მაჩვენეთ სულეთის ღკერთი, სიტყვა შესთვალა [ს]ა-
მია.

სულეთის ღმერთს თან მაჰყავის ამაყად სამი მოუბარია.
შესჩივლა სულეთის ღმერთსა.

92

ვაფხის ტაოსანი

ფ. 57; 21,5×17; კ ლაღდი; ყდიანი; თავ-ბოლო ნაკლული; მხედრუ-
ლი; XIX ს-ნის პირველი ნახევარი (ჯელის მ:ხედვით); შემოსულია 1924 წ.
დომიტ. დეკანოზიშვილისაგან (თელავი).

იწყება: სამი არის მოყვრისაგან მოყვრობისა გამოჩენა,
პირველ ნდომა სიახლოსა სიშორისა ვერ მოთმენა...

წყდება: ერთმანერთი მოიპაღლეს, მათ ერთსაცა არ აწყინა.

93

საძართვალოს ისტორია თეიმურაზ გაბონიშვილისა

ფ. 98; 22,3×17,8; ქალაღდი; უყდო; მხედრული; 1862 წ.; შემოსუ-
ლია 19.4 წ. დომიტრი დეკანოზიშვილისაგან. (თელავი).

დასაწყისი: ისტორია; დაწყებითგან ივერიისა, ესე იგი
გიორგიისა, რომელ არს სრულიად საქართველოისა, ქმნილი საქა-
რთველოს მეცამეტის მეფის გიორგის ძის თეიმურაზისაგან სანკტ-
პეტერბურლს სტამბასა შინა სამეცნიერო აკადემიისასა 1848 წე-
ლსა. მოთხრობანი დაწყებითგან ივერიისა ესე იგი გიორგიისა,
რომელ არს სრულიად საქართველოისა წინა სიტყვაობა. ვრცლად
და დაწვრილებით მოთხრობასა ისტორიისასა თანა აძს, რათა

არა დატევებულ იქმნეს არცა ერთი რაღაცა რაღ იყოს აღწერილნი, გინა თქმულნი სხვათა და სხვათა მოთხრობათაგან ქუშყანისა, ანუ თემთა მათთვის, რომლისათვისცა რაღცა და ვითარ თქმულ არიან.

ბოლო: ამა მეფესა თეიმურაზს მეორესა წარუვლინებებს ტიმოთე მთავარეპისკოპოსი მრავლითა საფასითა შესაწირავად ქრისტესს საფლავისა და წმინდისა გოლგოთისა, ქართველთ ჯვარის მონასტრისა და სხვათა მონასტერთათვის და ამას ტიმოთეს მრავალნი წმინდანი აღგილი მოუვლია იერუსალიმს და ათონისა მთათა და აღუწერიეს კეთილად. შემდგომად მეფესა ირაკლი მეორესა და ძესა მისსა გიორგი მეათცამეტესა მეფეთა ამით ქართლისა, და სხვათა კელითა ანტონი ჯვარის-მამის თავადის დიასამიძისათა. შესაწირავი წმინდისა იერუსალიმისა რაოდენ-გზისმე წარუვლენიესთ საუასენი არა მცირედნი.

ანდერძი: აღწერილ არს წიგნი ესე ქართლის ცხოვრება ხელითა კნინაკონია ერისთოვისაგან, ამილახვარის ასულისაგან. ქართლის ცხოვრება ესე ვინც წაიკითხოთ, შენდობა ურძანეთ და, თუ რაიმე შეცდომა ნახათ, ნუ მწყევთ. ამისთვის რომ ვიყავ წლისა სამოცდა მესამისა და თვალთაც მაკლდა და ამისთვის მომიტევეთ წელსა ჩუბდ სუ ოადომბრის კდ სუ დღესა ქვეშისა სოფელსა.

94

წმიდათა საგალობლები, კრებული

32 ფ.; 20,25, 16,5; ქალაღი; უყდო; თავნაკლული; ნუსხური (სათაურებო და დააწყისი ასოები სინგურით); XVIII ს. (ხელის მიხედვით); შემოსულია დიპატირი დეკანოზიშვილისაგან, თელავიდან 1924 წ.

1) ლუარსაბ მეფის საგალობელი (თავნაკლული).

იწყება: სტრატიოტებთა ზეცათა ერეოთერებ მოთმინებითა მოამე იყოფებოდენ. ქუშნათა ზენა განსწა(ვ)ლებს სავანეთა, ყოფადთა მცნობი, ბრძენი და ახოვანი მეფე ლუარსაბ დღეს იღიდებოდენ.

ბოლო: არამედ მოვალს ეამი, რათა ყოველმან, რომელმან მოგწყუჯდნეს თქუშნ, ჰგონებდეს ვითარმედ მსხუტრპლი შეწირა ღმერთსა. განიცადე: იხარებდით მართალნი (1r—4v).

2) ეფთჳმი მთაწმინდელისა,

დასაწყისი: თუშსა მაისსა იგ წმინდისა მამისა ჩუშნისა ეფთჳმი მთაწმინდელისაჲ.—უფალო ღალად ყავსა, ჰოჲ სასწაული. მამაო წმიდაო ეფთჳმი, აღიღე შენ სიჩოთაგან ჯუარაი შენი ძგართა შენთა და შეუღეგ ქრისტესა, ყოვლად ქებულო ღირსო...

ბოლო: ამინ გეტყვ თქუშნ, სადაცა იქადაგოს სახარება ესე ყოველსა სოფელსა, ითქმოდის დედაკაცი ესე. განიცადე: იხარებდით მართალნი... (4v—1v).

3) სვეტისა ცხოველისა.

დასაწყისი: საგალობელი წმიდისა და ცხოელს მყოფელისა სუტისა ცხოელისა, კუართისა საუფლოსა და კათოლიკე ეკლესიისა. ჳმაჲ ა გი. გიხაროდენნი—კიხაროდენ სუტო ცხოველო, რომელი წმიდა და წმიდაჲ მყოფელსაჲ მირონსა უწყაროებ სოფელსა მორწმუნეთასა...

ბოლო: და სხუანიცა ცხოვარნი მიდგანან, რომელნი არა არიან ამის ეზოსაგანნი, იგინიცა ჯერ არიან მოყვანებად ჩემდა და ჳმისა ჩემისა ისმინონ და იყუნენ ერთ საწყსო და ერთ მწყემს. განიცადე: საქსენებელად საუკუნოდ. (11v—16v).

4) გიორგი მთაწმინდელისა.

დასაწყისი: თუშა იენისა ლ წმიდისა მამისა ჩუშნისა გიორგი მთაწმინდელისა.—უფალო ლაღადგეყავსა. რვათა მუხლთა ზედა ჳმაჲ დ მწნევანი. ლ-თის მეტყუშლებისა წყაროდ იოანე დიდებული გქონდა შენთა შემწედ საიდუმლოთა მათ წმიდისა ლ-თის მშობლისათა და ესრეთ შუშნიერად სთარგმნებდი მრავალთა წიგნთა...

ბოლო: და მირახვიდეთ ქადაგებით და იტყოდეთ, ვითარმედ მოახლებულ არს სასუფეველი ცათა. უძლურთა განკურნებდით, მკუდართა აღადგინებდით, კეთროვანთა განსწმენდით, ეშმაკთა განასხამდით, უსასყიდლოდ მიგიღებიეს და უსასყიდლოდ მისცემდით. განიცადე. საქსენებელად საუკუნოდ (16v—21r).

5) ილარიონ ქართველისა.

დასაწყისი: თუშა ნონებერსა ით წმიდისა ლმერთმემოსილისა ილარიონ ქართველისა.—უფალო ლაღადგეყავსი. ჳმაჲ დ მწნევანი. აღვახუნეთ დღეს, მორწმუნენო, ბაგენი ჩუშნი გალობად ქსენებისა წმიდისა და ნეტარისა მამისა ილარიონისა...

ბოლო: ჰრქუა მათ იესუ: მცირედ ჟამ ნათელი თქუშნთანა არს, ვიდოდეთ ვიდრე ნათელი გაქუსლა, რათა არა გეწიოს

თქვენ ბნელი, რამეთუ რომელნი ვლენ ბნელსა, არა უწყინ, ვიდრე ნათელი გაქუნდა, გრწმენინ ნათელი, რათა ძე ნათლისა იყუნეთ (11r—24v).

6) წმინდისა დედისა ნინო ქართველთ განმანათლებლისა.

დასაწყისი: თუშა იანვარსა იდ წმიდისა დედისა ჩუშნისა ნინოსა—ჯმაჲ დ მწნეჲანი. აღზრდილი უშვილოებით; მტკიცე სარწმუნოებით, მოძლუარი ქართლისა სანატრელი ნინო, მკვევალი ყოველთა მკსნელისა, როველი კუალსა მისსა შეუდგაჲ.

ბოლო: დიდისა ანდრიასნი შჯულის დებულნი. შჯულნი საღმრთონი განაახლენ შენ და მოძლუარებანი იგი მისნი საღმრთონი განაახლენ შენ და მოძლუარებანი იგი მისნი საღმრთონი განამტკიცენ და უსმენელთა იგივე უქადაგე, ნეტარო. სამეუფოდ ქალაქად რაჲ შეხუშდი, შეიძრნეს ყოველნი მკვიდრნი მისნი, ჰოჲ დედოფალო და მაცხოვარო ჩუშნო, რამეთუ ვერ თაეს იდებდეს ეშმაკნი დადგომად შენ წინაშე (25v—30v).

7) მოწამისა რაჲდენისა.

დასაწყისი: თუშა აგვისტოსა გ წმიდისა მოწამისა რაჲდენისა,—ჯმაჲ. ჰოჲ სასწაულისა კვ. ქრისტეს მორწმუნენო, მოვედით დღესასწაულსა ამას ღუაწლისა მძლისა რაჲდენისა გალობითა ღთის ბრწყინვალესა ყოველნი ვაქებდეთ, რამეთუ ესე ქრისტესთჲს იწამა...

ბოლო: მიეცნეს ნაწილნი შენნი მღუდლისა მიერ უწყები თა შენ მიერთთა მეფესა მორწმუნესა და დედოფალსა ღთის მსახურსა სანატრელსა, რაჲდენ, რომლითა აღვივსენით ყოველნი სიხარულითა და ღუაწლსა მას შენსა ყოველნი მორწმუნენი გალობით გადიდებთ (31r—33r).

სასოწარკვეთილება ლამარტინისა

გვ. 6; 35,3x22; ქალაღი; უყდო; მხედრული; XIX ს-ნის (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1924 წ. დიშ. დეკანოზიშვილისაგან (თელავი).

დასაწყისი: სასოწარკვეთილება ლამარტინისა — კაცი ლორდ ბაირონსა! ნამდვილი სახელი შენი, რომელიცა ქრესტიანისა მას არა უთავნია, საიდუმლო ნიქო, მომაკუდაო ანგელოზო, ანუ

მატურო ბაირონო, ვინმცა რა ხარ, კეთილი ანუ საუბედურო გენია, მასიამოვნებს შე შენთა მუსიკებათა მხეცთა მზგავსი ხმოვანება.

ბოლო: მოვედ კჳალად მიღებად ხარისხისა მის პირველის დიდ შევნიერებისა, ამაო უმანკოთა ძეთა შორის დიდებისა და ნათლისა, რომელ ერთისა აღრჩეულისა შებერვითა ენება ღმერთსა. ცხოველყოფა, რომელი ჰყო, რათა იმღერდეს, არწმუნებდეს და უყჳარდეს.

96

კ რ ე ბ უ ლ ი

ფ. 97; 11×8×2,5; ქალაღი (მოლურჯო); ხის ყდინანი; თაჳი აკლია; მხედრული; 1811 წ; შექოსულია 1924 წ. დიმ. დეკანოზიშვილსაგან (თელავი).

1) დაუჯღომელი (ფ. 1—76r).

დასაწყისი: იბაკონი დიდისა ღმრთის მშობლისანი, რომელსა დაუჯღომელი ეწოდების.

ზესთა მბრძოლისა ჩემისათჳს...

ბოლო: მხიარულითა პირითა აღვიმსთოთ დიდების მეტყუტელებად და მადლობისა შეწირვად ძისა და მღუთისა შენისა უფლისა და მაცხოვრისა ჩვენისა იესო ქრისტესა, რომლისა არს დიდება უკუნითი უკუნისამდე. ამინ.

2) კალენდარული ცნობ. ბი (ფ. 76v—97r).

დასაწყისი: აღდგომის უკან რრმოცდაცხრა დღე უკუ სთვალე, ყველიერის ღამე იქნება. იმისი უკან სწორი გორცის აღების ღამე იქნება.

ბოლო: ქორონიკონს ფიზ. ზედნადები სამი, შობა უფლისა სამშაბათს... პეტრე-პავლობა შაბათს.

ანდერძი: აღიწერა იენისის ი. წელთა ჩყია, გელითა თავადი(ს) სოლომონ ქავქავადისათა. (97).

97

ხონჯალღიური განსჯანი (კათოლიკე ეკლესიისა)

123 ფ; 24×9; ქალღი; ყდოში; თაგ-ბოლო ნაკლული; მხედრული (სათაურები სინგურით); XVII ს-ნის ბოლო (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1924 წ. დიმ. დეკანოზიშვილსაგან (თელავი).

შენიშვნა: აქვს ძველი პავინაცია და თავში აკლია 4 გვერდი.

იწყება: ახვა მტერობა და ბოლოს ყოველი რაღაც სტან-
ჯავს და ჯვარს აცვამს ჩვენ თავსა, როგორც ჰაერის ურიგობა,
სიგლაბაკე, სარჯელი და ავთმოფობა, გინა თუ სტანჯავს და
ჯვარს აცვამს ჩვენ(ს) სულსა, როგორც ცუდი გულას ტანჯვა და
სულის შეწუხება...

წყდება: მაგრამ გაედლო შენსავეთ უძრავთ გოლგოთა-
ზედ, გავიტანჯო და არ დამაკლდეს სიყვარული სანეტარელი. მე
თუ ამ წყალობას მიზამ, მართლად ღირსი არა ვარ ამ წყალობისა,
მაგრამ იმოდენათ...

98

ქრეპული

101 ფ.; 16×10.7; ქალაღი; ყდაწი; მხედრული (სათაურები სინგურით);
შემოსული 1924 წ. დიზ. დეკანოზიშვილისაგან (თელავი).

1) ლოცვანი (ფ. 1—62v)

იწყება: [მარ]ჯვენით მამისა, კვალად მომავალ არს დიდე-
ბით განსჯად ცხოველთა და მკედართა, რომლისა სუფევისა არა
არს დასასრულ.

ბოლო: და გადიდებდე შენ მამასა და ძესა თანა სახიერით
და ცხოველს მყოფელით სულითურთ, აწ და მარადის და უკუნითი
უკუნისამდე, ამინ.

2) სწავლა თუ ვითარ მართებს მოძღვარსა სწავლება მოწაფი-
სა (ფ. 63r—100):

დასაწყისი: ქ. მოწაფე ჰკითხავს და მოძღვარი ასწავ-
ლის. უწყოდეთ, რამეთუ მოწაფე ეტყვის მოწაფესა და მოძღვა-
რი ეტყვის მოძღვარსა.

მოწაფე: ვინ არს ღმერთი ან რა შეუძლია?

მოძღვარი: ღმერთი ძლიერი არის და ჭელმწიფე და დამბა-
ღებელი ყოვლისა ხილულისა და უხილავისა.

ბოლო: და ნურც ურიათ ძველს სიბრძნეს ისმენდა და ნურც
სარკინოზთ ზღაპრობასა.

3) ათნი მცნებანი (ფ. 100—101r).

დასაწყისი: ათნი მცნებანი ღვთისანი. თავი სჯული—არა
კაც ჰკლა...

დასასრული: არცა კარაულსა მისსა, არცა ყოველსა საც-
ხოვარსა მისსა, არცა რაოდენი რა არს მოყვასისა შენისა.

მინაწერი (ფ 99v მხედრულად): ქ. სჯულთმართა ქორწინებითა და პირველითა გრიგოლ და ნენემ იქორწინეს თევა ნოემბერსა ექვსა, ქორონიკონს უთა (=1783 წ.).

ანდერძი: ღმერთო, შეიწყალე ფრიად ცოდვილი, რომელმან აღწერა ესე (101 r).

99

სწავლა მოქალაქეების გვიგზინი

61 ფ.; 16,8×10; ქალაღი (მოლურჯო); ჯუღო; თაბ-ბოლო ნაკლული; მხედრული (სათურები სინგურიი); XVIII ს.—ნისა (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1924 წ. დიბ. დეკანოზიშვილისაგან.

იწყება: ელისასა და ვითარ გამოხვედ ქობასა ქათმისასა, გამოვედ მეცა უკანით შენსა და ვითარ მოხვედ ეკლესიასა წმინდასა იოანე ღმრთის მეტყუელისასა, გიხილე შენ სამ გზის თაყვანის მცემელი და განგებუნეს შენ კარნი თვით და შეხვედ ეკლესიასა და შემდგომად გამოსლვისა შენისა, თვითვე დაიხშენს...

წყდება: მის ღმრთისა და წარვედ ორშაბათსა და ეპოვე ნიშანი, რომელი იყო ჩემ მიერ და ვიხილე მუნ ცოლი მისი მჯდომარე და ვკითხავდი მას: დაო ჩემო, სადა არს კაცი იგი, რომელი იყოფის აქა, ხოლო მან მრქვა: ქმრისა ჩემისათვის იტყვი, უფალო, და მე... (1r—61v).

100

რუსულ-ქართული ლექსიკონი

141 ფ.; 21,6×17; ქალაღი; ყდიანი; მხედრული; XIX ს.—ნის დასაწყისი (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1924 წ. დიბ. დეკანოზიშვილისაგან.

1) დასაწყისი; А. союз—ხოლო, არამედ, და.

Агнец—ტარიგი.

Агничий—კრავისა.

ბოლო: Фимиям, фемиям—გუნდრუკი, თიმიამი,

фита—წანწყალა.

феология—ლუთის მეტყველება, თეოლოღია

(1 r—138 v).

2) რუსულ-ქართული ცალკე გამოთქმანი.

დასაწყისი: Свидетельство—წამება, მოწმობა.

Свидетельствую შევსწამებ, ვუწამებ, გავსინჯავ, დავამოწმებ, განუცხადე.

ბოლო: Пре—ყოვლად.

Преславный—ყოვლად დიდებული

Преизбранно—ყოვლად რჩეულად (139r—141r).

შენიშვნა: ლექსიკონში რუსული *иуд* გ-დათარგმნილია—ფუთი, ზუთ-ლიტრიანი. აქ იგულისხმება ლიტრა თითქმის 800—მისხლ-ანი. ლიტრა ამ ზომისა იყო მე-18-ე ს-ნის მეორე ნახევარში. ლექსიკონიც შედგენილი უნდა იყოს ამ ხანაში.

101

ქ რ ე ბ უ ლ ი

158 ფ.; 33,5×22; ქალაღი (ლურჯი); ყდიანი; შუაში აკლია; მხე-დრული (სათაურები სინგურით); XVIII ს-ნის ბოლო (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1924 წ. აღიქვანდრე მაჩაბლისაგან (სოფ. ქურთა).

1) სარჩევი ხელნაწერისა (ფ 5r—4r).

2) სარკე თქმულთა, თეიმურაზ II-ისა.

დასაწყისი: დღისა და ღამის გაბაასება, თქმული მეფის ერეკლეს ძის მეფე თეიმურაზისაგან, რომელი იქმნა ცხებულ შემდგომად წელიწადისა ცხრისა თქმისა ამის. ამ წიგნსა იმას სწოდებთ საენე (სარკე) თქმულთა სიტყუათა ვერ სიბრძნის ღირს-მან სწავლობით, ვერ ღრმად გამომეტყუჟლი რიტორებრ ენა მრავლობით.

წყდებ: ლეილ-მიჯნუნის ამბავიდან.

ჩვენ გვიბოძეთ ქალი პირმზე ამა ყმისა შესაყრელად, და რა უამბეს მისცეს ქალი იყენენ მადლის გარდამხდელად (5r—78v).

შენიშვნა: ხელნაწერში დატოვებულია ცარიელი ადგილები და ტექსტი სრულად არ არის ჩაწერილი.

3) დავით გურამიშვილის ნათქვამი „ეო, მეო“.

დასაწყისი: ეო, მეო, აქეთ მომწედო,
რას მოგიბოძრობ სიყვარულსა, ყური მომიგდო.

წყდებ: რადგან მამა ვარ მემზგავსე, გულში დაიდო,
ღმრთის ძალსა განგებულებას სხვას ვერას მიხედო
(79r—82v).

4) შავთელისა ქება დავით მეფისა.

იწყება: მცხინვარებითა მღვთაებისათა ფერი იცვალა
თაბორს დიდებით;

ბოლო: გვედრებ თქვენ სულად, ქებისა წილად
ჩემგან დუმილი თვით მოითვალეთ (83r — 85r).

5) სხვაგვარნი ლექსნი დაიწყებინან, რომელ არს შაირნი.

დასაწყისი: ღმერთო, რომელი შენ ჰსუფევე ჰაერთა
თანა ცაშიგან.

შენ ხარ საესება ყოველთა, რაც არის ქვეყანაშიგან
წყდება: უნდა, რომ კაცმა იმაროს მისი ქკუა და გონება,
ევა ურჩ ქმნილი ცთომითა ჯოჯობეთის შინა მგონება
(85r—86v).

6) ანბანთ ქება ანტონ კათალიკოსის თქმული, ქართველ
მეფის იესეს ძისა.

დასაწყისი: აქვირვებს ადენს ალებსა აღმასი აელევებული.
ბოლო: ჭოი მდაბალო, არ გულ მაღალო, გვეედრი მას
დღეს დრო მცე მ'ლეველი (87r—88v).

7) ისტორია ალექსანდრე მეფისა მაკედონიისა.

დასაწყისი: ისტორია ალექსანდრე მეფისა მაკედონიისა და
ყოვლისა აღმოსავლეთისა და დასავლეთისა, ჩრდილოეთისა და
ყოვლისა სამკრეთისა და თვთ მპყრობელისა მეფეთ მეფისა,
იტყვიან ძედ ყოფად მისა მაკედონიის მეფის ფილიპპესად, არა-
მედ არა არს ესრეთ და ცრუ არს ესე ყოველივე. არს იგი ძე ეგვი-
პტისა მეფისა ნეფთალიმისა ფილიპპეს ცოლისა და დედოფლისა
ალიმპიადეს მიერ შემთხვევითა მით ესე ვითარითა ვითარმედ—ყო
მეფე ეგვიპტეს ნეფთალიმ მისნობისა და ვარსკულავთ მრცხმ-
ლობისა ჯელოვნებითა გასწავლული ფრიად.

ბოლო: ხოლო როქსანამ სამოსელი თვისი გარდინია და
თმანი თავისა თვისისანი დაიგლიჯა და ტირილითა და მწუხარე-
ბითა ალექსანდრეს ვითარცა ცოცხალსა ეტყოდა (89r—153r).

8) ლექსი იონა მროველისა.

დასაწყისი: ყოვლად სამღვდელოს მროველ მიტროპოლი-
ტის იონას მიერ თქმული გედგონოვისა, ოდეს საქართველოდამ-
წარვიდა და მოვლო საბერძნეთი და მოილოცა იეროსალიმი და
მოვიდა როსიად და მუნ მიიცივალა, მოსკოვსა მონასტერსა პოკ-
როვისასა დაესაფლავა, საუკუნო იყავნ ჯსენება მისი.

თიფლის აზიით და მოვლე პონტოია ზღვით.

წყდება: და მას ეგვიპტით, სურით, სინაიტითა,
კაირ აფრიკით ალექსანდრავანდითა (153v).

9) თეიმურაზის მიერ ქება სამეგობისა.

დასაწყისი: ქება და დიდება წმიდისა და ერთარსისა
სამეგობისა და მლუთაებისა ბუნებით განუყოფელისა, ხოლო გუამით
განყოფილისა, კრებათაგან დამტკიცებული, ლექსად თქმული მე-
ფეთ მეფის ლეთივ გვირგვინოსნის თეიმურაზისაგან, ნეტარად
იყოს წყნება მისი.

აღვალო პირი, სიბრძნე და მძოვრი ზესთა ძალისა
ჩემისა მბობად.

ბოლო: მაღლი შემმოსონ, განმძარცონ ცოდვათა
ძონძი ფლასები

და თუ უნდათ, მალ მაცხოვრებენ მე მარტოს ბევრ
ათასები (154r—156r).

10) წმინდანთა ქება თეიმურაზ მეფის მიერ ანაბანზედ თქმული.

დასაწყისი: იესეს ძირთაგან აღმოცენებულისა და დავი-
თის ჰარტოდ აღმოფურჩენილისა და სოლომონის ტომად სიბრძ-
ნით საჩინოსა და ლუთის მეტყველებისა მაღლსა ღირს კმნილსა.

ლუთივ გვირგვინოსნისა მეფეთ მეფის და თვთ ჳელმწიფის
თეიმურაზის მიერ აღმოთქმული წმინდათ ქება, ანბანზედ ლექ-
სად თქმული.

ადამ ვახსენოთ პირველად, თვთ ღმერთმან შექმნა
რომელი.

წყდება: ქსენოფორე და პორფირი, პართენი ჯერა-
სიმეო (156r—157).

11) ანბანთ ქება, ცხრა ლექსად ნათქვამი ღარბი.

დასაწყისი: ანო აღმოვთქვამ სიტყვასა, ცხელის ცრემლი-
თა მტირალი.

ბოლო: და პარო პირმზეს რა მოვშორდი, გავკეპი მით
ვარ აღარ ნელლად (158r).

12) კვალად ანბანთ ქება სხვებრი.

დასაწყისი: ან ამას ვტირი ბან ბნელსა მჯდომი,
განგულთა მდულრად დონ დადაგული.

წყდებოა: ანა ლაწვისა, ნეტარ ძაგს ვ(ი)სა,
ნელსაცხებელ ჰყოფს ცრემლსა დენითა,
ან ვლით სოფელსა უქმად მყოფელსა... (158v—159r).

102

რუსუდანიანი

437 უ; 29x21; ქალღმერთი; ყდიანი; თავბოლო ნაკლული (თავში პირველი ცხრა ფურცელი დაწოილია XVIII ს-ნის ბოლოს სხვა ხელით ლურჯ ქალღმერთი); მედრული (სათაურები წითურით); XVII—XVIII ს-ნის ბოლოს (ხელის მიხედვით); შექმნილია 1925 წ. ყოფ. ლახარევის ინსტიტუტიდან (პოსკოვი).

დასაწყისი: პირველი დასაწყისი რუსუდანიანთა ამბავი, ცხოვრება მისი, დაბადება, სიკუდილამდის, თუ ვითარ აღიზარდა ანუ ვითარსა ჰირსა და განსაცდელსა შთაფარდა, ანუ ვითარითა სიტყვითა შეაქცევდნენ ნუკეშინის ცეკითა მშობელნი ანუ ძმანი მისნი; რადენთა უცხოთა ქუცყანათა წასულთა და ანუ ბრძენთა მეცნიერთაგან ნასმენსა, ანუ ძმულთა წიგნთაგან კითხულთა გამოთარგმანებულთა ამბავთა უამბობდიან, ათხუთმეტს წელ მწარეთა სენთაგან მრავალ გვარად დამძიმებულსა ლოგინთა ზედა მდებარესა უამბობდიან, მისის სულის შერჩომისათვის ღონესა ეძიებდიან; მერმე ბრძანებითა ღმრთისათა კიდევ მისთა ჰირთაგან მორჩენა და ძისა მისისა გამოხსნა, მისი განკურნება და ღმრთისა მაღლითა მიცემა მშობელთა და ძმათა მისთაგან დიდი სიხარული და განსტენება.

მერმე დედისაგან მბობა, ვითა შენ, ახლო ველმწიფეო და ქვეყანისა მაშტენებელო, შენისა თვალითა გინახამს მშობელთა ჩვენთა ჰირი ჩემზედა და არცა თქმა უნდა, მაგრამ რაცა ძმათა ჩტმთა უნახამს, შენთა დიდებულთაგან განიკითხე.

ბოლო: რუსუდანიანი, მისთვის გაქრილი და დღევ და ღამ სისხლისა ცრემლით მტირალი ამ სოფლით ასე დაიკარგა, ვითომ დღეთა შინა მისთა არას ყოფილიყოს. უყურე სოფლისა სიმუხთლესა, თუ რაძდენ ფერად იქცევის და რამდენსა ჰირსა და ლხინსა აჩვენებს კაცთა (აქედან მომატებულთა მეფის სძალის ქეთევანის ხელით). მაგრამ დედათა მესისხლეობისაგან არა ოდესმე დასცხრების და არცა ვის ლხინსა აამებს, ჰირსა და ლხინსა ორსავ სამსალად უჩტენებს. მეფის სძალი ქეთევანი.

მინაწერები: 1. საქართველოთა და სხვათა მეფის გიორგის სძალი იმერთ სლთხუცის წერეთლის ზურაბის ასული ქეთევან ვარ, რომელ ამოდ სასმენელი ამბავი ესე თორმეტთა მეფეთა და ნათქვამი იბ ძმათა დია თვისაა შესაქცევლად

ვახლავაზი (ი. ვიარტა იმთ სეაქიეს და თვისი რუსუდან, ვერეთ მე უგანათ-
ლებულა ქეთევანს. ქორონიკონს უფე, რომელმაც აძე წელს იქორწინა მეფის
ძეს იოანეზედ და მიეცათ ძეთა გრიგოლ ქორონიკონს უფე, წელსა ჩ მ ი ა (ქ.
ღმერთმა მრავალჯამიერ ყოს (ფ. 181v სხვა ხელით).

2. წერეთლის ასულის მეფის რძლის ქეთევანის ვარ.

საქართველოს მეფის ძის იოანესძე გრიგოლ დაიბადა იანერის 24. წელსა (1)
ბატარა კოიგოლ დაიბადა იანერის კდ, ქორონიკონს უფე, მეორე წელი-
წადი გაუხდა იანერის კდ, ქორონიკონს უპ, ქრისტეს აქეთ ჩღებ.

ქ. ლებრონიან გადღეობელთა, ჩვენ.) კელმწიფის რძალთ, რომ ეს წიგნი
გვათხოვე ლ. ბრძან თქუანი ათუყალბა მე მოგუკლავს და ჩვენი თავი თქუენი
ქირის სანაყოფი ქნას და ნურც თქუენი გული ამათხე განარისხოს და ესენიც
თქუენს სამაპაუოში დაოკოს ლეკოთან.

ქ. ლეკოთა. ადღეობელ ქათონიკონი იოანე და მეფელე მისი(ი) ქეთე-
ვან და ძე ძანი გრიგოლ (ფ. 437—440, სხვა და სხვა ხელით).

103

საქართველოს გეოგრაფია და ისტორია მახუშტიისა (აბთომგრაფი)

372 ფ., 42x17; ქალაქი; ყდიანი; მხედრული; 1745 წ.; შემოსულია 1925
წ. ლენინგრადის სალტოკო-მედიკონის სახელობის საჯარო წიგნთსაცავიდან.

ხელნაწერი წარმოადგენს მახუშტი ბატონიშვილის ავტოგ-
რაფს. მისი შედგენილობა:

ა) სია ქართლ-კახეთის სოფლებისა (თავში, ნუმერაციის გა-
რეშე);

ბ) ქ. მეთიხველთათვის სიტყვა, რადსათვის არს შრომა ესე
(ფ. 1—4);

გ) ხენი და ჩეულებანი საქართველოსანი (ფ. 5—12);

დ) აღწერა საეფოძისა საქართველოსა (ფ. 13—120, წარ-
მოადგენს ძალიანი საქართველოს ისტორიას);

ე) შემდგომად განყოფისა სამეფოსა სამ სამეფოდ და ხუთ
სამთავროდ ცხორება და ქანულება მეფეთა ქართლისათა (ფ. 121
—293);

ვ) ქრონიკა (ფ. 295—308);

ზ) სხვა ქვეყნების ხელმწიფეთა და ქართველ მეფეთა შედარე-
ბითი ნუსხა (ფ. 315v—328r);

თ) მაჩვენებელი (ფ. 329—340).

ი) ქრონიკა (ფ. 341—351v).

ი) კინკლოსი (ფ. 353—372r).

მინაწერი: ხელნაწერის თავფურცელზე არის მინაწერი ფრანგულად მ-
ბრესეს ხელით:

De présent ouvrage en l'original autographe de l'histoire et de la description de la Géorgie par Wakhouchi, fils naturel du roi Wakh-tang VI, venu en Russie en 1724 (v. Bulletin scientifique IV, 329 et suiv., les preuves sur lesquelles se fonda l'opinion de son authenticité).

1° Des mains de l'auteur il passa dans celles d'un de ses parents, le prince Dimitri Bagration, mort je crois à Moscou trente ou quarante ans et dont le nom se trouve sur les gardes du commencement.

2° Se fut ensuite cédé à la reine Anna d'Immereth, morte en 1836, enterrée à Moscou dans l'église du Donskoi monastir.

3° De tsarévitch Constantiné, fils de la précédente, encore vivant à Moscou, en hérita ensuite et le céda à l'Académie au mois décembre 1838.

Des copies en sont nombreuses et plus ou moins différentes les unes des autres non seulement pour l'orthographe, mais à cause des additions qui y ont été faites (v. la copie du Musée asiatique écrite par Simon Tabidzé). Mais il en est une, la plus authentique de toutes, faite par ordre de la reine Anna elle-même en... Cette copie, qui n'est pas tout à fait complète, se trouve également au Musée asiatique.

Enfin il n'existe qu'une copie authentique des cartes, faite à la même époque sur les originaux, qui fut acquise en 1833 par l'Académie, 22 février 1839. Brosset.

104

საქართველოს ისტორია, შედგენილი ვახუშტი ბატონიშვილის მიერ

328 ფ.; 42×17; ლურჯი ქაღალდი; ყდიანი; მხედრული; თავსოები ასომთავრულით და სინგურით); თავში ორვერუხზე აქვს სუათოვანი მუკულობა; 1828 წ.; შემოსულია 1925 წ. ლენინგრადის სალტიკოვ-შნედ-რინის სახელობის საჯარო ბიბლიოთეკიდან.

ს ა თ ა უ რ ი (ასომთავრულით): ისტორია გეორგიისა ანუ ყოელისა საქართველოდსა.

დასაწყისი: ტომობა და შთამომავლობა ქართუშლთა ნოეს ძის იაფეთის თესლისაგან ვადრე ქართლოსისა და ძმათა მისთამ-დე და განყოფილებანი მათნი და ძეთა მათთა.

აწ ვიწყით ძემულიდამ ახლადმდე საქართველოდსათა ზნეთა და ჩემულებათა და წესთა მათთა პირველ განყოფილებისა და შემდგომად განყოფილებისა, რომელ წესი მთავრობათა საქართველოდსათა არიან დასაწყისთგანვე, ვითარცა ვიუწყებთ.

ბოლო (გვ. 591): ამის შემდგომად მოიპარა მაქავარიანის ქალმან ციხე სვერასა, წარვიდა ლეონ, რათა მოიღოს მან, არამედ აუსწრა მეფემან, მისცა მას. დაიპყრა ალექსანდრემ სვერი ქრისტეს 1744, ქართ. 432 და გამოიღო საგანძური ზურაბ აბაში-

ძისა. ხოლო ლეონ მოადგა შროვას(!)ციხეს ძესა ზურაბისასა ზაალს, რათა არა ივიცა დაიპყრას ივიცა მეფემან. მცირეს ხანს-მისცეს ლეონს და დაიპყრა იგი ლეონ. განუტევა ზაალ და წარვიდა ქართლს ზურაბ მამისა თვისისა თანა და იყოფოდნენ ნუნისს.

ამას მიყვება ცარიელი ფურცლები, ხოლო 600—622 გვერდებზე—ვახუშტის ქრონიკა ვიდრე 1753 წლამდის. ქრონიკას მიმატებულ აქვს სამი ცნობა: ანტონ კათალიკოზის გადაყენების და კათოლიკე პატრების განდევნისა 1755 წ.; ერეკლე II-ის სიკვდილისა 1798 წ.; გიორგი XII-ის გამეფებისა ქართლ-კახეთში დამისი სიკვდილის შესახებ 1800 წ.

შენიდეგ (გვ. 623—642) მოთავსებულია სინქრონული სქემა უცხო (რომის, სპარსეთის, დას. ევროპის სახელმწიფოთა), საქართველოს და სხვათა მეფეებისა.

გვ. 644—656 მოთავსებულია ქართლ-კახეთის სოფლების სია-

ანდრძი (თავ-ფურცელზე მხედრულით, ტექსტის ხელით): ხოლო კლყოფილი წერ-დ იატორია ეუე გიორგიისა, ანუ ყოვლისა საქართუშლოსა, სამეფოსა ქალაქსა ტფილისსა შინა იანუარის ე დღესა წელსა ქრისტეს ჩჲშ, ხოლო ქორიონისა უჲჲ.

პირველ ფურცელზე სხვა ხელით: საქართველოს მეფის ძის თეიპურახის არის.

მინაწერები: 1) ზაზართა ერნი არიან ლინოვიის აღწერასა შინა მოხსენებულნი, რომელნიცა მან აღწერა ლუნთათვის, წინაპარნი აწინდელთა ყი: ლისთანი და მუნ-გარემოთა, რომელნიცა ძრავალგუარად, გინა მოსახელედ განიყოფიან. ვიზანტიელნი იატორიკოსნი უწოდებენ მეფეთა ამათთა ხაყანად ანუ ხალანად, ხოლო აზნაურთა პეხათ. ამათ შემწეობითა ბერძენათა ალაშენეს ქალაქი, სარკელათ წოდებულნი, რომელიცა ნიშნავს ბერძენულითა ენითა ბელლოროდად (ესე იგი თეთრი ქალაქი), აწ წოდებულა ბელგრადად, ანუ ბელა გორად, რომელსაცა თათარნი სარი ყალად უწოდებენ. მეფის ძე დავით (მხედრულით, დავით ბატონიშვილის ხელით, გვ. 24)-

2) ხოლო შემდგომად დანთქისა მეწამულისა ზღვისა შინა ამეროძისა ფაროსას იქმნა ძეგ მრთი ვხუცყაი სეზოსტრის მეგობტულთა ზედა მეფედ, წელთა დასაბამითგან 2513, ხოლო შობადმდე ქრისტესსა 1491. ამან დაიპყრა ყოველი აღმოსავლეთი ვიდრე ინდოეთამდე და შემდგომად დაპყროვისა ინდოეთისა უკმოქცეული მუნით მოვიდა მუნით ქვეყანასა ივერიელთასა. ამან შეიყვანა მფლობელობასა შინა თვისსა სრულიად ივერია და კოლნიდა და დაასახლნა მუნ რაოდენნივე ერნი ეგიპტისანი, და შემდგომად სიკვდილისა სეზოსტრესსა კვლად განთავისუფლდნენ ქართულნი მონებისაგან მეგობტელთასა, და შევიდნენ ფლობასა ქრშშ მეცხეთელ მამასახლისისასა მეფის ძე დავით (მხედრულით, იმავე დავით ბატონიშვილის ხელით გვ. 25).

3) შვიდა რა სემირამიდა მათთა კავკასიისათა და მიიწია ადგილსა დალისტანად წოდებულსა, რომელსაცა აქვნდა სიმაღლე ათშვიდმეტრი სტადიონი ნუ ხუთითას ხუთას რვა ფუტი, ბრძანა სემირამიდამან მიდგმად კლდესა მას

ზედა კიბენი და მირკმად პალონი და ესეთითა სახითა აღზაუნა მას ზედა ხელო-
სანნი და გამოაკვეთინა მას ზედა სახედ თვისი გარემოცული დარაჯთაგან.

ხოლო ოდეს ნინ მეფე ასურეთისა შეიპყრა ცოლმან მისჲან სემირამიდა
და მუნ პყრობილებასა შინა მოკუდა, იქმნა მეფედ ასურასტანელთა წელთა 2789
ზედა და განძლიერდა ესრეთ, რომელ დაიპყრა ამან ბაბილოვანი, ეთიოპია,
ეგვიპტე და სრულიად ახია ვიდრე ინდოეთადღე და ეგრეთვე სოპხითი. ამან ოი-
ყვანა უღლისა ქვეშე მონებისა თვისისასა სრულიად ივერია, ხოლო შემდგომად
სიკვდილისა ამის, ვინათგან ძე მისი ნინია იყო კაცი მტონარე, მშუპანი და
მფუფუნებელი, ამად კვალად განთავისუფლდა ქართლი უღლისაგან ასურასტან-
ნელთასა. მეფის ძე დავით (მხედრულით, მისივე ხელით, გვ. 25).

4) წელთა დასაბამითგან 3369, ხოლო ქრისტეჲ მოსვლამდე 635 შემდგო-
მად სიკვდილისა ფრაოტ მიდთა მეფისა იქმნა მიდელთა ზედა მეფედ ძე მისი
ციაკასარ. ესე იყო მხნე და ახოვანი. ეჲმსა ამისა გამოკრიდეს სკვთანი ჳხით მეო-
ტის ტბით, რომელთაცა წინ უძლოდა მათ მეფე მათი მადიუს. მოვიდნენ და
შთამოსახლდენ ყოველსა მცირესა ახიასა შინა და მიდიასა, კოლხიდასა და
ივერიასა შინა. ხოლო ციაკასარ, ვინათგან ვერ წინა აღუდგა და იძლია მათგან,
მივიდა და განამაგრა ნინევი. და ეპყრათ ამით ადგილნი ესე ვიდრე 28 წლამდე.
ხოლო შეითქვენენ ყოველნი ესე მოსახლენი, და თვითველთა მოსახლეთა დაათვ-
რნეს მდგმურნი თვისნი და მოსწყუდნეს და კვალად აღდგა მეფობა მიდაჲ. ხოლო
შემდგომად სიკვდილისა ამის იქმნა ძეჲ მისი ასტიახ წელთა დასაბამითგან
3409. ამას უწოდებენ დეიოკს და არჲაკსადს. ამან მისცა ასული თჲი კამბიზესს,
სპარსთა მეფესა, რომლისაგან იშვა სახელოანი მეფე სპარსთა კიროხ.

ხოლო წელსა 3410, ოდეს ახემენ, მამამან კამბიზესისამან, განაცხადა თჲი
თვისი სპარსთა მეფედ, ამად ხმობილი სპანდიერ ესე იგი დაბარებული მამისაგან
თვისისა გუასტაბისა. უკუნ იქცა სპარსეთად, ხოლო სძლო რა მათ კამბიზესს,
იგი იქმნა მეფედ სპარსთა (მხედრულად, დავით ბატონიშვილის შენიშვნაჲ, გვ. 26).

5) კადუხიანნი აქა სწერიან.

წელსა 3415, ქრისტესამდე 589.

ხოლო შემდგომად წარტყუშისა ნაბეჲლონოსოროსაგან იერუსალიმისა
და შეპყრობისა სედეკია მეუისა, რომელსაცა აღმოადა თელნი და მოსწყვიტნა
ძენი მისნი წინაშე მისსა, და მოიქცა რა ბაბილოვანს, დაჰყო ოთხ წელ გან-
სვენებასა შინა, შემდგომად განეშართა ტირიანელთა ზედან და დაიპყრა იგი და
და აღიღო ქალაქი ტირი და მოიცალა რა მუნით და წარმოემართა ივერიასა
ზედან დაიპყრა და მოხარკე ჰყო ყოველი ივერიაჲ; ხოლო შემდგომად სიკვდი-
ლისა მისისა, ვინათგან ძეი მისი ევილ მეოროდან იყო კაცი მფუფუნებელი
და მშეებელი და არა ზრუნვიდა სამეფოთათვის, ამად შემდგომად განთავისუფლდა
ქართლი უღლისაგან ბაბილონელთასა.

ხოლო წელსა დასაბამითგან სამი ათას ოთხას ოცდა შეიდა იქმნა მეფედ
მიდთა ზედა არსეი ძეი არბიანისა არბაკისა შთამომავლობათაგან. ამას ჰყუა ვან-
მე სპარსთაგანი სახელით პარსოდ, რომელიცა განდიდა ფრიად, ხოლო ამა პარ-
სედს მტერ ექმნენ მოყვანნი თვისნი და შეასმინეს მეფესა არსეის. ხოლო პარსედ
განივლტო სამი ათასითა ქვეითითა და ათასითა ტყენოსანითა და მივიდა ქვეყა-
ნასა კადუხიანთასა, რომელსაცა ეწოდებინ ივერია. პარსედს ჰყუა დაჲ ჯათხოვილ
სახლსა შინა მუნებურთა ძლიერისა მამასახლისისათა. ამან მისრულმან განახმნო
ქაროუშლნი სიტყვათ, რათა განაგდონ უღელი მიდთა და ჰყუშსცა ეგრეთ, რა-

მოსახლეს დაადგინეს თავისა თვისის სასაბუჯო იგი და შემოკრბენ მხნენი ქართ-
ლოსიანნი ორასი ათასნი და მივიდნენ სახლუართა მიდიისათა. ჰსცნა რა ესე მე-
ფქვან მიდთაჲან არსეი, შემოკრბა რვა ასი ათასი მეგრძოლნი და ეკვეთნენ ქარ-
თელთა, გაზნა სიმხნითა ქართუშლთათა იძლიევენს მადნი და მოსწყვიტეს ბრძო-
ლასა შინა ორპოცუაათი ათასნი მპრძოლნი გულოვანნი მიდელთანი და მიეჩიო-
გან განაგდეს უღელი მიდელთანი ქართლოსიანთანი ვიდრე კიროსადმდე.

წელსა 3502, ოდეს არტაკსერს მემნოს განუდგა ძმთი თვათ კვროს, და
პოაყუნა მათ ზედა ბერძენთა მუედრობაჲ მაშინ განუდგნენ მას ქართუშლნი.
ზოლო არტაკსერს სძლო რა ძმასა თვისსა, მახლობელ ბაბილოვანისა და მოკლა
იგი, მაშინ წარმოეშართა ივერიელთა ზედა და მოვიდა კახეთს. შეუშინდენ ამას
ქართუშლნი და აიყარნენ მათათა შინა, ხოლო უკანასკნელ იძლია იგი შიჰმილი-
ლა, მით რაჲეთუ მცხერეთათა მათ არა აქუნდათ ეგე ოდენი ხუნაჲ, რომელნი-
ცა სცხოვრებდნენ უზეტეს ხილითა, გარნა ტერიბას ვინმე სახელდებულჲან, უპირვე-
ლესმან მოძღვარმან არტაკსერქისისამან, მოიბირნა მამასახლასნი ქართლისა და
კახეთისანა, რომელთაცა ჰყუანდათ თვს-თვსად. და ქმნეს ზეო და მისცეს ხარკი,
და იყვნენ გონებასა შინა სპარსთასა, ვიდრე დარიოზ კოლომანადმდე, ხოლო
ოდეს სძლო ალექსანდრემან დარიოზს მახლობელ არაბიელ ქალაქისა, განთავი-
სუფლდენ ქართუშლნი მონებისაგან სპარსთასა.

ესეცა მოუთხოვრბს ალექსანდრესთვის.

ხოლო ოდეს სძლო მესამედ ალექსანდრემან დარიოზს და მოკლა იგი
ლტოლვასა შინა ბესისამან ვინმე დიდებულმან მისმან, მუნით უკუმოკვეული
მოვიდა და დაიბანაკა მახლობლად დარუბანდისა, ადგილსა რაღად ჭოდებულსა,
რომელსაცა აწ არყებად უწოდებენ. მუნ მოვიდა დედუფალი ამახონიისა თელის-
ტრა, რომელსაცა სწადდა, რათამცა ეშვა მას შვილი ალექსანდრე'გან. ხოლო მუნით
აღჩრული ალექსანდრე მოადგა კიროსოლს, ესე იგი შამხისა და წინა დაუდღუა მორ-
ჩი ლგბაჲ. გარნა ოდეს წინა აღუდგენ იგინი, ბრძანა მიტყუება და მუედართა, რომელ-
თაცა აღილეს ქალაქა, მოსრნეს მცხერებნი, და იავაჰყვეს სოულიად და თვთ
ალექსანდრე დაიკოდა კისერსა ქვითა მეციხოვნეთაგან. მან განადიდა ქალაქი დარუ-
ბანდისა და განაშენა და უწოდა ალექსანდრიად. მუნით შევიდა მათათა კავკასია-
თასა, მუნ უჩვენეს მას კლდე იგი, სადაცა პროჩეტეოს იყო დამკველულ, მუნით წა-
რეშართა ივერიელთა ზედა. ამან აღილო ქალაქი ბაქურციხე, რუსთავე. მცხეთა,
ნანტაკისი, ციხე დიდი, ფულასიხე, სარკინეთი, სამვილდე და ურანისი, დაუ-
ტევა მუნ აზონ, მცირედითა მუედრობითა, და გარდავლო მთაი იალბუხისა, რო-
მე' არს ალბურხი და დარეილისა და წარეშართა სკვითა ზედა. ხოლო შემდ-
გოჲდ განაყოფიანა მხედართ მძღუნთაგან ალექსანდრესთა დაშთა ქართლი
ასონა, გარნა ესე იყო მთარეულობასა ქუშმე სელევკოსისასა, მეფისა ბაბილოვანი-
სასა. ხოლო შემდგომად სიყუდილისა სელევკოსისა, ვინაითაგან იქმნა აღრეულება ძე-
თა შორის, და ძიხძეთა სელევკოსისათა, და იქმნა მრავალი ცვლილება სირიასა ში-
ნა და ბაბილოვანსა, ამად განთავისუფლდა ქართლი მონებისაგან ბაბილოვნელთასა
ვიდრე ანტიოხოს დიდადმდე. წელთა დასაბამითაგან 3784, ხოლო უწინარეს ქრის-
ტუს მოსვლისა 204 წელთა იქმნა სიჩოილთა ზედა მეფედ ანტიოხოზ დიდი. ამან
დაიპყრა ბაბილოვანი და ატროპატროსია (ადრიბეგანი) და მოვიდა საქართუშ-
ლასა შინა. ესეა ამას მეფობდა კახთა ზედა და მოაკანთა ვიდრე დარუბანდამ-
დე მეფე არტაბაზან. შემინდა ესე და მივიდა ანტიოხოსისთანა მცოვანებისა
გამო და ჰყო მისთანა ზეო, ამან დასდღუა ხარკი სრულიად საქართუშლოსა. ხო-

ლო წელთა დასაბამითგან 5812 ქრისტეს მოსაღაჲდის 192 წარემართა ესე საბერძნეთსა ზედა, რომელსაცა თანა ჰყუდა ეათჯღლთაჲა მხედრობა. გარნა იძლია რა ანტიოხოზ რომაელთაგან, აჲდ განთავისუფლდა ქართლი ულლისაგან ასურასტანელთასა. მეფისჲე დავით (დავით ბატონიშვილის შენიშენა, მხედროულით, გვ. 26—27 შუა ცალჲე ფურკლებზე).

6) წელთა დასაბამითგან 3468 კაროს ძემან კამბიხესამან შემდგომად სიკვდილისა შამისა თჳსისა დაიპყრა ყოველი სპარსეთი. ამან გარდავდო ასტიახ პაჲ. თესი ტახტიჲ და იწოდაცა მიდელთა ზედა მეფედ, დაიპყრა ბაბილოვანი და სძლო მეფესა ლიდელთასა კრეხსს და შეიპყრა იგი და წელსა 3469 მოვიდა სომხითს და დაიმორჩილა სრული. დ სომხითი და მეფეი მათა. მენათ მივიდა ივერიელთა ადგილთა შინა აღუანდს. ამან მოხარჲე ჰყო ყოველი ივერია და აღაშენა ქალაქი აღვანდისა შინა სახელსა ზედა თჳსსა, რომელსაც უწოდა კიროპოლად, რომელიცა აწ იწოდების შამახიად. ხოლო შენდგომად სიკუდილისა ამის განთავისუფლდა ქართლი მონებისაგან სპარსთასა მით. რაჲეთუ ძე მისი კამბიხეს წარვიდა მეგობრულთა ზედა და მუნ ადგილთა აქნდა ბრძოლაჲ. ხოლო ესა მას შინა იქნა სპარსთა შორის აღრეულეზება მით, რომელ სემირამიდის ვინე მოგუმან აღაღრნა შეთათი და იწოდა სპარსთა მუჲედ. კაპის წარემართა რა მას ზედა, წარმოელარა ქარქაშით კრპალი, დაეცა ყერხთა ზედა და მოკვდა მით.

წელთა დასაბამითგან 3483 სენეს რა დიდბეღლთა სპარსეთისათა. მცბიერებით მოღებაჲ ტახტისა სპარსეთისა მოგვისაგან, შეკრბენ და წაჲყუშთეს მას თავი და გამორჩიეს ზეჲედ თვისსა ზედა დაჩიოზ. ძეჲ ისტასპოვისა. ხოლო ამან დაიპყრა ყოველი აღმოსავლეთი და მოხარჲე ჰყო ყოველი ივერიაჲ. ხოლო ოდეს წარემართა სკვთათა ზედა და იძლია მათგან და შემდგომად ბერძნთაგან კვალად განთავისუფლდა ივერია ნონობიან გან სპარსთასა და უმეტეს მაშინ. ოდეს შემდგომ სიკუდილია ანის ძე ამისი ქსერქს წარემართა მილიონითა მხედრობითა საბერძნეთსა ზედა, რომელსაცა სძლო თერმოპილს ადგილსა წოდებულსა ლეონიდან წინანძღვარმან ათონლთამან და თემისტოკლემან, ვიდრე არტაქსერქს მემონადმდე. მეუისჲე დავით (დავით ბატონიშვილის შენიშენა მხედროულით, გვ. 27).

7) ნანია ანუ ნანიას არტემიზა. კრპი ესე ჰყვათ სპარსთა პირველსა პატრიოსცემასა. ამსეჲე უწოდებენ არტემიას. დავით.

ხოლო დანიან ეწოდების დანაჲს (დავით ბატონიშვილის შენიშენა მისივე ხელით მხედროულით, გვ. 29)

8) წელთა დასაბამითგან 3521, ოდეს მიტრიდად ეგპატორმან, მეფემან პონტოჲსამან, დაიპყრა მცირე აზიაჲ და მოხუჯიდაჲ პონტოჲსა და აზიასა შინა მხედარნი რომთანი და შეიპყრა მხედართმძღვანი მათი აველია და მთასაჲა პიოსა გამდნარა ოქროჲ. რომელსაცა რქუა—ნეთუ აწცა ვერა განსძლეა, ამან დაიპყრა სრულიად ივერიაჲ ამიერ ინიერი და კოლხიდიჲა და დაუტევე კოლხიდას განმგედ ყოველთა ივერიელთა ზედა ძეჲ თჳსი ალიარტ. ხოლო ოდეს იძლია იგი რომაელთა კონსულისა სილასაგან. მაწინ ორგულ ეგმენე ანერ-იბერი. მოიდა კოლხიდას, შეიპყრა ძეჲ თჳსი, რომელიცა ბრალულ ჰყო შუთისა ამისთჳს და მოკლა იგი და დასაჯნა მეშფოთენი და კოლოდ შეიყენა კვალად ივერიაჲ სრულიად მონებასა შინა თჳსსა ვიდრე მოსილადმდე პომპეჲ დიდისა

წელთა 3939, ხოლო ოდეს აღადგინა ბრძოლაჲ კვალად მიტრიდატ პიარის-პირ რომაელთა ზედა. მაშინ წარმოგზავნეს რომაელთა პონპეი დიდი დასაპყრო-

ბელად ყოველთა პონტონისა და აზიისა, მოვიდა და დაიპყრა სომხითი და შეიყვანა მეფე მათი ტოლრან მონებასა ქუშქე რომაელთასა. ხოლო მუნით წარმოემართა შიტრადატს ზედა; სადაცა ჰმოუა იგი საათაბაგოსა მტკვრისა კიდესა ზედა და სძლო მას. იზილეს რა ძლევად მიტრადატისა ერთა პონტოელთა პომპეისაგან, გარდაგდეს იგი ტახტით და ჰყვეს ნაცვლად მისა მეფედ თჳს ზედა ძეგ მისი ფარნაქ. ხოლო მიტრადატ შეივლტო რომელსამე ციხესა ცოლითურთ თჳსით. და ვინათგან არა სადა აქუნდა ნაეთსაყუდელი, მიიღო საწამლაკი ცოლითურთ და მოვიდა. მუნით მძლეველი პომპეი წარმოემართა ივერიელთა ზედა. მაშინ მეუბოდა არშაქ ძე მირეანისა. ამას წარმოუზახენა პომპეიმ დესპანი ზეისათჳს. ხოლო ამანცა ჰყო ზავი მცხეთეებისა და წარუგზახენა პომპეის ძლუნად. სელი სრულიად ოქროსად, ხოლო განეშორა რა პომპეი და წარუქარა ალვანდისაკენ, მაშინ იყო ალვანდელთა ზედა განმგედ ოროდა და შეითქვენ ამქარ-იმერნი და ალვანდელი და ჰყვეს მხედართმძღვანად ძამა ალვანდთა მეფისა კოსის. რომელთაჲცა ჰყვით ორმოცი ათასნი მხედარნი. იყვენ კიდესა ზედა მტკვრისასა, ჰყვეს ბრძოლად, იძლიენენ ივერიელნი რომაელთაგან, რომელიცა თუთ პომპეიმ მოკლა ხელითა თესითა მხედართმძღვანიცა მათი კოსის და შევლტენ მათა და ქვაბთა შინა ყოველნი ივერიელნი. იხილა რა უძალეუბად თჳსი განმგემან ალვანდელთამან ორდა ანუ ორეხეს, ჰყო პომპეისთანა ზავი, დაიხამორს რომაელთა კიდესა ზედა მტკვრისასა, ხოლო გახაფხულს წარმოეპართნენ საქართველოსა ზედა.

დაიპყრა პომპეიმ სრულიად საქართველოდ, გარდავლო მთად ლიხეთისა და შთავიდა იმერეთს და დაიპყრა იმერეთი და კოლხიდა. შეიპყრა მეფე კოლხიდისა ოლტაკ და შთავიდა, სადაცა შთავარდების მდინარე ფასიხის (ესე იგი რიონისა) ზღვასა შინა. მუნ შთაჯდა ნავთა შინა ზღვათა პონტონისა და წარვიდა. ხოლო შემდგომად სიყვდილისა პომპეისა, რომელსაცა აქუნდა ბრძოლად პირისპირ ავეისტოს კეისრისა, კვლად განთავისუფლდა ქართლი მონებასაგან რომაელთასა.

მეფის-ძე დაეთ (დავით ბატონაშვილის შენიშენა, მხედრულით, გვ. 31).

9) ოდეს ოტტავი ავგუსტ და ანტონი მარკ იქმენენ გამორჩეულ რომაელთაგან ტრიუმვირად, მაშინ ოტტავიანს ზედა წილად ევროპად, ხოლო ანტონის აზიად. წარვიდა ანტონი და დაიპყრა ეგვიპტე და შეიყვანა ულელა ქუშქე რომაელთასა დედოფალი მათი კლეოპატრა, რომელსა ეტრუროცა და იყო მისგანა შუშბითა და განცხრომითა, ვინათგან კლეოპატრა იყო ფრიად შუშბიერ; ჟამსა მას არტაბაზს მეფესა სომეხთასა, ძესა ტრიკრანისასა, აქუნდა ბრძოლად პირისპირ მიდთა და პართთა და ოდეს ვერა წინა აღუდგა იგი მათ, ჰსთხოვა შეწევნად ანტონის აჰად. რომელ მაშინ სომხითი იპოებოდა საფარჯლსა ქუშქე რომაელთასა; და ამისათვის ანტონი წარმოემართა შევლად სომეხთა მეფისა სამეოცათსითა ქუშქეთითა და ათი ათასითა ცხენოსანითა რომაელთა მხედრობითა. მოვიდა რა სომხითს, ამან მოუწოდა მეფესა ადერკს თჳსითანა. და ოდეს ადერკ მეფემან არა ინება მოსვლა მითანა, განრისხებულმან ანტონი წარუგზახენა ივერიას ზედა მხედრობანი რომთანი მხედართმძღვანლობითა მოადგილისა თჳსისა კანდისათა. ჰსცნა რა მეფემან, მოიკრიბნა იმერ-ამერნი, რანელნი, მუჯაკანელი და დარუბანდელი. მოვიდნენ რომნიცა სომხითს და იკვეთნენ წელსა დასაბამითგან 3971 ქრისტესადმდე 33 წლითა უწინარეს. იძლიენენ ქართველნი და თუთ მეფე შეივლტო მათა კავკასიათა, ხოლო რომთა დაიპყრეს ყოველი ივერია და კავკასია ვიდრე დარუბანდამდე და მოხარკე ჰყვენს. გარნა ანტონი იძლია რა პართთაგან, ვინათგან იყო სიკჳალი რომაელთა მხედრობათა მოზის და ნაცვლად სანოვა-

გისა შეხვდათ მდელთა ესე გვარი, რომელმანცა მოჰსწყვიტნა მრავალნი ნხედარნი რომათანი უმეტეს პირით საქმებითა და საკურველიცა სამხედრო არა აქენდათ თჳსთანა და დაეტევა ანტონის შორს და იგიცა მიუღეს პართთა და შეიპყრეს იარაღალი რომელთა ღალ და თჳთ ხომეხთა მეფეცა ორგულ ექმნა და ამაღ იძულებულა ანტონი უკუმოიქცა პართით, რომელსაცა წარუწყმდა ოცი ათასი ქვევითი და ოთხი ათასი ცხენოსანი, მოვიდა რა არეხის მდინარესა, უკუნ აქცია საკურველი თჳსი სომეხთა ზედა. ჰსძლო მეფესა სომეხთახა, შეიპყრა და შემორკოლა ჯაკუითა ოქროსათა და ესრეთ მოიყვანა ეგიპტუს კლეოპატრას თანა. ეჳსა ამას წარმოიშვა ბრძოლა ანტონისა და ოკტავისა. იძლია რა ანტონი ოკტავისაგან, განიგმირა თავი თჳსი მახვილითა და ამისათვის კვალად განთავისუფლდა ქართლი მონებისაგან რომელთასა (გვ. 31—36).

10) ხოლო წელსა ქრისტესით ორმოცდაათობსა იქმნა იუდიანთა შორის ამბოხი პირისპირ რომელთა, რომლისა გაძო მეფესა აღრიპას, მცირეა ძესა აღრიპა დიდისასა და ძის ძის ძესა დიდისა აროდისასა, შთამოართვა მრავალნი ადგილნი სამეფოსა შინა იუდიანთასა კეისარმან კლავდი და დაუშთენა კნინლა საცხოვრებელნი, ხოლო ბერენიკაჲ, დაჲ უფროსი ამა აღრიპასა, ჰყუა ცოლად ძმასა აღრიპა მცირისასა აროდის და არა დაუშთა მათ საცხოვრებელი. მაშინ მოვიდა ესე ბერენიკეი კლავდის თანა და ჰსთხოვა საცხოვრებელი და პატივჲ ჰსცა მან და მიანიჭა საცხოვრებელად კოლხიდა, სადაცა მეფობდა ბერენიკაი წელსა ქრისტესით ორმოცდათვრამეტსა. ხოლო ოდეს მოუყვდა მას კმარი თჳსი აროდი, მაშინ ეტრჳო იგი მეფესა კლიკიისასა პოლემონს და შეეჴულა იგი მას და დაუტევა კოლხიდაი (გვ. 33).

11) ატენის ცხოველს-მყოფელის ახალის ჯვარის მოთხრობა, რომელიცა ასუენია ხიდისთავს ქართლში გორს გაღმა

კოშორიძეები აქაურნი მემკვიდრე გლენნი იმ ახალის ჯვარისა დეკანოზები არიან და მღვდლები კოშორიძეები ისევე ძველი მოსახლენი არიან დავით აღმაშენებლის დროსნი.

ეს კოშორიძეები დავით აღმაშენებლის დროს დიდს თათრობაში, მანამ დავით აღმაშენებელი გაჰყრიდა თათრებსა, საქართველოს ხალხნი თითო ოროლი აქაიქ ტყეში, მთებში და სიმაგრეებში ყოფილან დამალულნი. ესე თათრანი გაღმა მხარში და გამოღმა ყველგან ამათ ეპირათ და აოხრებდნენ და სოფელი ხანდაკიც იმ ეჳმში აეოხრებინათ. ატენელები სიმაგრეებში იყვნენ—ატენის ბოლოს ველზე სამი ძმა კოშორიძე და ოთხნი სხვანი ატენელები ზენიდენ. მაგრამ ძალიან შიშში იყვნენ მტერთაგან და ყოველდღე უზდებოდნენ. ერთს დღის საღამოს, როდესაც ზენა გაათავეს, მისცეს ხარები ღამის მერხებებს წვრილს ბიკებსა, როგორც განწყება არის საქართველს მხენელთა. წაასხეს ამ ბიკებმა ხარები და კამეგები სამოვრადა და მოვიდნენ, საცა კარგი მოფარებული და მყუდრო ალაგი იყო ბალახიანი. იქ მიიყვანეს ეს საქონელი და აძოეს კარგა შუალამედის. ეს დღე ექვსი მაისი ყოფილა, შეიდი მაიაი თურჳე თენდებოდა. (ამისთვის იმ ჯვარის დღეობას შეიდ მაისის დღესასწაულობენ), რომ იმ დღეს ჯვარის ცაზე გამოჩინების დღე არის. ერთი პატარა კოშორიძე თურჳე იყო, სახელად გრიგოლ ერკო. იმან უთხრა სხვათ თავის ამხანაგებსა: მართალია აქ კარგს ბალახში ჩაპაივრეყეთ საქონელი, მაგრამ მტრები ძალიან ახლო არიან ჩვენხედაო; მოდი, ძმებო, ერთი საქმე ექნათო, ერთი ჯვარი გავთალოთ, აქ დავარკოთ და შეეხვეწენეთ იმ ჯვარსაო და ეს დაგვიფარავს მტრისაგანო ცული

და ხანჯლები ჰქონდათ თანა, გათალეს ჯვარი და მიიტანეს, ჯერ საქონელს სულ გასს შემოატარეს და თქვეს: ახალო ჯვაროვო. შინ დაგვიტეო ჩვენცა და ჩვენნი საქონელიცაო. მიიტანეს ჯვარი და იმ საქონლის შუა მომალდოს ადგილი დაურქვეს და რა წაძს მიიტანეს დასარქველად. თავის თავად ეს ჯვარი მიწაში ბარად დაესვა. დაუჩოქეს, მუხლი მოუყარეს და შეევიდრნენ ცრემლით: ახალო ჯვაროვო (ახალი-ჯვარი მათვე დაარქვეს), გამოიჩინე შენი სასწაული და დაგვიყოფე მტრისაგანაო და თათრებისაგანაო და ეს საქონელი შენ მიიბარეო, რომ არა დაუნადგესთ რაო.

თითონ თათრების მიწით ველარ დადგნენ იქა, რადგანაც სრულად ატენის ბოლთა ზიდის თავში ჩამოერგვათ ეს საქონელი, რომ ხევით ბალახი აღარ იქო. ამაში თათრის ჯარი მიდიოდა ქუევიდამ ხევით შპარეს და ხვიდამ ქვევითა, მაკრამ ვერც ეს საქონელი დაინახეს იმ ჯარმა, ვერც ამოუღლათ და ვერც ჩამომეღლათ და თითონაც ვერაფერ იქავ ახლო იყვნენ. მეორეს დღესაც იქა ჰყვანდათ საქონელი, მოუდიოან და უქვრდათ, რომ ჯარი აივლის, ჩაივლის და ამათ ვერა ხედვენ. სამი დღე იქა ჰყვანდათ, დაეძებდენ პატრონები. ეგონათ—ძეობა წაიყვანა ეფენიცაო და საქონელიცაო თითონ ადგილსაც ძივიდნენ. მაკრამ ვერც ეს ორი ბიქები დაინახეს. ვერც საქონელი. ღირთის განგებით მესაქედღეს მოვადნენ ეს მეზრე ბიქები, უნდოდათ, რომ საქონელი გამოეჩევათ. მაკრამ არ გაჰყვათ საქონელი—იმ ჯვარს გარემამო უწვნენ და არ აღვნენ რა ბეჯის ეცადნენ და ვერ ააყენეს, მაშინ გრიგოლ კოშოიძე მიხედა, რომ ეს სასწაული არის ჯვარისაო. წავიდა საქაროთ, თავის მამას შეატყობინა. მოვიდა მისი მამა და სხვანი იმისი აზნანგები და მრავალს ეცადნენ და ვერ ააყენეს ის საქონელი. იქიდან მერმე ღვდელს შეატყობინეს და მოიყვანეს. მოვიდნენ, შეევიდრნენ ამ ჯვარს. ღვდელი შეიმოსა, პარაკლისი იხადეს და ისე შემოსილმა დაფარა შეშნახევა ამ ჯვარს და დაასვენეს. ჯვარი რომ დასვენეს, ეს საქონელიც მაშინვე აიშალა. როგორც წაასვენეს, თან წაჰყვა და დაასვენეს თავის ადგილს ატენში, სიყა შეხინჯდნენ იყვნენ. როდისაც საქართველოს ერსა ღმერთმა მოხედა წმიდა დავით აღმაშენებელ მეფე ყოვლისა საქართველოსა დავითიან ბაგრატიონი განძლიერდა. მოვიდა მკურთხებით და განადგვნა თურქმანნი ყოვლის საქართველოს ადგილიდამ, მაშინ ჩამოასვენეს ის ჯვარი და დაასვენეს მასიყ ადგილს, საცა პირველად აღიმართა და მახეუ ფიცრის საყდარი გააფეთეს (რომელიც ამახლოს გამობამდის იყო და რადგან ძალიან დაძველებული იყო, კვიტიკრისა გაუფეთსა საყდარი), მაშინ მოახსენეს წმიდას დავით აღმაშენებელსა, თითონ მიბრძანა, ილოცა, შეაჰყო ეს ჯვარი და შიგ საწაულთმოქმედი ძელი ქეშმარიტო. რაზელიც თითონ განუქორებლად ჰქონდა ყოველთვის, იმ ჯვარში ჩაასვენა. შეამკო, მრავალი წესწირა და დაასვენა მასვე მცირეს ფიცრის საყდარშივე. დიდება შენდა. ღმერთო ჩიწო, დიდება შენდა.

მრავალი სასწაულები ქნა, მრავალი სნეულნი განჰკურნა იმ ცხოველს ბუფდმა ჯვარმა და დღევანდელს დღემდის მუნ აყენია და მრავალს სასწაულს წგობა. და მთაწველ ჩუენსა არს და ყოველთა მორწმუნეთა მისთა (დავით ბატონიშვილის ხელით, მხედრულთა, 105—106 გვერდებს შორის ცალკე ორ ფურცელზე).

12) სომეხთა მესტორიე ზაქარია მთავარწმიდის იონანეს მემონასტრე ჰაწერის ისტორიასა შინა სოხუბთასა ამ ლუარსაბის ძეობასა თუთ ამ მეფის როსტოპისას ესრეთ, რომელ როსტომ მეფე, რომელიც აღაწესწერეო ნათესავთაგან ბაგრატიონთა ხოლო შეუძეო დაცემიანა მეფობისა მისისა და შემუსკრისა ანისსა ღანაშაში ნათესავთაგანნი ბაგრატიონნი წარვიდნენ ქვეყანასა კართლისასა და

შეუდგნენ მეუფთა ბათთა, და იქნენ ხელაშეუდრეშლო ყოველთა საქანთა ხელა ქართ-
თლისათა. ხოლო ოდეს აღმოცადა თავისუფლებითი მეფობა ქართლისა, და მე-
ჯარდა ქტქშე ხელთა სპარსთასა და იგინი მისცემდინ მეფობასა ბაგრატიონთ
გუართა დაფლობისათჳს ყოველთა სახლქართა ქართლისათა. ხოლო შთამოისირ-
ნენ ბაგრატიონნი შვილითი შეილად ვიდრე ამ მეფისა როსტოქაძემდე, რომელ-
მანცა ჰმჭა ძე ერთი ცოლია თჳსისა ლეონ დადიანის ასულის მარიაპისაგან,
რომელსაცა ეწოდებოდა სახელად ლუარსაბ, რომელსაცა მაცუდა შემეკვიდრედ
თჳსად. ხოლო დღესა ერთსა წარიყენა ძე თჳსი მოაველითა სპითა სანადიროდ
ადგილსა მას ყარაიხად წოდებულსა (რომელ არს მავხაფული) სდევნიდენ ნა-
დირთა და ყოველნი ისწოფდენ კლუქასა ნადირისასა და სიმრავლეთაგან თო-
ფთა ცემისა მოსწყყლის ძე მეფისა ლუარსაბ და მოკლდაცა. არამედ როსტოქ
წეშინებული თ-ვის თჳსისაგან შეივლტოდა ქალქად ტფილისად. და შემეგორად
ჰყო გამოძიება მკელელთა თისა თჳსისთა, გარნა ვერ უძლო ჰონად, არამედ
ბრალი დაჰსაქტს ორს კაცსა, ერთს ეწოდებოდა ბაადურ, სონები გუარათ მაჰი-
კონიანთ ნათესავთაგან (რომელთა უხმობენ აწ თუმანიანთ) და სახელი მეორისა
შიოშ, ქართქელი, გუოად ბარათაშვილი. ამთ მსდებუნენ ბრლსა—თქტნ იკა-
ვით აილოს მის, ოდეს იგი მოკლესო, ანუ თქტქნ უწყით მკულელი მისით, და
ანუ თუთ თქვენ მოკალითო. ხოლო განძლიერდა რა ბმა ესე, სომეხნი იტყოდნენ
—ქართქელს მოუკლავსო, და ქაოთქელი იტყოდნენ—სომეხსო. შემდგომად აღი-
ძახეს—სამართალსო (ესე არს საშარათალი ბრძოლა—იგი იძლიოს, მას მოუკლავს
შვილი მეფისაო). ხოლო დემტკიცა რა სიტყუა ესე ღათ მორის, რა განვიდნენ
ორნივე სხოლოდ შეკურჯლნი საკურჯელითა და ამბორს უყუტს მუხლსა მეფი-
სასა და განვიდნენ აღმოსავლეთით კერძოსა ქალაქისასა კიდესა მას მტყურისასა,
ხოლო ქტქამხედუშლოთა გუართა ქართქელთამან ცნადად ასწავეს ორთაჳ: ოდეს
განსხდეთ ასპარეხად, ნუ შეიბმით, არამედ მიმარბიეთ ცხენნი ამიერ და იმიერ,
ნუ თუ შეეწყალთ მეფესა და არა მიგიშუთ საყუდავად ურთიერთისად. არამედ
ბირება ესე ქემბარტი ვგონა ბაადურს. ხოლო ვითაოცა არს ჩუქულება ქართქ-
ელთა გუართა, იდუმალ მისა განძრავეს შიოშ—შენ არა ძალგძს პირისპირო
ბრძოლა მის, ამისთჳს არა ბარ ტანითა ეგუოდენი და ძლიერი, არამედ უღონო
ხარ და ბაადურ არს მძლე ახოვანი ტანითა და ძლიერი: არამედ ოდეს ათამაშებ-
დეს იგი ცხენსა, შენ ვცადე განგერას მისა შუბითა, ნუთუ დასცე იგი ქტქყანასა.
ხელა. შემდგომად ორავე ზოგად განვიდნენ ასპარეხსა და მეფემაც მათ წარატა-
ნა სამნი თათარნი და უბრძანა—როჰელიცა მათგანი დაეცეს ქვეყანასა, თქტქნ
დაიფარეთ იგი და ნუ მიუშვებთ საყტდავად. ხოლო ბაადურმა წარბლტუნა რა
ცხენი წინ შიოშისა და იგი შემეგონად მისსა, არამედ შიოშ ჩაეკრა უნაგირსა
შიგა და შუბი მიიმარჯუა პირისპირ ბადურისა და აძგერა შუბი ჰიკს ქტქით
და განვლო რა შუბმან ხორცსა და ტყავს შუა, იმიერ გასჩარა. მაშინ ბაადურ
გაფიცდა სინწარით, წართო შუბი ხელთაგან შიოშს. და დაადტა წინ უნაგირის
თავსა და ჯაჰსცა ლახტი და შემუსრა ტარი შუბისა და გარდაადგო ქტქქანთ
და დაშთა შუბი მუცელსა, და შიოშ ევლტოდა ბაადურს. ხოლო ბაადურმა ჰკრა
მართახი ცხენსა და მოსწტდა მწწოფლად და მსცა ლახტი კისერსა ხელა მისსა
და დამოკიდა ცხენსა შიოშ. კვალად ლამიდა ბაადურ დაკტრასა, რათგან ტარი
ლახტისა შესრუდა სისხლთაგან, წარსხლტა ხელთაგან და განვარდა, მოიკრა
ხმალს ხელი. რათა მსცეს, რადგან იყო შიოშ გონება ძიხდილი ლახტისა და ში-
შისაგან დაეცა ქტქყანასა. ბაადურის მოქნეული ბრძალი მოხტდა ცხენსა უკანას
გაზებეში, სრულიად დაკტტთა. კვალად ჰლამოდა დაკტრასა, ხოლო თათარნი
იგინი გარდაეფარნენ შიოს და აღარ მიუშვეს მოსაკლავად ბაადურ. ამის შექდ-

ჯომად სომეხნი და თათარნი შეკრებულნი შივიდნენ, აღამალღეს ბაადურ და მიიყიანეს მეფესთან, და უბრძანა მეფემან მკურმ.ლთა, რათა განკურნონ იგი და შეიყარა უმეტეს ზომისა და ბრძანა, რათა განთიად განიყურნონ უძღვები შიომ და წულიად აკურნონ და მისციენ ძალღთა. არამედ ჰყუანდა მას ძმა ერთი სახელით ქრისტიფორე, რომელი იყო მოძღვარი დედოფლისა (რომელიცა შეპდგაჲდ იქმნა კათალიკოსად). ესე შევარდა, შევედრა გამომხსნისათჳს ძმისა თჳსისა დედოფალსა და დედოფალი ვედრა ქმარსა თჳსა და არღარა მოჰკლეს იგი. გარნა რაცა აქუნდა შიომს მსახურნი, მხვეალნი, სოფელი, ვენახნი, პირუტყენი და სხუანი, ბრძანა, რათა ყოველივე მისციენ წერილით ბაადურს და აღმასრულებელთა ბრძანებისამებრ მისისა ჰყუმს და ამგამად ქართუშლიი მკურედ რადმე დამდაბლდნენ ამყობისაგაჲ, რათა სომეხთა ლექსი გაუღესათ ენითა ძათითა და იუხლთა დასასრულ იყო ესე: შიომ გაიქე. ბაადურ ძოდის). ოდეს იმღერდნენ ამას ყრმანი, მიმდგომთა მისთა ჰრსცხვენოდათ. ესმა ესე ხელმწიფესა ვრანისასა სანბანს (როჲელ არს მცირე შაჰაბახ) უნმო ბაადურს, მისცა მას მთავრება დიდი ტფილისის ქალაქისა. იქმნა რიცხუსა სომხურსა 1099, ხოლო ქრისტეს აქეთ, რომელიცა ისტორია ესე არს ეზმიაძინსა შინა და ყოველსა ვეროპიასა სომხურსა ენასა ზედა დაბეჰილი (გვ. 294—295).

13) სრულიად სიკრუე არის ესე წინათქჳული და წარწერა ვგნატე მდივნის შექილისკიგორგისაგან, დაწერილი ლამახ ხელად არის. მაგრამ ამის მისიტორიაჲს დაუწერია, მითომ ლუარსაბ ბატონისშვილი როსტომ მეფისა და მარიამ დედოფლის შვილი იყოს, მაგრამ ტყუილი არის. როსტომ მეფეს შვილი სრულიად არა ჰყოლია. ეს ლუარსაბ სვიმონ მეფის ძმისწული იყო, რომელიც რომ როსტომმა იშვილა, სპარსეთიღამ მოიყვანა და ჰყვანდა მემკვიდრედ და ქართველებმა მოუკლეს თოფით ნადირობაშა (დავით ბატონიშვილის ხელით, გვ. 295).

14) ლეონ მიუხტნა ამილახორობა ავთანდილს და მისცა ანდუყაფარს, ძესა გივისასა. აჲან არა ინება უმახმედიაზოდ, მიუყენა მოლაჲ და იქმნა მახმედიაზ და წინა დაიციეთა ტფილისს, რომელი არა ოდეს ქმნილ იყო ტფილისს თჳნიერ სპარსეთს. შემდგომად მეორისა დღისა წარვიდა სახლსა თჳსსა განცხრომად ყმათა თჳთა თანა და მოგზაურზან მოინადირა ტყე, გამოუხლტა ყურდღელი, მიმართა სროლად ისრისა. ხოლო ახნაურმან მისმან, რომელი იყო ერთგული მისი, აძგერა ცხენი, მოსტება კისერი და მოკუდა და კურდღელი იგი უჩინო იქმნა წინაშე თუალთა. მაშინ იტყოდნენ აჲას სასჯულად და ყურდღელსა მას ეშმაკად. ვითარცა რომელინი მოუქცეველად მოკუდებოდნენ და დაეფლოდნენ. აჲა იტყოდნენ ძალღის ლეკუთა აღმომავალთა ყოველ ღამ საფლავთა მათთგან და ნწყკა-მწყკაველთა, ვითარცა თამარ სძალი ქაიხოსრო ციციშვილისა თჳსითა თუალითა და ფალღენისშვილი დავით თჳსისა მამისასა იტყოდნენ საშინელითა ფიცითა და სხუანი მრავალნი ნახულობასა (გვ. 319).

გეოგრაფიული ატლასი ვახუშტისა (ავტოგრაფი)

21 ფ.; 42X33; ქალაღი; ყდიანი; შემოსულია 1925 წ. ლენინგრადის საღტიკოე-შჩედრინის სახელობის საჯარო ბიბლიოთეიდან.

ატლასში არის წარმოდგენილი შემდეგი რუკები და ტაბულები: 1) კავკასიის რუკა თარგამოსის რვა შვილთა ხვედრი ქვე-
110

უნების ჩვენებით; 2) ქართლოსის წილის ქვეყნისა; 3) მეფე ფარნაოზის დროინდელი ათი საერისთაოსი; 4) საქართველოს მეფეების გენეალოგიური ტაბულა ვიდრე 1744 წლამდის; 5) კავკასიის რუკა; 6) ქართლი (ზოგადი); 7) ქართლი მტკვრის ჩრდილოეთით; 8) შიდა-ქართლის სასარდლოები. 9) ქართლი (მცხეთოსის ხვედრი); 10) ძველი საერისთაოები ხუნანისა და სამშვილდესი (სომხით—საბარათიანო); 11) გაჩიანის და გარდაბანის ქვეყნები; 12) ქართლი მტკვრის სამხრეთით; 13) სომხით-საბარათიანო და საციციანო; 14) კახეთი, კუხეთი და ჰერეთი; 15) ოსეთი; 16) გენეალოგია ადამიდან ღვთისმშობელ მარიამამადის; 17) ბაგრატიონების გენეალოგია ვიდრე 1744 წლამდის; 18) სამცხე-საათაბაგო; 19) იმერეთი; 20) დასავლეთი საქართველო; 21) ოდიში, აფხაზეთი და ჯიქეთი.

106

საბა-სულხანის ლექსიკონი დამატებითურთ

268 ფ.; 33.7×21; ქალღი; ხის ყდინი; ნუსხური; 1864 წ.; შე-ზოსულია 1925 წ. ყოფ. ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

1. სახელნი ბალახთა, ხეთა და ცხოველთანი ენითა სამითა—რუსული, ქართული და თათრული, საქართველოს ძის იონესაგან პოენილნი და ქმნულნი (ეს დაწერილია მე-18 ს-ნის ბოლოს, (ფ. 2—30v).

დასაწყისი:	რუსული.	ქართული.	თათრული.
	ალახიკა	—	ყარილონ
	არტიშოკი	ხაკიქორა ახალ	იენგინარი
		ბარონოლი	

ბოლო:	ცუკკარო	შაქართიხა	—
	ჩერვინა	ხეშაგა	—

მინწერი: დავით ბატონიშვილის ხელით (ფ. 31 r): კერძო სწავლა.

იწყება: ქ. მათემატიკა
ქ. ფიზიკა

ბოლო: ქ. სულხანა მედიცინა—განჯა და სამართალი საეპიძო.

2. საბა-სულხან ორბელიანის ლექსიკონი (ფ. 32—239). შიგა და შიგ არის დავით ბატონიშვილის მიერ ჩამატებული განმარტებანი, მაგალითად:

აბი, აბმა უყავ —გერხ პრივეხალ ანუ პოდვეხალ, პედვეჟი.

ააბნიე, ხე შვაბნიე
(ჩამატებულია):
ზარო

როლ. ლექსი არს ლათინური. ესე ეწოდების მოქმედებასა მას, რომელსა კაცი საზოგადო ცხოვრებასა შინა მოქმედებს, ხოლო თეატრსა შინა იტყვიან—ამ აქტორმა კარგა ითამაშა ის როლი, რომელიც შეხვდაო.

ქუნტ სტერლინგ—ესე არს ინგლისური თეთრი, რომელსაც წონა არს მინალთუნი ოთხი და ნახევარი მანეთი.

ქლელმა, ბერძელი—ნედლი. ანუ ხაშმიანი, ანუ ბალღამი.

ქრანჯ—მანეთა არის სხვა და სხვა გვარი ექვისს შაურიდამ ოთხ აბახა-
ზღის, საფრანგეთისა.

ანდრაჰი: (ფ. 239):საბასი ენახე ნალვაწი, ნამკუური, შემოკრებული;

სიტყვათა შ:და აე:სა, ერთადცა არსად კლებული;

მზე, მთვარე, ვარსკვლავ ცთომილნი, ცისფერ ვითარ არს გებული.

და ყუელა უკლებლად სწეოია, ვინ იწვრთნის, იქნას ქებული.

საბა სულხან ორბელის-ძე

სიბრინით აღვიდა ორბელის-ზე

ლექსიკონია ამის გარდმოაწერალი უნდო ნიკოლოზ გარსევანოვი გეგედ-
რაბი მთურავლითა გულითა. უფალნო, უფალნო თქვენდა არა დასაკლის იყოს,
უნდობის წყალობას ვითხოვ. ხოლო აღიწერა ქალაქსა ყიხლარს ჩლად, მარტს კ.

იქვე მინაწერი სხვა ხელით: ქ. აპრილის ია ქორონიკონს უფგ მიბოძეს სა-
მთაწებლობა.

ქ. აპრილს ი წელსა ჩლოვ, ამ წელსა ეპისკოპოსად ხელდასმულ ვიქვენ
უწმიდესისა პატრიარხის მეფის ძის მიერ ანტონის.

მინაწერი (დავით ბატონიშვილის ხელით, ფ. 35 v): საყვარელნო წამკით-
ხველნო, თუმცალა საბას ღვაწლი და მოსწრაფება არს ფრიად სატრფო და სამუ-
რველი, მაგოა ეამთა ვითარებისა დაუდგრომლობისა ეამს ხელუყვია წიგნია
ამის კელყოფად, რომლისაცა ეამსა არლარა რაიმე ყოფილი, არლა დაშთომი-
ლი წიგნი და არცა ლა ფილოსოფია და თუმცა დაშთომილიყო, რა ვხედავ ღვაწ-
ლსა ამას, მებრ კანონისა ლექსიკონისა კელჭყოფდა ცაცი იგი. მე, მხილველქან
ლექსიკონისა რუსულისამან, რომელმანცა ვეყიდე ყოფასა ჩემსა პეტერბურგს.
მოვაწერე განმარტებანი ცხოველთა და ბალახთანი, რომელიცა ამა ლექსიკონი-
სა მშროძელსა არა თუ ენახა, ეგონებ, რომელ არცალა თუ სჰენოდა და გთხოვთ
რომელ, უკეთუ ვერ ვჰყო სრულება, თქვენცა ჩემებრ შრომა ჰყავთ მსურველთა.
ერთა მეცნიერებისათა და განმართეთ ლუმატიყისაცა კანონსა.

საქართველოს მეფის-ძე და მეჰკვიდრე და რუსეთის ლენერალ-მაიორი
დავით, 1799 წ. სეკტემბრის 30, ტფილისს.

3) იოანე ბატონიშვილის მიერ შედგენილი ლათინურ-ქართუ-
ლი ლექსიკონი ბალახთა, ხეთა და ცხოველთა სიტყვების (ფ. 240v
—245r).

დასაწყისი: Aconito აკონიტო—შხამიანი ძალღის ყურ-
ძენი. Abratano აბროტანო—ქაფურის ბალახი.

ბოლო: felice feminina ჟელიჩე ჟამინა—ეწერი, იფხლი.

ფ. 255—266 არის კიდევ დავით ბატონიშვილის ხელით დაწერილი ცალკეუ-
ლი სიტყვები.

192 ფ., 32,7:24; ეტრატხე; ხის ყდიანი (ყდის პირველი ნახევარი
დაზიანებულია); თავი აკლია; ასომთავრული (თავასოები შემკულობით და
კიდევ სინგურით); IX—X ს. (ხელის შიხედვით); შემოსულია 1925 წ. ლენინ-
გრადის სალტიკოვ-შჩედრინის სახელობის საჯარო ბიბლიოთეკიდან.

იწყება: [სარწმუნოება]მან შენმან გაცხოვნა შენ, ვიდოდე მშუიდობით. და ვითარ იგი ეტყოდა ოდენ, მოვინმევიდა შესაკრებელის მთავარი და ჰრქოვა მას (ღ.უკ. 849).

ბოლო: მრავალ, რომელნი ქმნა იესოჲ, რომელნი თუმცა დაიწერებოდეს თითვეულად, არცალამცა ყოველმან სოფელმან დაიტია დაწერილი წიგნები (იოანე 21₂₆).

მინაწერები: 1) გულნახარ მიიღვალა იანუარს კხ ქორონიკონს უკხ (ფ. 1r).

2) ღმერთო, შეიწყალე ისაკ, ამინ, კირიელისონ.

ღმერთო, შეიწყალე ევგენი, ამინ კირიელისონ (ფ. 96r და ფ. 87r).

3) სულსა პაპუნასა შევდევოს ღმერთმან.

მისა მეულლასა მისტუნსა, ამინ.

სულსა ციკურისა შევდევინ ღმერთმან.

სულსა დოვლათისა შევდევინ ღმერთმან.

... ურსა შეუნდვენ ღმერთმან, ამინ. მისაილს შეუნდვენ ღმერთმან, ამინ, კირიელისონ.

სულსა კრკესასა შეუნდვენ ღმერთმან, ამინ.

სულსა თუარისა შეუნდვენ ღმერთმან, ამინ.

სულსა შვდურსა შეუნდვენ ღმერთმან, ამინ.

სულსა გულსტანსა, ამინ, ამინ.

სულსა დიხარბლსა შეუნდვენ ღმერთმან, ამინ.

სულსა კულქანსა შეუნდვენ ღმერთმან, ამინ.

მკრადის შეუნდვენ ღმერთმან, ამინ.

სულსა გულარისასა შეუნდვენ ღმერთმან, ამინ.

სულსა ფარხნის შეუნდვენ ღმერთმან, ამინ.

ღმერთო, შეიწყალე ელნი ამინ, კირიელისონ.

სულსა ხარიტონსა შეუნდვენ ღმერთმან, ამინ.

საულსა (სულსა) თხრლსა (თხარელისა) შეუნდვენ ღმერთმან.

ღმერთო, შეიწყალე ისაკ, ამინ, კირიელისონ.

ღმერთო, შეიწყალე ისაკ მღრდელი, ამინ, კირიელისონ(I).

მისა მეულლას (მეულლესა) ევგენის შეუნდვენ ღმერთმან, ამინ, კს-ს.

ღმერთო, შეიწყალე თევდორაე (I), ამინ.

ღმერთო, შეიწყალე გულქან, ამინ.

ღმერთო, შეიწყალე ახიხ მელიქი, ამინ, კირიელისონ.

ღმერთო, შეიწყალე ფიხან, ამინ, კირიელისონ.

ყველა ეს მინაწერები (ფ. 191—192) შესრულებულია ერთი ხელით ნუსხა ხუცურით, დაახლოებით XVI ს-ნში და გვეთვნის სახარების დამსწერის ისაკ მღვდელს, რომელიც იხსენიება შემდგომ მინაწერში.

4) ესაე წმიდა ოთხთავი დვხსენ მე ისაკ მღრდელმან მცხორის ხლდმან ამინ, კირიელისონ. წმიდაო ღმერთო, შეიწყალე ისაკ მღრდელ, ამინ. მისა მღლსა ევგენის შეუნდვენ ღმერთმან, ამინ, კირიელისონ, (სრულად: ესე წმიდა ოთხთავი დავიხსენ მე ისაკ მღრდელმან, მაცხორის ხლადმან, ამინ, კირიელისონ-წმიდაო, ღმერთო, შეიწყალე ისაკ მღრდელი, ამინ. მისა მეულლესა ევგენის შეუნდვოს ღმერთმან, ამინ, კირიელისონ; ფ. 192 v, ნიშნად ყოველი სიტყვის შენდვა ღმერთმან).

5) ღმერთო, შეიწყალე ანახთუნ, ამინ (ფ. 192v, ნუსხურით, XVI ს-ნის ხელით).

თალაიშა ალის წიგნი

50 ფ.; 25,5×18,7; ქალაღი; ყდონი; ნუსხური; სათაურები და დასაწყისი სიტყვები სინგურით; 1719—1723 წ.; შემოსულია 1924 წ. აზიური მუზეუმიდან (ლენინგრადი).

დასაწყისი: ეს თალაიშასალის წიგნი, მეფის ვახტანგის ბძანებით თარგმნილი სპარსთაგან. ამ ბძანების ქნის წესი რამთონი რიგი რამ არის, რომ ის უნდა კაცმა იცოდეს, რომ ბძანების ქნა სწორად მოვიდეს.

ბოლო: ზოგჯერ იქნების, ბევრს რაზედმე ცოტას დელილით კაცმა ბძანება ქნას. ის რომ უკითხავთ, ის გასინჯე. თუ თვეში საქნელი საქმეა, თვე თქვი; თუ წელიწადში სათქმელია, წელიწადი თქვი; თუ დღეში საქნელია და დღე თქვი.

შინაწერი: ღმერთო, ადიღე მეფე ვახტანგი, მპყრობელი ყოვლისა საქართველოსა; გვედრები შენ, უფალო (ეპისტის ხელით, გვ. 1).

109

თალაიშასალის წიგნი

158 ფ.; 21×15,7; ქალაღი; უყდო; თავი აკლია; მხედრული (სათაურები სინგურით); XVIII ს-ნის პირველი ნახეყარი (ხელის მიხედვით). შემოსულია 1924 წ. სააზიო მუზეუმიდან (ლენინგრადი).

იწყება: აღმოსავლის პირველი სახლის ბძანებები და ის რიგები, რომელიც იმას აქუს, იმისის ცოდნისათვის აღმოსვლა და აღმოსვლის პატრონი და მთვარე ორთაგან ერთი დალილი არიან. საქმეების პირველ დასაწყისზედ, რომლისაც მოწმობა მეტია, ის დალილია...

ბოლო: ერთს ვარსკვლავზე რომ ოთხფერკის ეტლში იყოს და შევნიერი იყოს, დელილია. იმ ოთხფერკის სყიდვა კარგია. თუ არიას ოთხფერკის ეტლში იყოს და აღმოსავლეთისა იყოს, მეტადრე მეათე სახლში იყოს, იმ ოთხფერკის მსყიდველი იმ ოთხფერკთაგან სარგებელს ნახავს.

110

საქართველოს გეოგრაფია

96 გვ.; 22,3×18,7; ქალაღი (ლურჯი; ყდონი; თავ-ბოლო ნაკლული; მხედრული; XIX ს-ნის დასაწყისი (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1924 წ. აზიური მუზეუმიდან (ლენინგრადი).

1) საქართველოს ფლორისა და ფაუნის აღწერა, გვ. 1—29.

იწყება: ხოლო კანაფი ემუშაკოდ მცენარეობს მრავალი იმერეთსა შინა, აკეთებენ მისგან ტილოთა. თამბაქოც მოჰყავსთ მრავალთა ადგილთა შინა საქართველ-დასათა...

ბოლო: ეგრეთვე სომეხნიცა იგი საქართველომდანი, რომელნიცა მკვიდრობენ შორის თათართა, მათ ყაზახისა და შამშადლისა ადგილთა და სხვათა, აქვსთ მათ საკუთარნი თვისნი დაბანი და სოფელნი. არცა იგინი დაუტყვებენ სოფელთა თვისთა ზაფხულით, არამედ მარადის მკვიდრ არიან იგინი ერთსა ადგილსა.

2) საქართველოს მეფეების შესახებ, გვ. 31—45.

დასაწყისი: ქვეყანაჲ ესე ივერია, რომელ არს გიორგია, ესე იგი სრულიად საქართველო, არს უკუჲ ერთი სამპყრობელო, რომელი არა მხოლო თუ ძველთა შინა დროთა, ახალთაცა შინა საუკუნეთა იყო ეგრეთვე ერთი სამპყრობელო.

ბოლო: ხოლო შემდგომად სიკვდილისა მეფისა ირაკლისა მიიღო საყდარი მიხი სჯულიერძან მემკვიდრემან მისმან და პირმშომან ძემან გიორგი მეთაქვეტემან და ჰფლობდა იგი თავისუფლად ყოველსა სამფლობელოსა მამისა, პაპისა და წინაპართა თვისასა ყოველთა ღლეთა შინა ცხოვრებისა თვისისათა.

3) სამეფონი სამთავრონი და კერძონი ივერიისა ანუ გეორგისა, ესე იგი სრულიად საქართველოსანი, გვ. 59—96.

დასაწყისი: 1. სამეფო ქართლისა; 2. სამეფო კახეთისა ანუ ალვანისა; 3. სამეფო იმერეთისა. ესე სავნივე სამეფონი არიან ქრისტიანენი ბერძენთა სარწმუნოებისა და ზრახვენ ერთი ანა სამეფოთანი ენასა ქართულსა, რომელ არს ენა ივერიელთა ანუ გეორგიელთა.

წყდება: მინდორი ესე (ნაუტარისა) აღრიდგანვე მეფეთა მიერ აქვსთ მათ (ანწუხელთ) მიცემული და რომელიცა არს მამული სამეფოჲ და წელითი წლად მოუღებენ მათ საბალახესა განწყესებისამებრ ცხოვართავან სამწყსოსა მათისათა. ესენი ვაჰრობენ საქართველოსა შინა ნაბღებითა, ესე იგი ღართებითა წამოსასხამითა, რომელსაცა აკეთებენ იგინი.

111

მსოფლიო გეოგრაფია

171 გვ.; 22x16,5; ქალაღი (ლურჯი); ყდიანი; მხედრული (სათავრები და თავასოები ასომთავრულით და სინგურითა; 17x9 წ.; შემოსულია 1924 წ. ახიური მუხეუმიდან (ლენინგრადი).

დასაწყისი: თეს საჯელმწიფოთა საკოროლეოთა. გერმანასა აქვს ორასი მილი სიგრძე, ასი მილი სიგანე, ხოლო სიმგურგვლე ექვსას ოთხმოცი. ჰაერი არს მუნ კეთილ და მრთელ.

ბოლო: ოდენ ვინაცა მივალს ჩრდილოეთის ზღვით სამგრეთის ზღვისადმი ლემერსკის ყურესა ზედა დალორნის მისსა ზედა— 100 ზილი, მალოენსკით 470, წმიდის ანტონის მისით, რომელიცა არს მდინარესა ზედა პალატისასა 1010, ზომით პერსა შინა 2626, პარიჟით სიგრძე 360° 20', სიგანე სანჯრეთისა 35° 50'.

დასასრული ამერიკისა.

დასასრული სრულიად ოთხთა ნაწილთა ქუტყანისათა, ესე იგი ევროპისა, აზიასა, აფრიკისა და ამერიკისა. დიდება ღმერთსა.

ანდრძი: მებრძანა მე უმაღლესის მეათცამეტის მეფის გიორგის ძის ბაგრატის მიერ თესავე დიაკონსა სიმონს ლეოღრაჟიისა ამის გადმოწერა და გადმოვსწერი ესე თთუშსა აპრილსა კთ, ქორთონიკონს უახ, 1759.

მზხაბავი ლეოღრაჟიასა ამის მკითხულთა გვედრები, ნურავინ მწყევთ ცულის მწერლობისათეს და ნუცა ნაკლებობისათეს (ნუსხუროთ); აღიწერა ქალაქსა თელავს (ეს მხედრული).

მინაწევთა: 1) დავითის მიერ დავითიან ბაგრატიანისა მეფის გიორგის ძისაგან თარგმნილი რუსულით ქართულსა ზედა (თაფფურცელზე, დავითისავე ხელით).

2) მეფის ძის ბაგრატისა არის (გვ. 1).

112

მ მ ტ ა უ ი ჯ ი კ ა

249 გვ.; 21,5×16,8; ქალაქი; ყდიანი; ნუსხური (სათაურები და და თავასუბი ასომთავრულით); XVIII საუკუნის (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1924 წ. ჯოფილ ლახარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

1) სარჩევი (გვ. 01—03):

2) ზედ დადგენილებანი მეტაფისიკაჲსანი (გვ 1—113).

დასაწყისი: წინა სიტყუებოა გუნებისათეს და თესებისა მეტაფისიკაჲსა.

§ 1. დაღათუ გულის მსიტყულობენ რომელნიმე, ვითარმედ ყრმათამი სხოლათა შინა ჰაზნაურთა ჰსწავლათა მესწავლეთა არ სათანადო არს გარდამოცემად მეტაფისიკაჲ მით, რამეთუ თავსა შინა თესსა ურიცხუთა და ძნელთა წინადადებათა იპყრობს იგი.

§ 2. მეტაფისიკისა ნაწილი მეორე. კოზმოლოდია საზოგადო (გვ. 113—147).

დასაწყისი: § 139. საზოგადოდ კოზმოლოდიაჲ არს გნოსის საზოგადოდ სოფლისათეს. პირველად ვიდრემე ვოლფიოს ხატ-

სა შინა ჰსწავლისასა შეეყუანებულ ჰყო ჰსწავლაჲ სოფლისათჳს და
საზოგადონი ზედმიწევნითილგებანი...

დასასრული: დაღათუ ტაბლასა ზედა მრავალსა საქმელ-
სა ვეკრძალვით კაცად კაცადი, მაგრა ვაქებდელა ყოველსა მას
ტაბლასა, რომელსაცა არა შეიწყნარებს სტომაქი ჩვენი, არა მიუ-
ღებს იგი ღირსებასა საქმელთა მათ საწადლთა.

3) მეტაფისიკა ნაწილი მესამე პაევმატოლოლიისა, პსიხოლო-
ლიისა და ბუნებითისა ღმრთის მეტყუტლებისა გარეშემცუტლი.

დასაწყისი: § 175. საზოგადოდ ვიდრემე სულისა ძლით
არა რადმესა ვიგულისხმებთ სხუასა, გარნა არსებასა მარტივსა,
ესე იგი უსიეთოსა გულისხმის ყოფითა და ნებითა ნიქებულსა.

ბოლო: მაშასადამე, ვერ შესაძლებელ არს მათდა შერაც-
ხუად თავისუფლებაჲ, გარნა ვინაფთჳან უსიტყენი მოქმედებისა
მიმართ თჳთ თავთა თჳსთა განსაღღურენ; მაშასადამე სამართლად
ითქმის მათთჳს, ვითარმედ იქონენ ოცინი თვითნებებით.

4). მეტაფისიკისა ნაწილი მეოთხე ღმრთის მეტყუტლება ბუ-
ნებითი.

დასაწყისი: § 230. რაივისაცა ღმრთისათჳს და თჳსებათა
მისთა მეცნავ ვართ გულისხმის ყოფისა მიერ, იგი ვიდრემე ჭი-
ლოსოფოსთა შეკაბამითა წესითა განჰკარგავს.

ბოლო: ღმერთი არს უფალი ნივთთა ყოველთა მით, რამე-
თუ უკეთუ ყოველივე ეჭუშევერდომალი არს ღმრთისა, რომელსა-
ცა აქუტს ყოფაჲ (§. 287 დადებ. 6) და თჳთ არა ვისგანმე განიგე-
ბის. მაშასადამე ნებისა მიმართ მისისა ესთა შევერდომილ არიან
ნივთნი ყოველნი, კვალად არა ვისგან შეკრულ არს მიგებად პა-
მუხისა.

მინაწერი (ბოლოში ტექსტის ხელით):
იგავი: ნეტარ არს კაცა, რომელმან ჰპოვა სიბრძნეჲ
და მოკუდავმან, რომელმან იხილა გონიერებაჲ;
ესე უმჯობეს არს მოსაგებელად,
ვიდრე ოქროჲ და ვეცხლი საუნჯესა,
უპატროსნეს ძვირფა. სასა ანთრაქისა.

დასაწყისი: 1) კვირიაკესა ჟამსა ბ დლისასა დეკემბერსა კე
შობა ქრისტესი. დღესა სამწაბათსა, ჟამსა ზ დლისასა, იანვარსა
ვ ნათლის ღება იყო. (ამას მიყვება ცალკე თავები:)

2) უკეთუ გინდეს, თუ რაოდენი ნათესავნი არიან ქვეყანასა
ზედა ცნობად (ფ. 15v—16r).

3) სახელები შვიდთა ცათა (ფ. 16v—33r).

4) სიტყვა დაბადებისა ამისთვის და სამოთხისა შვენიერ-
ბისათვის (ფ. 23r—29v).

5) შესაქმისა ცისა და ქვეყანისა წიგნსა ეფფრატსა სწერია
(ფ. 30r—30v).

6) ცად მოხილვასა შიგან სწერია დაბადება ანგელოზთა (ფ.
31r—44v).

7) სწავლა წმინდისა მამისა ჩვენისა მაქსიმე აღმსარებლისა
(ფ. 45r—81v).

8) სწავლანი წმინდისა იოვანე ოქროპილისა (!) ფიცისათვის
(ფ. 81v—83v).

9) სხვა სწავლა წმინდისა იოვანე ოქროპილისა (!) მოწყალები-
სათვის (ფ. 84r—114v).

10) თქმული წმინდისა მამისა ჩვენისა გრიგოლი ნოსელიისა.
(ფ. 115 r—116r).

11) თქმული წმინდისა მამისა ჩვენისასა (!) იოვანე ვოქრო-
პილისა, გვაკურთხენ, მამავო (ფ. 117r—123v).

12) მცნება წმინდისა ბასილისა მღვდელთა მიმართ, თარგ-
მნილი არსენისა (ფ. 123v—126v).

13) სწავლა წმინდისა იოვანე ვოქროპილისა და სხვათა ფი-
ლოსოფოსთა მეორედ მოსვლისათვის (ფ. 126v—224v).

14) კითხვა-მიგება გრიგოლი ღვთისმეტყველისა ანგელოსი-
სა მიერ (ფ. 224v—229v).

15) ათანასე აღექსანდრიელისა თქმული (გვ. 230r—291v).

16) კითხვა-მიგება წმინდათა მამათა (გვ. 292r—306v).

17) სიტყვანი, გამოკრებულნი სახარებათანი წმინდათა მა-
მათა მიერ (ფ. 306r—379v).

18) ანტესთვის (!) თქმული სხვა განმარტება (ფ. 370v—398).

19) სიტყვის გება ბერისა ეფეთიმე გრძელისა სოსთენის
მიერ სომეხთა მოძღვრისა (ფ. 398v—429r).

20) სოლომონის კითხვა-მიგება (428v—434r).

21) უწყება პეტროზ მკაწვრელისათვის და ალაჯასათვის (!):
და ალაჯორთა მარხვისა (ფ. 434v—441v).

22) უწყება საბულის ძისა სუბსარქისათვის (ფ. 441v—450r).

23) თარგმანება სომეხთა წვალებათათვის და თუ რომლითა პირითა შეიჩვენებია სომეხნი (ფ. 450r—461v).

ანდრძი (ფ. 463): ღირს ყო უფალმან მდივანი ამა წიგნისა საღმრთოსა ძალისა ცნობად და ძალითა საღმრთოთა დაიკვებ, უფალო, ყოველნი წელნი ცხოვრებისა მისისანი ბრვეალ ეპიჲერ (!) უაუნისაჲდუ, ამინ, ჩ ყ მ ჯ წელსა, ივნისის იხ დღესა.

საყვარელნო ძმანო, წიგნისა ამის სახელის ცნობა თუმც გნებაეს, ამისთვის ერთი სახელის წოდება არა აქვს ამაჲს, ვინადგან მრავალნი კეთილნი წერილნი ერთად შეკრულ არს და თუმცა გნებაეს ცნობის, ვოდეს იხილავ, თვით კითხვასა შინა სცნობ, თუ რომელნი სახელნი ეწოდებიან. გარნა პირველი ერთი სახელი ესე არს მარგალიტი და უკეთუ ხარ მსურველი, რათა სენა ყოველნი კეთილნი საქმენი, სულგრძელ იქმენ ამა წიგნისა კითხვასა და ყუეღივე გაუწყოს თქვენ. ღმერთო, აცხოვნე ამის მდივანი სპირიტონ იესესძე მჩაიკვაძე.

მინაწერი: (ფ. 464r): ჩ ყ ნ ა ს ა წ ე ლ ა ი ვ ლ ის ის ი ე ს ა დ ლ ე ს ა ო რ შ ა ბ ა თ ს ა ი ქ ნ ა მ ხ ის ა და ბ ნ ე ლ ე ბ ა . ი ყ უ შ უ ა დ ლ ი დ გ ა ნ და მ ი ა წ რ ა მ ე ე კ ე ს ე სა ა თ ის შ ე ს რ უ ლ ე ბ ა ხ ე დ და ი ქ მ ნ ა ს რ უ ლ ი და ლ ა მ ე ბ ა ო თ მ ი ნ უ ტ ს . ა მ ბ ა ვ ი ა ს ე მ ო ხ ნ დ ა დ ი დ ის ბ ე ლ მ წ ი ფ ის ი მ პ ე რ ა ტ ო რ ის ნ ი კ ო ლ ო ხ ის ხ ე ლ შ ი დ .

114

მოთხრობათა ქაჯუული

257 გვ.; 20,7×16,6; ქალღი; ყდიანი; მხედრული; 1734 წ.; გადამწერი ანდრია ტერ-გრიგოროვი; შემოსულია ყოფ. ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

1) ცხოვრება ალექსი კაცი-მღვთისა (გვ. 1—34);

დასაწყისი: კაცი იყო ვინმე სტანბოლსა შინა მემკვიდრე დიად მდიდარ, რომელი ეწოდებოდა სახელათ ეფრემ.

ბოლო: მასუკან დედ-მამაც რვა წელიწადი იცოცხლეს და ისინიც მიცვალნენ, შვილთან დაიზარხნენ, ამინ.

2) ქება ღვთის შუზობლისა (გვ. 29—35).

დასაწყისი: ვფიქროფ, ზრახეაში, გულის აღთქმაში

სიტყვას ვეძიებ შიგ საუნჯეში...

ბოლო: ზი შენის მეტი, დედაო მღვთისაო,

სულგრძელო დედაე, თითონ სულგძელო.

მეც დამიბარე, გიორგი ბერო,

რომ გაგანათლო, საწყალო ბნელო,

და გაგაახლო, ქურქელო ძველო...

3) სპილენძის ქალაქის მოთხრობა, რომელი არს მაგალითი ქვეყანას (გვ. 35—96).

დასაწყისი: იყო ბაღდადის ქალაქში ერთი ხემწიფე, რომელს ერქვა აბუმელიქი. ერთ დღეს შეჰყარა მედანში...

ბოლო: ამ რიგათ გამოიცვალნენ ამ ტყვილისა და უპირს

ქვეყანისაგან და მიწიენეს სალჯნო ცხოვრებაში ქრისტეს იესოს უფლისა მიერ, რომელიც არს კურთხეულ (უკუნ)ისამდე, ამინ.

4) სწავლა და მეცნიერება, თქმული ხიკარ ბრძენისაგან, რომელითა გასწავლდებიან ძენი კაცისანი და გულად იღებენ მეცნიერებასა (გვ. 97—122).

დასაწყისი: მე, ხიკარ ვეზირი, ვიყავ ქურუმ ხემწიფემა (!) აისორესტანისა და მყავდა სამოცი ცოლი და გავაკეთებინე სამოცი სახლი და მე, ხიკარ, ვიყავ სამოცის წლისა და არა მყვანდა შვილი.

ბოლო: მივეცი ჩემი სახელი იმას და სახურნი ჩემნი, საქონელი და სარჩო და შეძლება ჩემი და გავხადე ვეზირი ზენაქრიე ხემწიფესთან და იმან დაიფუცა სწრაფად ჩემი სწავლება და დაიწყო ბოროტის-მოქმედება ჩემთანა, ამინ.

5) ხარება იოკიმესა და ანასი, ოდეს ანგელოზმა ახარა შობა წმინდისა ლეთის მშობელისა მარიამ(ი)სა (გვ. 123—139).

დასაწყისი: იოკიმემ და ანსა დაბერებულ იყვნენ და შვილი არა ჰყვანდათ. ერთს დღესა ტყვის დღეობა მოვიდა. აიყვანა იოკიმემ სამღრო ცხვარი და წავიდა.

ბოლო: თაყვანი სცა მარიამსა და უთხრა: მალე წადი შენს დეიდას ქალთან ელისაბედთან. იქნა ხმა შენის შვილის საკურეველობის და ნურავის ეტყვი ამ საქმესა, სანამ თითონ არ განცხადდეს. წავიდა ანგელოზი.

6) ხარება და დაბადება იოჰანე ნათლისმცემლისა (გვ. 139—229).

დასაწყისი: მშობელნი დაბერებულ იყვნენ. ელისაბედ დეიდა შვილი იყო წმინდის ცეთის მშობლისა; მამა ხუტების უფროსი იყო ზაქარია. წელიწადში ერთხელ შევიდოდა საკურთხეველში...

ბოლო: საფლავი იგი დაეთარა ლოდითა, ხოლო გული მარიამისა დაეთარა ნიხლითა მწუხარებითა, რომლისა წმინდითა მეოხებითა ღირს გეყოს ჩვენ ყოველნი ხილვისა თვისისა მხოლოდ შობილმან ძემან, რომელი ცხოველი არს და სუფევს მამისა თანა სულისა წმინდისა თანა, ამინ.

7) მოხბობა ქალისა და ვაჟისა (გვ. 230—251).

დასაწყისი: კაცი იყო ვინმე დიახ ზდიდარე, ჰქონდა მოხელობა დიდისა ქალაქისა, უანგარიშო ხაზინა, ოქრო და ვერცხლი, თვალი და მარგალიტის პატრონი იყვნენ.

ბოლო: როგორც დედას პატრის მისცემდა, ისე იმ დედაბერმა პატრე მისცა და როცა ხემწიფე გარდაიცვალა, იმის სახელმწიფო იმას დაჩია. ესე ქალ-ვაჟიანი დასრულდა.

ანდერძი: დამიწერია მე ანდრია ტერგრიგოროვს 18 $\frac{7}{1}$ 34-სა წელსა მარიამისა დღეს (ცქისტის ხელით, გვ.229).

ვახტანგის სამართალი

72 ფ.; 22,2×17; ქალაღი (ღურჯი); უუდო: მხედრული; შემოსუ-
ღია 1925 წ. ყოფილ ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

დასაწყისი: შესავალი პირველი ბატონიშვილის ვახტანგისა.
მყოფსა უმყოფისა არსისა და უარსისა დამაარსისა მქები
არა თუ ღირსად და შეძლებისა ჩემისაებრ მქებელი და მგონე-
ბელი უღებად მქონე...

ბოლო: წესად ასე იყო. ან თუ ბატონი ვისმე გლებს უბო-
ძებდა, ან წაართმევდა, ან ასაყრელი იყო და აჰყრიდნენ, ეშიკალასი
და იასაულნი იმავე გლებს ხარსა და მარჩილს გამოართმევდნენ,
სამღიენოსა და საიასაულოსაც გლებს გამოართმევდნენ. ეს ღიად
ღიდი უსამართლო იყო. ახლა ჩვენ ასრე გვიარიგება (ვაგვირიგე-
ბია). ვისაც გლები მიეცეს, იმან მისცეს.

ღვთისმყოფლის ძება კიჩილუ აღეჰსანდრიელისა

100 ფ.; 20×12,3; ქალაღი; ყდიანი; ნუსხური (აღ-ასოები სინგუ-
რით); XIX ს-ნის მორე ნახევარი (ხელის მიხედვით); შემოსულია ყო-
ფილ ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

დასაწყისი: თქმული წმიდისა მამისა ჩვენისა კვრიღე
აღექსანდრიელ მთავარეპისკოპოსისა საღიღებლად ყოვლად წმი-
დისა ღვთისმშობლისა.

იხარებდ უკვე შენსა, იხარებდ, მარიამ ღვთისმშობელო,
ქალწულო, ყოვლად საგალობელო ბარძიმო, წმიდაო სიწმიდისაო
ყოვლად უბიწოო.

ბოლო: რომელი გესავს შენ ყოვლითა სულითა და გონებითა
და შენ ოდენ მხოლო მოუგიე სასოებად ცხოვრებისა და მიზეზად
სიხარულისა მხმობელთა; აღიღუია სამგზის და კვალადზედა, ამინ.

შენიშვნა: იმავე ყდაში თავში აკინძულია „მსახურება და აკათის-
ტო“ (დაუჯდომელი), დაბეჭდილი 1880 წ. თბილისს ე. ხელაძის სტამბაში.

ჴმაღ ცოდვილისა

66 გვ.; 20×12,3; ქალაღი; ყდიანი; მხედრული; შემოსული 1925 წ.
ყოფილი ლაზარევის ინსტიტუტიდან.

დასაწყისი: ჴმაღ ცოდვილისა ღმრთისადმი მღალადებელი-
სა. სახელითა მამისათა და ძისათა და სულისა წმიდისათა, ამინ.
მოვედინ, სულო, მოვზღუდოთ გონება.. მოვიგოთ ღმრთი-
სა გულსა შიშის ქონება...

ბოლო: ბუნებით თვალთა, ადრითჴც გარდამჴდელთა,

ესრეთუ კჳალად ქჳსყანას ზედა მჰსლჳლთა,
ნუ უკჳს აწცა ჩემზედა ძვრის მცჳსლთა,
გთხოვ, ნუ უარჳყოფთ ქმნად საქმეთ საქებელთა
და მომიტევეთ, ვის რა გცოდეთ ყოველთა.

118

სამთვარო და ხაბლო

40 გვ; 21,2×16,8; ქალღდი (ლუჯი); ყდიანი; მხედრული (სათა-
ურები და თავასი ები სინგური); 1804 წ.; შემოსულია 1925 წ. ყოფ.
ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

დასაწყისი: დაწყება წელთა აღსარიცხჳსლი, ანუ მოქცევა
წელიწადთა, ვითარ მდგომარეობს ბურჯნი თვეთა ათორმეტთანი
ანუ შვიდნი ცთომილნი და ვითარ მოასწავებენ ცულილებასა წე-
ლთასა. წელთა 1797, 1825, 1853, 1881 მარტის 21 რიცხვში,
ოდეს მზე შევალს ბურჯსა ვერძისასა და წლისა, მმართველი იქმ-
ნების მუშთარიმ ნიშნისა ქვეშე ლომისასა, რომელ არს სავანე
მზისა და იქმნების დაწყება წლისა.

ბოლო: კვალად აწროდიტი გამოჩნდების და მოასწავებს
სიკვდილსა ერთისა დიდისა დედოფლისასა. მთოვარე გამოჩნდე-
ბის ბურჯსა თევზისასა და მოასწავებს მრავალთა ჩინებულთა კაც-
თა სიკვდილსა და აოხრებასა მტერთაგან მრავალსა ხალხისასა
18⁹/₃04.

ანდრძი: 1) მე კნიაზ ბართოვმა ზაალ მაიორმა აღვსწერე წიგნი ესე, რო-
მელიცა ვახლდი მოსკოვსა შიგან მათს უგანათლებულესობას მეფისძეს ბაგრატს
აგვისტოს 3, წელსა 1304 (ტექსტის ხელით. გვ. 40).

2). ითარგმნა წიგნი ესე ვეფერტი სომჳურისაგან ქართულად მის უგანა-
თლებულესობის მეფის გიორგის 13 ძის ბაგრაჩისაგან სამეფოსა ქალაქსა მოს-
კოვს წელსა 1804, აგვისტოს 3, ქორონიკონს უებ სახელმწიფოსა სსახლესა ში-
გან, რომელსა სახელს სდებდოენ ლაქერთოვცკად.

119

სიმეტნი ღრამბატიკისა.

85 გვ.; 21,2×16,8; ქალღდი; ყდიანი; მხედრული (სათაურები და
თავასობები ასომთავრულით და სინგური); 1852 წ.; შემოსულია 1925 წ.
ყოფ. ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

დასაწყისი: კითხვა-გებანი ღრამბატიკისათჳს და ნაწილ-
თა მისთა, რომელთა ზეპირ უქმსყე გამოხატვა გონებათა შინა
ჰსწავლის შინათა ქვემო ამისსა.

ღრამბატიკისა ნაწილთათჳს, თავი პირველი.

კითხვა. რად არს ღრამმატიკა?

ბოლო: საკუთართა და საძიებელთა პირად პირადთა სიტყუათა აღმოცნობად, რომელთათჳს საესებით გარდაიდუჳს თან-წოქმედებითა ხერუეიმთა უწმიდესისა მარიამისათა. ესე უქუჳ ეკ-მაოდენ კითხუათ-მიგებასა ღრამმატიკისასა.

დამოდღერება სწავლელისა (გვ. 84—85).

დასაწყისი: ბოლო მსწავლელმან შემდგომად სწავლისა მოწაფეთასა ესე ვითართა იწყოს მცირედ-მცირედ მიცემაჲ აღჰ-ჰსნათა შეწყობილ წერილთა აღწერილთასა ადვილ გასაგონად.

ბოლო: და ესთავე უმაღლესაცა სიბრძნესა შელაფიდნენ ღირ-სებით შეწვენითა მიმადლებულისა მარიამ ღმრთის მშობელისათა, მადლითა ყოვლად წმიდისა სულისათა, რომლისა დიდება უქუ-ნიითი უქუნისამდე, ამინ.

ანდერძი: 1) აღიწერა წიგნი ესო სიუეტნე ღრამმატიკისა დიდსა სატახტოს. ქალაქსა ს. პეტერბურგსა შინა ხელ-თა უღირსის გჯრულისა სვიმონ ტაბიციან-თა. გთხოვთ სულ ყოველთადმი შენდობასა, ვითარცა ბრძანებსცა სანატრელი სამ-ღრთო წერილთაგანი მუხლი. მიუტეუბდეთ კაცთა შეცოდებასა, თქვენცა მომ-ტევებელ გეჰნების ბეუფე იგი ღმერთი; წელსა 1852, იანვრის 7 დღესა (გვ. 85).

2) ღრამმატიკა არს სიბრძნის საფუძვლად ჯმობილ, ჯელოვნად მიმდენ, მცირ-მცირედ საზღუარს შინა, მართლ-წერ-უბნობად, გონიერ მკვრცხლ სწორ მკობად, ღრმა წერილთ აღმჰსნელ, შესაბამე მწმანელ ჰაზრთა.

წესებულ კანონთ, ჯელმძღუან რიტორებრ ხატუად.

წელსა 1852, იანვრის 13-სა, ს. ტაბიძე (თაფფურცლის წინა

გვერდზე).

შინაწერი: (გვ. 8)

ჩოლოყაშვილსა გარსევენსა, უთქუამს რამე—რავებია;

კიტრი ზილად რაღას ვარკა, ეაშლი შოვა რავებია;

ესევე სჯობს, რაც მასნია. პისგაჲ მონაზუნებია,

გული კუდგება ნარგინათათჳს, თვალნი გაუშტერქებია:

ქართულისაგან თარგმნილი რუსულად:

Чолокаев Гарсенаи, сказаа многое о хитрости;

Огурец, как плод, не годится, когда прасвет яблоко;

Из всех трудов ценно, что мне слышно, памятно от него;

Увлеченное хардисом сердце и взор, уж плененный, тронутым.

სათაურ: ცხოვრებად წმიდისა იოანე მიწყალესა, ალექსანდრიის პატრიარხისა, როსსიის ენით ქართულსა ზედა თარგმნილი თავადისა გიორგი ავალოვისა მიერ ჩყმა წელსა, მოსკოვს.

დასაწყისი: მისლუული (!) ალექსანდრიას თაყუანის ცემად ნაწილთა წმიდათა მოწამეთა კიროს და იოანესა (მოუთხრობს ლეონტი ეპისკოპოსი ქალაქისა ნეაპოლისა, რომელიცა არს კიპრსა შინა, შემადგენელი ცხოვრებისა ამისა აღწერისა) და მსაღილობელი მრავალთა კეთილ მსახურთა კაცთა თანა ვზრახვიდი მე მათ თანა...

ბოლო: რათა ჩჳსნცა ყოველნი ღირს ვიქმნეთ კეთილთა ამათ მადლითა და მოწყალეებითა უფლისა ჩჳსნისა იესო ქრისტესითა, რომლისაცა მამისა და წმიდისა სულისთანა არს დიდება, პატივი და ძალი აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამინ.

121

ზ ვ ი რ ზ ვ ი ნ ი

481 გგ.; 20,5×12,3; ქალაღი (ღურჯი); ყდიანი; მხედრული (თავასოები ასომთავრულით; სათაურები და თავასოები სინგურით); 1815 წ.; შემოსულთა 1925 წ. ყოფ. ლახარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

დასაწყისი: ღვთივ შვენიერნი თხრობანი სულისა ფრიადსარგებელ არს, რომელსა ეწოდების გვირგვინი. თავი : ა : მღვდელმოქმედებისათვს და საიდუმლოსა გამოცხადებისა. — თხრობა ა : გამოცხადებისათვს წმიდისა საიდუმლოსა და სიყვარულისათვს. ღმერთი, რომელი სიყვარული არს ნადვილვე, რომელი გიგალობს სიყვარულსა ზედა, ღმერთი მის თანა ჰვიეს.

ბოლო: და ესე ბრწყინვალეხს სულსა აღმსარებელთა თვსთასა, რომელსა ჰქონათ თვის შორის თავნი ხუთნი მსგავსად ხუთთა საგრძნობელთა ჩვენთა, რომელნი იპოებიან თავსა შორის ჩვენსა. ხოლო სრულთა თხრობათა რიცხვი არს ასი მეგრ იგავისა, რომელსა ედგა ასი ცხოვარი და მოსურნეთა ნაყოფიერ ჰყოფს რკდაათეულად სამოცეულად და ასეულად, ამინ.

ესე არიან ზანდუქნი წერილის ამის ღვთივ სულიერთა თხრობათანი.

თავი ა. ა) საღმრთოსა წირვისათვს.

ბ) გამოცხადებისათვის წმიდისა საიდუმლოსა.

გ) გამოცხადებისათვის საიდუმლოთა.

დ) გამოცხადებისათვის ძალი საიდუმლოსა.

ე) რათა არა განვიკითხვიდეთ მღჳდელთა.

- ვ) რათა არა შევიწყნარებდეთ განკითხვასა მღვდლისასა.
- ზ) თუ ვითარ კრძალულება უხმს მწირველსა.
- ც) თუ ვითარ ეკრძალებიან ანგელოსნი მწირველთა.
- თ) ტყვეთა ქსნისათვის წირვისა მიერ.
- ი) უღირსისა მღვდელობისათვის.
- ია) თუ ვითარი კელმწიფება აქვს ეპისკოპოზთა.
- იბ) თუ ვითარი ძალი აქვთ წმინდათა კაცთა (და სხ.).

თავი ბ. სასწაულათვს.

ეპისკოპოსისა მიერ სასწაული.

ბერნან რა ეშმაკი შეკრა ლოცვითა (და სხ.).

თავი გ. მოწყალებისათვის.

ა) თუ ვითარ გლახაკთა მიმცემი ქრისტესა მისცემს.

ბ) თუ ვითარ მოწყალების ძალით მკედარი აღსდგა (და სხ.).

თავი დ. სინანულისათვის.

ა) მღვდლისათვის დაცემულისა.

ბ) დიაკონისათვის შეცოდებულისა (და სხ.).

თავი ე. მიცვალებულისათვის.

ა) ეპისკოპოსისათვის განშორებულისათვის. (ბ) თუ ვითარ პატივს სცემს ღმერთი წმიდათა მისთა (და სხ.).

ბ) ღირსთა და პატიოსანთა დედათა.

გ) ქალწულისათვის განშორებულისა.

დ) სხვათა სულისა ზრუნვისათვის.

ე) მოხუცებულისათვის დედისა.

ვ) მიცვალებულისათვის დედისა.

ზ) სანატრელი და ღმობიერი.

ც) დედაძითურთ განშორებულისა.

თ) წმიდათა სამთა დედათა.

ანდერძი (გვ. 478): სრულ იქნა ძალითა ღვთისაჲთა სულისა გარგვინი (1) საღიდებლად ძისა ღვთისაჲ ცხოვლისა, ამინ. წელსა 1815 აპრილის 3 კელითა მეფისძის ბაგრატისაჲთა ს. ჰეტობერხს.

მანაწერა: ესე წმიდაჲ სულისა გარგვინი აღწერილი არს გაბრიელის მიერ მღვდელ-მონაზონისა, რომელიცა იყო მოწესე წმიდისა იოჲანე ნათლისმცემელის მრავალმთის მონასტრისა, რომელმანცა გაჰოკრიბნა ჩრავალთაგან საღმთოთა მამათა წერილებთაგან წმიდანი ესე სწავლანი და შეაწყო ერთად სარგებლად ცოდვილთა სინანულისათვის. ბოლო ესე ნეტარი გაბრიელ იყო მცხოვრები ტფი-

ღლისით მოქალაქეთაგანი და ხელაუნებითა მკერვალი, რომელმანცა დაუტევა ღვთისა სიყვარულისათვის სახლი, დედა და ძიანი და მეგობარნი თვისნი და ყოველი მონაგები და წარვიდა მონასტერსა ხეშობხსენებულსა და აღიკვეცა და იქმნა მონაზონ და ისწავლნა სამღთო წერილნი შეწვენათა და ნიჭითა სულისა წმინდისათა და იყო ფრიად ღვაწლსა და მარხვასა შინა, რომლისაცა სათნოებანი არცლათუ რიცხვთა შესაძლებელ არს აღწერად. ხოლო კეთილისა მოძულემან ეშმაკმან იხილა რა სათნოება ამა წმიდისა ჩამისა მალაღნი, ვერა დაძთმენი ისწავაფდა ფრიად ვნებასა და დაბოკოლებასა მისსა ესე ვითართა კეთილთაგან, გარნა უქმ იქმნა სიყვარვე მისი. და ამისა ძლითა აღძრა გული მთავარდიაკონისა იოვანე ჩუბინისძისა (კარის საყდრის ზღედლას დავითისძე; ამა დავით მღვდელს ეწოდა ზედ შესრული სახელი სიმედიდის გამო და სათნოებისა ბაკაკა), რომელიცა მას უამსა შთაარულიყო ტფილისით მონასტერსა მას შინა, რათა ჩანატაროს მოღვაწეებითა დღენი წინდათა დიდთა მარხვათანი. გარნა აღძრა იგი დიაკონი ყოვლად ბოროტმან ეშმაკმან და მარადის აგონებდის ცოლსა და შეილთა და მიქცევად სახიდ, რომელმანცა ვერლარა უძლო მონასტერსა მას შინა ყოფა და აიძულა წმიდასა ამას ღვთისასა გაბრიელს რეცა მოგზაურობად მისთანა ტფილისამდის და ამისთვის დასდეს სული თვისი მეგობრისათვის მსგავსად მორჩილმან წმიდისა სახარებისაძან, ხოლო წარმოსრულთა მუნით მივიდნენ მრავალ-წყაროსა ხევსა შინა და მუნ დახედენ ლკეთა მხედრობანი, ხოლო ესე წმიდა მამა გაბრიელ მათ მიერ მოიკლა და შეირაცხა იგი რიცხვსა წმიდა მღვდელ მოწამეთასა და მავანი სხკანიცა სამღრთო წერილნი აღწერნა სულისა სარგებელნი და დაგვიტევა ჩვენ. ვინცა ამა წიგნისა აღწერასა მიემთხვიენეთ, ამა წმიდისა გაბრიელის ცხოვრებაც აღწერეთ, რომელიცა აღკვეთა მე.—წმიდაო მამაო გაბრიელო, მეოზ მეყავ კირისტესთანა და მფარველ მყოფსა მწირობასა შინა ჩემსა რუსიას აღმწერსა ამა გარგანისასა საქარაველოს მეფის გიორგისძის ბაგრატს მეუღლით, ძით და ასულეებითურთ. ვი მკითხველნო, ცოდვილის სულისა ჩვენისა შენდობა უბრძანეთ შეფის ძეს ბაგრატს საკთხეტერბურას. 18⁴/₄ 15.

რუსულ-ქართული ლექსიკონი

. 692 გვ.; 24x13; ქალაღი (ღურჯ-ნარევი); მხედრული; XVIII ს-ნის ბოლო (ღელის მიხედვით); შემოსული 1925 წ. ყოფ. ლახარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

დასაწყისი:	სოლნცე	მზე, შამას.
	ლუნა	მთოვარე, ყამარ.
	ვებერა	აფროდიტი, ასპიროზ, ზორაკ-არია, მარინ.
	მარს	

ბოლო:

დოღენი იესმი	თანაგუაც
პრებივაიეთ	გიეს

სოვერშენა
იზლონიაიეტ
ბუკუ

სრულმან
განდევნის
ტანჯვა

სრულ არს.

მინაწერი: 1) ივანე ბატონიშვილის ნათარგმნი ლექსიკონი და მის მიერვე
ბოძებული ძმისა თვისისა ბეფისძის თეიმურაზისა (გვ. 1, სხვა ხელით).

2) მეფის ძის იოანესაგან ნათარგმნი რუსულ-სლავენურის ენასაგან თუთ
მის მიერვე აღწერილნი ქართულის ასოებითა, რუსულიცა წაიკითხების; სანკტ-
პეტერბურგსა მინა, წელსა ჩუით. 1819 (თავგურცლის მეორე გვერდზე სხვა
ხელით).

123

ისტორია ალექსანდრე მაკედონელისა

225 გვ.; 22×17; ქალაღი (ღურჯი); ბოლონაკლული; მხედრული
(სათაურები სინგურით); XVIII ს-ნის ბოლო (ხელის მიხედვით); შემოსუ-
ლია 1925 წ. ყოფ. ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

დასაწყისი: ისტორია ალექსანდრეს მეფისა მაკედონიისა
და ყოვლისა აღმოსავლეთისა, ჩრდილოეთისა და ყოვლისა სამხ-
რეთისა და თვითმპყრობელისა მეფეთ მეფისა. იტყვიან ძედ ყო-
ფად მის მაკედონიისა მეფისა ფილიპესად, არამედ არა არს ესრედ
და ცრუ არს ესე ყოველივე. არს იგი ძე მეგვიპტისა მეფისა ნეფ-
თანაფის (!) ფილიპეს ცოლისა დედოფლისა ოლიმპიადისა მის შემ-
თხვევითა შით ესეთითა, ვითარმედ იყო მეფე ეგვიპტისა ნეთანაფ,
მისნობისა და ვარსკვლავთ მრიცხველობისა ხელოვნებითა განს-
წავლული.

ბოლო: და სტიროდენ დედა მისი ალიპიადე დედოფალი,
როქსანი დედოფალი და ყოველნი დიდებულნი და მხედრობანი
ქვეყნისანი და ცოლნი და შვილნი მათნი. ხოლო როქსანა სამოსე-
ლი თვისი გარდაიხია და თმანი თავისა თვისისანი დაიგლიჯა და
ტირილითა და მწუხარებითა ალექსანდრეს, ვითარცა ცოცხალსა,
ეტყოდა...

124

ანდრია სალოხის ცხოვრება

158 გვ.; 20×16; ქალაღი; ყდიანი (დაშლილი); მხედრული; გადა-
წერილია XVIII—XIX ს-ნეთა მიჯნაზე; შემოსულია ყოფ. ლაზარევის
ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

დასაწყისი: ძმანო ჩემნო საყვარელნო და მონანო ღმთი-
სანო, ისმინეთ ვედრებისა ჩემისა და გაუწყოთ, რამეთუ არს საქმე
ესე ტკბილი, ვითარცა თაფლი, და საყნოსელად სუნნელი და

ამო. განზადენით გულნი თქვენნი სმენად, რათა მე უფროსლა განვჰძლიერდე...

ბოლო: ხოლო მე ნიკიფორე ხუცესმან დიდსა ეკლესიასა მე თვალითა ვიხილე და რომელი მომიხრა ნეტარმან ეპიტანე-უტყველითა პირითა, [ალექსანდრე] სადიდებლად ღმრთისა ჩვენისა იესო ქრისტესა, რომელსა ჰმეგნის პატივი და თაყვანისცემა თანა მამით და სულით წმიდითურთ აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამინ.

ამას წიგნსა ეწოდების ბერძულად აპოკროფა, რომელ არს მოძღვართა, ხოლო კითხვად და არა ყოვლისა ერთისა სააჯმნო ყოფად უცებთა და უმეცართა, არამედ მეცნიერთა, ვითარცა ჰსჯულის კანონი. უწყის უფალმან, თუ მიხვდეს კაცი ბრძენი გულისხმიერი, დედა არს ყოვლისა მეცნიერებისა, ამინ.

ანდრძი (გვ. 158): საიღამაც ეს წიგნი გარდმოვწერე, ის დედანი იყო უტოდინარის კაცის ნაწერი, ვითარცა ასო ნაკლებები, ვგრეთვე ტყუილების ლეკვებით სავსე და ძნელი აღმოსაცნობი. რაც შემეძლო, ვასწორებდი ჩემის ჰაზრითა, გარნა ვეწყვი, რომელ აქუს ბევრი ნაკლებულება და აღმომკითხველთა გთხოვთნუ მწყევთ, არამედ მილოცედიით ამა წიგნისა აღმწერელსა მღუდელსა პეტრე ტაბლიანიძეს.

მინაწერი: 1) ძველი ასლი ამ წიგნის ეტრატზე XIV საუკ დაცულია შიომღვიმის მონასტერს. თ. ჟორდანი (158 გვერდის შემდეგ).

2) ეს წიგნი ეკუთვნის მათ ბრწყინვალეობას კნენა ეფემია ჯორჯაძისას.

125

ოქროს ანაქსი სამოელ რაბინ იუდიანისა

129 გვ.; 20,5X16,5; ყდიანი; მხედრული (თავსოები ასომთავრულით, თავსოები და სათაურები სინგურით); 1817 წ; დიმიტრი ბაგრატიონის მიერ თარგმნილი რუსულიდან 1786 წელს; შემოსულია 1925 წ. ყოფ. ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

სათაური: ოქროს ანაქსი სამოელ რაბინ იუდიანისა, მეორედ გაბრუნებული საკთებეტერბურლსა შინა. შნორინის ნების სტანბასა შინა დაიბეჭდა 1782 წელსა.

(რუსული გამოცემის მიძღვნა ქართულ თარგმანში): უწმინდესის სინოდისა მართებელისა წევრსა დიდსა უფალსა მაღალ ყოვლად უსამღვდელოს გაბრიელს არხიეპისკოპოსს დიდისა ნეოლოროდისა, სანკთებეტერბურლისასა და წმიდისა სამებისა ალექსანდრე ნეცსკის მონასტრის არხიმანდრიტსა მას ყოვლად სამღუდელოებას უმოწყალებს (!) მწყემს მთავარსა.

მაღალ ყოვლად სამღუდელო მეუფეო, უმოწყალებსო მწყემს-მთავარო, მივიღე უსახმარესი ეამი გამოცხადებად თქვენის მა-

ღალ ყოვლად სამღვდელთაობის უქვენესად შევრდომისა გავბედავ განვაშვენო სახელითა თქუნითა თარგმნილი ჩემ მიერი სამოელ რაბბინის სათნო უყოფელად ქრისტესთვის გაჰსჯა... მღუდელ-მონაზონი ვარლამ (გვ. 2—5).

მთარგმნელის დიმიტრი ბაგრატიანის მიერ დაწერილი შესავალი (გვ. 6—7):

მკითხუშლათაჲს: ჩემგან ამ წიგნის თარგმანი შეუძლებელი იყო საღმრთო წერილის ენის გამოუცდელიობით, მაგრამე მამის დის ჩემის მეფის ქაიხოსროს ასულს ანნას ეთხოვა, ბრძანებას ვერ ურჩ ვექმენ, ვინაჲდგან დიდი სურვილი ჰქონდა რუსულისაგან ქართულად გადმოღებისა და ამისთვის აღბაძველმან სხვათა ქრისტიაწეთა მთარგმნელთამან არლარა ვრიდე სიტყვისა გაუწყობრობის ყვედრებას, რათა იდიდოს ადრითაგანვე მორწმუნეთა ჩემთა ერთ ქვეყნიელთაგან ყოვლად დიდებული სახელი ღმერთ მამა კაცისა უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესი აწდა უკუნისამდე.

აზრი წერილისა სრულიად გარდმომილია და თუ ვინმე ინებებთ უმშვენიერესად გაწყობასა მშრომელის სახელი(ს) აღუხოცუშლად, მმადლობელ ვექნები. თავადი დიმიტრი ბაგრატიანი, 1786 წელსა, მოსკოვს.

რუსული გამოცემის შესავლის თარგმანი (გვ. 7—9):

დასაწყისი: აღნიშვნა. წიგნი ესე ამტკიცებს თჳს შორის სათნო უყოფელსა ქრისტესათჳს განჰსჯას წინასწარმეტყუშლათა თქმულთაებრ.

ბოლო: ხოლო რუსულსა ენასა ზედა გამოიღების აწ მეორეს ბეკდითა თჳნიერ სჯულის წინააღმდეგის სახით გარდაბეკდილთა მით მოსკოვსა შინა ქტშ წოდებულითა შეკრება სასარგებლოთა ყვაილთა.

ტექსტის დასაწყისი: სამოელ რაბბინ მორაკანელისა უპირველესის სინალოლისაგან სჯულის შესაკრებელის მოძღურის ისაკ რაბბინისა მიმართ, რომელ არს მორაკანის ქალაქსა შინა.

ღმერთმან დაგიცუას შენ, საყუარელო ძმაო, განაგრძოჰსცა საუკუნო შენი ვიდრე დასასრულადმდე ტყვეობისა ჩვენისად (გვ. 10).

ბოლო: ნანდვილ თვით მაჰმად, რომელმან სახელ ჰსდღუა თავსა თჳსსა წინასწარმეტყველად და იწოდა მოციქულად ღვთისად, მრავალი წინააღმდეგი ასწავა ღვთისა დაწერილისა მისისა, ვითარცა კაცმან ყოველითურთ გარდაქეულმან და უმეცარმან.

იოანე სინელის კლეაქსო

გვ. 91; 26,5×22,6; ყდიანი; მხედრული (თავ-ასოები ასომთავრულით, 1906 წ.; გადაწერილი ალექსი ბაქრაძის მიერ 1826 წლის ხელნაწერიდან; შემოსულია 1925 წ. ყ.ყ. ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

დასაწყისი: აკროსტიხები ოცდაათ აღსაველთათეს იოანესაგან სინელისა სამათნი გვარნი კიბისა აღსაველთაებრ თქმულნი.

ვინცა აღსრულ ხარ სისრულედ მიწვენილ ხარ;

ესენი თითო თავისაგან ათ მუხლად;

მე იოანე დავლექსენ პირის პირად.

ბოლო: შეეწყალა შემქმედსა თავის ხელით კაცად ქმნილი
...ჯოჯოხეთში ჩადგებული;

გაბრიელს ებრძანების, ადამ ვიხსნა ქვესკნელს კრული;

და ადამს ზეცას დაეაყენებ, ესე იყო ღვთისგას ქმნული.

ბოლოში დართული აქვს თარგმანებაი სახელთა წმიდათა მოციქულთასა.

დასაწყისი: პეტრე—განმხსნელად ანუ მცნობელად ანუ მსმენელად ეწოდა ქრისტესგან პეტრეს კეფა, რომელ არს კლდე.

ბოლო: სტეფანე—გვირგვინიანად; აბრაამ—მამად ნათესავთა;

ისაკ—მხიარულებად; იაკობ—შეძინებად;

ანდერძი: წიგნი ესე იონესგან სინელისა სამ-ათნი. 18-6 წელსა სეკდემბრის 2, ოდესაც სვანეთიდან მიწოდებულ ვიქმენ ქ. თბილისში სახოგადოებისგან ქრისტეანობის აღმადგინებელისა კავასიაში მოსაზნადებლად იკონოსტასისა, ერთის პატრიოსანის ბიბლიოთეკარის ავეტიქენფიანჯიანცის წიგნთსაცავიდამ გაღმოვიწერე ესე კლემაქსი, ლექსად გარდამოღებული მამისა იოანე ფილოსოფოსისა პეტრიწისა ტიოკიძელისა, წყობ ლ-სიტყვაობასა შინა მოხსენებულისა. უნდო მღვდელი ალექსი იოსების ძე ბაქრაძე.

ესე წიგნი გადმომაწერინა ბატონი ალექსანდრე ხაზანაშვილისთვის მამამან მაკარი, როგორც იყო ალექსი მღვდლის გადმოღებული, 1906 წ.

წმიდა გიორგის წამება

ფ. 39; 21×17,5; უყდო; მხედრული; 1848 წ.; შემოსული 1925 წ. ყოფ. ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

დასაწყისი: კარი პირველი. წამება წმიდისა და მთავარ-მოწამისა გიორგისა, რომელმან თავით თუისით ინება ურმის თუალსა ზედან შესვლა.

ლმერთო, ცისა და ქვეყანისა, ზღუათა და ქმელთა მფლო-
ბელო, შუიდ კამარათა ცისათა გუნბათსა ზედა მჯდომელო მამავ,
ძევ, სულო ცხოველო, ერთ არსო; ყოვლისა მპყრობელო და, რი-
ტორთა მრავალმეტყველთა თუით ქება მიუთხრობელო. ქება ვის
ძალუც სათქმელად ანგელოსთაგან.

ბოლო: ცხონდა და მონაზონ იქმნა წმიდათა შესასწორთა.
აწ აღიდა წჰიდა გიორგი, მადლისა შეიქმნა ქვეყანისა და დას-
რულდა ესე ამბავი უტყუარი და სწორეა. დასასრული.

მზეებრ ბრწყინვალეს, ფრთოვან ფრინველეს, გიორგის ვე-
საე ქრისტეს მხედერსა;
ახოვან მხნესა, კერპთ მსახურ მძლესა, ქრისტიანეთა საიმე-
დარსა;
ღვაწლი შეამკო, კერპნი დაამხნო, თვისთა მოსაეთა მოჰფენს
მზე დარსა;

და წამებით სრული, გვირგვინ მოსრული, ქრისტეს წინაშე
ჩვენდა მზედ არსა.

ანდერძი: დამიწერია მე პრაქტიკისა ბართლომე ბიბილურთესა წელსა ჩემშ-სა
აპრილს შ-სა დღესა შესრულდა.

128

კ ა ზ ა ბ ა ლ ი ნ ი

30 ფ.; 21. 6X178; უყდო; თავბოლო ნაკლედი; მხედრული (თა-
სიტყვები სინგურით); XVIII ს-ნისა (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925
წელს ყოფ. ლახარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

იწყება: კარგი ხილების დროს ყურძენი და ლეღვი შემრგო
არის. ესე უნდა. თუ კაცს საკმელი არ უნდოდეს, არ ქამოს, რო-
დესაც კარგად მოიხედოს, მაშინ შექამოს.

წყდება: პურის ფქვილის ფაფა უერბოთ და უზეთოთ აქა-
მე, ხორცს ნუ აკმევთ, ვერ მოინელებს. დილა საღამოს ვირის
რძე ასვით თითო ფიალა. აგრევე ახალი მოწველილი თხის რძე
ასვით, თბილი უნდა და თხა თეთრი უნდა იყოს, ცივი საკმელი
არ არგ...

129

წმიდათა ცხოვრებანი

58.; 32.8X20,5; ქალაღი; ყდიანი; მხედრული (სათაურები სინგუ-
რიო); XVIII ს-ნის (ხელის მიხედვით); გადმოწერილია დეფექტიანი და-
დნიდან; შემოსულია 1925 წ. ყოფ. ლახარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

1. საეკლესიო საკითხავები. ფ. 1r—9.

დასაწყისი: უფალო ღმერთო ცხოვრებისა ჩემისაო, იესო ქრისტე, ძეო ღმრთისაო, მხოლოდ შობილო, თანასწორო, ბუნებით დაუსაბამოსა მამისა და ყოვლად წმიდისა სულისაო, მიუწთომელო, მოუთხრობელო და გამოუთქმელო კაცობრივისა ენისაო.

ბოლო: არა რაჲ ესრეთ საქულველ და საქაგელ არს წინაშე ღმრთისა. ვითარ ძვირის მოხსენე კაცი გულმანკიერი, ეკლესიასა შინა მოცინარი და სხუათაცა დამაბრკოლებელი.

2. (წამება) წმიდისა დიდებულისა მთავარმოწამისა და ძლევა შემოსილისა დიდისა საკვირველთ მოქმედისა გიორგისა (და სასწაულები მისი, ფ. 9 r—27r).

დასაწყისი: ესე იყო წელსა დასაბამითგან ხუთი ათას შვიდას ოთხმეოცდათექუსმეტსა მეფობასა უსჯულოსა მის მძლავრისა დიოკლიტიანესსა. იყო ქვეყანისაგან კაბდალოკიისა მართლმადიდებელთა ქრისტეანეთა მშობელთა ძე მხოლოდ შობილი.

ბოლო: ესე ყოველი რა სრულ ყო დიდებულმან მკედარმან მეფის ძემან, წარმოვიდა დიოკლიტიანეს მეფისა და განემზადებოდა წამებად მადიდებელი ერთარსისა ყოვლად წმიდისა სამებისა—მამისა და ძისა და წმიდისა სულისა, რომელსა შვენის ყოველი დიდება საუკუნეთა საუკუნეთასა, ამინ.

3. წამება წმიდისა და ყოვლად ქებულისა დიდისა მოწამისა დიმიტრისა მირონთა აღმომაცუნებელისა (ფ. 27 r—30v).

დასაწყისი: ეამსა მას უსჯულოსა მის მეფისა მაქსიმიანესსა იყო განმრავლებულ კერპთმსახურება ყოველსა შინა სამეფოსა მისსა და იღვენებოდეს ქრისტეს ღმრთისა ჩვენისა აღსარებისათვის ქრისტიანენი.

ბოლო: და არს მუნ მდებარედ აქამომდე და მრავალსა სასწაულსა და საკვირველებასა აღასრულებს წმიდით საფლავით მისით გამო სადიდებელად ყოვლად წმიდისა სამებისა—მამისა და ძისა და წმიდისა სულისა, რომლისა არს დიდება საუკუნეთა საუკუნეთასა ამინ.

4. თთუშსა სეკდენბერსა ოცსა წმიდისა დიდისა მოწამისა ევსტათისი და სახლეულთა მისთა (ფ. 30v—39r). ამან მრავალი მოთმინება აჩვენა პირად პირადთა განსაცდელთა სახედ იობისა და უკანასკნელ იწამა სახლეულებითურთ თვისით.

ეამთა მათ ტრაიანე ჰრომთა მეფისათა განმრავლებულ იყო ყოველსა ქუტყანასა მსახურება და სიყვარული კერპთა ცუდთა ამოთა და ცრუთა.

ბოლო: და მიერ დღითგან მრავალთა უძღურთა, სნეულ-

-თა და ეშმაკეულთა ჰკურნებენ წმიდანი ნაწილნი მათნი სადიდე-
ბელად ყოვლად წმიდისა სახელისა ღმრთისა, მამისა და ძისა და
წმიდისა სულისა აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამინ.

5. თთვესა თებერვალსა ათშვიდმეტსა წმიდისა ღიღისა მო-
წამისა თეოდორე ტირონისა (ფ. 40r—46).

დასაწყისი: ესე დიდებული და ახოანი ქრისტეს მოწამე
იყო ქალაქით ამასიით, დაბისაგან ქუმესიანისა, მშობელთაგან კე-
თილ მსახურთა და ქრისტეანეთა შვილი.

ბოლო: ხოლო შემდგომად ამათ ყოველთასა აღაგზნეს სახ-
მილი და მოტყინარესა მას შინა თვით შვეიდა ცეცხლსა სიხარუ-
ლით, მადლობდა და აღიდებდა ღმერთსა განმადლიერებელსა მის-
სა და სახმილსა მას შინა მიიღო აღსასრული მისითა მეოხე-
ბითა. ქრისტე ღმერთო ჩვენო, შეგვიწყალენ და გვაცხოვნენ ჩვენ,
ამინ.

6. ძველთაგან მოთხრობათა აღწერილი სასწაული ყოვლად
წმიდისა ღმრთის მშობელისა და მარადის ქალწულისა მარიამისა.
ოდეს იგი მოადგეს კოსტანტინეპოლის ქალაქსა სამეუფოსა ბილწ-
ნი აგარიანნი—სპარსნი და სკვითნი დასაპყრობელად ჟამსა მას
ირაკლი კეისრისა (ფ. 47r—48v).

დასაწყისი: დღესა ამას ვლდესასწაულობთ აკათისტოსა
გალობით ყოვლად წმიდისა ღმრთის მშობლისასა ესე ვითარისა
მიზეზისათვის. რა ჟამსა ირაკლი ბერძენთა თვთმპყრობელისა მე-
ფისასა იხილა სპარსთა მეფემან ხოსრო დაცემული და დამდამბ-
ლებული ბერძენთა სამეფო.

ბოლო: და ეგრეთვე ჩვენცა თანამდებ ვართ დგომით ვედ-
რებად სასოებით წინაშე ხატსა ყოვლად წმიდისა ღმრთის მშობე-
ლისასა, რამეთუ ქრისტემან ღმერთმან გვიქსნნეს მოწვევულთა
და მოწვენადთა განსაცდელთაგან, რომლისა არს დიდება უკუნი-
თი უკუნისამდე, ამინ.

ხოლო ჟამსა მას იპყრა ეკკლესია და მწყსიდა გერმანე პატ-
რიარხი.

7. პირველსა კვირიკეისა წ-თა დიდთა მარხვათასა, აღმართები-
სათვის წ-თა და პატროსანთა ხატთა ცხოველმყოფელთა, ჩვენდა
მომნიჭებელად წმიდათა მოციქულთა მიერ და საზღროთთა მამა-
თა, რომელი ესე ყოველსა ეკკლესიათა მიუღებებს დღესასწაუ-
ლად და შემდგომად ჟამთა მიხაილ მეფისა და თეოდორა დედო-
ფლისა დედისა მისისა და წმიდისა მეთოდი კოსტანტინოეპოლელ
პატრიარხისა (ფ. 49r—57r.).

დასაწყისი: ოდეს ლევი ისაერო ვირთა და ლორთა მწყსი-

და, ცხოვრება მეფობისა მიიღო და საყდარი და სკიპტრა ბერ-
ქნთა მიეცა.

ბოლო: ქრისტე ღმერთო, ვედრებითა ყოველთა წმიდათა
შენთა სათნო ყოფილთა და აღმსარებელთა მეოხებითა შეგვი-
წყალებ და გვაცხოვნენ ჩვენ ყოვლად უღირსნი მონანი შენნი,
ამინ.

8. ღირსისა შამისა ჩვენისა ალექსი კაცისა ღმრთისა, რომე-
ლმან დაუტევა ყოველი დიდება სოფლისა ამის წარმავალისა.
ღმრთისა სიყვარულისათვის და შეესაკუთრა ბრძანებასა მეუფისა
ქრისტესსა და დასდვა სული თვისი მერმისა მის საუკუნოსა სასუ-
ფეველისა მკვიდრობისათვის სიგლახაკისა აღრჩევითა (ფ. 57v—58r).

დასაწყისი: ღირსი ესე და ყოვლად პატიოსანი კაცი
ღმრთისა ალექსი იყო ქვეყანიისაგან ძველისა ჰრომისა.

ბოლო: ხოლო ოდეს გარდაიცვალნეს ამიერ სოფლით, წარ-
ვიდეს სასუფეველად ღირსისა მის და პატიოსნისა კაცისა ღმრთი-
სა ალექსისტანა და აწ იხარებენ სამარადისოსა და მოუკლებელსა.
დიდებასა და განსვენებასა შინა განზრწყინებულნი, რამეთუ ღმერ-
თსა ჰშვენის ყოველი დიდება საუკუნოთადმი უკუნითი უკუნისამ-
დე, ამინ.

130

ვახტანგის სამართალი

182 გვ.; 21.6 × 17.5; ქალაღი; ზუღო; მხედრული (სათაურები და-
თავასოები სინგურით); XIX ს-ის დასაწყისი (ხელის მიხედვით); შემო-
სულია 1925 წ. ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

დასაწყისი: დასაწყისი მეფის ვახტანგის სამართლისა.
თქმული და ნალუაწი და ნასიბრძნი მეფისა ვახტანგისა და-
ვითიან ბაგრატიონისა ჟამსა უფლისწულობისა თვისისასა. შესა-
ვალი პირველი.

მყოფისა უმყოფოისა, არსისა და უარსისა და მა(ა)რსისა
მკებე არა თუ ღირსად, არამედ შეძლებისაგებ ჩემისა მკებელი.
და მმონებელი.

უდება მქონე მპოვნელი ვიქმენ, ვითარცა მეფენი ღლითი-
ღლე მრევლნი ჯელთა მარგარიტთა შინა და ჰპოებენ მძივთა რა-
თამე და უხილველობისათვის აღილებენ და შთასდებენ საუნჯედ.
პატიოსნად შემკობით უპატიოსნესად მარგალიტთა ჰყოფენ.

ბოლო: § სო. წესად ასე იყო. ან თუ ბატონი უბოძებდა
ვისმე გლებსა, ან წაართმევდა და ან ასაყრელი იყო და აპყრიდნენ.

ეშიკალასი და იასაულნი იმავე გლეხს ჯარსა და მარჩილს გამოარ-
თმევდნენ. ეს დიდი უსაძართლობა იყო. ახლა ჩვენ ასე გაგვირი-
გებია. ვისაც გლეხი ზიეცეს სამართლითა თუ წყალობით, იასაულს
ჯარი და მარჩილი იმან მისცეს და გლეხს ამაში ნურას გარჯიან.
თუ ბატონისთვის ჯელი აემართოს, ბატონმა იასაულს სხვა რი-
გი წყალობა უყოს და გლეხს ნურას გამოართმევს.

დასასრული მეფის ვახტანგის სამართლის წიგნის (გვ. 168).

შემდეგ მიყვება: 1) პინაქსი წიგნისა ამის (სარჩევი,
გვ. 169—186);

2) სამართალი ბერძული თავი ტომ, რლა, რლზ, რლშ, რლთ,
უი, უა (გვ. 187—189).

3) თხოვნა ღენარალშა ქვირვის თუმანსკისა (იმპერატორის
სახელზე, ქართული თარგმანი, გვ. 189—191).

მინაწერი: ალექსანდრე ხახანაშვილი 1895 წ. (გვ. 1, ხელ-
ნაწერი ამ წელს შეუძენია ალ. ხახანიშვილს).

131

გ უ რ ა მ ი ა ნ ი

25 ფ.; 22,5×17,3; ქალაღი; უყდო; თავბოლო ნაკლული; მხედრუ-
ლი; XIX ს-ნის პირველი ნახევარი (ზელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ.
ყოფ. ლაზარევის ინატიტუტიდან (მოსკოვი).

დასაწყისი:...ეს მეო, აქეთ მამხედეო,

რას მომითხრობს სიყვარული, ყური დაუ-

გდეო;

არვინ არის უფროსია ღვთისგან უდიდეო;

და ღვთისა სიტყვა კაცთა ძესა, სიტყვას

მისმენდეო.

ბოლო:... საწუთრომ უთხრა: თუ კი შენ იცი, ჭლმით ჯო-
ხით შენაო

სამოცდაცხრის წლის კაცა ხარ, ეგ რად არ იცი
შენაო;

ღმერთმან რომ კაცი დაბადა, ოთხ ნივთით აღა-
შენაო—

მიწით, წყლით, ცეცხლით, ქართა, ჩაბერვით მი-
სცა ქშენაო.

ქ ა ლ ვ ა უ ი ა ნ ი

25 ფ.; 22×18; ქალაღდი; უყდო; ბოლონაკლული; მხედრული; XIX ს-ნის პირველი ნახევარი; შემოსულია 1925 წ. ყოფ. ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

დასაწყისი: ერთი კაცი იყო მდიდარი და მოხელე ქალაქის. ჰქონდა უანგარიშო ხაზინა—ოქრო, თვალი და მარგალიტი, რომ იმოდენი სხვას არა ჰქონდა.

წყდება: წარგზავნეს კაცი ეფრემთან და მოვიდა ეფრემი და თაყვანი სცა: შენ, წმიდა კაცო მღთისაო, არ ვიცოდი, თუ შენ ღირსი იყო (!) და მაპატივე, თუმცა გცოდნე რამეო და მიბოძეო წერილი ეგეო. მაშინ გარდუშალა ხელი და მისცა თავის მამასა ეფრემსა და რა ვიცოდი, თუ ჩემი შვალი არისო...

133

ქ ა რ ა ბ ა ღ ი ნ ი

29 ფ.; 21,5×17; ქალაღდი; უყდო; თავ-ბოლო ნაკლული; მხედრული; XIX ს-ნის პირველი ნახევარი (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. ყოფ. ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

იწყება: ორივე დანაყოს, ნაკვერცხალზე დაყაროს და იყროლოს. ვისაც თვალი წმინდათ ჰქონდეს და ვერა ხედვიდეს, შავი ფურის რძე და ნაღები მოზერის დედის თვალში ჩაუღვევი.

წყდება: ეტლი მეათორმეტე თებერვლის.

თევზსა ზედა რომელი იშვას, იყოს შავგვრემანა, ტურფ...

134

ამიება ზეშლილი

6 ფ.; 34,3×22,3; ქალაღდი; უყდო; დახიანებული; მხედრული; 1842 წ.; შემოსული 1925 წ. ყოფ. ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

დასაწყისი: დარბაზში სხედან ტახტზედ მართა, სიდონია, ანა და მაკრინე. სიდონია დაიდებს ორს თითს ტუჩზედ და მართას ეუბნება.

გენაცვა ქალო, მართლა შეშლილა? გვიანზე წვრილათ, როგორ ყოფილა.

ბოლო: მეხუთე ქალი: ვოსემ დესეტ პეტ ყური დამიგდე, შესდესეტ დევეტ მე ვერ გავიგე; უკაცრავოთ ვარ, კიდევ მოვიგე.

ანდერძი (ტექსტის ხელით): ეს თუ იკითხოთ, სამარალდონ ყაფლა-
ნისშვილის ქალხედ გახლავსთ გაოთქმული როსტომ ერისთვისშვილის ძმის
ბეგლარისაგან, თვითონ ჰყვარებია და დანიშნულაჲ ყოფილა.

135

ისტორია ძართლისა

გვ. 57; 20×15,2; ქალაღი (ღურჯი); ყდიანი; მჲდრული (სათაური
და თავ-ასოები სინგურით); XIX ს-ნის დასაწყისი (ბელის მიხედვით); წე-
მოსულია 1923 წ. ყოფ. ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

დასაწყისი: შემოკლებული ისტორია ქართლისა ირაკლი
შეორისა მეფისათჳს. იწყებია, თუ ვითარისა შრომითა მიიღო მე-
ფობა ქართლისა. წელსა ჩღკბ დაჯდა ყენად ძე შაჰსულტან
უსეინისა შაჰთამაზ და ამ ჟამად იჯდა ქართლში მეფედ კოსტან-
ტინე ირაკლის ძე, რომელსა ეწოდა სახელად მაჰმად-ყული-ხან.

ბოლო: რომელი მოიწია მას ჴედა ჟამსა პიხუტუბულებისა
მისისასა უბედურებითა და მოვიდა აღა-მაჰმად-ხან და აღაოხრა
ტფილისი და ამისთვის არა რაჲ დამიწერიეს, ღინადგახ მიზენი
და ვითარებანი გავრცელდებოდნენ.

წელსა 1796, ქარონიკონს უჰგ ამ წელს გაძლიერდა ყაჯარი
აღა-მაჰმად-ხანი.

136

უფრემ ასური—ელმა წინასწარმეტყველისათვის

62 გვ; 17×11; ქალაღი; ყდიანი; ნუსხური (სათაური სინგურით);
XIX ს-ნის მეორე ნახევარი (ბელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. ყოფ.
ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

დასაწყისი: თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩვენისა
ეფრემ ასურისა ელმა წინასწარმეტყველისათჳს, რომელი იკით-
ხვების ივლისსა კ-

განდიდდა შიში ღმრთისა და ნეტარ არს, რომელმან მოი-
პოოს იგი.

ბოლო: ღმრთისა ჩვენისა, რომლისა არს სუფევა და ძლიე-
რება და სიმტკიცე, რამეთუ შეჰნის სახელსა მისსა ქება და დი-
დება და პატივი და თაყვანისცემა მამისა და ძისა და წმიდისა სუ-
ლისა.

ფურცელაძის ძრონიკა

გრაფილი ორ ნაქრად; 86,8×17; 43×17,5; მხედრული; XVIII—XIX ს-ნის (ბელის მიხედვით); შემოსულა 1924 წ. ისაია ფურცელაძისაგან (სოფ. მეერთა, ქართლი).

1-ლი ნაქერი (ორი კეფი). დასაწყისი: ქორონიკონს ტით, როსტომ მეფეს.

ქორონიკონს ტლე, შაჰაბაზ ყენმა ყანდაარი დაიქირა.

ბოლო: ფურცელაძე ავთანდილის ასულმა სოფიამ იქორწინა იანერის... წელსა ჩყკე-სა დღესა სამშაბათსა, ღმერთმან ბედნიერ ყოს, მთვარესა ერთსა.

მე-2 ნაქერი: იწყება: ...ქორონიკონს ტიჲ, ქ. მირიან მეფის ნათლის ღება და გარდაცვალება ტმბ.

ბოლო: [წელსა] ჩყთ, ქ. ანტონი ქათალიკოზის რუსეთს წაყვანა გიორგობისთვის ი.

ვახტანგ მეფის ლექსების კრებული

32 ფ.; 23×18,5; ჯალალდი ყდიანი; მხედრული (სათაურები და თავასოები სინგურით); 1730 წ.; შემოსულია ყოფ. ლაზარგვის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

1. ქ. ესე ანბანთ ქება უცხო და ახლად შემოღებული და არ აღვილად სათარგმანებელნი, თქმული მეფის ვახტანგისა მიერ, უფალმან მრავალ ეამიერ ყოს, ამინ.

(ფ. 1r—5r).

დასაწყისი: ასრე არის აგებული ამგებელსა აქ აქებდეს;
ამკობდესცა, აღიდებდეს, ამისთვისეე აქ
აქებდეს;

ამზრზენელსა, აღმშფოთველსა ანაცრებ-
'დეს, აქ აქებდეს.

და არმურისკენ ამწეველსა აღმას საფთსა
აქ აქებდეს.

ბოლო: არა ზრძანებ გიორგ დედად ესე ვიყავ ზეზ
შეთერად,

თმით იკარი კუკ ლალ მომცემ, ნებვენ ოსო პრო-
კოპ ჟვერად,

როგორ საამს ტახტ უკეთუ, ფეფქქქ ღორღ ყუყ
შიშ ჩამოჩქერად
ცივიც ძეძ წეწ კმუჭ ხეს კოჯ ჯორჯ ჰაიმისჰ ჰ
იერად.

მინაწერი (ტექსტის ხელით იქვე):

ეს ქვეთი ტეიპი ანგანია. თუ ამოარჩევ, ჯალაღს კი გჯკებნ, ჟამხჰც
ხჩგ ტურფათ ძოწ გიშრები.

2. მეფე იგივე, სამეფოსაგან კიდევან ქმნული, სალბუნად
გულის წყლულებათათვის მკურნალ თავისა თვისისათვის იქმნებისა
და სწერს ესრედ (ფ. 5r—16r).

დასაწყისი: მწამს, მისის სარჯლით აშემული
ჯოჯოხეთს პირი იტოდა;

მას ვევედრები, რომელმან არარა ცოდვა იცოდა,
მას შემწედ ვხადი მის წინა, ვინ სულის წმინდით
იცოდა.

ბოლო:... კაცმან უნდა თავის საქმე ყველა ღმრთითა მოი-
ვარგოს;

ამ სოფელსა კელი ჰყაროს, იქაც ბარგი დაიბა-
რგოს;

მოყვარეთ და ამხანაგთა თავის რიგით რამე
არგოს

და სახელის ხე საჩდილებად წყლისა პირსა სამე
დარგოს.

3. ქ. ოდესცა ქართლით იგმეს მეფე ვახტანგ ისპაანად და
მიიწვია წინაშე სპარსთა მეფისა, აწვევდენ მამულისა სჯულის და-
ტეეებად და ღმრთის მოყვარე მეფე ესე არა ერჩადა მძლავრისა-
მის ბრძანებასა, ამისთვის პატიმრად წარავლინეს ქირმანს და მუნ
მყოფობას შინა იწყო წერად ესრედ, რათამცა არა შეეპყრა ურ-
ვითა სევდიანობასა და ესრეთითა წესითა იქარეგბდა პირველისა.
მის დიდებულებისა არა ქონასა ნაღვლიანობას. მრავალქამიერ-
ყოს უფალმა (ფ. 16r—16v).

დასაწყისი: კვლავ მიხმეს ისევ ისპაანს, დამრჩა ეს
შეუსრულები;

მამცეს პატივი მრავალი, ვაი თუ დაევაბი სულელები;
მან თავის ტოლად მაღიდა, არ შემქნა უფლის
წულები

და წარმავალია ყველაი, ჟამი მიც გარდასულები.

ბოლო: სოფლის საქმეს ყური უბღეთ, ან იტირეთ ანუ
ვახეთ,

და აბელინაშვილის ამარ დავრჩომილვარ; აწ ეს
ნახეთ.

4. ვახტანგისავე სატრფიალო ლექსები (ფ. 17r—32r).
დასაწყისი: დამიმონა კაეშანმა, სეველა მოხვდა მისთჳს
წამლად,

ნალველს ვჳმარობ მუდამ მელნად, გულსა ვაწვევ
მისად კალმად.

ბოლო: ბუზს მწვე მიგავს ამპარტოვნად ურიდობით
მოარული;
არ იციან—ფრთა თხელი აქვს, ვერას უზამს საქმე
მტრული.

კაცს გულს აურევს, თვარადა ბუზი
არ არის ფინთია,

თუცა შენ ავი არა ხარ, არც კარგი გამოგინთია.

მნაწერი (ტექსტის ხელით, ფ. 16v):

მოცალეობასა შინა მყოფსა კმუნვა ნავლისა მაქარეკებელად იწერების სა-
ჭართველს მეფის მიერ უფლისა უფლისა ვახტანგისაგან დიდსა ქალაქს მოსკოვსა
შინა 1730,

139

კ ა რ ა ბ ა ღ ი ნ ი

55 გვ; 23×18; ყდიანი; თავ-ბოლო ნაკლული; მხედრული; XIX
ს-ნის პირველი ნახ. (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. ყო-
ფილ ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

იწყება: კარი მეექვსე, მაჯის გასინჯვასა და ნახვას გამც-
ნებსთ და გიანბობს. კაცს მაჯის ძარღვები რომ უნახოთ, ასრე
უნდა: ოთხივ თითი მიიტანოთ და მაჯაზედ დასდვათ ჳელი, არც
მწვედ ნუ მოუჭირებთ.

წყდება: ციების წამალი. ძარა კარაბარა, ბარა კარაბარა,
ბარა კარა ბარა, რა კარა ბარა, კარა ბარა.

140

კ რ ე ბ უ ლ ი

23 და 32 გვ; 21,7×17; ქალაღი; ყდიანი; მხედრული; 1835—1836 წ.
გადაწერილია პირველი სამი თავი პლ. იოსელიანის მიერ, ხოლო უკანას-
კნელი მეოთხე—მეფისძის ბაგრატიის მიერ. შემოსულია 1925 წ. ყოფ. ლაზა-
რევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

1. დესპანობისათჳს, წარგზავნილისა მეფისა კოსტანტინე-
საგან ელისაბედისა მიმართ ლიშპანიისა დედოფლისა (გვ. 1—12).

და საწყისი: მორწმუნე ქრისტესი, ღმრთისა ჩემისა მეფე კოსტანტინე ბაგრატიონი, თუთ-მპყრობელი ივერთა ქტშყანისა, მეგრელთა, აფხაზეთისა, იმერეთისა, სიხონისა (!), კახეთისა-და თურბანისა.

წარჩინებულისა და მალისა, ბრწყინვალისა და მშვიდისა თუთ-მპყრობელისადმი ბატონისა და დედოფლისა ელისაბედი-სად, ღმრთივ-დამტკიცებულისა ისპანიისა ქალაქისა და ყოველთა-ქრისტიანეთა. მან სახიერმან და მრავალ-მოწყალემან ღმერთმან. დაიფაროს და დაიკვას მპყრობელობა სამეფოჲსა წმიდისა უმ-წყუხაროდ და უტკივრად მართლივ სულითა და გორცითა და-ბრავალ ჟამიერ დასამტკიცებლად დაძყარებად ყოველთა ქრისტეს მოსახელეთა ერთასა. ვინადგან გუშმენიეს თქმნისა წყალობითა. ღმრთისა ძალითა სიმრთელედ სამეფოჲსა წენისა და სადაცა რავ-დენ გზის წარსულ ხარ საბრძოლველად, იუნ მარადის გიძლევიეს-ბტერნი, დიდად ვიხარით მისთვის და დადებასა შეეკაწირავთ ყოვე-ლად ძლიერისა ღმრთისადმი ჩემნისა, რომლისა მადლმან დაბტკი-ცოს თუთ-მპყრობელობა შენი ყოველსა ქტშყანასა და საფარქალი; და ვინადგან სხვანიცა მპყრობელნი ურწმენონი ძალიცა ღმრთისა-თა წარმოსტყუმნე და თუთ იგიცა უღმრთო სარაციანი და ძრკვე-ლნი მისნი არცხენე და დიდნი ქალაქნი მისნი მაუდრე მათ შენდა-და არცა ვისგან ძლევაჲ მიგილიეს, გარნა მხოლოდ ღმერთმან მოგანიჲა იგი და მოგვათ გვრგვნი ძლევისა უღმრთოთა ზელა-აგარელთა თქმნ, ბრძენსა და ღირსად მმეუფესა (!), სიბრძნითაცა და განათლებითაცა ბრწყინვალესა და მპყრობელსა ღირსად სამე-ფოჲსა. და გუშმნა ჩემ, რომელ სხვანიცა მრავალნი მეფენ, შეერ-თდენ სამეფოჲსა თანა თქმნისა და განვიხარეთ ფრად და ვმა-დლეთ ღმერთსა, რომელი მოკვათ სიყუარული და ურთობა ყოვე-ლთა ქრისტიანეთა და კეთილ-მოწმუნეთა კელმწიფეთა. აწ ვჰგო-ნებთ და ვხედავთ სხუასა ქტშყანასა ზელა მნათესა მზესა აღმოსავლე-თით ყოველსა ქტშყანასა და მეორესა მოციქულსა (!) და ღმრთივ დაგვრგვნებულსა და დიდსა მეფესა კოსტანტინესა, რომელმან-ცა ელლინთა უღმრთოება და საცთური კერობა განაქარვა, ხოლო ღმრთივ მოშიშმან მეფობამან შენმან უღმრთო იგი ნათესავი ავა-რიელთა წარსტყვენა და ჰსძლია და მით პირველ წარტყმნეილი მათგან ნათესავი ჩემნი ქრისტიანეთა დაიხსნა. სადაა დიდებდა იგი და პატივი ქრისტიანეთა? სადაა უნება და იმედი? სადაა წმი-და და დიდებული დიდი კოსტანტინესა ქალაქი? სადაა არიან მტნ (!) კეთილმორწმუნენი მთავარნი? სადაა სიხარული და მხიარუ-ლება მისი? სადაა წმიდა წმიდათა სიბრძნე ღმრთისა? კრთარცა

ჰსთქება სოლომონმან: სიბრძნე ღმრთისა და ძალი პირველ იყოს მხიარულება, ხოლო აწ გოდებაჲ; პირტმელ მხიარულება და სიხარული, ხოლო აწ სიმწარე და უადვილობა; პირტმელ დიდება, ხოლო აწ უპატიობაჲ; პირტმელ გუაქუნდა განათლებაჲ, ხოლო აწ სიბნელეჲ; პირტმელ ზრახვანი და დიდებაჲ მეუფესა, ხოლო აწ გოდებაჲ და ტირილი და რუდუნება არს ჩტმნ შორის. ოჰ! რაოდენსა მადლსა ნათესავი ჩტმნი მოაკლდა! და სადაა ტრაპეზინ: ტისა(!) სამეფოჲ და ამორეველთა, იაგისელთა და ეგრიპოსელთა? და სადაა სერბთა იგი ქტსყანაჲ? და სადაა არიან სხტანი ქტსყანანი? ხოლო აწ გტმსმის და იმედიცა გტაქუს მტკიცე, რომელ უფალი ჩტმნი იესო ქრისტე, ქეშმარიტი ღმერთი ჩუშნი, მოგტცეპს ჩტმნ ძლევისა უღმრთოთა ზედა აგარიანელთა, რომლისა საქმისათჳს წარვტგზავნეთ მღტდელ-მონაზონი და მოძლტარი ჩტმნი კორნილიოს სულთანისადმი ეგვიპტისა კაირსა. მან მიიღო იგი დიდითა სიხარულითა; ხოლო, სხტა ერთობა უღმრთოთა თანა არა რაჲ გტაქტს. ხოლო ოდეს მოიქცა იგი ეგვიპტიდამ იეროსალიმად და იპოვა იეროსალიმს დესპანნი თქტმნი და დესპანთა თანა თქტმნთა ერთად მოვიდნენ ჩტმნდა და დესპანთა თქტმნთა მიერ გტმსმა ძლევანი თქტმნი, მრავლად განვიხარეთ. ამისტჳს მაშინვე წარმოვტგზავნეთ მოძლტარი ჩტმნი და ტაბინიკი, იგივე მღტდელ-მონაზონი კორნილიოს დაბეკდილითა წერილითა თქტმნდა. გარნა წერილისა გარდა სხუათაცა სიტყტსებთა გაიგონებთ მისაგან, იმისტვის რომ მტერნი მრავალნი არიან გზაზედა, ვითარცა თქტმნცა უწყით, და მათგან ვართ ჩტმნ. ტანჯულნი უღმრთოთა სპარსელთაგან, რომელთაცა მრავალი გვიქმნეს ბოროტი, და ითხოვენ სამსა რასამე: ანუ ხარკი დიდი და უზმო მოგტტციოთო, ანუ იბრძოლეთო ყოველტჳს ჩტმნთანა და ანუ სარწმუნოება ჩტმნი მიიღვეითო. იგინი მრავალნი არიან, ხოლო ჩტმნ-და დაშთომილ ვართ მხოლოდ შემდგომად კოსტანტინეპოლისა და ტრაპეზონტისა ქტსყანისა და ყოველთა ქრისტიანეთა და ფრიად ვართ შემტირებულნი. აწ სიმრავლე იგი აგარელთა უღმრთოესა ნათესავისა სპარსელნი, თურქნი და არაბნი ირევიან და იძრწიან; აწ არს ჟამი, და ღმრთით ვითხოვთ შენგან—წარხვიდეთ კოსტანტინოპოლესა ზედა და არ დაიზაროთ; აღიღეთ ჯუარი უფლისა ჩტმნისა იესო ქრისტესი, ვითარცა ფარი, და უფალმან ღმერთმან აღასრულის წადილი შენი. და მეცა შვილითურთ ჩემით და ჯარითა, რაოდენიცა ძალმიძს, ოდეს მომივა თქტმნგან დესპანი, არა დავიზარებთ და მზათ ვართ წამოვიდეთ ჯარად თქტმნთანა. სიყუარულისათჳს თქტმნისა წარმოვტგზავნეთ თქტმნდა არა დიდნი მო-

სახსენებელნი... ცხრა ნაკერი ფარჩა იაზდინური და ოთხმოცო მისხალი მირგალიტი დიდროვანი და თტრამეტი ტყავი ვეფხვისა. ხოლო ჩჳსნ ძმანი ქრისტეს მიერ ერთობითა და სიყუარულითა დიდებულებისათა თქჳსნისა დიდისა იმედითა იმედუღნი მოგწეროთ და გთხოვოთ აღასრულოთ ნებაჲ ღმრთისა, მეფობდეთ ყოველთა ერთა ზედა, განსაახლებელად მშვიდობისა. ღმერთმან ინებოს, თქჳსნ და ჩჳსნ არ გაეშორდეთ უკუნიით უკუნისამდე, ამინ. მარტის 6-ს ღღესა, ქრისტეს შობილგან წელსა ჩუგე-ს, 1465-სა.

ესე წიგნი არის მიწერილი 79 საქართჳსლოს მეფისა კოსტანტინესაგან, ძისა გიორგი მეფისა, შემდგომად კოსტანტინეპოლისა აღებისა თათართაგან წელსა მე-7-სა(!).

წერილი ესე იპოვა პირჳსლ უფალმან გუსსე ვარშავის არხივსა შინა მეტრიქსა, აღწერილსა 1465 ს წელსა. გუსსე იტყვის, რომელ წერილი ესე უეჳკვალად დაუტევა დესპანმან ქართჳსლთა, ოდეს მივიდოდა გზად ისპანიად განვლით ლიტვისა ქჳსყანასა, და ჰსთარგმნეს ენასა ზედა რუსთასა, ამისთვის რომელ დროთა მათ შინა მოუბნარობდენ კინილა ყოველგან ენითა რუსთათა. ხოლო, ვინადგან რიცხვი გრამატისა ამის არა ეკუთვნის (!) დროსა მეფობისა ელისაბედისასა, ამისთვის ჰგონებს გუსსე, რომელ უკეთუ არა არს ესე შეცდომა, ელისაბედისა ნაცვლად უნდა იყოსო იზაბელლა, კოროლევა არა ისპანიისა, არამედ კერძოჲსა სამფლობელოჲსა ისპანიასა შინა. იზაბელლა ესე იყო დაჲ ისპანიისა კოროლის ღერინი (!) IV-ს; აღრჩეულ იქმნა კოროლევად კასტილიისა და ლეონისა სამთავროთა შემდგომად ალფონს V-ს (ივლისის თთჳსა 1463). გარნა არა ინება მან და მოინება დაშთოჲ მთავრად ასტურისა და მემკვდრედ კასტილიისა და ლეონისა სამთავროთა. ეგრეთი აზრი მისი დაუპტკიცა კოროლმანცა. შეირთო რა 18 ოკტომბერს 1469-ს წელსა ჭერდინანდ V—კოროლი კასტილისა, მძილო ტიტული კასტილიისა კოროლისა თანად მეუღლით თვსით სელოკიასა შინა 13 დეკემბერსა მისვე წლისასა. გარდაიცვალა 26 ნოემბერს 1504-ს და დასტოვა ანდერძით მემკვდრედ თვსსა ქალი თვსი იოანნა, რომელიცა იშვა 8 ნოემბერს 1479-ს წელსა. ესე უფალმან გუსსე დააფჳძნა მიხედვით წელთ მრიცხჳსლობითისა წიგნისა ჭრანც ზედა ენასა P' art de vérifier les dates, აღბეჳდ. პარიჳსა შინა 1818 წ., ტომსა III გვე. 579. წერილი ესე თხოვითა გუსსესითა წარმოუგზავნა ვარშავით უფალმან ლინდუ მწერალსა ჟურნალისასა, რომელსა ეწოდების Сореизователъ просвещения и благотворения 1823, № V.

აღწერილი რუსულსა ზედა ენასა წერილი ესე კოსტანტინე

ნეფისა არს ადგილ-ადგილ ბნელ. ამისთჳს გარდმოღება საცა შინა იხილევებიან შეუწყობელობანი აპზრთანი (!), არა ჰგონოს მკითხველმან, რეცა იყოს ბრალი მთარგმნელისა. კუალად მოხსენებულნი ლექსნი საკუთართა სახელთანი, ე. ი. წოდებანი ქუტყანათა და სჳჳანი სიძნელენი ჯერ არიან, რათა ვანიმარტნენ. მაგალითებრ, პირველსა პუნქტსა ლექსნი—მეფე სიხოონისა და თურბანისა. შესაძლებელია პირველი ნიშნავდეს სომხითსა ანუ მეხუთესა გუტრდსა. ლექსი ტაბინიკი (табеникь რუს. ეწერა) და სხუანი შენიშვნანი ისტორიებრნი.

ვჳსთარგმნე რუსულით წელსა 1835^{სა} სექტემბრის 22^{სა} დღესა ქალაქსა სანკტ-პეტერბურლსა პლატონ ეგნატი დეკანოზისა ძემან იოსელიანმან.

2. ანდერძი არჩილ მეფისა, რომელი დაუტევა პეტრე პირტკლსა უკანასკნელთა დღეთა ცხოვრებისა თვისისათა, გვ. 14—23.

დასაწყისი: ყოვლად მოწყალეო მეფეო ქელმწიფეო! თუთ უკანასკნელთა ეამთა აღმოცუვივნისა ჩემისათა სამეფოსა დიდებულებასა თქუტსნსა უმდაბლესად უუშევროპლესი თქუტსნდა მოხსენება.

ბოლო: ვიმედეულებ, რომელ მივიღებ თხოვილსა და ესრეთ წარვალ მამისადმი ჩემისა და ღეთისადმი ჩემისა, ამინ.

ანდერძი: ესე იყო დაბეჭდილ ჟურნალსა შინა, რომელსა ეწოდების Сверхъимъ Архивъ 1824 წელსა, დეკემბრის თთუტს 23 და 24-სა უფლისა ბუტკოვის მიერ. ამან მოიღო იგი წიგნსაცავისაგან ღრაქის თ. ა. ტოლსტოვისა. ხილო წელსა 1835-სა სექტემბრის 23-სა დღესა ვჳსთარგმნე მუთათ საქართუტლოსა ახნაურშვილმან პლატონ ეგნატის დეკანოზის ძის იოსელიანმან ქალაქსა ს.-პეტერბურლს.

3. სახისა და თვსებათათჳს კომეტათასა (გვ. 1—19).

დასაწყისი: ესე წიგნი არის აღწერილი პროტესორთაგან ვარსკულავთ-მრიცხუტლთა კომეტათასა.

ბოლო: პასუხათ იკმაებენ მოღებულსა მრავალთა მეცნიერთათა და თუთ დიდისა და ქეშმარიტად დიდისა ნეეტონისაგან ლექსთა წინასწარმეტყუტლის დავითისათა, მისგან ყოველსავე მოიღებენ ძალსა და დასაბამსა, რომელმან ჰსთქუა და იქმნა, ბრძანა და დაიბადნეს.

მცირენი შენიშვნანი და უწყებანი ესე გარდამოვიღე რუსულისა ენითგან მისართმეველად მეფის ძის ბაგრატიისადმი. წიგნსა, სადაჟთცა გამოვჳკრიბე ესენი, ეწოდების: О кометах 4-го десятилетия XIX века, დაბეჭდილი ს.-პეტერბურლსა შინა წელსა 1832-სა წელსა. წიგნი ესე პირტულ დაიწერა ნემეტურსა ზედა ენა-

სა და დაიბეჭდა ლერმანიასა შინა და ნემეცურით ვჰპოვე გარდა-
მოღებულ რუსულსა ზედა ენასა, შემთხ(ზ)მშულბ(!) მისი არი არს.
ცნობილ არცა რუსულსა შინა თარგმანსა. რუსულის ენითგან გა-
მოკრებით ვჰსთარგმნე პლატონ იოსელიანმან წელსა 1835-სა ოქ-
ტომბრის 2-სა დღესა ქალაქსა ს. პეტერბურლს.

4. ცერემონია, გინა განკარგულება კურთხევისათჳს არქივატ-
რად, გინა კათალიკოზად სომეხთა ხალსთა ზედა ოჰანეზ კარპიც-
კისა, რომელიცა იყო ესე ტფილისის მცხოვრებთა ხალსთა სომეხ-
თასა ზედა დადგენილი არხიეპისკოპოზად. ესე ოჰანეზ კარპიცკი
არს ერკენის სამფლობელოთგან მდაბლისა კაცის შვილ, მცირე
დაბასა შინა მცხოვრება (გვ. 11—32).

დასაწყისი: თჳსა ნოებერსა ზ, ხოლო წელსა 1831 გან-
შტტნებულ იქმნა დღე იგი დღესასწაულებისა ამის და უმეტეს იქმ-
ნა მხიარულებამ სომეხთა შორის.

ბოლო: რათა არღარა შევარდნენ კვალადვე ესე ვითარსა.
პირველსა მდგომარეობასა შინა, რომელნიცა იყვნენ ხალხნი და
ეკლესიანი ფრიადსა შინა შეიწროებასა, ოხრებასა და სისხლით
მღვრელობასა და სივლახაკეთა შინა თათართაგან. სრულ იქმნა
ცერემონია ესე.

ანდერძი: გარდმოვიღე ესე ცერემონია რუსულისა ენისაგან ქართულსა
ენასა ზედა მე, მეფის გიორგის ძემან ბაგრატიმან და რუსეთის ტაინი სოვეტნიკმან
და სენატორმან და ღათის იჰპერატორობითია დიდებულების სასახლის კამარ-
ღერმან და მექონმა სხუთა და სხუთა ორდენთა და კავალერიათა. ს. პეტერ-
ბურსს (1), ხოლო წელსა 1836-სა, თჳსა ტებერვლსა 10-სა დღესა.

141

სჯულის კანონი, თარგმნილი ეფთიმე მთაწმიდელის მიერ

224 ფ; 14,7X9,7; ქალაღი; ხის ყდა; ბოლო-ნაკლული; ნუსხუ-
რი; (სათაური სინგურით, თეასოუბი ასომთავრულით და სინგურით);
ზემოსულია 1925 წ. ყოფ. ლახაოევის ინსტიტუტადან (მოსკოვი).

1. შჯულის კანონი მეექუსისა კრებისაჲ იოანე მმარხველისაჲ (!)
წმიდისა მამისა ეფთჳმი მთაწმიდელისა თარგმნილი (ფ. 1—132r).

დასაწყისი: წესი და განგებაჲ ასსამეტ წმიდათა მა-
მათა.

ბოლო: კაცად კაცადსა მრავალი ნიქი და კეთილი იყო
და ფრიადთა არზანიგთა წარგზავნა საყდრად თჳსად სადი-
დებლად მამისა და ძისა და წმიდისა სულსა, რომლისა არს
დიდებამ, პატივი და სიმტკიცე აწ და მარადის და უკუნითი უკუ-
ნისამღე, ამინ.

2. კანონი შეცოდებულთანი, აღწერილი წმიდისა მამისა ჩუშნასა იოანეს მერ კოსტატანებოლელ მთავარებისკოპოსისაჲ, რომელსა ეწოდა მპარხველ (ფ. 132r—196v).

დასაწყისი: უწყებულ იყვნით, ვითარმედ ესე ნეტარბ იოანე მპარხველი უკანასკნელი იყო ყოველთა მათ, რომელთა სჯულის კანონისა წესნი დაწერნეს.

ბოლო: მადლითა და კაცთმოყვარეობითა უფლისა და ლ-თისა და მაცხოვრისა ჩვენისა იესო ქრისტესითა, რომელსა შეენის პატივი და თაყვანისცემაჲ მარადის და საუკუნეთა უკუნისამდე, ამინ.

3. დასაწყისი: კანონი დლითი დღე ცოდვათა, ვითარცა წმიდამან ბასილი განაწესნა—პირველი მოსლვაჲ გულის სიტყვისაჲ.

ბოლო: მრუშებაჲ გამოჩნდების მაგას საქმესა შინა და თუ რაჲ მიუგო, მისთვის არა უწყო და ვპოებ (197r—211v).

4. წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუშნისა მეთოდის კოსტანტინელ მთავარებისკოპოსისა და მოწამისაჲ, თუ ვითარ ჯერ არს შეწყნარებაჲ თვითოეულისა ჰასაკსა შინა უარისყოფისა ბრალსა შთავრდომილთათჳს და კუალად ქრისტიანედ მოქცეულთა.

დასაწყისი: უკეთუ ყრმაჲ შეპყრობილ იქნეს და უარყოს, ანუ შიშისაგან, ანუ უმეცრებისა და უსწავლელობისა, ესე ვითარი იგი რა ჟამს მოიქცეოდეს, ჯერ არს რათა სალხინებელნი ლოცვანი წარითქუმოდინ მის ზედა შუდ დღე.

ბოლო: და ამისთვის პირველთა მათ კრებათა არა შეიწყნარებდეს, ხოლო წმიდამან ამან კრებამან ბოროტის მზრახველნი ესე და სხუანი, რომელნიცა იპოვნეს მაგმობარნი, შეაჩუშნეს.

შენიშვნა: ხელნაწერის პირველი ფურცელი შეცდომით ჩაკერებულია ბოლოში.

142

ლ რ ც ვ ა ნ ი

60 ფ; 18.9×15; ყდიანი; მუდრული (სათაურები სინგური); XVIII ს ნე (ხელის მიხედვით); ბოლო 49 ფურცლიდან დაწერილია სხვა ხელით. შემოთულია 1925 წ. ყოფ. ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

დასაწყისი: ყოველთა წმიდათა მამათა ჩვენათა, უფალო იესო ქრისტე ჩვენო, შეგვიწყალე ჩვენ. დიდება შენდა, წმიდაო, დიდება შენდა, უფალო.

ბოლო: განაძლიერენ მორწმუნენი მეფენი ჩვენნი, რომელნი

შემზღვრდენ (!) შვიდობით მეოხებითა ღთის მშობლისათა, შეგვიწყა-
ლენ ჩვენ (2r—48v).

შენიშვნა: 1) ფ. 45r—54 v. დაწერილია წამლების რეცეპტები.
2) ფ. 55r, 58v—59r სხვა და სხვა ნახარჯის ნუსხას წარმოადგენს. 3) ხე-
ლნაწერის პატრონი არის ყიზლარში მცხოვრები (59r).

ანდერძი: ეს ლოცვის წიგნი, პარუნ სვიმონისაგან მჟნილი, ენკენის-
თაის იე ქორონიკონს უფ. ჩვენ მოქალაქე შაროიანთ ისაიას შვილი შა-
როტ ვახლათ და ვაჰ(ტ)კიცებთ (60r).

მიწაწერები: კ. მე სიმონა ქალაქიდამ რომ წაშოველ ენკენისთვეს იე
ამდენს, ქორონიკონს უნებ (59v).

კ. მე სიმონ ყირიმა წაველ ეენისთვეს ი ამდენს, ქორონიკონს
უნა (59v).

კ. მე სიმონ ყირიმიდამ მოველ ყიზლარს ეენისთვეს კ ქორონიკონს
უნებ (59v).

მიწაწერა: საქართველოს მეფის ძე ლევან და პატრიარქი ანტონი მობ-
ძანდა ყიზლარს იანვარს კ, ქორონიკონს უნი (55r).

კ. აშტრხნის (!) არქიერი მიც(ვა)ლა ყოასხში მაისის კე ქორონი-
კონს უნიდ (59r).

143

ო მ ა ნ ი ა ნ ი

257 ფ; 25,5X17; უყდო; მზედრული (სათაფრები სინგურით);
1814; წ. შემოსულია 1925 წ. ყოფ. ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

დასაწყისი: ამბავი დასაწყისი, რომელი მიერთებან მოი-
ლო სიტყვამან მოხსენებად.

დიდება შენდა, დიდება, ღმერთო ყოელისა მპყრობელო;
ჩვენ უღირსთაგან უცნობო, ენითა მოუთარობელო.

კათა და ცისა მნათობთა საკურლად მამრუნებელო,

და ქვეყნისა ქართა, ჰაერთა და ზღვათა შემძრუნებელო.

ბოლო: სპარსეთს წავიდა და დიდი ინდოთ მეფე სარი-
დან და შვილი მისი ომაინ ქაბუჯი თავის საბატონოს შვიდთა სა-
მეფოთა ინდოეთის ქვეყანას ხელმწიფენი ყოველთ მეფეთ მეფენი,
სახელ დიდებულნი და ამხანაგთ შეუდარებელნი და მტერ მოუ-
რეველნი, თავიანთ ტახტზედ დასხდენ.

ანდერძი: სახელითა ღმრთისათათა გათავდა წიგნი ესე სარიდან ხელმწი-
ფისა და მისის ძის ომაინ ქაბუჯისა; ქება და დიდება მაღალთა შინა ღმერთსა,
მანსენებელნი მათნი ღმერთმან აკურთხოს, ბოლო გარდამკითხველი ამისა ატოც-
ხლოს. აღწერა ესე ომანიანი დროსა თვითმპყრობელისა სრულიად იმპერატო-
რის როსსიისა აღჰქსანდრე პავლესძისა და კელათა მცირისა მოიისა კოლლე-

სკის რელიგიატორის თავადის მელიგზად ბებუდოვისათა თაგესა აგვისტოს იკ-ს წელსა ჩყიდ-სა ქორონიკონსა ფა-სა.

Мелхиседек Бибутов. Князьжеский секретарь князь Мелхиседек Бибутов.

144

საითიკო ფილოსოფია

20 ვვ.; 20,5×14,3; ქალაღდი; ყდიანი; ნუსხური (სათაურები ასო— მთავრულით); 1795 წ.; შემოსული 1925 წ. ლახარვის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

დასაწყისი: წინასიტყუაობა საითიკოსადმე ფილოსოფიისა. უკეთუ ვაწურებით ჩვენ ამისთვის, რათა უცხადესად გამოვაჩინენითმცა კანონნი, რომელთადმი ქცევანი კაცობრივნი სათანადო არიან თან-ვმობად, ვინაჲცა თანა გუჲძს წულილ-გამოძიებად პირველად ბუნებაჲ, ანუ თვისებაჲ ფილოსოფიისა, რომელიცა იხედ-წოდების საპრაქტიკოდ, ანუ საქმითად და მერმელა ყოველნი ნაწილნი მისნი.

ბოლო: რომელნიცა კანონნი კეთილ-გონიერებისა და კეთილ შესაბამიერობისანი დავსხენით, კმა არიან იგინი წარმართებად ყრმებრივთა გონებათა, რომელიცა ჰსწადნოჲს ცნობად უმრაველესთა კეთილ შესაბამიერობისა კანონნი, რომელნი თვითოთა შინა მოქმედებათა სათანადო არს დაცუად, წარციკთხენ მან ერანზმოს შემყულებისათჲს ჩუწულებათასა.

დასასრული პოლიტიკისა.

შენიშვნა: თავში ორს თავფურცელზე მოთავსებულია შინაარსი— „პინაქსი საყოფაქვევოჲსა ფილოსოფიისაჲ.

ანდერძი (გვ. 320): გმადლობ, გაკურთხევე, გაქებ და გადიღებ შენ, ღმერთსა ჩვენსა ცხოველს მყოფელსა სულსა მით, რამეთუ ყოველივე ნიჭთა შენ მიერთა წარმართებაჲ შენ მიერვე მოც მის თვითოფულთა. ერისთვისჲ გიორგი (სხვახელით:) წელსა 1795-სა აპრილის 8-სა.

145

ბიბლიური აპოკრიფები

223 ფ. 16,4×10,5; ქალაღდი (ღურჯი); ყდიანი; მხედრული (სათაურები და იკლკე სიტყვები სინგურით); 1828 წ.; შემოსულია 1925 წ. ყოფ. ლანაოევეს ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

1. ქადაგება და თარგმნა დაბადებისა.

დასაწყისი: თავი ი. თუ როგორ გადმოვარდა კაცი სა-მოთხიღამ. დასაბამიღვან გააჩინა ღმერთმან დასნი ანგელოსებრს. და უფროს უფროსებისა და ცხრა თაბახათ დააყენა ისინი.

ბოლო: მაგრამ მზრახველი და ცილისმწამებელი ჯერ თავის ენით თავის სულს ჩაუძალებს და მერმე თავის ამხანაჯის თავს მოჰკლავს სახელის გატეხით და ავის ანბის დაგდებითა, რომ ღმერთმან ამისთა უღმერთობისაგან ჩვენ და ჩვენი სული დაიხსნის ამიერიით და უკუნიით უკუნისაჲდღე, ამინ.

2. ქარება ანგელოსისაგან სეეთის შობისა და აშენება ნოესაგან კიდობნისა და მოსვლა წარყუნისა, თავი ე (ფ. 19v).

დასაწყისი: სახიერი ღმერთი მარად მოწყალე არს კაცთა. თუ დასცემს საღმე კაცსა თავის ცოდვისათვის, რომ სულგრძელთა შემდგომად; ადამ რომ მწუხარე იყო აბელზედა.

ბოლო: წარღვნას უკან დარჩა ნოე სამასი წელი და ნახევანს ეყოლა ორი შვილი, რომერქვათ სახელი ნო და მანედონა და მოკუდა ნოე, დაემარხა ნახევანსა და დღესაც იქ არის მისი საფლავი და ცოლის საფლავი მარანდას არის—ნახევანის ახლო სოფელში, რომ ამათგან მოშენდა ქვეყანა მეორედ.

3. სწავლა და ქადაგობა მესტუმრობაზედ მგზავრისა და გლახაკის შეწყნარებაზედ, თავი გ (ფ. 29 r).

დასაწყისი: გამოჩინება. მოკვდა ნოე და გარდაიცვალნენ მისი ნაშობნიცა და დაივიწყეს გამჩენი ღმრთის სახელი და ჩაცვიედენ კერპობაში.

ბოლო: სტუმრისა და გლახაკისა გამკითხველნი როგორ ღმერთს აამებს და თითონაც ღვთისაგან როგორს წყალობას იშოვნის, რომ ბრძანა ქრისტემ სახარებაში, თუ ნეტარი მოწყალეთა, რომ წყალობას იპოვნისო.

4. მესტუმრეობა მამა აბრაჰამისა გზასა ზედა და დაწვა სოდომ-გომორისა (ფ. 36r).

დასაწყისი: მამა აბრაჰამმან, როდესაც რომ იხილა ეს საკვირველი საქმე, რომ იქმნა ვლახაკის გაკითხვითა, იმავე დღეს წაიღო თავისი სახლის კარავი და დადგა იმ ნაძვის ხის ძირსა ზედა.

ბოლო: მერმეთ დათვალეს აზაპი ქალები. რომ დაეტყვევებინათ და იყო 22000 და ცხვარი 60.000 და ცროხა 315.000 და ხარი 320.000, ცხენი და ვირი 31.000.

5. გაკეთება მოვსესის კიდობნისა და შრომა ერიქოვის წყლისა, რომ არის იორდანისა, თავი ივ (ფ. 95).

დასაწყისი: შეებევწნენ მოვსესსა ისრაელის შვილები და უთხრეს: შენ ღმერთს პირდაპირ ელაპარაკები, მაგრამ შენ რომ აღარ იქმნები, ვინ უნდა ელაპარაკოს ღმერთსა.

ბოლო: მეოთხე სულისა გამქარებელი ცოდვისა გორელი

საწყალისა სტეფანა ღვთის მონისა შესანდობელი სულისა და მოტოვება ცოდვისა, ამინ.

6. ძველი დასრულდა და ახალი დაიწყების, ჯარება ოვაკიმ-მასი და ანნასი და შობა ყოვლად წმინდისა მარიამისა, თავი ზ.

შობა ღმრთის მშობლისა ოვაკიმისა და ანნასაგან. ოვაკიმ და ანნა დაბერებული იყვნენ და შვილი არა ჰყვანდათ (ფ. 100r).

ბოლო: წაიყვანა იოსებმან მარიამ და ერთს ოთახში დააყენა და დაარქვა, რომ კარში არ გამოხვიდე და ურიგოთ არსად იარო და თავის უფროს ქალს მიაბარა, რომ სახელად ეწოდა სალომე და თვითონ სხვაგან წავიდა სამუშაოთა და გამოვიდა სამი თვე, რომ იოსებ სხვაგან იყო.

7. ხარება ღმრთის მშობლის მარიამისა გაბრიელისაგან, თავი ოშ (ფ. 106r).

დასაწყისი: იოსებ რომ წავიდა სხვაგან, მარიამ იყო ცალკე ოთახში, საქმობდა თავის ხელსაქმესა.

8. ჯარება და დაბადება იოანე ნათლის მცემელისა, თავი ით.

9. გამოსვლა იოვანესი კლდიდგან და მოსვლა იორდანედ საქადაგებლად (ფ. 138v).

10. სასწაულთ მოქმედება უფლისა ჩვენისა იესუ ქრისტესი, თავი კე (ფ. 145).

11. მოსვლა იესოსი იერუსალემს ვირითა და შტოების მირთმევასისა ურიებისაგან (ფ. 419v).

12. ბზობის [ლაზარობის] შაბათი რომ გათენდა (ფ. 155r).

13. ანდერძი იესოს ქრისტეს ჯვარცმისა, თავი კთ (ფ. 161 v).

14. დღესასწაულობა ჯუართ ამალღებისა (ფ. 183r).

15. სატანჯვპლი ათორმეტი წმიდა გრიგორისა, თავი ლბ (ფ. 195v).

16. წამება წმიდა რემსიმესი (!) და გალორება ტრდატისა და ამოყვანა საკანიღვას წმინდა გრიგორიასა, თავი ლ (ფ. 207r).

მინაწერი (ტექსტის ხელით): ღმერთო, შეუდგე ამის დამწერსა და მოთარგმანესა და პატრონსა სტეფანას, ამინ, ჩუკც-სა წელსა სექტემბრის ივ (ფ. 19 r).

ღმერთო, შეუდგე ამის დამწერსა სტეფანას. ამინ (ფ. 29r).

ღმერთო, შეუდგე ამის დამწერის სულსა სტეფანას, ამინ (ფ. 36r).

ღმერთო, უღაიწე ამ წიგნის პატრონის სულსა და დამწერი მონა ღვთისა სტეფანა. მე:ბე იყოს ამის წმინდანების მადლი და ვინც ალიკითხოთ, შენდობა: გვიბრძანეთ, რათა ღმერთმან თქვენცა შეგინდოსთ, ამინ (ფ. 95 r).

რომ ამ ღვთის მშობლის მეოხებითა და მამა იოსების მეოხებითა შეიწყალოს ამ წიგნის დამწერის და პატარინის სული მონა ღვთისა ლომუასშვილი სტეფანას სული (ფ. 105v).

ეგვევ სტეფანე იხსენიება ხელნაწერის სხვა ადგილებშიც.

146

ძ რ ო ნ ი კ ა

28 ფ.; 35x21,7; ქალაღი; ყდიანი; მხედრული; XIX-ს.; შემოსული 1925 წ. კ.ა.ფ. ლახარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

სათაური: წიგნი, მოკლედ მომთხრობელი სხუადასხუა ისტორიულთა ამბავთა, საქართველოსა შინა შეშთხუშულთა, შედგენილი მეცადინეობითა ბლალღჩინის სოლომონ ხახახოვისათა 1856 წელსა.

დასაწყისი: ქ. შეწვენითა ღმრთისათა მე სოლომონ ქრისტეფორესძე ხახანოვი დავიბადე ქალაქსა გორსა ჩყიდ წელსა 1814 წ. მარტში 12-ს. შვიდის წლისა ვიყავ, მამამან ჩემმან მიმცა სასწავლებლად ქართულისა წერისა და კითხვისა სომხის მღვდელს ანუ ტერტერას ტერ-ფარსედას.

ბოლო: 1ხ79 წელში იყო ქართლში კალია ურიცხვი, უანგარიშო და მოსქამა ყოველი პური და ქერი ტფილისიდან ვიდრე ს. ქალა-სამთავისაღმდე და მერმე დაჰყარა თესლი ქართლში და დაიხოცა.

147

მისტიკური თეოლოღია ანტონ კათალიკოზისა

429 გვ.; 33,2x21; ჟუღო; მღედრული (ათათურებით); 1780 წ.; შემოსულია 1925 წ. ყ.ა.ფ. ლახარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

სათაური: ანტონის მიერ დავითიან ბაგრატოვანისა არხიეპისკოპოსისა ყოვლისა ზემოდასა საქართველოდასა განსჯა საკუთრად თვის თეოლოღიისა, მისტიკადასა ანუ ღმრთის მეტყუელებისა სასაიდუმლოდ სამნაწილოვანი ღმრთის მეტყუელებისა მისტიკადასა. ტომი მეორე. ღმრთის მეტყუელებისა სხოლასტიკოდასა, 1780.

დასაწყისი: ზედ დადგინება ანუ წინასიტყუობა გარე შემტყუესლი მეორისა ტომისა ღმრთის მეტყუელებითისა, ესე იგი თეოლოღიისა მისტიკადასა, ანუ ღმრთის მეტყუელებად სასაიდუმლოდასა.

თავი ა. უწყება პირველისათვის და სხუათა ნაწილთა მისტიკა ღმრთისმეტყუელებისა.

§ 1. ცნობილ არს ესე და აღსარებულ გამოცდილთაგან მეტაფიზიკასა შინა ნამდვლ ქეშმარიტსა და საგმარსა, ვითარმედ განუსაზღვრებელი განსაზღვრებულისადმი უკმარობს შედრგინებად და შეუძლებელი ყოფისადმი უკმარობს შედრგინებად.

ბოლო (გვ. 369): გმადლობ შენ, სიბრძნეო მამისაო, ქრისტე, თანა მამით და სულით წმიდითურთ საშუალისა ჩქმნისა დასასრულისა თანა შეერთებისათჳს, რომლისა მიმართ მიძლოდი ჩქმნ სულითა შენითა წმიდითა, ამინ.

დასასრული მეორისა ტომისა ღმრთის მეტყუტლები(ს)თჳსა, რომელ არს თეოლოღია, მისტიკა განბრძნობად მოწაფეთა ჩქმნთა.

ამას მიყვება სარჩევი: პინაქს-სიტყუაობა თავთა მეორისა ტომისა, ესე იგი მისტიკა ღმრთის მეტყუტლებისა სამთავე ნაწილთა (გვ. 375—429).

ანდრძი: სრულ იქნა წელსა 1780 ჟებერჟალს ვ დღესა ოთხშაბათსა. მინაწერი: საქართველოს მეფის ძე დავითისა არის (გვ. 1).

148

ქრეზული სანიტორიო აზგეზისა

109 ფ.; 35×21,7 ყდიანი; მხედრული; 1ა26—1823 წლები; შემოსულია 1925 წ. ყოფ. ლახარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

ხელნაწერი შეიცავს ბაგრატ ბატონიშვილის მიერ ქართულად გადათარგმნისლ იმპერატორ ალექსანდრე I-ის სხვადასხვა მანიფესტ-ბრძანებათ და აგრეთვე რუს-სპარსთა ომის და მის შედეგომ ამბებს 1826—1828 წლებისას.

დასაწყისი: 1826 (წელს) ოღიშალნეს სპარსნი და რუსნი და რაგცა ამის შემდეგ მოხდა, ამას ქვევით დაიწერება.

§ 1. გამოცხადება (გინა დიკლარაცია).

ქეშმარიტთა თვით კერძობითა დაცემითა სამხრეთისა მხრით სამზღვარსა ზედა რუსეთისასა ახლად არ შემოიძლების საეკვიდ (!) დადუმებად გრძნობისა შემდეგომად პირველისა ამის ამისთვის გამოცხადებასა მარეებლობა ჩენი.

ბოლო: ამის მახარობლად მოვიდა კალესკი სოვეტნიკი ღრიბაიადოვი და თანა მოჰყვა ამასვე თავადი ენდრონიკაშვილი იესე, ძე იოსებისა ქისიყას მოურავისა, პასკევიჩისაგან წარმოვლენილი (1r—94r).

შენიშვნა: ხელნაწერს ბოლოში დართული აქვს სხვა ხელით დაწერილი იმპერატორის ნიკოლოზ I-ის მანიფესტო, 1828 წლის 21 მარტს გამოშვებული რუსეთ-სპარსეთ შორის წარმოებულის ომის დაშლავრების გნო, რომელსაც თან ერთვის რუსეთ-სპარსეთ შორის დადებული ხელშეკრულების პირი (95r—109r).

ძორწინებისათვის

ფ. 38; 17,5X10,6; ქალღი (ლურჯი); ყდიანი; მხედრული (სათაურები და თავასობი ასომთავრულათ და სინჯურით); XVIII ს. (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1725 წ. ყოფ. ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

სათაური: ქორწინებისა თავისათვის სჯა მატესი.

დასაწყისი: ხარისხნი ქორწინებისანი ამად ვიდრემე იწოდებიან ხარისხად, რამეთუ ვითარ იგი კიბეთა ზედა აღვლენ ხარისხად და შთამოვლენ, ეგრეთვე არს ნათესაობაჲცა ხარისხად.

ბოლო: ცოლისა ჩემისა პირველისა ქმრისა ძმამან შეირთო. ცოლი. ოდეს მოკვდეს კაცი იგი, ვერ შევირთავ მე ცოლსა მისსა, ხოლო შევირთავ დასა ცოლისა მისისასა. პეტრე. მარიამ. პაველე. თეოდორ. ირინა. იოანე. მარამ. თავა : ე : ჯურ არს (ფ. 31v).

შემდეგ მიყვება შტოები შემდეგ ცნებათა შესაბუბ: აშპარტავენება, შურა, მრისხანება, მცონარება, ანგარება, ნაყროვანება. არაწმიდება.

ხვეულად: ეკონტი (ეს არის შტოების დამხატველი).

ს ი მ ლ ე რ ე ბ ი

12 ფ.; 21X16,2; ქალღი; უყლო; მხედრული; XIX ს-ნის მეორე ნახევრისა (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. ყოფ. ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

დასაწყისი: ორთავ თეალის სანათლევე,
რაზედ მოგიწყენია?
ბნელს ვზივარ, განძინათლე.
სინამ დრონი შენია.

ბოლო: საყვარელო, გიკვდები,
ღღეს გიკვდები, მიშველე,
ჩემზედ შაეს რუ ჩაიცვაპ,
წადა, შენს თავს უშველე.

ცხომკება იმპერატორ პეტრისი

6 ფ.; 43,3X21,5 ქალღი (როლერჯო); უყლო; მხედრული; XIX ს-ნის დასაწყისი (ხელის მიხედვით); შემოსულია ყოფ. ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

დასაწყისი: ცხოვრება ალექსი, ძე პეტრე პირველისა, იშ-
ვა 29 თებერვალს 1690 (!) წელსა პირველის ცოლის ევდოკია დედოფ-
ლისაგან, რომელიცა იყო თეოდორე ლოპუხინის ასული.

ბოლო: (პეტრეს წერილიდან მისი შვილის ალექსისადმი):
ამისთანა საქმე არაოდეს სმენილ არს არა თუ გვარსა ჩვენ-
სა შინა, არამედ არცა თუ ჩინებულთა შორის ჩვენთა ყმათასა-
ეჰა ვითარ აწუხებთ მამასა! ვითარ შეურაცხ ჰყოფთ მას! და ვი-
თარ სერით მამულსა თქვენსა.

152

ალექსანდრიანი

199 ფ.; 22×17.8; ქალაღი; ჟუდო; მხედრული (სათაურები სინ-
გურით); 1859 წ.; შემოსულია 1925 წ. ყოფ. ლაზარევის ინსტიტუტიდან
(მოსკოვი).

დასაწყისი: ამბავნი ძველ მოსახსენებელნი დიდისა და
პატროსნისა კეთილის მოქმედისა კაცისა და ცათა ქვეშეთ მპყრო-
ბელისა და მეფისა მაკედონელისა ალექსანდრესი, შობისა და
ცხოვრებისა და სიმზნისა მისისათვის.

ესე ამბავი ჩრდილოეთს რუსთ ქვეყნად იყო დებული.

ჟამთა სიგრძისა ძველქნისა ყოვლს ქვეყნად დავიწყებული.

გადმოეთარგმნა ქართულად არჩილს, ვინ იყო ქებული.

და მიბრძანეს, ლექსად გამოეაქვი, მსმენნო, იყვენით შევებული.

ბოლო: ვინებე პეტრე ვალექსად ამ ალექსანდრიანისა;

153

სწავლა—მოძღვრებანი

311 გვ.; 21,3×17,3; ქალაღი; ყდაში; მხედრული; 1847 წ.; შემო-
სულია 1925 წ. ყოფ. ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

ხელნაწერში მოთავსებულია შემდეგი სწავლა-მოძღვრებანი:

1. შექმნისათვის ქვეყანისა (გვ. 17—28).
2. დაბადებიდან გადმოღებული მარგალიტი (გვ. 29—35).
3. თარგმანება იპოლიტესი. განკაცებისათვის უფლისა იესო
ქრისტესა (გვ. 36—40).
4. ეკლესიაში კრძალულებით დგომისათვის (გვ. 41—65).
5. აღსარებისათვის (გვ. 65—94).
6. მცნებანი წმ. ბასილისი მღვდელთა რომთ(!), თარგმნილი-
არსენისა, გვ. 94—225).

7. უწყება პეტროზ კამწუროელისათვის(!) და ალაჯორისათვის და ალაჯორი მარხვისა (გვ. 226—244).
8. ათი მცნება, შვიდნი საიდუმლონი, მსოფლიო საეკლესიო კრებები. მადლნი და მომაკვდინებელნი ცოდვანი (გვ. 245—247).
9. მართალი და კეშმარტი სარწმუნოების აღსარება (გვ. 248—252).
10. წლიური უქმე დღესასწაულები (გვ. 253).
11. წიგნი აღსარებისა (გვ. 254—280).
12. სჯულისა კანონი მშვენიება კრება, მეთოდი კოსტანტინეპოლელისა (გვ. 281—282).
13. მსოფლიო საეკლესიო კრებანი (გვ. 283—290).
14. დიდთა წიგნთ გამოკონილი წმიდა მარხვათათვის [სომეხთათა] გვ. 291—301).

დასაწყისი: ოდეს იწყო ღმერთმან შენებად ცისა და ქმ-
 ცყანისა, მაშინ საბოთს გამოვიდა მშვენიერიოთა ნავითა და სული
 წმიდა ზედა ტრფიალებდა.

ბოლო: ესე იგი არს უცხო ყოველთა თავთა ჩვენთა ყოველ-
 თაგან ბოროტთა და ყოვლისაგან ნაყროვანებისა თრვალობისა,
 რათა სთნდეს უფალსა ცხოვრება ჩვენი და ღირს ყუნეს სასუფევე-
 ლსა მისსა, ამინ (გვ. 301).

ამას მიყვება (გვ. 301—304): ჰხანდუკი, რომელი არს
 სარჩევი.

თავში ჩაკერებულია ხუთ ფურცელზე, დაწერილი „ხელთა“ XIX
 ს-ნის დასაწყისის ხელით (ფ. 1—5), და საუფლონი და სხვა დღე-
 სასწაულების თარიღი ფ. 7—16.

ანდრძი (305): ათას რვას ორმოცდა შვიდსა წელსა თებერვლის თვესა
 ეს მე დავსწერე გაიოზ კალანდარიშვილმან თორმეტ დღეზედ.

მინაწერი: 1) 1851-სა ჩყნა წელსა ივლისისა 16-სა ივ-სა დღესა ორშაბათსა
 მხის ჩასულამდი 2 სათამდას დაღაჲდა. ცა იყო მოწმენდილი და კარგი
 დარი. მზე იყო დაბნელებული 4 მინუტამდის ძლიერ და ისევე გააყვბდა.

2). 1855-სა წიფობისთვის 25-სა მოხთა რუხასა და დარჩენში ომი. ომე-
 ფაშა მოადგა, გამოვიდა ძალით, ამ თვის 26-სა და 27-სა ზღადიდს დაებარჯენ
 იკიდგან წამოსურული ნოემბრის 5-სა და 6-სა ციფზე მოვიდნენ და დაებარჯენ.
 ცხენიწყალზედ და ოტოფში მივიდა ჯარი ამ თვის 20-სა 21-სა და 23-სა.
 25-სა ივ-ც პატარა სროლა იქმნა ფალაგებისაგან და მიქაძისაგან. იქავე ბრძანე-
 ბა მოვიდა ომერ-ფაშას ზვანთქრის დაბრუნებისა და აბურჯნა (I) ჯარი. 27-სა დაბ-
 რუნებული ციფზე მოვიდნენ და დაებარჯენ ოცდაათსა და პირველი ქრიშობის-
 თვის ცივიდგან წასულა იწყო დიდმან ჯარმან და 3-სა აძო თვის დ. სურულდა
 მათი წასილა. ისრე აყრისა და წასულის დროს ყაზახი რუსები მოეწინენ და
 იქმნა იონადგან (I) გაღმა გამოღვა სროლა და ყაზახი რუსი დაიკოდა ერთი ზელზე
 სტუცერის ტყვით. იკით ვერა დიდი ვაგნეთ (გვ. 310—311).

განმარტება წიკვის წმებაისათვის

4 ფ.; 17×11.5; ქალაღი; უყდო; ნაკლული; XIX ს-ნის პირველი ნაწეარი (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

1. მოკლე (ზნეობითი) ჰსწავლა, თუ ვითარ ჯერ არს დგომა ეკლესიასა შინა, გამოკრებული სასულიერო წიგნებთაგან.

დასაწყისი: ტაძარი არს აღგილი, დაწესებული პატივად სასლინა ღვაისა.

ბოლო: და მაშინლა დაიმკვიდრო ყოველი კეთილი, რომელიცა აღუე ჟა ღმერთმან მოყვარეთა თვსთა, ამინ.

2. წიკვის იარაღის განმარტება.

დასაწყისი: ფეშხუმი ნიშნავს ბაგასა, რომელსაცა შინა მიწვენი(ლა) იყო ახლად შობილი იესო ქრისტე.

წყდება: დაფარნები... კვალად ნიშენენ სუღარსა მას, რომელიცა შეხვიეს შემდგომად გარდამოხსნისა ჯვარიდგან გვამი უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესი.

155

ქარაბაღინი

25 ფ.; 21×17; ქალაღი; უყდო; მხედრული; XIX ს-ნის ბოლოს ან XX ს-ნის დასაწყისი (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. ყოფ. ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

დასაწყისი: მოიღე გული კუროზი და მწუანის მყურის ენა მიძინარეს გულზედან დასდევნი ასრე, რომელ ვერა შეიტყვოს და რაც უქნიან, მიძინარე ყველას წარევეს.

ბოლო: ყურის ტკივილისათვის მღირდველი ერბო და ძველია შეწვი და ყურთა უწითვევისმე ხორცთა.

156

სირინოზიანი

110 ფ.; 35,6×22,4; ქალაღი. თხელ-ყდიაანი; დედან-ტეჰსტს ბოლო კლებია; მხედრული; XIX ს-ნის მეორე ნახ. (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. ყოფ. ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

დასაწყისი: კარი პირველი. აქა ამბავი მაშრიყის ხემწიფისა და მის ძისა მისისა სირინოზისა.

სცხოვრობდა ხელმწიფე ქვეყანასა მავროყისასი, რომელსა-
ეწოდებოდა სახელად არდაფესი.

ბოლო: მარეხმან ფარი იღარა, მაგრამ მან ეგრეთ ქლიე-
რად დასცა, რომე მარენს ასე ეგონა—შთა შოეგლიჯა და თავსა-
დაეცაო.

157

პოკაჰირის შუხვანილება

28 ფ.; 16×10,2; ქალაღი, თხელ-კანაანი; ნუსხური; (სათაურები
სინგურით, თავ-ასოები ასომთავრულით და სინგურით); V-XIII ს-ნის
(ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. ყოფ. ლაზარევის ინსტიტუტიდან
(მოსკოვი).

დასაწყისი: აწინდელი საქიროაჲს ხურისაორიე და არის-
ტოტელისა მიერთსა შინა კატილორიათა მნებავ.

ბოლო: არამედ და კმა არიან ესენიცა საგან ყოფსადაღ და
ზიარებისა პირისპირად დასაყენებაღ.

150

ჯოჯოხეთის ტანჯვის აღწერა

94 ფ.; 16×10,2; ქალაღი; უკდო; ბოლო-ნაკაფიდი; მადრული
(სათაურები სინგურით; XVII ს-ნის (ხელის მიხედვით); შემოსულია
1925 წ. ყოფ. ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

დასაწყისი: პირველი განბრახვა 'აკ არიდღეთო ჯოჯოხე-
თის საპყრობილესა ზედა საპყრობილეს ვიჭრიეზისაოის.

განიზრახე, პირველს უსამართლოებას რომ კაცი იქს ღმრთი-
სათვის, ეს არის ვითამც ავათ ხმარულონს იავისი თავას უფ-
ლებას.

წყდება: და მამეხმარე შენს შვილთან და მიჩვენე, რომ დე-
და ხარ, რომ შენ ერთი ტკილი ვმა ამოიღო ჩემს საშენილებლად,
კმარა შენს...

159

პარაკლიტიონის ნაწყმნატი

22 ფ.; 22,16,7; ერთატი; უკდო; ნუსხური (თავ-სიტყვები სინგურით,
თავ-ასოები ასომთავრულით და სინგურით); XV ს-ზე (ხელის მიხედვით);
შემოსულია 1925 წ. ყოფ. ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

იწყები: მასცა, მას მხოლოსა უგალობდეთ, რომელიცა
დიდებულ არს. ქრისტე დაეფლა ქუწყანასა და ადამ იქსნა და
მისცა მას ცხოვრებაჲ.

წყდება: განაპოხე ლამპარი შენი ქველის საქმითა, რათა შეხედე ბრძენთა ქორწილთა თანა, ავაზაკთა მიერ წარვიტყუწნე, ვიდოდე რად გზათა შინა ამის ცხორებისათა და სი...

160

გამოკრებილი სახარებანი

49 ფ.; 22×16,8; ეტრადი; უყდო; თავ-ბოლო-ნაკლული; ნუსხური (სათაურები სინგურით); XV ს-ნე (ხელის მიზეღვით); შემოსულია 1926 წ. ყოფ. ლაზარევის ინსტიტუტიდან (პოსკოვი).

იწყებთა: რამეთუ მომკუდარიყო. არა განუტეხ[ნა] წვიენი მისნი, არამედ ერთმან ერისაგან[მან] ლახურითა უგუჰირა გუჰრდ-[სა] მისსა.

წყდებთა: სახარება მარკოზისი. მას ეამსა შინა აღვიდა იესუ მთად და მოუწოდა რომელთაჲ სურდა მას და მოვიდეს მისა და ყვნა ათორმეტნი იგი, რათა იყენენ მის თანა, და წარვ...

მინაწერი: 1) სულსა აპირსპასალარსა ათაბაგსა პატრონსა ორაგენდას შეუნდნეს ღმერთმან; და თანა-მეცხედრესა მისსა სულ კურთხეულსა პატრონსა გულბუღახს შეუნდნეს ღმერთმან (ფ. 26v., ნუსხურით).

2) სულსა კობოძესა ქსენოფონტის შეუნდნენ ღმერთმან (ფ. 29 r, ცუდი ნუსხურით).

3) სულსა თაბიზისა მოძღვრის ახალაძესა მათეს შეუნდნეს ღმერთმან; მის. თა დედა-მამათა, ძმათა და დაძთა ყოველთავე შეუნდნეს ღმერთმან (ფ. 33r, იმავე ნუსხურით, როგორც მინაწერი №1).

4) სულსა ნუბაძესა ნასრადავლეს შეუნდნეს ღმერთმან (ფ. 29r, ნუსხურით).

161

პლუტარხის ისტორია

80 ფ.; 21,5×17,5; ქალაღი; უყდო; თავ-ნაკლული; მხედრული; XVIII ს-ნე (ხელის მიზეღვით); შემოსულია 1925 წ. ყოფ. ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

იწყებთა: წინააღუდეგებოდა მიდრეკილებასა მეფისასა სპარსეულისა მიმართ განცხრომისა და მედიდურობისა და იცვიდა სამანულოთა ჩუქულებათა შეურაცყოფილთა (!) უკუწ მიზეზისა გამო ზუაობისასა და სინარნარისა.

ბოლო: გუნდის მძღუანმან ამან. მიანდო თავი თვისი მათ და იყო მოღორებულ. მათ არწმუნეს თავნი თჳსნი აღუხილაოსსა, 158

გარნა მან დაუტევენა იგინი და გარდავიდა თვით მათდა მიმართ გვინად, რომელთადცა მისრულ იყო ეგვიპტედ. დასასრული მერვისა ნაწილისა.

162

კ რ ე ბ უ ლ ი

12 ფ.; 20×16; ქალაღი (ლურჯი); უყდო; თავ-ნაკლული; XIX ს-ნის პირველი მეოთხედი (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. ყოფ. ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

1. (რუსეთის ისტორია, ფ. 1—7r).

დასაწყისი: ოდესცა მოიყვანა მან კანონიერებასა შინაერი თვისი, მაშინლა ჰგონა, რომელ შესანდობელ. მისდა იყო კმაყოფაცა საკუთარისა წადილისა თვისისა.

ბოლო: მცირედ მცირედ შეეჩვივნენ თავადნი ევროპისანი იმპერატორად წოდებასა როსსიის კელმწიფეთასა, გარნა ტიტულიცა ესე არა აყენებს დესპანთა ჭრანციისათა უზენაეს დგომად დესპანისა მათისაგან ყოველთა კართა ზედა.

დასრულდა მაისის 3 1806 წელსა, ს. პეტერბულს.

2. მისის ბრწყინვალეების თავადის პეტრე იოანესძის ბაგრატიონისა, გენერალ-ანშეფისა და მრავალთა ორდენტა კავალეროსნისასა (ფ. 9r—12r).

დასაწყისი: ჯერ არს სისრულე სოფელსა ამას შინა, არცა სადმე მტკიცე ბედნიერება.

ბოლო: ვინცა იხილავს მცირესა ამას ძეგლსა, კიდესა ზედა წყლისასა აღმართულსა, გრძლად დასაშთომლად ქვისგან გამოკვეთილისა, მდგომარეს შორის შეკუმხენილთა ავარაკთ გვირგვინოსანსა, დაფნისა ფურცელთაგან გაგრილებულსა აჩრდილთა მათთა ქუშე და წარჩიკითხავს ტაძარსა ზედა ამას: „აქა მდებარეების მტუქრი ბაგრატიონის“; მყისვე შეიმოსს დიდების მიმართ ფრთეთა და შეიქმნების თვითცა ნამდვილად გმირი. ნიკოლაოს ახვერდოვი. 1812-ს წელს.

163

ლ ე ძ ს ი კ ო ნ ი

1. ფ.; 20×16; ქალაღი; უყდო; თავ-ბოლო ნაკლული; მხედრული (თავ-ასობი სინგუოით); XVIII ს-ნის დასაწყისის (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. ყოფ. ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

იწყება: ...ობით და უწესოდ მოძრავი... ლიტანია სავედ-რებელი, გინა საოხი... ლიტონი ცარიელი ერთი ლუტი; ლიტრა. პირველთა ეამთა ლიტრანი უმცირ... აწინდელი, რამეთუ. პირველი ლიტრა ესრეთ...

წყდება: ლირწი... ხოლო ლირწი უფროდს...

164

შ ა მ ნ ი ს ნ ა წ ყ ვ ე ტ ი

2 ფ.; 20,8×17; ეტრათი; უყდო; თავ-ბოლო ნაკლული; ნუსხური (თავ-ასოები ასომთავრულით და სინგურით); XV ს-ნე (ხელის მიხედვით) შემოსულია 1925 წ. ყოფ; ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

იწყება: ქრისტეს მოციქულნო, სანატრონო, განკურნე სული ჩემი სნეული. ყოვლად წმიდაო დედოფალო, რომელმან ჰშევამხუმელი სენტა სოფლისათა უსძლოო...

წყდება: რომელმან ჰშევღმერთი მოწყალე და მკნელი ყოველთა შემსხმელთა შენთა, რომელმან ვიშუშბთ ნიქ...

165

კ რ ე ბ უ ლ ი

51 გვ; 21,3×18; ჭაღალდი; ყლიანი; მხედრული; XIX ს-ნის პირველი ნახევარი (ხელის მიხედვით); შემოსულია ყოფ. ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

1. თვესა სეკდენბერსა იე წამება წმინდისა და ყოვლად მოწამისა ეფთემიასი, გვაკურთხენ, მამაო (გვ. 1—26).

დასაწყისი: მეფობასა უღმრთოსა და უსჯულოსა დეოკლიტიანესსა და მთაერობასა ჰრისკოსსა, რომელი იყო შემდგომი პის მეფობისა ქალაქსა შინა ქალკიდონისსა.

ბოლო: აღესრულა ყოვლად ქებული ღვაწლით შემოსილი წმიდა ეფთემია თვესა სეკდემბერსა ქალკიდონისსად აპელიანოსისასა, ხოლო ჩვენ ზედა მეფობასა უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესა, რომლისა არს დიდება თანა მამით და სულით წმინდითურთ აწ და მარადის.

2. ტასია კურ-რჩეულისა ნეტარისა ტასიასი მეგვიპტელისა, რომელი იყო მეძავი და იქმნა კურ რჩეული (გვ. 30—34).

დასაწყისი: ძმანო ჩემნო საყვარელნო, მეგულეების თხრობად თქვენდა სასურველ და ბრწყინვალე სინანული, რომელ აღესრულა და იდიდა და რომელთა უნებს სინანული ცოდვათა თვისთა-

ბოლო: ჩვენცა მოგვამდლოს უფალმან ღმერთმან მისი სინანული და მისივე შენდობა ცოდვათა ჩვენათების, რათა ერთობით ვადიდებდეთ მამასა და ძესა და სულსა წმიდასა უკუნიით უკუნისამდე, ამინ.

3. სასულიერო ლექსი (გვ. 35—37).

დასაწყისი: ეპა უფალი, ქვეყნის მპყრობელი,
ადამისათვის გვერდ განპობილი,
ოთხ კუთხ ქვეყნისა მამათ ხობილი,
დედა მარიამ ქრისტეს მშობელი.

ბოლო: არს ცოდვილ, არამედ ღმერთსა ჰნებაეს
ცოდვილთაც გებანი

და ესეც ინება საყოფლად მოსკოვის დამთხოვლობანი.

4. თამარ მეფის საფლავის ზედან დაწერილი (გვ. 38—39).

ოდეს მე ნაქარმაგვესა შეიღნი მეფენი სუფრას
ზედან დამეხსნეს,
რუსნი, სპა(რს)ნი და არაბნი საზღვარსა თვისა-
და გამეხსნეს,
თევზნი ამერთა წყლისაგან იმერთა შიგან შთამეხსნეს
და მე ასე ამის მომქმედს(ა) ხელნი გულზედან და-
მეხსნეს.

მეგონა გვამი უსულოდ საზარედ დაიდებოდა,
წესით განმყოფი თვის თვისად საფლავად შეიცვებოდა,
მიწა მიწადვე და ცეცხლი ჰკერად გაიხდებოდა
და ზეაღსვლით ქვემქცელი კვამლებრივ გაიბნეოდა.
არ ნათელ მცხრალი, არ ყვავილ ფერით მზრალი,
აქვს სამლოთო აღი, ვით ცხოველი წყალი.

გული უძს სალი მით და ჰსცა მძრალი, მწყრალი
და იქმს ქალი ბუნებით ქირთა მკრთალი.

5. ლოცვა მამა ღმერთისადმი (გვ. 39—40).

დასაწყისი: რომელ მყოფომ მაღალთა შინა, სახელ-
წმინდაო მამაო ჩვენო,
ვითარცა ზეცით, ეგრეცა ქვეყნით, პურსა არსებით
მოგვცემდი ჩვენო.

და ნუ შეგვიყვან ჩვენ განსაცდელსა, ბოროტს
დაგვიხსენ, უფალოჩვენო.

მე შენა გვედრი ესრედ ცოდვილი, რომელ სატანა
არ მომაჩვენო.

ბოლო: დედა ქალწული მშვენიერი შროშანა,
მას ახარებს ანგელოზი ფრთოსანი;

შენგან იშვებს მეფე გვირგვინოსანი,
მას მოჰნებენ მეფენი მრავალ ხმოსანი.

6. იამბიკონი (გვ. 60—41).

დასაწყისი: ქეთევან ბრძენსა, ბრწყინვალელ აღმომგზესა,
სუფევის ძესა, სოფლის ზესთა ზესა,
დახსნილთ ბაძესა, კურთხევისა მამაოდესა,
მას დღისა დღესა კახეთის განმა დღესა
მარტილთა მზესა უძღვნი შესხმად ლექსსა.

ბოლო: ლუარსაბის ყვაეილ წალკოტიანი,
მწიფობენ მტილნი ნაყოფ ხილნარ ხიანი,
ესე სიტყვითნი და სხივ ნათელ მზიანი.
კრთიან ელვანი ერმი მთიებ მციანი,
არ ღამიერნი ყოველ მადრიელ დღიანი.

7. ნაპალიონ ბონაპარტისაგან (!) მიწერილი რუსეთის ხელმწიფესთან და პასუხისგება (გვ. 43).

8. ცოდვის წამალი (გვ. 42).

ანჟერძი: ჩოლაყაევის ასულმან მანანამ აღესწერე (გვ. 64, ტეჰატის ხელით).

166

მეზხინტჰაოსანი

135 ფ.; 20,5×14,8; ქაღალდი; ყდიანი; თავბოლო ნაკლული; მხედრული (სათაურები სინგურით); XVIII ს-ნის პირველი ნახევარი (ხელის მიხედვით); შემოსული 1925 წ. ყოფ. ლაზარევის ინსტრუქტიდან (მოსკოვი).

იწყება: ქ. ესე თქვა და შემობრუნდა, დაღრეჯილი
წამოვიდა;

არცალა ჰკრა ასპარეზსა, ჟამი ჟამსა მოურთვიდა;
ყველაკაი მოიშალა, სადაცა ვინ მჭეტთა სვრიდა
და ზოგთა თქვეს თუ მართალია, ზოგნი,
ღმერთო, უზრახვიდა.

წყდება: ქ. მან ტურფამან სახლსა ჩემსა ეგრე დაყო
ხანი დიდი;

ვერ გავეანდვე ქმარსა ჩემსა, შესმენისა მქონ-
და რიდი;

ვთქვი, თუ უთხრობ, ვიცი, დარბაზს გამამე-
ლაენებს იგი ფლიდი,

და ესე მქონდა საგონებლად, შევიდი, თუ
გამოვიდი.

ქ რ ე ბ უ ლ ი

38 ფ.; 22X17,6; ქალაღი; უყდო (ღაშლიღი); მხედრული; XIX ზნის პირველი ხახეღარი (ხელის მახეღვით); შემოსულია 1925 წ. ყოფ. ლახარგვის ინსტიტუტიღან (მოსკოვი).

1. გოჩაიანი (ფ. 1—5).

ღასაწყისი: გოჩაიანი ესე არს წიგნ აღწერილ ნუს-
ხურ ხელად;
ვინც იკითხამს, გაახარებს, აქ ამყოფებს გულში
მრთელად;
აქ სიცოცხლეს მოუმატებს, იქ ამყოფებს შეურც-
ხველნად (!)
ღა ჰაზრი არის კეთილ თქმული გონებისა გასა-
მხელად.

ბოლო: აღამ რომ სცღა, რას ვაბრალეღ, რას ვერიე
მე მაშია;
მე აღამსაც ვერ ვიცნობღი, არც მენაია სიზმარშღ;
ცოლი მისი გვერღსა ზღღა, ქალი მცღარი მის
ღამშია;

ღა ქალმან ქმარი მოატყუა, ის ჩააღღო დიღს ჟამშია.

2. ფრანგებზეღ ნათქვამი (ფ. 6—7).

ღასაწყისი: წიგნი ღასღეს ქუფრო ბინღი, მითხრეს,
აღიარე ინღი;
ფრანციტულად გაღიღინღი, თორემ გაგრცვით ვით
სიმინღი;
პაპის სჯულზეღ ჰე შევსწყინღი, იყო სულის წასა-
წყღინღი;
მითხრეს, რადგან ღაგვიჟინღა, ოსეთის მთას გარ-
ღაფრინღი.

ბოლო: ხუთი კი ჩვენთანა სწამღათ წმიღა მსოფლიო
კრეღანი;
მეექვსეზეღა განშორღნენ, ღაიწყეს განწვალეღანი;
რომის პაპი არს უფროსი, ყვეღას იქ შევენის
ხლეღანი;

პირველი ყვეღა შესცვალა ცეცხლი...

3. ღღესასწაულთა შესხმა (ფ. 9—10r).

დასაწყისი: წმინდასა და დიდსა ბრწყინვალესა კვირიაკეს აღდგომისასა აღიდებს სული ჩემი.

ბოლო: განვადიდოთ ქრისტე ბაიათა და რტობითა ქების-ნეტყუნლთა, კურთხეულ არს მომავალი სახელითა უფლისათა უკუნისამდე.

4. სახარება ლუკასი, თავი ზ, მუხლი ლე 35 (ფ. 11—12r).

დასაწყისი: მას ეამსა შინა ევედრებოდა ვინმე იესოს ფარისეველთაგანი.

ბოლო: სარწმუნოებაჲან შენმან გაცხოვნა შენ. გვალე, ვიდოდე მშვიდობით.

5) თთვესა ივლისის იზ-ს დღესა ქება და წამება წმინდისა ქალწულ-მოწამისა მარინასი.

დასაწყისი: დასაწყისი პირველი ღირსის მარინას ქებისა; თვით შვენიერი, ბრწყინვალე, იყო უფლისა ნებისა;

ქალწული წმიდა მლოცავი, იყო ქრისტეს წამებისა და არ ინახვის უტურფესი მსგავსი მისა მშვენებისა.

ბოლო: იესო, ჩვენთვის ჯვარცმულო. ირინა ქალწულ მოწამის მეოხებით მეოხ გვყავ ყოვლის ჩვენის კეთილის მყოფით და წარუმართე ყოველსა შინა კეთილ წარმართებით ცხოვრებაჲ სერვილისამებრ ჩვენისა და განგვაშორე ყოველსავე ბოროტ შემთხვეულებასა და მოგვანიქე მშვიდობით და მყუდროებით სიცოცხლე, ამინ.

6. ქეთევანის წამება დიმიტრი ბაგრატიონის მიერ თქმული (ფ. 25—36r).

დასაწყისი: შენ მოინებე ყოველთა, ცხოველთა მოყვანებანი; მხეტთა, პირუტყვთა, ფრინველთა, თევზთ

ზღვათა დავანებანი;

მათ და უალრეს პატივით, კაცთა ქვეყანად ქებანი;

მადლობის შემამწირველმან რა გკადრო მე გლახ ქებანი.

ბოლო: უხავს დაჯდეს ღირსი ვინმე მისთა ღვაწლთა აღსაწერად;

მთაწმიდელი ან სინელი, პეტრიწი ჰყვეს კალმის მკერად;

მოკლეს სიტყვით შემამკვეროს, გრძელი ტანჯვა-მრავალფერად;

მით მოგიტხოვნი შესაზაროდ არ სასტიკოს გულ-
საგმერად.

7. თავადის დიმიტრი გიორგის-ძის ბაგრატიონისადმი (ფ.
36v—38r).

დასაწყისი: მაღალ ბრწყინვალეს თავადსა დიმიტრი
ბაგრატიონსა:

ერთისა ძირით შთამოსრულს, გკვერტთ მრავლად
მაშვრალოვანსა.

დიდის ქეთევანისათვის ბრძნულე ბრძნულე რიტორე ბმო-
ვანსა,

მსმენნი ესოდეს ძვირფასთ ლექსთ გაქებდეთ დიდ-
გვაროვანსა.

ბოლო: ნიშნად თქვენდა მაღლობისა და შემამულეთ მოყვარე;
მეთქმნა მიზეზ ჩემ მშობელი, მყო მცირ შრომის მიმღებარე;
თქვენის მაღალ ბრწყინვალეების მოაჩილს მონად ვარ მდგომარე;
მუხრან ბატონ იოვანეს მე გრიგოლ ერთგულ ვმობარე.

168

ცხომრება იოანესი

24 ფ.; 16X11; ქალაქი (მოლურჯო); .ჯუჯო; თავბოლო ნაკლული;
მხედრული; XVIII ს-ნის ბოლოსი (ბელის მიხედვით); შექმნილია 1925
წ. ყოფ. ლაზარ-ვაი ინსტიტუტიდან (თბილისი).

დასაწყისი: ლოცვად და კითხვად წიგნთა საღმრთოთა,
რათა გულისა ქა ვჰყო სოფლისა ამის ამოებთა და განვესორო
საქმეთა მისთა.

ბოლო: საყვარელო შეილო იოანე, რაჲ ესე მიყავნ ჩვენ,
რად არა გამოგვიცხადე თავი შენი უბაღრუჰეთა ამათ მამინვე,
ოდეს იგი მოიწიე აქა, რათაჲცა აქამომღე განგვეხარა სილვითა
და სიყვარულითა შენითა. და აღუტევობდეს ხმათა მათთა სალ-
მობიერად ესრეთ—ჴი.

169

აგბავი დიუნის ქალაქისა (ფირმალიანი)

12 ფ.; 21X16,5; ქალაქი; უკლო; მხედრული (სალაურები სინგუ-
რით); XVIII ს-ნისა (ბელის მიხედვით); შექმნილია 1925 წ. ყოფ. ლა-
ზარეის ინსტიტუტიდან (თბილისი).

სათაური: ამბავი დიფნის ქალაქისა, მორკმისა და ცხოვრებისა და მოქალაქობისა მისისა და მას შინა მყოფისა ფირმან ხელმწიფისა და შვილისა მისისა ასულისათვისა.

დასაწყისი: იყო დიფნის ქალაქი მორკმული და ფრიად სიმდიდრე გარდამეტებული.

ბოლო: გახელმწიფდა დიფნისსა აბულ ისაყ ხელმწიფის შვილი რუა და გაიყვეს დიფნისი და მეცხრე ინდოსტანს დაჯდა ხელმწიფედ. დაიწერა ქორონიკონსა.

მინაწერი: ამეროსი მთქმელი, ცუდად მშრომელი;

დიფნის ქალაქი ზორთული, ბახჩა ბალით წარკოტითა;

ნარინჯ თურინჯ კვაპარითა, ალვის ხითა მალნარითა;

ველთა, ტყეთა შიგნებითა, ნარგინ ყვავილ ცენეჭითა

და ნიჯ წვლილთა სუნთ ბერვითა ყნოსა ფშვითა სიამითა (ფ. 12v).

წილკნელობა ვაზაძე ივორთის არხიმანდრიტს ამეროსის ქორონიკონს უგვ, წელსა 1778, თვესა აპრილს თ და კურთხევითი მოხსენებულს ლეონ ბატონის შვილს. არაგვის მკურთხებელს, შობისა მისისა მენენიკი ძიულოცა, ფებერვალს ა, ხუთ შაირად.

იგნისს კგ, ვახტანგ ბატონიშვილის დაბადების დღეს ამანვე ამეროსი წილკნელმა დღეობა მიულოცა ხუთშაირად. ჩახრიხაული.

ვახტანგის ქება, ძვილ შკადრება, მისი მსგავსება ვის ედარება;

სოკრატ პლატონის, დიმიტრატონის, მათნი შესხმანი არ ეკმდება;

ხესთ ბრწყინალეა. თვით მქორე-ლისა წმიდა სამება მას ეწმარება;

ძალი მალლისა ჭფარაყს მადლისა, ბიწი არ ოდეს მიეიარება.

ვახტანგ მზიანო, მტერთ მზიანო, სახელოვანო ანაგებითა;

მხედ სახოვანო, თვით ახოვანო, ძალი უძლეველო ბანაკებითა;

იისიანო, დაქითიანო, სილომონითა გვარტომებითა;

არაღვიანო, წყრომა გვიანო, პატრონო ჩვენო წახნაგებითა.

ვახტანგ სვიანო, ნათელ დღიანო, შაშკრა იანო სუნნელებითა;

დღეს ხილვა შენი, არაგვთ მაშენი, მკვრეტელთ აღერი, სუნნელობითა...

შენიშვნა: ამ ნაკულულ ლექსში სახელი „ვახტანგ“ წაშლილია და ზედ ტექსტის ხალითავე აწერია: ლეონის, ლევან, ლეონ (პირველ, მეორე და მესამე ტაქში).

170

მ ე ტ ა უ რ ა ს ი

70 ფ.; 20×16; ქ ლალდი (ლურჯი); ყდიანი; მხედრული (სათაურები წითლად. თავასობები ასომთავრულით); 1815 წ.; შემოსულია ყფ. ლახარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

1. თვესა აგვისტოსა იე მიცვალება ყოვლად წმიდისა ლეთის მშობელის, თქმული წმიდისა მამისა ჩუშნისა ვასილისა, გვაკურთხენ, მამაო (ფ. 1—60v).

დასაწყისი: რა ეამს იგი სულისაგან წმიდისა ღმრთის მშობელისა მარიამისა ეამი განსვლისა თვისისა ამიერ სოფლით გულის ვმა ეყო, მაშინ მხიარულ იქმნა სიბრძნითა -სამლოთოდა და ღმობიერად აღივსო სიყვარულითა.

ბოლო: დღესა კვირიაკესა აღასრულეს ეამის წიწვაჲ, აღიდეს წმიდა ღმრთის მშობელი, ეზიარნეს კორცსა და სისხლსა ქრისტესსა და ქალწულთა ნუგეშ ჰსცეს და ესრეთ განაწესეს ხსენება წმიდისა ღმრთის მშობლისა, რათა ვადიდებდეთ მამასა და ძესა და სულსა წმიდასა აწდა მარადის და უკუნიითი უკუნიანამდე, ამინ.

2. ცხოვრება და მოქალაქობა ეფთემიანესი და ძისა მისისა აღექსი კაცისა ღმრთისა. გვაკურთხენ, მამაო (ფ. 61 v—70v).

დასაწყისი: იყო ვინმე ჰრომს ქალაქსა შინა კაცი მორწმუნე და მართალი და მდიდარი ფრიად და სახელი მისი ეფთემიანე.

ბოლო: ბრძანა მეფემან და შეამკვეს ლუსკუმა იგი ოქროთა და მარგარიტითა და თვალითა პატიოსნითა და შთადევს პატიოსანი იგი გუამი მისი მას შინა და მუნთქვესვე აღმოხდა სუნი სნეულებისა ადგილისა მისგან. ხოლო აღესრულა ნეტარი ესე თთჳსა მარტსა იზ და მივიდა იგი წინაშე უფლისა სადიდებულად მამისა და ძისა და სულისა წმიდისა, რომელსა ჰმვენის ყოველი დიდება, პატივი და თაყვანისცემა აწ და მარადის და უკუნიითი უკუნიანამდე.

ანდერძი: დედაო ღმრთისაო, მეოხ მეყავ ცოდვილს მეფოს გიორგიწ ძეს ბაგრატოს, აღმწუხა ამა ნეტარუასისაა. დედაწი წმინდა ხელი იყო, საქმის გაკირებით გარდაესწერე. უკეთუ შეკდომა ოაიზე იბილოთ მკიობხველთა, ნუ მწყევთ, არამედ ლოცვასა ჰყოფდეთ ჩემ ცოდვილისათვის. სოულ იქმნა ძალითა ღვთისათა თვესა სეკდებერსა 30, წელს 1814, სკო-პეტერბურბა (ფ. 60v—61, ტექსტის ხელით).

მანაწერი: აღექსი, კაცო მღვთისაო, მეოხ მეყავ მეფის ძეს ბაგრატს, მხაპავსა ამისასა. წელსა 1814 თვეს ოკტომბერს 2 სრულ იქმნა.

171

დ ა ვ ი თ ი

2 ფ. 20,7X13,2; ეტრატო; უყდო; თაე-ბოლო ნაკლელი; ასომთავრული (სათაური სინგუოით); XII ს-ნის (ბელის ზიხედვით); შემოსულია 192ა წ. ყოფ. ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

იწყება: უწინარეს იყო საუკუნეთა... რამეთუ არა იყო მათდა ნაცვალ, არცა ეშინოდა. მიყო ჯელი მისი, რათამცა მიაგო მათ.

წყდება: ლმერთო ჩემო, უბიწო არიან გზან(ი) შენნი და სიტყუანი უფლისანი, რომელნი...

172

საბალრგლები ძველი ნოტების ნიშნებით

2 ფ.; 14,4X10,5; ეტრატი; უყდო; თავბოლო ნაკლული; ნუსხური (თავასობი და ანდერძი ასომთავრულით და სინურით); IX ს-ნე ან X ს-ნის დასაწყისი (ხელას მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. ყოფ. ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

იწყება: ... რომითა მიხილესა ზ...ილა შჯუ...

წყდება: შინა მეშჯულთაჲ...

173

აკოკრივი მცეხავანი ქრისტესნი

1. ფ.; 49X15; ეტრატი; უყდო; თავბოლო ნაკლული; ნუსხური (სათაური სინურით); XIV ს-ნის (ხელას მიხედვით); შემოსულია 1926 წ. ყოფ. ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

იწყება: მცნებანი უფლისა ჩუწნისა იეს(უ) ქრისტესნი, რომელი მოიწია ქალაქსა ჰრომისას(ა). ხოლო ანგელოზმან, ზეცით მოსრულმან, ჰქუა პაპასა ჰრომისსა: აღდიგ, ბერო.

წყდება: ...სხდეს ცოცხალსა ამას შინა... ვინ არიან ესენ(ი), ან...

მიწაწერი: სულსა ხუიბეს შ-ე ღ-ნ; სულსა... მთავარ დიაკონსა გიორგი... სა შ-ე ღ-ნ; მის დედა მამასა შ-ე... ლო ვინცა შენდობით მოგვაჟ.. თქუწცა შეგინდვენს (!) ლჰერთმან, ამინ, უფალო (ტექსტისავე ხელით, ტექსტის დასაწყისის წინ).

174

ცხოვრება მელანია რომაელისა

26 ფ.; 21X17; ქალაღდი; უყდო; მხედრული (სათაური წითურით); 1902 წ.; შემოსულია 1925 წ. ყოფ. ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

სათაური: თთვესა დეკემბერსა ლა ცხოვრება და მოქალაქეობა ღირსისა მელანია რომაელისა.

დასაწყისი: იყო სამე და ესეცა საქმე საკუთარ ღიდისა მის და პირველთგან ქალაქთა შორის წარჩინებულისა რომისადა, რათა არა ხოლო სიკეთითა განშვენებულ იყოს, არცა ნაშენებითა ყოველთა მძლე იყოს.

ბოლო: წმიდა სული მისი დაემკვიდრა სავანესა უფლისა ზვისისასა, რომელი შეიყვარა და რომლისა გულსმოვლინედ შერა-ბოდა ყოველთა დღეთა ცხოვრებისა მისისათა. მისა დიდება ყო-ველთა წმიდათა თანა, ჩვენ ცოდვილთათვის მუნ მეველრებელთა მამისა დე ძისა და წმიდისა სულისა ერთარსისა სამებისა ღვთი-სა. მისა დიდება უკუნისამდე, ამინ.

ანდერძი: აღმოწერილ იქმნა ივერიის მონასტრის ძველის ხელნაწერიდამ ქართულთ ათონის ძმობის სავანესა შინა ნებითა წინამძღვრის მღვდელ-მონა-ზონის იონასითა 1902 წელსა, ივნისის 5, ხელითა მღვდლის ალექსი ბაქრა-ძისაგან.

175

წიგნი იოსებ არიმათიელისა

7 ფ.; 34×21; ქალღი; უყდო; მხედრული (სათაური წითურით); 1902 წ.; შემოსულია 1925 წ. ყოფ. ლახარევის ისტიტუტიდან (მოსკოვი).

სათაური: წიგნი, რომელი დაწერა იოსებ არიმათიელმან, მოწაფემან უფლისა ჩვენისა იესო ქროსტეს(სა)მან, და უწყებამ აღ-დგომისათვის უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესა და აღმკურნებისა-თვის ეკლესიისა, რომელ იგი ჰირველ აღაშენა ლუდს შინა ქალაქ-სა წმიდისა დედოფლისა მარადის ქალწულისა მარიამისსა, გვაკუ-რთხენ, მამაო.

დასაწყისი: მეთაცხრამეტესა წელსა მეფობასა ტიბერიის კეისრისა ჰრომთა მეფობისასა, და კვალად მეთაცხრამეტესა წელ-სა მეფობასა ჰეროდესსა, ძისა ეროდესა, გალილეველთა მეფისა.

ბოლო: მრავალ გონებისა მქონებელნი გამოუძიებლად ეპმადლობდეთ და ვადიდებდეთ ყოვლად წმინდასა(!) სახელსა მისსა, რომელ მისი არს ძალი და სიმტკიცე და სუფევამ მამასა თანა და წმინდისა სულისა აწ და მარადის და უკენითი უკუნი-სამდე, ამინ.

მინაწერი: ნამდვილისა თანასწორია. მღვდელი ალექსი ბაქრაძე.

ანდერძი: ეს წმიდად მოთხრობა წმიდისა იოსებ არიმათიელისა მიერ უწყებული, გადმოკაწერიე მე, მაკაოჰან, ივერის მონასტრის სქემა-მონაზონმან, ამა ვე მონასტრის დედა წიგნისაგან ლიოსისა გიორგი მთაწმიდელისა, თარგმნილისა 1902-სა წ., აგვისტოს თვესა მე-14-სა დღესა; დიდება ღმერთსა უკუნისამდე, ამინ.

უფალო იესო ქრისტე, შეიწყალე ამ წიგნის გადმოაწერელი მღვდელ-მო-ნაზონი პიმენ ასათიანი ლეჩაუპ(ე)ლო.

176

გომღვრება, თქმული ანდრია კრიტილისა

8 ფ.; 29×23; ქალღი; უყდო; მხედრული (სათაური ნუსხურით და წითურით); 1905 წ.; შემოსულია 1925 წ. ყოფ. ლახარევის ისტიტუტი-დან (მოსკოვი).

სა თ ა უ რ ი: თქმული ნეტარისა მამისა ჩუწნისა ანდრია კრიტელ მთავარეპისკოპოსისადა ამოებისათჳს კაცობრივთა საქმეთაჲსა და შესუწნებულთათჳს, გვაკურთხენ, მამაო. იგი ბუნებაჲ ღმრთაებისაჲ ვადიდოთ ერთითა ხმითა, ზოგად ვჰმადლობდეთ და ვთქვათ: კურთხეულ ხარ, მხოლოო უკვდავო, კურთხეულ ხარ, მხოლოო საუკუნეო ღმერთო, ნათელსა მას შინა თვალთ შეუღდამსა მკვიდრო, რომელი არაჲინ იხილა კაცთაგან მან, ვერცა ხილვად შემძლებელ არს, რამეთუ შენი არს დიდებაჲ და პატივი და თაყვანისცემაჲ აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამინ.

იესუ ქრისტე, აღიდე მამაჲ გიორგი თარგმანი.

დასაწყისი: ქეშმარიტად არა რაჲ არს კაცობრივთა საქმეთაგან მტყიცე და შეურყეველი, რათა ყოველივე დიდებაჲ და ცხოვრება კაცთაჲ მსგავსად აჩრდილისა მიმწუხრისასა და თივასა დაქნობადსა.

ბოლო: ამისთვის უკუშ მოდით ყოველნი, რათა ყოველთა მოგიწოდ მორწმუნეთა წმინდაჲ სანატრელი.

ანდრძე: დაიწერა მთასა ათონისასა იერის მონაატრის წმინდა (I) ილია წინასწარმეტყულის იგუტურსა შინა, საყოფელსა ქართველთასა კურთხევითა მამისა მაკარისითა, ზელითა ცოდვილისა და გლ.ხაკისა ილია მონაზონისითა თთუჲსა აგვისტოსა 6(6) დასაბამითგან ქუიგ, ქოისტეს აქეთ ჩ შე (1905) წ. შემინდევით ძე ცოდვილს ესრეთ უმუნოთ 'ჩხრეკისათჳს და შერთომათათვის. უფალი იესო ქრისტე. შეიწყალე სასუფეველსა შენსა მამა მაკარი მოწათით მლიათურთ, ამინ, ამინ, ამინ.

ქვეშო წ.რწერა ესე თვითან შედგენია ჩუჲს ბერს მსგავსად ძველთა ხელნაწერების ქორონიკონებთა, რომელსაცა ანტიციებს წარწერა ესე მისგან ახალი ქორონიკონისა.

177

ქანონიკური კანონი

33 ფ; 20,7X13; ქ.ლალდი; უყდო; მხედრული (სათაურები და თავასობები წითურით); გადაწერილია 1902 წ.; შემოსულია გოფ. ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

1. საეკლესიო წესები (ფ. 1—2r).

დასაწყისი: ოდიქსა თუ ფესვი მოსწყდეს, ანუ განიხვრიტოს, ანუ თავგმან უკბინოს, თუ ეპისკოპოსს არა ჰკითხო, ვამსა ნუ სწირავ.

ბოლო: უკეთუ დედაკაცმან ვაჟი მკლაჲსა ზედა მიწოლითა ანუ დაწყეოს, ეპისკოპოზსა თანა (აქ დედანს ერთი ფურცელი კლებია).

2. კანონი უზიარებლობისა (ფ. 2—3r).

დასაწყისი: მღრღელო, უკეთუ სინანული მოწაფისა იცოდე, ზედას ზედა მისლვა ჯერ არს და ნახვა.

ბოლო: ყველიერთაგან ვიდრე ამაღლებამდე გვირგვინთა. ნუ უკურთხევ, ნუცა იქმთ.

3. კანონი ნათელღებულთა (ფ. 3—4v).

დასაწყისი: გამცნებ, ზ მღრღელო, რა ეამს ჩვილი იშვეს, უკეთუ არ მოკვდეს, სამ დღეს მიუშვი და მერმე ყოველთა დღეთა. აწვევდი მონათელასამათ.

ბოლო: უკეთუ არ იმარხო ეგე, გარეწარად გაქენდეს ნიქი ესე მიცემული შენდა, მაშინ სირცხვილელი წარხვიდე მონათა უხმართა სატანჯველთა საუკუნეთა და სიტყვა მისცენ მათცა, რომელთა შენ გეწამოს და ჩვენ უბადლონი ვიყვნეთ წინაშე მეუფისა, რომელი კურთხეულ არს უკუნითი უკუნისამდე, ამინ.

4. სწავლა წმიდისა იოანე ოქროპირისა, რათა არა უღირსად ვეზიარებოდეთ ქრისტეს საიდუმლოთა (ფ. 4v—5r).

დასაწყისი: გამცნებ, ზ კაცო, ვისსა წინაშე მახლობელად ვიდგეთ ეამსა წმიდისა ზიარებისა ანგელოსთასა.

ბოლო: ანგელოსი დაჰბეჭდავს საღთოთა ბეჭედითა პირსა. მისსა, მარადის სცავს და შეეწევის ყოველსა კეთილსა.

ანდერძი: ეს სჯულის კანონი სამისაგან გამოკრებილი არის. ამის ფასი ასი ბეჭდიანი არის, ძმანო; დიდი ჰირონი მინახავს.

5. თქმული წმიდისა მამისა ჩვენისა ეფთვიმი მთაწმიდელისა, რომელი იყო ნათესავით ქართველი, რომელმან იგი მრავალნი წიგნნი საღმრთონი თარგმნნა ბერძნულისაგან ენისა ქართველთა ენასა, რამეთუ გამოიტყოდა იგი ენათა მადლითა სულითა წმიდისათა. და ესე მცირედი კითხვა-მიგება მისცა თეოდორეს, ხუცესსა საბაწმიდელსა, რამეთუ იყო იგოცა ქართველი კეთილი მღვდელი (ფ. 5r—10v).

დასაწყისი: კითხვა. გვედრები შენ, ღმერთ-შემოსილო მამაო, მაუწყე, თუ რომელნი წიგნნი არიან, რომელთა იგი წმიდა კათოლიკე ეკლესია არა წეიწუნარებს.

ბოლო: ნეტარ არს კაცისა მის, რომელმან სიცოცხლესავე თვისსა წარიძღვანოს წინაშე მისსა მრავალი ეამისწირვა და შესვენებულთათვის ეგრეთვე კეთილ არს.

6. წესი შკენიერი და პატიოსანი, განწესებული წმიდისა და ნეტარისა მამასა ჩვენისა ეფთვიმი ქართველისა, თუ ვითარ ჯერ არს ცხოვრება დაყუდებულისა, გინა მარტოდ მყოფისა, რომელი ესე დაუწერა ნეტარაან ბერსა ვისჲ სულიერსა მოწაფესა თვის-

სა, ხოლო ჩვენ ველთა მისთა წმიდათა ნუსხისაგან ბერძულისა ვარდამოეწერეთ ქართულად, რამეთუ ბერძნისადა დაეწერა წმიდასა ამას (უ. 10v—14v).

დასაწყისი: სახელითა უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესითა, ვინადგან დაყუდებისა წესითა გსკრის ცხოვრება, ამა ესე რა მიგითხრობ.

ბოლო: ყოველი პირი და სახე, სსიათა მათ პირველთა მამათა მიერ აღწერილი სჯულის კან აიხსა აქა შემოკრებულ არს, კეთილად განმარტებულ არს.

ანდერძი: აწ ვაჟ გუვედრები ყოველთა, რომე უნიცა ამა წიგნსა მიემთავინეა, მონიხანეთ ლავესა გლანაკა ესე სულ ათა და ტვირთაძიმე მე, ცოდვითა უღირსი ყოთხე, რათა მომე ვეს უფლისაგან რაჟევეა ცოდვათა და დიდი წყალობა, რომელათა ესე ფრიად დაგებერ სიყრმით. ჩემთაგან ვიდრე სიბერედმდე სიყვარულსათვის ნათესავთა და ქვეყანისა ჩვენისა ქართველისა, რათამცა აღვაფსე ნაღლულეანება წიგნთა ღვაჟი სულიერთა საჩუგებულად და გაანათლებულად ერისა ზორწმუნისა და მომადლა ღმერთმან, რაჟომი ვეგებოდა, დღე და ღამე ფრადითა გულსაოდკინებითა თ რამე ნებაჲ საცესებულად და სალოცავად მამისა იოანესსა და ჩემ გლახაკისათვის ლოცვა ჰყავთ ქრისტეს სიყვარულისათვის ამინ.

7. განგება მათ ზედა, რომელნი მოვიდოდნან მონაზონებად გინა ენკრატისებად (ფ. 14v—33r).

დასაწყისი: ღაჰრეკონ ეპისა მათადრე, შეკრბენ ეკლესიად და ყონ კესრეკსი და ლოცვაჲ და წართქუან ფსალმუნნი.

ბოლო: ლოცვა სქემისა ქალწულთა ზედა: მეუფეო და უფალო ყოელისა მპყრობელო, მათო უფლისა ჩვენისა, იესო ქრისტესო და ღმერთო ცხოვრებას: ჩვენისაო, აკურთხე მხევალი ესე შენი, რომელსა მოუდრეკია თავი ჩისა, მარჯვენითა შენითა დაიცევ ესე გზასა სიპართლასასა და სიწმიდისა.

ანდერძი: ამინა მწერათა გიორგისა ჯვარისა ზვირთლისა შვილსა და დედა მამათა მათა შეუნდოს ღმერთმან. ვინცა შენდობა ბრძანათ, თქვენცა შევინდოს ღმერთმან, ამინ.

მინაწი: 1920 წელსა სკედემბრის თვეშიდ წმიდა ათონის მთასა შინა ახალი ქართველთა წმიდისა მოციქულისა მახარებელისა და ღვთის-მეტყველის იოანეს სავაგესა გარდასაწყოლ იქნა ესე წიგნაკი ძველი ხუცურის ხელით ნაწილის პატარა წაგნადამ მთე მყოფის მღვდლის ალექსი ბაქრძისაგან.

ს ა თ ა უ რ ი: თთვესა დეკემბერსა კმ ხსენება წმიდათა მოციქულთა პეტრე და პავლესი რომს შინა უწინარეს რვისა დღისა ვარდობისა.

დასაწყისი: სოლო ნეტარი პეტრე რომს შინა იხარებდა ღმრთისა მიმართ ძმათა თანა და მადლობდა ღმერთისა დღე და ღამე ერისა მისთვის მორწმუნისა.

ბოლო: აღესრულა ცხოვრება წმიდათა მოციქულთა პეტრე და პავლესი იენისს 29, ხოლო სამთა მათ მხედართა თუშსა იელისსა 2 და პერიპეტროვასი და პონტეტიანოსი თუშსა იელისსა წმადლითა უფლისა ჩვენისა იოსო ქრისტესითა თანა მამით და სულით: წმიდითურთ აწ და მარადის და უკუნიანი უკუნისამდე, ამინ.

შენიშვნა: ტექსტი გადაწერილი უნდა იყოს ათონის ჭართული მონასტრის ხელნაწილიდან.

179

ღმკს უა კაბაული

36 ფ.; 22,2/17,8; ქალღდი; უყლო; მხედრული: XIX ს-ნის მეორე ნახ. (ხელის მიხედ. თ); შემოსულია 1925 წ. ყოფ. ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

დასაწყისი: ტარიელა და ქერივი ვეზირთა საქმე შენა გაარიგებინე.

ბოლო: ობოლა(დ)ეს საცერულსა

ხოლო, რას შორის საგინაო;

გვერა თუ ამზავს თვისი ლურჯაი

ფიხს უცემს, არ გაგწირაო;

არ დაგაჯერებ გლებს კაცსა, აზნაურს შემოგწირაო.

180

აკათისტო ნათლისმცემლისა

6 ფ.; 26,5x17,2; ქალღდი; უყლო; მხედრული (სათაური და თავ-ასოები წ თურით); XX ს-ნის დასაწყისი (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. ყოფ. ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

დასაწყისი: აკათისტო წმიდისა იოანე ნათლისმცემლისა. ზესთა ყოველთა წმიდათა უდიდესო, მე, ყოველთა ცოდვილთა უმეტეს უესჯულოესი, სავედრებელსა გალობასა შევსწირავ შენდა, იოანე, რამეთუ ვითარცა გაქვს კალნიერება უფლისა მიმართ,

ყოელისა შიშისაგან მიხსენ მე, რათა გიგალობდე შენ. გიხაროდენ, მქადაგებელო მადლისაო.

ბოლო: ზ უფლისა წინასწარმეტყველო, ხმამაღლად მქადაგებელო, მათ ყოველთა წმიდათა შორის, მიიღე აწ მცირე მოართმეული.

181

ათონის მონასტრის ერთ-ერთი ხელნაწერის აღწერა

5 ფ.: 16,7×21,8; ქაღალდი; უყდო რვეული; მხედრული (სათაური სინგურით); XX ს-ის დასაწყისი (ხელის მიიედვით); ნარკვევი გადაწერილი უნდა იყოს ათონის ივერიის მონასტრის ერთ-ერთი ხელნაწერიდან, შემოაუღია 1925 წ. ყოველ ლახარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

1. სძლის პირნი და ღეთის მშობლისანი პერგამენტზე. ფ. 1r. დასაწყისი: ა რვეულს აკლია ნ ფურცელი.

ბოლო: კგ რვეულის მეორე ფურცელზე აწერია: ქრისტე აღიღე ბევრის ბევრეულთა წელთა ჯოჯიკ ერისთავთა ერისთავი, უკუროდს ყოველთა ნაშობთა ქვეყანისათა იყავნ.—ამ რვეულს 1 ფურცელი აკლია.

2. № 69. სამოთხე. ფ. 2r—3v.

დასაწყისი: ქ. ამ წიგნს სახელი ეწოდების სამოთხე თორნიკის შემოწირული; მე ფრიად უღირსი მთავარეპისკოპოს ყოფილი ტიმოთე მოვიწიე წმიდასა ამას მონასტერსა 1756.

ბოლო: სალოცველად სულისა ბაგრატ მაგისტროსისა და მშობელთა ჩემთა ჩორდვანელისა და მირია (!) მისა და ძმათა ჩემთა ბაგრატისა, არშუშაჲსა და აბუჰარბის და მამის ძმათა... [იეუნღენეს...].

3. წიგნი, რომელი მამამან ეფთჳმი მიუწერა მთაწმიდით, თეოდორეს ხუცესსა მრეკალსა პასუხად. ფ. 4r—5r.

დასაწყისი: ღმერთ შემოსილო და სულიერო ძმაო თეორე, ამათ პირთათვის რომელ გეკითხოს ჩემისა უღირსებისადა...

ბოლო: კულა მოციქულთა და მოწამეთა მას დაწყეულსა ივლიანეს განზრახვით გაურყვნიან, რათამცა ყოველი ნაცილად შეჰრაცხეს.

182

კითხვა-მიგება ხატოფილაკისა, იოვანეს ოქმული

26 ფ.; 18×22; ქაღალდი; უყდო; მხედრული (სათაურები წითურით); XIX ს-ის ბოლოს; შემოაუღია 1925 წ. ყოფ. ლახარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

დასაწყისი: კითხვა მიგება ხარტოფილაკისა იოვანეს თქმული. კითხვა. უკეთუ ჯერ არს წმიდათა ნათლულთასა ქმნა ლაკანთა შინა კარდალთათა, ანუ ქურკელთასა, გინა სხვათა ესე ვითართა ნათლევასა ყრმათასა, გინა შეშისა ვარცლთა.

ბოლო: უკეთუ ქალი უფროსი იყოს კაცისა, იგი არა ჯერ არს და არცა სჯული და კანონი მისცემს ამ გვარსა მეუღლის შენდობასა.

ანდერძი: ღმერთო, მშვიდობაში მოახმარე, ეს სჯულით კანონი თომასია. ღმერთო, მიეწყალე ამ წიგნის მწერალი თომა. ქორონიკონს უნა, თომასი ვარ. დაიწერა იენისსა იგ ვასულსა.

183

ცხოვრება რომანოზისა

14 ფ.; 16,6X12,2; ქალღმერთი; XIX ს-ის ბოლო (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. ყოფ. ლახარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

იწყება: წინაშე ქრისტესა მართლმსაჯულისასა, ამის სქემისა ანგელოსთა მობაძაფისა. მეფემან გულს იღვინა განქარვებად და წინაჲს წარმცნობელმან არა მიუშვა.

ბოლო: ქალაქსა მათსა ახალი ესე მოწამე განთქმული და დიდებული. აღესრულა წამება წმიდისა მოწამისა რომანოზისი პირველსა თთვესა მაისსა დღესა ორშაბათსა, ჟამსა მეცხრესა სადიდებლად მამისა და ძისა და წმიდისა სულისა აწდა მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამინ.

184

კ რ ე ბ უ ლ ი

6 ფ.; 34, 5X23; ქალღმერთი; უყდო; მხედრული; XIX ს-ის პირველი ნახევარი (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. ყოფ. ლახარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

1. შესხმა იმერთა მეფე სოლომონ პირველისა დავითიან ბავრატოვანისადმი, თქმული ბესარიონ ზაქარიასძის გაბაონისაგან, რომელიცა მიაართვა მან მეფესა თვით ხელითა თვისითა დღესა ქრისტეს აღდგომისასა და მიულოცა მით აღდგომა ქრისტესი და ძლევა ძლიერი აფხაზთა, ჯიქთა და ალანელთა ზედა, პროზად და შიარად შეთხზული.

დასაწყისი: დღეს იხარებს დავით სულიერსა ჩანგსა თანა სულითა მლაღადებელი მეფე და იტყვის: აწ აღმისრულნა აღ-

მთქმელმან კეთილობამან, კვალად ერთ გზის ვეფუსტეო წმიდასა
ჩემსა დავითს.

ბოლო: გაესმოდისთ, გაესმოდისთ, დაისმოდის და ისმოდის;
შიდ მოხლტოდის. მიმოსროლდის და იქმოდის და ითქმოდის;
შეაყენნის, შეაქშენნის, დაითხოლდის, დაითმოდის

და კვლავ არევდის, მოარბენდის, მაიყმოდის, მაიხლმოდის.

2. შემოკლებულად მოთხრობა ძველის საათაბაგოსათვის ვა-
ხუშტის ისტორიიდან (ფ. 6).

დასაწყისი: ახლანდელი უეზდი ახალციხისა არს ნაწილი.
სათაბაგოსი, რომელსაც ეწოდება ჯაფახეთიცა.

ბოლო: 6. წურწყაბელის სამწყსო, ხურსის ძირს(!) სახლი-
სულა, ბოცოს-ხევი ხერთვისს ქაჩეთ მისია;

7. წყაროსთულელის (!) სამწყსო ზევითი და სხვანიცა.

185

პეტრე ლარაძისა საუფლოჳე თქმული

5 ფ.; 35X21,4; ქალაღი; უყდო; მხედრული; XVII ს-ნის ბოლოსი-
(ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. ყოფ. ლახარევის ინსტიტუტიდან
(მოსკოვი).

დასაწყისი: თორმეტ საუფლოს ზედა თქმული პეტრეს.
მიერ ყარიბის ლარაძისა ლექსნი, ტკბილ ჳმადსა თქმულნი.

ანგელოსი მალლით მოსწრაფებულად.

იქმნა ნაზარეთად მოვლინებულად;

ტაძარს ქალწული გყო განკვირებულად.

ბოლო: შენ, სიტყვაო ღმრთისა, მხოლოდ შობილო, თანა
მამის და სულისაც ცნობილო.

186

თამარიანი

7 ფ.; 33,6X21,4; ქალაღი; უყდო; მხედრული (სათაური სინგურით);
1835 წ.; გადამწერი ნიკოლოზ ბალინოვი (7V); შემოსულია ყოფ.
ლახარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

დასაწყისი: დიდისა თამარ მეფას, გიორგი მეფის ასული-
სა, დავითიან ბაგრატიოვანისა და მეუღლისა მისისა ბაგრატიოვანი-
სავე დავით მეფისა, სრულიად მპყრობელისა სამთა სამეფოთა
ქართლისა, კახეთისა, იმერეთისა და ხუთთა სამთავროთა—
სათაბაგოსა, ოდიშისა, გურიისა და აფხაზეთისა, სვანეთისა-
და სხვათა და სხვათა მპყრობელისა შესხმა, აბდულმესია შავეთ-

აბდულმესია შავთლისაგან (ესე მონა ქრისტესი) თქმული, რომელი იყო ადგილიდან საათაბაგოსათა. ამან მოართვა გელათი დამ მეფასა თამარს, რომელი იყო მდივანი მეფა თამარისა და შემდგომად იქმნა მონაზონ და უწოდეს სახელად იოანე, რომელმან მოიგო ცხოვრება თვისი გელათისა მონასტერსა შინა ეკლესიასა (რომლისათვის იტყვის რუსთაველი შოთა, ვეფხვის—ტყაოსნის აღმწერელი, კაცი ბრძენი, ღმრთის მეტყველი და ფილოსოფოსი და მრავალთა ენათა ზედმიწევნილი: აბდულ მესია შავთელსა, ლექსი მას უქეს რომელსა).

სამებით ღმერთმან, არსებით ერთმან, მოძღვეს შესწავლა თქვენ-
და შემკობად.

გიძღვის(!) ქებანი, მქადსა ქებანი და ვით ის დავით ვჰსჯდე
მუსიკობად.

ბოლო: განმართედ ცუდნი სიტყუანი, მრუდნი კეთილად
ჰსცუალედ და განმართლეთ

გვედრებ თქვენ სულად—ქებითა წილად ჩემგან დუმილი თუთ
მიითვალეთ.

დასასრული

ანდერძი (გადამწერლის): ხოლო ჯამი ლექათა ამათ უკუთ თამარ მეფასი და მეუღლისა სოსლან დავით მეფისათა აბდულ მესია შავთელისაგან თქმულისათა იქმნა ას რჯა რიცხვისა. 108. რპ.

საკუთრად ჩემთვის აღმეფესწერე მე ტიტულარნის სოფეტიკან ნიკოლოზ მოსენ ძემან ბაზინოვმან სეკტემბრის კა ჩყლე წელსა, კართულსა ქრონიკონსა ქ-კს ფკპ.

187

თამარიანი

31 გვ.; 33,5×21,4; ქაღალდი; უყდო; მხედრული (სათაური და თავ-ასოები წითურით); 1835 წ; შეპოსულია 1925 წ. ყოფ. ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

დასაწყისი: სრულიად საქართველოს ქართლ კახეთ იმერეთისა და ხუთთა სამთავროთა და სხვათა და სხვათა მპყრობელის ბაგრატიონის მეფის გიორგის ასულის თამარ მეფასი და მეუღლისა მისისა მეფისა სოსლან დავითისა შესხმა ჩახრუხასძისაგან, რომელი იყო ადგილთაგან არაგვისათა თემით მოხევე. ესე მან დალექსა ოც მარცვლოვანად თითოსა ტაეპსა შინა წყობილად და მის გამო უწოდენ ქართველნი ჩახრუხაულს, თვარა ესე გვარი წყობილი ჩახრუხაული არაბულიდამ არს ქართულს ენასა ზედა გარდმოღებული.

მო, ფილოსოფი, სიტყვითა არსნო, თამარს ვაქებდეთ
გულის ხმეირსა;
დიონოსისაგან ვით ენოსისაგან სრულნი ქებანი ა მძლედ
ძლიერსა.
ბოლო: ა ეს თინათინ, ნუ ის თინათინ, არაბეთს იყო სუ-
ლადიანი,
ჯერეთ ყმაწვილი, წმიდათ ნაწილი, სამოთხის ვარდი, პირად
მზიანი.

ანდერძი (გადამწერლისა, ტექსტის ხელით): ხოლო ჯამი ლექსთა ამათ
უკვე თამარ მეფასი და მეუღლისა მისისა სოსლან დავით მეფისათა, ჩახრუხას
ძის თქმულისათა, იქმნა აათხუთმეტი.

საკუთრად ჩემთვის აღმოვსწერე მე ტიტულარნის სოვეტნიკმან ნიკოლოზ
მოსეს ძემან ბალინოვმან, სეკტეპბრის კპ, ჩუღუ წელსა, ქართულსა კრონიკო-
სა ფგვ.

188

მესტიის სახარებოდან გადმოწერილი განმარტება-მინაწერიანი

3 ფ.; 23,5×18 5; ქალაღი; უყდო; ფურტლებად დამლილი; ნაკ-
ლელი; მხედრული; XIX საუჯ. დასაწყისი (ხელის მიხედვით); ჩამოტა-
ნილია ყოფ. ლახარევის ინსტიტუტიდან.

იწყებ.ა: ...რომლისათვისცა მე საწყალობელმა და ყოველ-
თა შორის მკვიდრთა სოფლისათა ნაკლულევენმან და უნანელმან
გლახკმან ილარიონ, ძემან მასორისმან ...ნელ ეპისკოპოსმან, მო-
ვივე წმიდა ესე ოთხთავი და აღვაწერიე ყოვლითა სრულებითა...
ბოლო: რამეთუ არა მოუხსენებთან აღრიცხვასა ამას შინა
მეფენი საინი და ჟამნი მათნი, რომლისა მიზეზი მან მსოლომან
მცავერემან ხოლო იცის და მსვაესთა მისთა: დალაცათუ მრავალ-
ნი დაშერეს და აღწერეს.

189

იოვანე მახარებლის განსვენება

2 ფ.; 22,2×16; ქალაღი; უყდო; მხედრული; 1885 წ.; შემოსულია
ყოფ. ლახარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

თვესა აპრილსა კთ განსვენება წმიდისა იოანესი მოციქული-
სა და მახარებელისა.

დასაწყისი: იყო ნეტარი იოანე ეფესოს შინა და იხარებ-
და იგი უფლისა მიერ ხვალისაგან, რომელ არს კვირიაკე.

ბოლო: ესე არს განსვენება იოანეს მოციქულისა და მახა-
რებლისა, რომელი ვიხილეთ და რომელი ჰყო მონამან ღმრთისა-

მან, რომელ ვერავის ხელეწიფების კაცთაგან მოთხრობად საკვირ-
ველებათა მათ, როდენნი ქმნნა სახელითა მამისათა და ძისათა
და სულისა წმიდისათა. ესე არს იოანე, რომელმან ჰსწამა სხვა-
თა მათ მახარებელთა და რომელმან დასწერა წიგნი იგი, რომელ
მისა შვენის და უკუნითი უკუნისამდე, ამინ.

მინაწერი (ტექსტის ხელით): ყოვლად პატროსანო მამაო თედორე! ჟამთა
ვითარებისაგან ლენგ-თემირის (!) შვიდგზის ქართველთა ზედა დაცემისა, ჩაღ-
სიებთა ოხრებისა, დაწვისა, ვგრეთვე უკეთურის შაჰბაზის მიერ შეძღვომი
საუბედუროდ ჩვენდა წიგნები დაიწვენ მათ მიერ და დანაშთნი გაინიწინენ პი-
რთა ზედა ქვეყანისათა მათ უკეთურთა ქრისტეს მტერთაგან და აღმოსავლეთის
მისიონერთაგანცა, როგორცა მოიხსენებს განსვენებული კათოლიკოსი ანტონი
მწუხარებით. ამისათვის სასოებისათვის იოანე მახარებელისა ერთს. ძველს მივარ-
დნილს ეკლესიაში ვიპოვე ძველათ ძველი წიგნი, პერლამენტზედ წარწერილი,
და იქიდან შემეტყულებად აღკოვსწერე ესე მიცვალება წმიდის იოანე მახარე-
ბელისა. უძველესი ივერიის მონასტრის ბიბლიოთეკაში იქნება მიცვალების წიგ-
ნი იოანე მახარებელისა და იქიდან უნდა გასწორდეს. ბევრი რამ შეცდომა
უნდა იყოს ამაში, მამაო! შვენიერი ლოცვებია, აღსაოება და ბოლოს ლაცუა სა-
კვირველი და კაცთა სასოების აღმბეჭდველი გულთა შინა, მხოლოდ და საწუ-
ხაროდ მწერლებისაგან რაოდენიმე გამოტოებული და შემატებული და შეც-
ვლილია.

თქვენი ღირსების მსასობელი ყოვლად უღირსი და ცოდვილი მამა ალექ-
სი ბაქრაძე, 18 აპრილს 1885 წ.

190

უფრამ ასურის — ქრისტეს მეორედ მოსვლისათვის

17 დ.: 26×19; ქ:ლალდი; უყდო; მხედრული (სათაური წითურით);
1902 წ.; შეკრულია 1925 წ. ყოფ. ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

კვირაიაცესა ხორცთ-აღებისასა, თქმული წმიდისა მამისა ჩვე-
ნისა ეფრემ ასურისა, მეორედ მოსვლისათვის უფლისა ჩვენისა
იესო ქრისტესა.

დასაწყისი: საყვარელნო, ნუ რა რას პატივს ვსცემთ
უფროს შეუორგულებელისა სიყვარულისა, რათა ფრიად ვსცდებით
დღითი დღე, ყოველსავე ჟამსა ღამისა და დღისასა.

ბოლო: რომლისა მიერ და რომლისთანა მამას და ძეს და
სულსა წმიდასა, დიდება და პატივი და დიდად შვენიერება აწ
და მარადის და წარუვალთა და დაუსრულებლათ საუკუნეთა უკუ-
ნისამდე, ამინ.

მინაწერი (ტექსტის ხელით): 1902 წ. ნოემბრის 25 აღმოწერილ არს მღვდ-
ლის ალექსი ბაქრაძის მეტაფრასის წიგნიდამ. ვითხოვ სიმღაბლით, სიჩქარით
წერისათვის შემინდოთ, რადგანაც დღე და ღამე დრო არ მქონდა ბერძნის ბე-

რებოგან, წაიდა მაკარი მეგობტელის ღვისმეტყველების და ასკეტიკურის პერ-
ლაშენტას წიგნის წერისავა. მლ. ა. ბაქოძე.

ბატონის ალექსანდრე პრაფესსორისათვის (!) და ფილოსოფოსისა გადამაწე-
რია მამა მაკარა ნღდელს ალექსი ბაქრაძეს.

191

წმ. თეოდორე და რომანოზის ცხოვრება

39 ფ.; 26,5×20,5; ქალაღი; ბოლო ნაკულღი; უყდო (დაშლალღი);
ნხედრული სათაქრები წითღრღი; გადაწერიღია 1920 წ. მღდღლის ალექ-
სი ბაქრაძის მიღრ ათონზე (ხღლის მიხედღვღი); შემოსულღია 1925 წ. ყოფ.
ლაზარღვის ინსტიტუღიღან (მოსკოღი).

1. მარხვათა პირველსა კვირღიღესა დღესა შაბათსა სახსენე-
ბელი წმღიდისა და ღვაწღით შემოსიღლისა თეოდორღესი ექღაიტელ-
ახლად სტრატღიოტად მყვანებღლისა ცხოვრება და სიმხნე (ფ. 1—28).

დასაწყღისი: მათ ჟამთა, ოღეს მოიწღია წმღიდა მოციქული
ანღრღია ამასღად და წმღიდისა ფედღიმოსს დაასხნა ხღლნი ეღისკო-
პოსად და დაუტღევა მან ნაცულად თღისა და შთაღეღა სინოპედ.

ბოლო: ეყავნ მარადღის ზეგარღმომცემღლისაგან მეოხებღითა
წმღდათა მოწამეთაღათა, ეყავნ მას ვითარცა ბრძანოს ქვეღლის მოქ-
მედმან ღმერღთმან. რომელსა ჰშვენღს პატღეღი და დღდებღა აწ და
მარადღის და უქუნღითი უქუნღისამღღე, ამღინ.

2. თღესა მღისსა ო წამებღაღ წმღიდისა რომანოზ ახღლისა მოწა-
ნისაღ, რომელი იწაღა მეფობასა ეშმაკთ-მსახუვრღისა(!) მეფღისა
მალღისსა (!), რომელ აღწღრა ნეტარღმან სტეფანე დამასკელღმან,
რომელი იყო ერთღ მამათაგანი ღავრღისა წმღიდისა მამღისა ჩვენღისა
საბაღსსა (ფ. 29—29).

დასაწყღისი: წელთა კოსტანტინე მეფღისა უშჯულოღსათა-
რომელ იღი აღძრღვღითა ეშმაკღისაღათა აღადღღინა ბრძოღაღ და შეუ-
რაცხებღაღ ხატთა ზღღა წმღღდათა.

ბოლო: მაშინ არა მიჰხედნა მას წმღღდამან იოვანე ნათღლის-
მცემღლღმან, არამედ ჰრქვა მას: „ღრწმუნე ჩემღი, ზ პატრე აქ, რა-
მეთუ არა არს შენღდა შენღღობა ვღღღრემღღის, დავდღღეთ ჩვენ საშჯე-
ღღისა წინაშე.

192

ქაკაბადღინღს ერთღ ფუტღვეღი

1 ფ.; 35×22; ქალაღი; უყდო; მხედრული; XIX ს-ნღს მეორე ნა-
ხეგარღი (ხღლის მიხედღვღი); შემოსულღია 1925 წ. ყოფ. ღაზარღვის ინსტი-
ტუღიღან (მოსკოღი).

დასაწყისი: ვისაც სისხლის გამოშვება უნდოდეს, ამ რიცხვების ნახოს და შეიტყობს, რომელ მთვარესა ჯობს სისხლის გამოშვება.

მთვარის პირველსა ვინც გამოუშვას, სიკვდილისათვის არ ვარგა.

ბოლო: იმ სახლში ვი(სა)ც არა სჭირს, იმ წამალში ორიე ნეკი უნდა შევლოს, გაიშროს და აღარ შეეყრება.

193

ლექსების კრებული

2 ფ.; 22, 31×18; ქალაქი: ჟუდო (დაზღილი); მხედრული: XIX ს-ნის მეორე ნახვარი (ხელის მიხედვით); შემოსული: 1925 წ. ყოფ. ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

1. ანბანზედ ლექსად თქმული (ფ. 1—5).

დასაწყისი: ალახუნ ჩემნი ბაგენი, ღმერთო, სამეზბით ქებულო.

2. გ. დვანიძის ლექსები (ფ. 6—17):

ა. კნიაენა თამარ რევაზ ერისთავის ასულს.

ბ. პასუხი ალექსანდრე ორბელიანს ქართველთა საზოგადოე-

ბაზედ.

გ. ქალო;

დ. კაეკასი:ს შთა;

ე. ზჳეპა;

ვ. სოფლელნი და მდინარე;

ზ. კრიკინა და კიანკველა;

წ. ვირი და ბულბული;

თ. სისხამი დილა;

ი. გამოსალმება თვისის ყუებისაგან კნ. თაფლო ერისთავისადმი. როდესაც წაეიდა კორინთიდან სოფელს ქალას.

3. ალ. ქაეკავაძის და მოურავის ძის დინიტრი ციციანოვის ლექსები სამ ფურცელზე (ფ. 13—21).

4. გრიგოლ ორბელიანის და სხვისი ლექსების ნაწყვეტი (ფ. 31—27).

194

ლოცვისი

2 ფ.; 23×16,7; ქალაქი: ჟუდო; მხედრული: XVIII ს-ნის ან XIX ს-ნის დასაწყისის (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. ყოფ. ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

დასაწყისი; ამ ევლოიტოს ო თეოს კვროს ტე ვიის ტო-
კირი.

ბოლო: მაკარი იაკონტეს ტონ ლოლონ ტუ თეუ კეწი ლა-
სონტეს აეტონ.

შენიშვნა: მასალა ალ. ხახანაშვილს თან მოჰყოლია ათონის ივერიის მონასტრიდან. მასალას გაკეთებული აქვს შემდეგი შენიშვნა XX ს-ნის დასაწყისის ხელით:

ღროსა „კუონია“ ფაშის შესვლისასა ლაშქრით ივერიის მონასტერში, ვინაღდან მისის შიშისა გამო სხვა არვინ მოწესე მღვდელ-მონაზონი ბერძენთაგანი აღარ იკობოდა, მამა ვენედიქტე ამით ასრულებდა ლოცვას ბერძენულს ენაზედ, ხოლო საიდუმლოს და ყოველს წესს ღვთის მსახურებისას ეკლესიაში ქართულს ენაზედ.

195

საგალოგელნი მოწამეთა დავით და ტარიჭანის

2 ფ.; 24,7×20,4; ქალღი; უყდო; მხედრული (თავ-ასოები წითე-
რით); 1902 წ.; შემოსულია 1925 წ. ყოფ. ლაზარევის ინსტიტუტიდან.
(მოსკოვი).

დასაწყისი: თვესა მაისსა 18 წმიდათა მოწამეთა დავით და ტირიკიანისა... 62 და მხენონი. სომხითისა სანახებსა ხენი ყოვლად შეენიერნი აღმოსცენდეს ვარდან და თავინე ღირსნი.

ბოლო: წმიდათა თანა იხარებენ მარადის და ითხოვენ შენდობას ქრისტეს მიერ, რომელნი დღეს სახსენებელსა მათსა ქებით პატიესცემენ.

მაინაწერო: აღმოწერილ არს მაისის თვენის ივერიის მონასტრის ბიბლიო-
თეკიდან 1902 წ. მღვდლის ალექსი ბაქრაძისაგან.

196

ქრებული წმიდანების ცხოვრებათა

15 ფ.; 26×20,5; ქალღი; მხედრული; 1902 წ.; შემოსულია 1925 წ. ყოფ. ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

ხელნაწერი წარმოადგენს ალ. ხახანაშვილისათვის ათონის ივერიის მონასტრის მასალებიდან გადაწერილს (როგორც სჩანს, 1902 წ.) წმიდანების ცხოვრებას. ხელნაწერში მოთავსებულია შემდეგი ნაწარმოებნი: წამება ყრმათა წმიდათა რიცხვით ცხრათა; წამება წმიდათა მოწამეთა; ჩვენებისათვის კოსტანტინე მეფისა; აღსრულება წმიდისა საჰაკისა; წამება წმიდისა შუშანიკისა (მოკლე რედაქცია); წამება წმიდისა იზიდ-ბოზიდისა; წამება წმიდათა მღვდელთ-მოდღვართა სომხითისათა არისტაკესი, ორთანესი, ოსი-

კისი, გრიგორისი, დანიელისი; წამება წმიდისა საგდუხტისი; სიტყვანი წამებისათვის წმიდისა უსიკისი; წამება წმიდისა ნერსე მთაფარეპისკოპოსისა სომხითისა და ხალისი ეპისკოპოსისა მოწაფისა მისისა; წამება წმიდისა ვარდანისი; წმიდათა ყრმათა ორთა ძმათა ღვეით და ტირიქანისი.

197

კ რ ე ბ უ ლ 0

272 ფ.; 35,5×22; ქალაღი; უყდო (ღაშლიღი); რუსული და ქართული ტექსტი; 1900 წ. და XX ს-ნის დასაწყისი; შემოსულია 1925 წ. ყოფ. ლაზარევის ინსტიტუტიდან (მოსკოვი).

1. Тетрадь для записи разных легенд воспитанника к(утаисской) у(чительской) семинарии Симеона Н. Кеарაცхелия за 1900 г. (ფ. 1—7).

2. თიმსარიანი, გაღმოწერიღი აღ. ხახანაშვილის ხელით წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების № 1538 ხელნაწერიდან (ფ. 8—17).

3. Труды А. Хаханова (სია, ფ. 18—21).

4. Отчет о состоянии специальных классов Лазаревского института восточных языков за 1897—1898 акад. год, ფ. 22—23);

5. Поездка в Сванетию (А. Хаханова, ფ. 24—32);

6. Отчет о состоянии специальных классов Лазаревского института восточных языков за 1898—99 и 1899—1900 акад. годы (ფ. 33—37);

7) Тетрадь для записи разных приключений воспитанника кут. учительской семинарии Симеона Н. Кеарაცхелия № 1 за 1900 г. (ფ. 38—67);

8. იგივე № 2 (ფ. 64—87);

9. სხვა და სხვა მასალები და წერილები (ფ. 88—154);

10. მარიამ დედოფლის ქართლის ცხოვრების პირი, გაღაწერიღი იღ. ოქრომქეღღიშვილისათვის (ნაწიღი, ფ. 155—272).

11. ბოლოში მოთავსებულია აღ. ხახანაშვილის ნაწერები.

198

ზღაპრები, ზეღოცხები და გამოცანები

10 ფ.; 22×17,5; ქალაღი; უყდო რვეული; სრული; მბერღული; XX ს.: ავტოგრაფი; ამოღებულია ა. ხახანაშვილის კოლექციიდან. ჩაწერიღი აღექსანდრე იაშვილის მიერ.

1. ორი ძმა (ზღაპარი, ფ. 1r—6r).

დასაწყისი: იყო და არა იყო რა, ღვთის უკეთესი რა იქნებოდა, იყო ერთი ხელმწიფე. იმას ჰყვანდა ცოლი და უშვილონი იყვნენ...

ბოლო: ეს ძმები წავიდნენ თავის დედ-მამასთან. პატარა ძმამ ცოლი წაიყვანა. გაიარეს, ის ქალიც წაიყვანეს. დიდმა ძმამ დაიწერა ჯვარი იმ ქალზედ და იცხოვრეს ერთად და მშვიდობით.

2. შელოცვები (ფ. 6r—7r).

ა. მგლის პირის შეკვრა.—ეკენია ბეკენია, ეკე ხატი ასვენია, მგელი მოდის ევლითა, ცეცხლი შოაქეს პირითა, ერთო ღმერთო, ჩამოაგდე ცბრაკლიტული რკინითა...

ბ. საკევი ქარის ლოცვა.—საკევი შემოჩვეულა ჩვენი ვენახის ბოლოსა; ისე სკმდა რკინასა, როგორც ხარი თივასა.

გ. თვალის ლოცვა.—შეგილოცავ თვალისასა, პირველ ჩემის თავისასა, შინაურისასა, გარეულისასა, ავთვალისასა...

დ. შეშინებულის ლოცვა.—დაჰსწეები, დაგეძინება, პიჯვარი დაგეწერება, ცხრა ხატი, ცხრა ანგელოზი სულ თავით დაგესვენება.

3. სახალსო ლექსი (ფ. 7).

ჯეილი რო დაბერდება, მიუჯდება კერასა;

ვინც იმას არასა ჰკითხამს, ატაკტაკებს ენასა.

4. ცრუმორწმუნეობა (ფ. 7v—8r).

დასაწყისი: ქუხილი იქიდგან არის, რომ ბებერი კიდობანში ზის, დადის და არახრახებსო.

ბოლო: ახალწლის დღეს იციან: ჭურჭელი თუ დაიმტვრა, წლამდინ ისე გაივლისო.

5. გამოცანები (ფ. 8r, 10v).

ა. ერთსა აღსნასა გიამბობ, გამოცანას სიბრძნე აქეს...

ბ. აზნი უზნი კარენი, კაცნი ჩიბუხ ტარენი...

გ. სახლი უდვას ელვარია, შიგ არი ჩვენი სახისა...

დ. დილის ვარდი მოფრინავდა სალამოზე ბინდისასა...

ე. შორიღამა ვხედავ შავია, ახლო მივალ მკვდარია...

ვ. ჩავდე ორპის ტოლა მიწაშია, ამოვიღე კოჭბის ტოლა...

ზ. დავდგი ტაფა, ჩავდე დუმა, დადნა ტაფა, არა დუმა...

6. მწვანე ცხენი (ზღაპარი, 8v—10r).

დასაწყისი: იყო და არა იყო რა, ღვთის უკეთეს რა იქნებოდა, იყო ერთი ხელმწიფე. იმ ხელმწიფესა ჰყვანდა სამი ქალი...

ბოლო: ელასა მელასა, ჰიქა გვეკიდა ყელასა; მთქმელსა და გამგონესა, ძილი გაამოთ ყველასა.

ზღაპრები და გამოსახულები

14 ფ.; 21,9×17,5: ქალაღი; ცუღო რვეული; სრული; მხედრული; XX ს.; ავტოგრაფი; ამოღებულია ა. ხაზანაშვილის კოლექციიდან. ჩაწერილია მისი კანიშვილის მიერ.

1. ბაყაყი (1 r 4v).

დასაწყისი: იყო ერთი კაცი, ჰყიანდა სამი ვაჟი, სამნიე შამძლე ვაჟკაცი იყვნენ, მაგრამ პატარა ყველას სჯობდათ.

ბოლო: ახლდომ შეასრულა თავის სამსახური და დაბრუნდა შინ. ამის შემდეგ ავად ხმის გაცემა (არვის წვედლო) და სცხოვრობდა ბედნიერად.

2. ხელმწიფის შვილი და იმის ძმობილი სოვდაგარის შვილი. (5r—12r).

დასაწყისი: იყო ერთი უშვილო ხელმწიფე, შვილი არ უჩნდებოდა და დიღა მწუხარებაში იყო.

ბოლო: ამ ნაირათ დასაჯა თავის მოლალატე ბებერი. კირი იქა, ლხინი აქა, ქატო იქა, ფქვილი აქა.

3. ხელმწიფის შვილი (12r—14v).

დასაწყისი: იყო ერთი ხელმწიფე, ჰყავდა ერთი ვაჟი, მოკვდა ხელმწიფე. შვილმა მიიღო დიდი სიმდიდრე, სულ ლოთობაში შექამა.

ბოლო: მამა ჩემი იყო დიდი სოვდაგარი. ეს კაცი მოკლეს, ჯერაც არ ვიცი, ვინ, იყო. წავედი ვნახე. ცალ ძუძუში დანა ჰქონდა და ცალ ძუძუში—ხანჯალი. თუ [ეს]ეთ[ი] დანა შენია, მამა ჩემიც შენი მოკლული იქნებაო. ხელმწიფე ვაჰრა და ხმის ამოღება ვეღარ შეეძლო.

შენიშვნა: ბოლო ფურცელზე (14rv) დართული აქვს ოთხი გაშოცანა და საშთარის დარიგება.

გამოქრებილ სამოსიქულოს ნაწყვეტი

2 ფ.; 17,6×12,6; ეტრატე; უყდო; ნაწყვეტი; ნუსხურად (სათაურები სინგურით დასაწყისი ასოები ასომთავრულით); XI ს. (ხელის მიაღწევით); შემოსულია პროფ. ა. ხაზანაშვილის კოლექციიდან.

იწყება: ...თა მომავალი იგი მოვიდეს და არა ყოვნოს, ხოლო მართალი სარწმუნოებითა ცხოვდეს...

წყდება: წარდგომად, ჯმად დ გვერდი, ყოველი ქუშყანად
თაყუნის გცემდეს შენ. მუქლი. ლმერთო, დიდებითა რომელსა
ყოველი ქუშყანად...

მინაწერი (XIX ხელით მხედრულით): „ექვთიმეს კელის“.

201

ლექსთა კრებული

127 ფ.: 22,4 × 17,2; ქალაღი (მოღურჯო); ყდინი; მხედრული (სა-
თურები და თავ-ასოები სინგურით); XIX ს-ნის დასაწყისი (ხელის მიხე-
დვით); შემოსულია 1925 წ. პოლ. კარბელაშვილისაგან (გურჯაანი).

1. თეიმურაზ I-ის „დღისა და ლამის გაბაასება“ (ფ. 5—49v).
2. „ანბანთ ქებანი“ თეიმურაზ I-ის, დავით მეფის, ნიკოლოზ
რუსთველის, ონოფრე ბოდბელის, თეიმურაზ II-ის, თეიმურაზ
I-ის, თეიმურაზ II-ის, არჩილ მეფის (49r—61).
4. სამების ქება თეიმურაზ II-ის (ფ. 61r—66r).
5. ანბანთ ქება, ახლად თქმული, ბაბათაშვილის ტფილელის
იოსების მიერ თქმული (ფ. 71r—73).
6. ანბანთ ქება ვახტანგ ბატონიშვილისა (ფ. 73—75).
8. „აქა სხვა და სხვა ანბანთ-ქებანი იწყებთან“ (ფ. 72—80).
8. ანბანთ-ქება დოსითეოს ჩერქეზიშვილისა (ფ. 80).
9. „პირველის მეფის თეიმურაზისაგან თქმული გლოვა დე-
დოფლისათვის“ (ფ. 80—81).
10. „ეს ვახტანგ ბატონიშვილისაგან თქმულია“ (ფ. 81v—82).
11. გრემის სასახლის ქება თეიმურაზ I-ისა (ფ. 82 r).
12. ტფილელის ნათქვამი; შემოკმედელის ნათქვამი (ფ. 82).
13. „ეშყიხონია“ (ფ. 83r—86).
14. მიჯნურთ ბადე (ფ. 86v—96r).
15. დავით მღვდლის გიობა ზაქარია მოძღვარზე და პასუხი
(ფ. 96r—99r).
16. „ანზე ვისი ყმა ხარ, ლექსად თქმული“ (ფ. 99r—100).
17. შავთელის მიერ შესხმა (ფ. 101r—106r).
18. „სხვაგვარ. შაირ ლექსნი“ (ფ. 106r—108v).
19. ერეკლე ბატონიშვილის შვილის სიკვდილის გამო თქმულნი
(ფ. 108v—109r).
20. დავით გურამისშვილის ლექსები (ფ. 109r—110v).
21. „კატა-თავიანი“ (ფ. 111 r—113r).
22. მანანას ნათქვამი (ფ. 113r—117v).
23. წილქნელის ამბროსი მიქაძის ლექსები (ფ. 118r—127r).
ამათში შემდეგს ტექსტს აქვს ავტობიოგრაფიული მნიშვნელობა.

ამაებმა გაიაროს და ახლა ეს დაეწეროთ.

ოდეს ნიწყემსობით ცხოვრებდა არაგვზე წილკნელი ამეროსი: მიქაძე, სიონის დეკანოზის ძე, ჟამსა სანატრელის ლეონ მეფის ძისასა, მისის შობის დღე მიულოცა ესე ვითარისა შესხმითა უფ, აპრილს თ.

(ამას მიყვება ლეონ ბატონიშვილის შესხმა).

ნაკერი ჯელსაჯოცი მიულოცა და შაირად მოახსენა:

იესეანს, დავითიანს, ბაგრატიონს მეფის ძესა,

ლეონს სახელ საქმე მაღალს, არაგვთ ბატონსა მპყრობელსა,

მე, მონას, მისსა მლოცველსა, ვის ამეროსი სახელ მძესა.

და მიულოცავ ჯელსაჯოცსა, ჩემს სატრფოსა სწმენდსა ჯელსა.

მეორეს დღეს ანანურს წაბძანდა ეს საწყალი ბერი, დიდად უყვარდა, ანანურს აწირვინა, ქადაგება იწყო: „შვენიერ სიკეთითა უფროს ძეთა კაცთასა“. წირვას დიად კარგი ცხენი უბოძა და დუშეთს გამოისტუმრა და თვითონ მღვთეს წაბძანდა.

შემდგომად რაოდენსამე წელს გაგვიწყრა ღმერთი, ლეონ სანატრელი კისიყს გარდაიცვალა.

(ამას მიყვება ვახტანგ ბატონიშვილის შესხმა 4 ტაეპად).

შენდგომად რაოდენთამე წელთა გარდაიცვალა სანატრელი უწმიდესი იესე მეფის ძე ანტონი და რუსეთიდან მობრძანდა მეფის ირაკლის ძე ანტონი საქართველოს უწმიდესად და ყოველნი მივეგებენით ჩიშამდე. წაშობძანდა, მთიულეთი გამოიარა და წილკანს მეწვია. მერმე კიდევ დუშეთს წაბრძანდა, იწვია ვინმე და უბრძანა წილკნელს ხლება და ვერ იახლა. იქიდან რომ გამობრუნდა, სანდურაფი უბრძანა. წილკნელმა მიიწვია და შაირად მოახსენა და ამბათაც მიზეზები.

კათალიკოსი მობძანდა, წილკნელი მიეგებაო;
უბძანა—რად არ წამოხველ, არა გაქვს სიტყვის გებაო;
მაგრამ შენდობის ღირსი ხარ, არ მინდა შენზედ კრებაო
და ახლა დაჯექ და თქვი რამე, რაც ცეცხლი შენ გედებაო.

ახლოდ იახლა წილკნელი, სიტყვა რამ მოასმენინა;
დიდი ცოდნაა კაცისა, ვინც გულსა მოათმენინა,
მაგრამ სადამდის დაფეარო, ვინც ეს საქმე მაქნევინა
და არაგვი დამაგდებინა, აქ ვილასაც მათრევეინა.

მოგახსენებ, ჯელმწიფეო, სად ყოფნით გდებით ბერია;
გებრძანა და ვერ გიახელ, ტკივილი ბევრი მერია;

აქ მყოფთ ბოროტთა ურჩთაგან გონება გადამერია.
და ეს სხვა ქირი და საწუხი, საგურამო ლეკს სჰერია.

ქადაგების გარდაგდება, ლექსთა თქმა რა სახელია;
წლანდის უწირავად დგომა ეპისკოპოსთ რა ხელია;
და სხვა ცოდნა ტიბიკონი, ვალობა გარდამელია;

და დღესასწაულთა გარდაჯდას თვალთ ალარ მნახველია.

ღმერთმან იცის, ბატონები კარგნი გუყანან და მარგები;
მწიგნი, წყნარნი და მდაბალნი, გულისთაც უცხოდ ვარგები;
მაგრა ზოგნი შინა ყმანი მტყუანნი, ცრუ, არ ვარგები;

და ამყრელნი, სახლის დამქცევენი, ჩემნი იქანენ დამკარგები.

რა დავაშავე არაგვზე, წიგნი წერა და ვალობა;

ჩემგან ღვწა და მსახურება, იმათგან ზრდა და წყალობა;

ვითეგან გველიჭრელობა, მათებრი სატაველობა,

და აყრა დაყრა და ძალობა, აქ ჯენა, ლეწვა და კალობა.

შემდგომად უწმიდესი ქალაქს წაბძანდა და შექცევით ეს
წერილი წარიღო და მრავალთაც ნიუთხრა ზეპირ დასწავლით
დღესცა:

ამისა შემდგომად ქორონიკონს უპ, ფებერვალს ივ, უმაღ-
ლესის მეფის ირაკლის ოქმი ებოძა აქავ წილკანსევე ამავე წილკნელ-
სა, უცხოდ მოწყალეობიანი, დღესაც შესანახავი. ებძანა—ციცკრის
აღიღო ქართლსა და კახეთში აღარავის ახსოვსო, ქალაქს ჩამო-
დი და გვასწავლე და იშოვნი რასმეო. მერმე ამან შესაბამი არზი
მიართვა და შემდგომი ესეც ასე მოახსენა, რომ დღესცა ზეპირ
იციან შთამოთა ბატონთა:

რა თქვენი ოქმი მებოძა, აღარ მივეც თავი ძილსა;

უდაბნოში წინამძღვარსა გამომაგვეს სიტყვა ტკბილსა;

იქ იკორთა დაუტევე, ვერც იქ ვენდე ლეკის კბილსა,

და წილკანს უარესი მიყვეს, ვერც აქ უძლებ გნუთის
თხრილსა.

ჯერ წილკანი ხომ არ იყო, თქვენცა უწყით, უშენ იყო;

მოველ, ვაშენე რაც იყო, ნაღვაწი არაგვით იყო;

ჯერ ვიტყვი, ვინც ეს მე მიყო, პირი მე იქით დამიყო;

და რომელმაც ეს საქმე მიყო, მამულები სულ დამიყო.

უდაბნოში ღოღო დამრჩა, იკორთაში წინამძღვრობა;

ქალაქს გახლდი, მგალობლობა, მწერლობა და მწიგნობრობა,

წილკანს გუთნის ვერ გაწყობა, ვერც საგუჟამოს ლაშქრობა;

და წერილთ წყობა, კასმათობა, დამავიწყეს ძველი თხრობა.

ყური მომიპყარ, ჯელმწიფევე, მე, რაც ძალმიძს, ჭებას მოგცემ;

გებძანათ—იშოვი რასმე, ქალაქს მოდი, შევბას მოგცემ;

გვამცნებს ბძანება უფლისა, მერწმუნეთო—მცნებას მოგცემ;

და მანცემ რასნე, ჯელს მოგიშვერ; არას მომცემ, ნებას მოგცემ.

ის ჩემი არხი და ეს რომ იოანე მღვდლის გალატოზის შეილის-
კელით მირთმეოდა ქალაქს, მერმე ებძანა—შენს მალს, დაისწავლე,
ეს ასე მისწერეო ბატონის ნათქვამი:

შენ ეგ აღილო გვასწავლე, მე ვიცი, რაც რომ გარგეო;

ეგ ენა პირი და გული, ალაღე ჩვენთვის ბაგეო;

ოფოფას მალ გამოგაცლი, მისი გული დადაგეო;

და ერთი კიდევ სხვა მოგვეწერე და ნერმე აიბარგეო.

ეს ბძანებაც რომ ბოუეიდა და იოანე მღვდელსაც ესეც
გამოეგზავნა და თავისი(ც) მიეწერა, ნაშინევე აიბარგა, ეგოდენი
იქაური ნაღვაწი და გარჯილობა მოქცეულის გუმბათისა, რუსე-
თიღამ მოტანილის დიდის ზედ-ჯვარისა და ისე წილკნელის სანა-
წილისა და სხვა ეგოდენის შენობისა, ყოველი დაუტყვე და ქა-
ლაქს ბატონს საღბინოში ნრაველნი ახლდენ, იახლა, თაყუანისცა
და ეს მოახსენა:

კვალად ისმინე, ჳემწიფევე. აღარ ვსდგები წილკანს მეო:

ვერც უშენოდ გავსაღებ სადმე, თუ გინდ კარში გამაგდეო;

ჩემი გაძღება ჩემს გლახაკს ჩემს სახლს ახლო მიმაგდეო;

და საოსტატოს არააა გთხოვ, მანდ წენს მლოცვლად დამა-
გდეო.

შემდგომად იმაე ღამეს ცხრა საათს გასულს ებძანა იმის-
მა მზემა. იახლა და ხუთჯერ ბძანა თვითან და პერმე მეთოდი—
უცხო მგალობელი, მაგრამ იმერეთში არ იციანო და გიორგი ჳე-
ლაშვილი დეკანოზი იქ ახლდენ და იმათ უბძანა—მე ვერ მოვიც-
ლი და თქვენ დაისწავლეთო და იმათ ათს დღეზე დაისწავლეს.
ბატონი თურმე ხშირად ათქაევიენებ(ღ)ა. მერმე მიბძანა—შენის
ამის დაწერილს ლოცვებში ანდრაის სავ(ა)ლობელი ზოგი დამე-
წვაო და იმის კელზე შენ უკეთ გამოსწერო. გარჯითაც გამოეს-
წერე. და მეტიც მიბოძა საწერი და შეკრებულებაში ხსე ბძანა.
იმისმა მზემა: კურთხეული მანა ამისი ჩვენს სამსახურში ახსრულ-
დაო, სანატრელი დედა ჩენი დედოფალიო ღმრთის კაცს უძახ-
დაო, მოიყვანდისო და მაკურთხებინებდისო. მერმე მანგლელობა
მიბოძა და მერმე ნეკრესლობა. ქორონიკონს უპბ, დეკემბერს ბ,
შილდას რომ მიმიყვანეს, რაც არაგვსა და წილკანს გარჯა მქონ-
და, ჩემა სულმა, რომ აქ უმეტესად გავისარჯე სულიერის (ს)წაე-
ლითა, თუ კორციელის შენობითა და ეკლესიაზე გარჯითა. თვი-
თანც უნდა მხედველნი იყვნენ.

შემდგომად ვითარცა წილკანს წმიდის ისესი ირიკოები
დაეწერე, ეგრევე აქა წმიდას აბიბოსს ირიკოთი შესხმას შეე-
წირავ.

(შემდეგ მოთავსებულია წმ. აბიბოს ნეკრესელის შესსმა, ქება კათალიკოზ ანტონ II-ისა და სხვადასხვა სასულიერო ლექსები).

202

ბ ა რ ა შ ი ა ნ ი

102 ფ.: 20,4×17,2; ქალაღი (ღურჯი); ყდიანი; დაზიანებული; XIX ს-ნის დასაწყისი (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. პოლ. კარბელაშვილისაგან (გურჯაანი).

დასაწყისი: ამბავი დასაწყისი მაშრიყის ხელმწიფისა. იყო ერთი ჯელმწიფე ჩინეთისა ხოსრომას, დიად ძლიერი და მაღალი. უშვილობისათვის ასეთ მწუხარებაში იყო მიცემული, რომ ყოველი თავისი სახელმწიფო და საბრძანებელი ჩალად მიაჩნდა.

ბოლო: წელიწადში ერთხელ ერთმანეთს ნახამდნენ. იყვნენ დიდს შექცევაში და განცხრომაში. დასრულდა მათი ამბავი

შენიშვნა: უკანასკნელ გვერდზე სხვა ხელით მიწერლია ცნობა კვიმატი დღეების შესახებ.

203

ცხოვრება თეოდორისი

7 ფ.: 22×16,5; ქალაღი; უყდო; XIX ს. (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. პოლ. კარბელაშვილისაგან (გურჯაანი).

დასაწყისი: მესამესა კვირიაკესა დიდპარზვისა, ჯვართა აღპრობისა თაყვანისცემისასა იხილნა მან სულელმან მრავალნი სულნი შემავალნი თაყვანისცემისა ჯვარისა მაცხოვრისასა.

ბოლო: წლის შემდგომად გააღეს საფლავი მასი, აღმოიღეს და ნაწილად დახსნეს და მაღლი და ლოცვა და კურთხევა ამა წმინდისა(!) ყოველთა მართლმადიდებელთა ზედა საუკუნოდ-ვან უკუნისამდე, ამინ.

204

მინერალთა თვისებანი და მრთხრობანი მათ ვამო

33 ფ.: 16,4×11,7; ქალაღი; ყდიანი; თავბოლო ნაკლული, შუაშიც აკლია; ნადრული (თავ-სიტყვები სინჯურით); XVII ს-ნის დასაწყისი (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1915 წ. პოლ. კარბელაშვილისაგან (გურჯაანი).

იწყება: ...ხიან, რომე ფერიც წაუჭა და კიდეცა დაბერდებოის, ამაღ რომე წყლისა და ციწისაგას არის ადამის ტომიცა, მის-

გან არის დაბადებული და რა დრო მოუვა, დაბერდების და ფერი მოაკლდების.

წყდება: და იგი დიდვაჰარი თანა. წაიტანეს და მიმართეს მას თემსა და კუნძულსა, სადა იგი ობოლი ქალი იყო და განგებითა ღმრთისათა.

205

წიგნი კატილორიაჲ სიგმტნაჲ

148 ფ.; 17,8×11; ქალღი (ნაწილი მოღერჯოა); ყდიანი (ხისა ტყე-გადაკრული); მხედრული (ათაურები ასოთაჲრულით, სათაურები და თავ-ასოები წითურით); 1794 წ.; შემოსულია 1925 წ. პოლ. კარბელა. შეილისაგან (გურჯაანი).

სათაური: სადიდებლად ცხოველმყოფელისა თანაარსისა და განუყოფელისა სამებისა ანტონისაგან, არხიეპისკოპოსისა ყოვლისა ზემოჲსა საქართუმლოჲსა დავეითიან ბაგრატოვანისა, ქნნილი ანუ თქმული წიგნი კატილორიაჲ სიმეტნეჲ, დაჰსჯილი მისგან კჳასა ზედა არისტოტელისა შედგომითა ლემისითა, მაგრა სხუათაცა სხოლასტიკოსთა და ახალთა ჭილასოფოსთა განსაზღვრებათაგან და გარდამოცემათა მოღებული, ხოლო წინადადებულ თვისთა სხოლისა მოწათეთა, დროსა ყოვლად ბრწყინვალისა, უკეთილმსახურესისა და უმაღლესისა ირაკლი მეორისა მეფისა ყოვლისა ზემოჲსა საქართუმლოჲსასა, ხოლო მამათმთაერობისა თვისისა, წელსა დასაბაძითგანსოფლისა 7275, კორციელეთგან შობით სიტყვისა ღეთისა 1767, თთქმსა მერქმსა რიცხჳსა 9, დაიწერა ახალსა გნოსისსა შინა სამეფოსა მისისა მეფობის უმაღლესობისასა.

დასაწყისი: წინასიტყვაობა წინამდებარისა წიგნისა ხუთატაეპოვანთა სიტყუათა ანუ დასუბებულთა ზედა ცხრა რიცხჳთა, ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისა დავეითიანისა.

არ სილაღითმან, კადრმან გუათანადა ჩვენ უხილად ქელყოფად ქუშთქმულეზანი ძუშლნი, რომელ ესე ძუშლთა სხოლასტიკოსთა და ჩვენთაცა ჰქმნეს მრავალთა ჳმანი ჩვენლა, მაგრა თვისთათვის შრომაჲ სარაცხ ტკბილად.

ბოლო: განყოფითნი ხუთათავს ჳმათა მისაწოთნნი გუარნი, მაგრა ესე ჳმა ზიარებისათვის და განთვისებისათვის თქმულთასა სიტყვსაებრ პორტირიოსისა.

ქება, კურთხევა, მადლობა და თაყუანისაცემა შენდამი ღეთისა ჩემისა ცხოველმყოფელისა სულისა, რომელიცა სამობითსა რიცხჳსა თანაარსთა შენთა გუამთასა. ერუ ღეთაებითსა შინა არ-

სებასა აღავსებ მით, რამეთუ შენ მიერ არს ყოველთავე ნიქთა შენ მიერ და ჩუენ შორისებულთა მოქმედებისა წარმართებაჲ. ამას ნიყვება ფ. 126—148r პინაკს-სიტყუაობაჲ.

ბოლო: დისიკებრისა ყოვლადისა წარმოდგომა 676.

ანდერძი: (ტექსტის ხელით ფ. 148 v): სრული იქმნა 17²/₂₀ 94, იყავნ

სადიდებულად ექმანუილისა -და უბიწოდ მშობელისა მისისა. აღიწერა იოანეს მიერ-ილუხიძისა.

მე-20 ს-ნის ხელით: ეს კატელორია ეკლთნის სიმონ ციხელს.

ხელნაწერის ბოლოში იწავე ციხელის მიერ მიწერილია ილია ჭავჭავაძის კლებითი დახასიათება.

206

საღვთო სჯულის კითხვა-მიგება

114 ფ; 17,8×11; ქალაღი: ჟუდო; თავ-ბოლო ნაკულღი: მხედრუ - ლი: XIX ს-ნის შუა წლებისა (ხელის ნიხედვით); შემოსულია 1925 წ. პოლ. კარბელაშვილისაგან (გურჯაანი).

იწყებბა: კითხვა: რაოდენი წელი დაყვეს ისრაელთა ეგვიპტეს? მიგება: ოთხას ოცდაათი.

ბოლო: ხოლო უკეთუ მათნი წიგნი და აღწერილნი წარ-იკითხეს, ძალნი განხორციელებისათვის ქრისტესისა და სახარებისა და წმიდათა შობათათვის აღუწერიან ვითარ ურიათა და. სარკინოზთა და...

207

პროკლე დიადოხოსისა, პლატონურისა ფილოსოფოსისა, კავშირნი ღვთის-მეტაფიზიკითნი

264 ფ; 17,2×11; ქალღღი: ხის ყდაში; მხედრული: XVI ს-ნის. მეორე ნახევარი (ხელის შიხედვით); შემოსულია 1925 წ. პოლ. კარბელაშვილისაგან (გურჯაანი).

დასაწყისი (ფ. 12 r): პროკლესი დიადოხოსისა, პლატონურისა ფილოსოფოსისა, კავშირნი ღმრთისმეტყუელღებითნი; ნაკუ-ღთნი 211.—ყოველი სიმრავლე ეზიარების ერთსა, ხოლო უკეთუ არა ეზიარების, არა ყოველი ერთ იქმნების და არცა თითოეული, რომელთაგან არს სიმრავლე.

ბოლო: ცხად არს, ვითარმედ რაჟამს ბუნებისაებრ საცნაურისა ძალისა მოქმედებს, არს უმწვერვალისა საცნაურისა ღმრთისადმი, რომლისადმი ღირს არს საცნაურთა ყოფა, რომელსა. წვენის დიდება უკუნითი უკუნისამდე, ამინ.

ჯალოვნებისათვის რიტორიკისა, ასე იგი მამრმეთქმლოდისა

131 ფ.: 21,5×16,4; ქალღლი; ყდიანი; მხედრული (სათხრები და თავასობი ასომთავრულით); 1770 წლის ანღოს; შენოსღლი 1925 წ. პოლ. კარბელაშვილისაგან (გურჯაანი).

სათათური: მიხითარ ყოვლად ბრძინისა მოძღურისა სო-
მეხთასა სევასტიელისა ქმნილი, წიგნი რიტორიკა სარგებლად
ყრმათა სხოლის შინათა ქართულსა ჯმასა ზედა გარდამოღებით,
შრომილი ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისა ყოვლისა საქართუ-
ლოჲსა დღვითან ბაგრატოვანისა, დროსა უკეთილმსახურესისა ყო-
ვლად უბრწყინვალესისა და უნაღლესისა მეფისა ირაკლი მეორი-
სა, მპყრობელისა ყოვლისა საქართულოჲსასა, მაშათმთავრობასა
ანტონისასა, წელსა დასაბანიტგან სოფლისა 7272 ჯორციელად
წობითგან სიტყუსა ღვთისა 1764 თთქმსა მეხუთესა.

ამას მიყუება (ფ. 2v—3r): წინასიტყუობა ეპისტოლე მიწი-
რილი ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისა ყოვლისა საქართულო-
სა დღვითიან ბაგრატოვანისა ირაკლის მიმართ მეორისა, ძმისა,
თჳსისა მეფისა ყოვლისა საქართულოჲსა.

დასაწყისი: ფ. 8r.) წიგნი ა. თჳს საზღურისა სამჴვერ მე-
რქეოჲსა და წუღლებისა ნაწილთა მისთასა.—თავი ა. მჴვერმე-
ტულობა, რომელიცა ითქმის რიტორებად, არს ხელოვნება საე-
თილმეთქვო, რომლითა ეზიარების სხუათა ყოველთა ჳლოვნე-
ბათა.

ბოლო: ხოლო ნცირენი ესე სიმოკლისა მიერ დაქსულნი,
კმა არიან სამჴვერმეთქეოჲსათვის ჳლოვნებისა, სადიღებულად
ღმერთ მამაკაცისა იესოჲსა, და პატივად მშობელისა მისისა ყო-
ვლად კურთხეულისა ქალწულისა ღვთისმშობლისა მარიამისა. და-
სასრული უკანასკნელისა ნაწილასა სამჴვერმეთქეოჲსა.

მანაწერი: 1) კათოლიკოსი მექსიმესი ვარ (ფ. 2r სხვა ხელით).

2) ჳყონინდელს.

ქ. 2 დასტა ქალღლი ვაბახი.

ქ. 1 აბახი ლაქი. 10 აბახი მივე, დანა და მაკრატელი იყო შიდ.

ქ. ბურნუთის კოლოფი ვიყიდე 6 აბახათ (დაწყველილნა დალაქიშვილნა
გამიტენა და წაიღო).

ქ. ბურნუთი 3 აბახათ. ქიქუბი ჩაწყობილი 8 აბახათ.

ქ. დანა ერთი კიდე. სამმარჩილათ ცხენი ვიქირავე.

ქ. ერთი კოლოფი, რომელიც ვიყიდე სამამანუთად.

ქ. მარანი ერთი ნაყიღი იყო ხუთ მანუთად.

ქ. ქორბა ერთი, რომელიც ვიყიდე სამ ნანუთათ.

ამაში მივიღე ექუსი ოქრო ბაჯალისა საჩუქრათ ღუკან წაიღო.

შენიშვნა: ეს მინაწერი, სხვა ხელით შესრულებული (ფ. 1r) უნდა ეკუთვნოდეს 1770—1775 წლებს და უნდა წარმოადგენდეს იოსებ კათალიკოზის მიერ კუონდიდელისთვის მიცემულ საჩუქრის სიას. იოსებ კათალიკოსის შემდგმ ბელნაწერთ, ოვგორც ჩანს, გადასულა იოსებ (იესე) გაბაშვილის ხელში. ის სწავლობდა რუსულს და ამიტომ რუსულად არის მიწერილი:

ქ. аѣва бумет три ох ол(ფ. 1r).

иосиф Габанев (ფ. 2r).

иосифГабанев (ფ. 7r).

209

ვახტანგის სამართალი

202 ფ.; 17×11; ქალაღი (ნაწილი ლურჯი); ხის ცდიანი; მხედრული (სათაურები წითური); XVIII ს-ნის მეორე ნახევარი (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. პოლ. კარბელაშვილისაგან (გურჯაანი).

1. ფ 1—4 სარჩევი.

2. პეტრესაგან თქმული, იოანესაგან თხზული (ფ. 5r).

ქ. აღვებუტკი გულსა დაღად ერხევე ვარღად ზრო
ცელვანობით.

თან ისარე, კავ ლოყ მაშვენ, ნარგიზ ოღპირ ჟუჟუ-
ნობით,

რეა სარეტან, უბეთა ფშვი, ქარღაწუ ყელ შუქჩა-
რობით.

ციმციმ, ძუძუთ, წამწამთ კჭრეტა ხალს ფშავს ჯაჯით
ჰასად ზობით.

3. საძიებელი ანბანზე 9—15r).

4. ბერძნული სამართალი (ფ. 17—132).

ღასაწყისი: ქ. ლევან ბრძნისა და კოსტანტინესი და სხვათა ჯელმწიფეთა მიერ თქმული, და განწესება სჯულისა კანონი მეფეთა და სიმართლისა მოსამართლეთათვის, რა რაოდენიცა ეწეროს წიგნსა ამას შინა, მცირედიცა არა განეგდოთ, არამედ ყოველივე ვისმინოთ და ვჰყოთცა.

ქ. რომ მოხდეს და დადგეს მსაჯულად კაცი ვინმე სასამართლოდ კაცსა ზედა, უკეთუ ვინებოს კაცსა მას მსაჯულად სახელისწოდება ამა წესთა და რიგთა...

ბოლო: ქ. უკეთუ ვინმე სხვის მიწის სიახლის ალაგისათვის ქირა მისცეს და რუ გაიღონ, რადგან ქირას მისცემს, მისი მასალა იმ მიწაში უნდა დაჰყაროს, რუს გასაკეთებად ვერ დაშულის მიწის პატრონი.

5. სამართალი პირველი შესავალი ა. ბატონისშვილის ვახტანგის ნაბრძანები. (ფ. 1—53).

ღასაწყისი: მყოფისა, უმყოფისა არსისა და უარსისა მქე-

ზი, არა თუ ღირსად და შეძლებისა ჩემისაებრ ნქებელი და მშობელი, უდებად მქონე მპოვნელი ვიქმენ მეფენი დლითი დღე მრეველნი, ხელთა მარგარიტთა შინა და ჰპოებენ შძიკთა რათამე.

ბოლო: წესად ასე იყო: ან თუ ბატონი უბოძებდა ვისმე გლესსა, ან წაართმევდა ან ასაყრელი იყო და აპყრიდნენ, ეშიკაღასი და იასაულნი იმე გლესს ჯარსა და მარჩილს გამოართმევდენ. სამდიენოსა და საიასაულოსაც გლესს გამოართმევდენ; ეს, დიაღ, დიდი უსამართლო იყო; ახლა ჩვენ ასე გაგვირიგებია; ვისაც გლესი მიეცეს; იმან მისცეს.

შენიშვნა: ფ. 55^რ—63 მოთავსებულია XIX ს-ნის ხელით ამონაწერები საეკიმო წიგნიდან.

210

ა ვ ვ ა რ ი ზ ი

54 ფ.; 11,9X8,5; ქალღი; ყდიანი; მხედრული; XIX ს-ნის დასაწყისი (ხელის მიხედვით); შემოკლებულია 1929 წ. პოლ. კარბელაშვილისაგან (გურჯაანი).

დასაწყისი: სახარება იოანესი, თავი პირველი. პირველი-თგან იყო სიტყვა, და სიტყვა იგი იყო ღმრთისა თანა, და ღმერთი იყო სიტყვა იგი.

ბოლო: თირკმელთა, თეძოთა, ბარკალთა, მუხლთა, წვივთა, კოქთა, ფერხთა, სამას სამოცდახუთისა ასოსა კაცისასა, რაჲცა კირი ხართ, განეშორენით მონასა ამას ღთისასა.

წმიდაო გიორგი ჩხარისაო, წმიდა გიორგი სადგირისაო, წმიდა გიორგი ხონისაო, წმიდაო გიორგი ილორისაო, (წმიდაო გიორგის აღარ ვიმეორებთ) სუჯუნისაო, ზღვის პირისაო, გვარამეთისაო, ხუცუბნისაო, ამალღებისაო, ჯიხანჯურისაო, ლეხაურისაო, აჭისაო, გამოჩინებულისაო, ქონქკათისაო, გურიამთისაო, გოგორეთისაო, მეღექედურისაო, ექადისაო, ქაბუჯკურისაო, დუაბზუისაო, წითელშეთისაო, ზეინდრისაო, ბოქორისაო, გონებისაო, ძღვევისაო, ძეგორისაო, კიტოზეთისაო, ვაკიჯვრისაო, ციხისაო, მთისპირისაო, ფამფალეთისაო, მეწისაო, სანავარდოისაო, ქველობნისაო, ახალშენისაო, გორმალალისაო, მრავალ—ძალისაო, შუშანეთისაო, ჩუამაეთისაო, ორკისაო, როკეთისაო, ფერსათისაო, ლანჩხუთისაო, ხუარასანთა ტყვეთამხსნელო და პირვეულთ მკურნალო, იხსენ მონა. ესე შენი ამ ავგაროზის პატრონი.

მიწაწერი: (ფ. 53—54 სხვა ხელით) ეს საპქურნალო ავგაროზი შევიძინე ჩუჲგ წალსა უდაბურ წყალწმიდის მმართველმან სიმონ გლოიძემ. ღპერთო, ზოგვისხსნე თავდადებულნი ძმანი, იოანე და სიმონ წყალწმიდელნი—ქორიძე და ლიჲვა. უდაბურ წყალწმიდას დაბრუნდა წიაჭილი ჩუჲდ წლიდამ ჩუჲე წლამდე.

ქაოქალაქული კანონი მონაწონებითა ცხოვრებისანი

35 ფ.: 16×10,2; ქალაქი; ხდიანი; მხედრული (სათაურები და თავ-აკრები ასომთავრულით და წითურით); 1859 წ.; შემოსულია 1925 წ. პოლ. კარბელაშვილისაგან (გურჯაანი).

დასაწყისი: რამე არიან უპირტულესნი თანამდებობანი მონაწონებისანი?

სიყუარული ღვთისა, ყოველითა გულითა, ვითარცა მანისა და ნოშიწება, ვითარცა უჯლისა. სძლისპირნი ყოველთა საუჯლოთა ღღეთანი, ღირს არსისა წილ (ფ. 9v).

დასაწყისი: ქრისტეს შობისა: აღიდგე სულო ჩემო. უბარ ტიონისი მალისა მხედრობათა ქალწული ღმრთის მშობელი ყოველად წმიდა.

ბოლო: ჰმეტნის იოანეს სუნნელება, ჰმეტნის ნათლის ნეცნელსა ქებათა მტენიერება, რამეთუ დასაბამი ცხოვრებისა გიგადაგა. რომელმან აღიმღერნა საშოსა შინა და კმობდა უღაბნოს. ვითარნედ წეინანეთ. მეუფისა მხედარი და წინამსრბოლი, რომელი მარადის ევედრების ღმერთსა სულთა ჩვენთათვის.

მიწერები: ტაქსტის ხელით. გეტათხევის მონასტრის ბერს ნიკონს (ფ. 1) : 1859 წ. სულიერი მანა მენი არხიმანდრიტი ტარასი (ფ. 10r).

ეს რვეული გეტათხევის მონასტრის ბერს ნიკონს ეკუთვნის უდილობადა არხიმანდრიტი ტარასი (ფ. 11r).

212

ს ა ხ ა რ ე ბ ა

334 ფ.: 15×10 ქალაქი; ტყავადაკრული ხის ყდა; ნუსხური (სათაურები და თავ-აკრები წითურით); XVI ს-ის (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. პოლ-კარბელაშვილისაგან (გურჯაანი).

დასაწყისი: სარჩევი მათეს სახარებისა; ტექსტი: წიგნი შობისა იესუ ქრისტესი, ძისა დავითისი, ძისა აბრამისი, აბრამ-შვა ისაკ...

ბოლო: სახარების საკითხავი, მაჩვენებელი ღღეთა მიხედვით.

ანდერძი: (ფ. 332v—335: დაიწერა მთაწმინდას დაწერილის ოთხთავის სახარებითგან დედოსა (!) მე, ფრიად ცოდვილმან ხუცეს ყოფილმან ბერნან, გრიგოლ შუბალიძემან წმიდად ესე სახარებად ფთიადითა რუღუნებითა და შრომითა და ვინცა და რომელმან თქუას შენჯობად ჩემთვის და დედა-მამათა ჩუშნათავს, და გაძღულ მასწავლებელთა, სულიწრთა მოძღუართა. ჩუშნა გერ-195

წინეს შეგვმოწმებია სიმართლისათვის და, ვინცა შეგვნდო ცოდვანი ზუღსნი, ღმერთმან თქუენცა შეგინდოს სასუფეველსა მისსა აშინ. უცებად ჩხრეკვისათვის ნუ დამწყევთ, ძმანო და მამანო ცოდვილსა გრიგოლს. მფულღესა ჩუენსა თეთრუას ცოდვანი ღმერთმან ქუენდოს.

ესე საცნაურ იყავნ ყოველთა, რამეთუ ესე წმიდაჲ ოთხთავი ფრიად თარგმნილა ძმათა ვიეთმე სულიერთა, და ბერძულთა სახარებათა გვთარგმანია ფრიადითა გამოწვლივლითა, და ვინცა ვინ დასწერდეთ აქა პოეთ, ეგრე დაწერეთ, თუ ამისგან ჯერ მიუღოთ, ღმრთისათვის სიტყვასა ნუ სცვალეზთ, პირველთგან წმიდად თარგმნილია. და ღმრთისა თქუენისათვის ერთმანეთს ნუ გაუჩრეთ, ნუცა ფილასოფოსობ ამ ჩუენსა ნაშრომზე, ნუცა ბრძნობთ და რომელმან ნაშრომი ჩუენი წმიდაჲ სახარებაჲ ზეპირით იძულოს, გინა ქუჲ დაიდვას რყუნად და ქუჲ ქცევაჲ დაუწყოს ან ერთმანეთ გაუჩიოს, ანუ ანდერძი ზე აღმოკუთოს, ან უპატიოდ ჯა ორგულად იხმარონ, დაუწყონ ხმარებად ნაშრომსა ჩუენსა ზედა. მოვიყიდე უსასყიდლ მარგალიტი წმიდაჲ ოთხთავი სახარებაჲ, სულთა გამანათლებელად მკითხველთა და მს(ვი)ენელთა განმამბრძნობელად, ვინცა ესე სრულებით დაინარხოს და ანუ დასწეროს ჯვარი აქუს და კურთხეულმცა არის ცოცხალი და მკვდარი სიტყვთა ღმრთისაჲთა ცათა შინა და ქუწყანასა ზედა. მკრნელი სიტყვისა და უპატიოდ მხმარე ამისა (აქ რვა ს-ტყვა წაშლილია) [განოქაბვას ჩუენის ცოდვის მაგიერად მოსვლად და განსჯად იესუსა დღესა მას დიდსა განკითხვისასა დაისაჯოს ჩუენისა მაგიერ (მრ) და იუდას გამცემელთა დაემკვდროს სული მისი. დამამტკიცებელი ამისი ღმერთმან აკურთხოს აქა და მას საუკუნესაცა მწერალი და შემომწირავი ამისი.

მინაწერი: (ფ. 304 ტექსტის ხელით): აწ ესე საცნაურ ყავ ყოველთათვის, რამეთუ ესე წმიდაჲ ოთხთავი არა თუ ახლად თარგმანილია, არამედ ფრიადითა სრულებითა ძმამსა ვიეთმე სულიერთა ბერძულთა სახარებაჲთა შეგვმოწმებია ფრიადითა გამოწვლივლითა და ვინცა ვინ დასწერდეთ, ვითარ აქა პოეთ, ეგრე დაწერეთ თუ მისგან ჯერა გინდეს დაწერეთ ღმრთისათვის სიტყვებს ნუ სცვლით და ნუცა ამტყუნებთ, ეგრე დაწერეთ და თუ არა რამენი განუდნე ჩუენნი ესე სახარებანი სახარებანი პირველითგან წმიდად თარგმანილია და კეთილად ხანმეტნიცა და საბაწმინდურნიცა, მენით დაწერეთ და ღმრთისათვის ერთმანეთს ნუ გაუჩრეთ. კურთხეულმცა ცოცხალი და მკვდარი აქა და საცუენესა სტრავლით და პატივით მხმარე. ამ სახარებისა დედოსა აგრე ეწერა ძმანო, და წვილნო უცებურად დამიწერია მე ცოდვილსა გრიგოლს, მცნადვით ღმრთი-აათეს.

ქ ა მ ნ ი

179 ფ.; 16×10,6; ქალაღი: ხის ყლიანი; ნუსხური (სათაურები და თავ-ასოები სინგურით); XVI ს. (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. პოლ. კარბელაშვილისაგან (გურჯაანი).

დასაწყისი: ეამნი. ძალითა ღმრთისათა, ყოველი, რაოდენი აქუს ლოცვა მსგავსად წესისა მის წმიდისა იტრუსალმისა და კეთილთა მონასტერთა. რაჟამს აღსდგე ძილისაგან, განეშორე სარეცელსა და და ბრძანეთ; ლოცვითა წმინდათა მამათა ჩუშნთა უფალო იესუ ქრისტე ღმერთო ჩუშნო, შეგვწყალენ ჩუშნ, ამინ.

ბოლო: ქრისტეს აქეთ ჩყიდ... წაპასქა მარტს კთ, ამაღლებ-ბა მაისს ზ, სულის წმიდის მოსვლა მაისს იზ, ყოველთა წმიდათა კვირიაკე მაისს კდ, მოციქულთ მარხუაჲ დღე ლე, ქსენება მათი ბ.

მინაწერი (179, მხედრულით); ღეთის მოწყალეებით იოვანე მდივანბეგის ასული ანნა იშვა ქორონიკონს ღპთ, წელსა 1801 იენისის ია, მონათლა მეფის ძის დავითისაგან, მეფის ძის ვახტანგისაგან, ღენერალ ლახარევისა და ღენერალ ივან პეტრიჩისა. ღეთის მოწყალეებით ჩოლაყაშვილის იოვანე მდივანბეგისაჲ მიხაილ იშვა ქორონიკონს უე წელსა 1802 იენისის იე დღესა, ორშაბათსა ზე ტფილის. მონათლა დედოფლის დარეჯანის:გან, ღრაფ მუსინ-პუშკინისა, მეფის სძლის ქეთევანის და ვახტანგის ორბელიანის.

ღეთის მოწყალეებით ჩოლაყაშვილის იოვანე მდივანბეგის ასული მარიამ იშვა წელსა ქორონიკონს ღებ (—1804), ტფილის მონათლა ღენერალ მაიორის პორტნეგინისაგან, სიმონ ანდრიჩისაგან და ტარასოკის ცოლისაგან. ანნა ზარე-ვნასაგან; იშვა დღესა სამშაბათსა დეკემბრის კზ. მონათლა ფებერუაღს ა.

ქ. ღეთის მოწყალეებით იოანეს ასული ევგენია იშვა ქორონიკონს უევე, აპრილსა დიდ ოთხშაბათს. მონათლა ამავე თვის შ, პოლკოვნიკის გრიგოლ ვასილიჩისა და ელისაბედ რაფაელის მეფულისაგან მატანს.

ღეთის მოწყალეებით იოანეს ქალი ეკატერინა იშვა ქორონიკონს უფთ, თი-ბათვის შ, მონათლა სტეფანე იაგორჩისა ნათალოვისაგან, ჩემბა დამ კნენაზ ნატალია უწოდა.

მარიამის ჯვრის წერა მოხდა მეთოჯნეტეს წელს მღვდომნი იანვარს კვ, წელსა ფზ (1819 წ).

იოვანეს გარდაცვალების შემდგე უბედურებაში დაიბადა ანნა აგვისტოს, ქორნიკონს(ს) ფ(=1812 წ); მოურავი მიიცვალა, მეშვიდეს თვისა დაიბადა, არუფ-ლოზა იყო, ბატონიშვილი აღქსანდრე მოვიდა, მონათლა სტეფ(ა)ნე ტიხონოვი-ციკი (?) ნუჟმა.

214

პორფირის შეჟვანილოზაჲ

222.; 19×14,2; ქალაღი: ყლიანი; ბოლო ნაკღღი: მხედრული (სათაურები და თავ ასოები ასომთავრულით); შემოსულია 1925 წ. პოლ, კარბელაშვილისაგან (გურჯაანი).

დასაწყისი: ნამდვილი საკირო ხურისაორიე და არისტო-ტელისა მიერთსა შინა კატილორიათა მნებავე მასწავლელობათა ცნობად რაჲ ნათესავი, რაჲ განყოფილებაჲ, რაჲ სახე.

ბოლო: სიცივე ვიდრემე უკჳს თოვლისა და სიმჟურვალე ცეცხლისა ითქუმის, ვნებულებითი ვითარება არავნებისაგან შექმნილი შორის, არამედ ვითარცა ვნებისა შემქმნელი, რამეთუ არცა ქცეულობაჲ რაჲმე იქმნა ქუშმდე...

215

შეხვედრისა პორფირისა

281 ფ.; 19×14,2; ქალაქი: დიანი; ბოლონაკლუნი, მხედრული (სათაურები სინგურით); XVIII ს-ნის მეორე ნაივეარი (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. პოლ. კარბელაშვილისაგან (გურჯაანი).

დასაწყისი: ნამდვილ საკირო ხურისაორიე და არისტო-ტელისა მიერთსა შინა კატილორიათა მნებავე მასწავლელობათა ცნობად რაჲ ნათესავი რაჲ განყოფილებაჲ, რაჲ სახე, რაჲ თვისი და რაჲ შემთხჳსებითი განსაზღურებაოა გარდაცემისადმი.

წყდება: სიცივე ვიდრემე უკჳს თოვლისა და სიმჟურვალე ცეცხლისა ითქუმის ვნებულებითი ვითარება არა ვნებისაგან შექმნილი შორის არამედ ვითარცა ვნებისა შემქმნელი, რამეთუ არცა ქცეულობაჲ რაჲმე იქმნა ქუშმდე...

შინაწერები: 1) სიმონა ციხელი, იგივე კორიძე (ფ. 281v XX ს-ნის დასაწყისის ხელით. უნდა იყოს ხელნაწერის პატრონი).

2. 1900 წელს მოკლეს უბედური დავით გაორგიხ-ძე გურიელი წყალწმინდის ტყეში.

1917 წელს მოკლეს იმავე ადგილას შვილი შიპი ვანო გურიელი.

1917 წელს წყალ წმინდის იემს წისქვილში ქუოდულად ხუთიეკარტყვით თოფი მესროლა ზიზლიანმა ბუარაიონა გუჯაბიძემ და სასიკვდილეთ დამკრა მისისი თავში, ყელში და ორივე მარბეში, რის ყოფით ძლივ გადავრჩი დამბრკოლებელი ს. კორიძე.

216

ს კ ლ ი ს ვ ი რ ე ნ ი

195 ფ.; 14,5×11; ეტრატე: ჯუჯო თავ-ბოლო ნაკლული: ნუსხური (სათაურები და თავ-ასოები სინგურით); XV ს-ნის (ხელის მიხედვით) შემოსულია 1925 წ. პოლ. კაპერანველისაგან (გურჯაანი).

იწყება: უბრძანა ლმერთმან ერშაპა მას შთანთქმამ მისი; და განგდებაჲ ქელადვე, რაწეთუ ღწრთის მშობელად გხადით და ქალწულად გჳქადაგებთ.

წყდებოდა: კაცთ მოყვარეო ქრისტე ღმერთო საბიერო. პირველ წმობადმდე საყვრისა ზუა ღამე აღდევით, მოიწია სიძე და ნივეგებოდეთ, გაწმიდე გული და გო[ნებაჲ ჩემი].

მინაწერი: (ფ. 42, მხედრულით და სინგურით); ქ. ლოცვათა მონახსენეთ მე უღირსი მწაბავი ნათანაელ, რათა თქვენცა შეიწყალნეთ.

217

გაგოქრებილი საღვთისწავლო საგალობლები

240 ფ.: 21,7×17,8; ქალაღი (ღურჯი); ყდიანი: მხედრული (სათარები და თავ-ასობი წითურით); 1826 წ.; შემოსულია 1925 წ. პოლკარბელაშვილისაგან (გუზაჯანი).

1. დასდებელი აღდგომისანი (ფ. 2—37).

დასაწყისი: შაბათს მიმწუხრად დიდსა მწუხრსა ზედა დასდებელი ა: სამწუხრონი ლოცუანი ჩუშნი, შეიწირონ წმინდაო, და მოგუმაღლე ჩვენ მოტევება ცოდვთა, რამეთუ შენ მხოლო ხარ, რომელმან უჩუშნე სოფელსა აღდგომა.

2. დასდებელი წლისანი ისექტემბრიდან 31 აგვისტომდის (ფ. 38—125).

დასაწყისი: დაწყება ინდიქტიონისა, და ღირსისა მამისა ჩუშნისა სჯემონ მესუტისა. დასდებელი ინდიქტიონისა წნა. ა. ნენ სიტყუთა თავადისა ქრისტეს ღმრთისა მოძღურებისა მიერ ლოცვა გვსწავიეს ჩუშნ ყოველთა დღეთა ესრეთ

3. საგალობელი მარხუათანი (ფ. 127—133r).

4. გალობანი აღრიასანი (ფ. 133v—152r).

5). გალობანი დაუჯდომლისანი (ფ. 152r—155v).

6. გალობანი მარხუათანი (ფ. 155v—198v).

7. გალობანი აღდგომის კერაიკისა, ამაღლებისა და სხვათა (ფ. 201—235r).

ანდრძი: (ტუქსტის ხელით, ფ. 236r). „შეწეწითა ყოვლად კურთხეულისა ღმრთისა სიტყუსა მტკრთულისა ქალწულისა მარიამისათა და ყველ მისაწოდებულთა ქალწულისა მახარებლისა და ღმრთის მქადაგებლისა იოანესითა და მეოხებითა უდაბნოთა მნათობთა მათობისა ღირსისა მამისა დაჰით გარესჯელისათა, ზე ყოვლად უღირსისმან, იეროდიაკონმან, გერონტი აღვსწერე წიგნი ესე საგალობლო დასე უდაბნოსა შინა მრავალმთის დავით გარესჯისასა, რომელიცა ახილველთაგან ცთომისა შენდობასა ემოქენეობ, რათა იდიდებოდეს მამაცა და სული წმიდა. აწ და უკუნითი უკუნისამდე, ამინ. აღიწერა თიანისა ოქ

ღამბრ ს 13 18⁸
2506

სამოთხის ყვავილი

170 ფ.; 16,5X11; ქალაღი; უყღო; ბოლონაკლოლი; ზბედრული (სათაურები სინგურით; XVIII ს. (ბელოს ნიბედვით; შემოსულია 1925 წ. პოლ. კარბელაშვილისაღან (გურჯანი).

ღასაწყისი: ღვთივ განათლებულნი თბრობანი სულისა ნაკოფიერ მყოფელნი, რომელსა ეწოდების სამოთხის ყვავილი—თავი ა. სიმდაბლისათვს და სიმშვდისათვს ნსგავისსა. თბრობა სულიერი ა. სიმდაბლით განათლებულისათვს.—ღმრთივ სულიერნო შვიღნო ეკლესიისანო, ღმერთმან ჰსთქუა, იქნენინ ნათელი და იქმნა ნათელი.

წყდება: თუ ვითარ თუალთ შეუღღამი იგი ნათელი ღვთაებისა განაბრწყინვებს ბერუჴვითა და სერაფიმთა ანგელოსთა და მთავარ ანგელოსთა და იგინი სამ წმიდა არსობით უგალობენ ღმერთსა და ძალნი ცათანი აღლიღლუას შესწირვენ ჴვითა ყოვღაღ საწყადელითა და თუ ვითარ ღვთივ ბრწყი ..

მ ბ რ გ ა ლ ი ტ ი

202 ფ.; 21,2X10,2; ქალღი. ხის ჳღინი; ნუსტერი (სათაურები სინგურით); 1760 წ.; შემოსულია 1925 წ. პოლ. კარბელაშვილისაღან (გურჯანი).

ღასაწყისი: ამას წიღნსა ეწოდების მარგალიტი, რომელ არს ნრავალთაღან თქმულთა ოქროპირისათა.

თქმული წმიღისა და ნეტარისა მამისა ჩუწნისა იოანე ოქროპირისათა თავი ა. გუაკრთბენ უფაღო.

ბოლო: მოვეღით უკუშ, ძმანო, ყოვეღნივე შეეერღეთ ღმოზაერად და ცრემღითა შვტრვალითა ვევეღრებოღით მამასა მას სახიერსა, ძესა მოწყალესა, სულსა წმიღისა ნუჴემინისმცემელსა, საქვეამოვანსა მას ერთარსებასა წმიღასა სამებასა ღირსყოფაღ ჩუწნდა კეთიღთა მათ, რომელნი განუზაღნა მოყვარეთა მისთა კრისტეს ღვთისა (ღეს) მიერ უფღისა ჩუწნისა, რომღისა არს დაღებაღ და სიმტკიცე, პაღიეღ და თაყვანისცემა მამისა და ძისა და წმიღისა სუღისა აწ და მარადის და უჴენითი უჴენისამღე, ანინ.

ანდერძი (ფ. 102 v. ტექსტის ხელით): სრულ იქმნა სადი-
ლებლად ღვთისაჲ, ამინ. ქრისტეს აქეთ ჩლდ (1760 წ.) თვესა ნოე-
ნბერსა ვ, ქრისტე, შეიწყალე ცოდვილი მიქელ, ამინ.

მინაწერი: (ფ. 166. ვ მხედრულით): ჩუპს წ. მე სიმონ ციხელი, ვიყავ წამო-
სული ქ. თბილისისადაჲ გურიაში ანდრია მოციქულის მონასტრის დასაარსებელ
ადგილების ასარჩევად და სასყიდლად და მოგზაურობაში მძიმე საღმობიერად
ვიქმენ და შეგეხიხნე იოანე ნათლისმცემლის მონასტერში იოსებ ბერის სადგურს
და იქ ცხოვრობდა ღირსი და პატიოსანი ბერი მამა სიმეონ მეგრელიშვილი. ერ-
თხელ ვესტუმრე სენაკსა თვისსა დეკემბრის კბ დღესა, დავინახე სამი ხელნაწერი
წიგნები, სახელწოდებულნი: სჯულის კანონი, მარგალიტი და სვინაქსარი და
შევსთხოვე. რათა მოესყიდა საფასით და მან მაჩუქა ეს მარგალიტი და სვინაქსა-
რი და სჯულის კანონისა სიქვა—ჯერ ვერ მოვშორდებო და ანდრიას მონას-
ტერს, რომ დაარსებთ, მაშინ ამასაც მოგართმევთ. საუკუნო იყოს სახელი
მისი, ამინ.

დააწოდებთ ამავე შინაარსის მინაწერი, იმავე ხელით, არის უკანა
ხდის შიდა გვერდზე.

220

გამოქრებილი წარდგომა-სამოციმულო-სახანკმბანი

139 ფ.; 21,3×11; ქალაღი; ხის ყდაში; თავ-ბოლო ნაკლული; ფურ-
ცლების გვერდითი ნაწილი მოქმულია თავვის მიერ; ნუსხური (სათაურე-
ბი სინგურით); V XIII ს-ნის (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. პოლ.
კარბელაშვილისაგან (გურჯანი).

იწყებთ: რამეთუ დიდ არიან საქმენი შენნი, უფალო, და
ყოველივე სიბრძნით ჰქმენ. აკურთხევს სული ჩემი უფალსა, უფა-
ლო ღმერთო ჩემო, განსდიდე ფრიად. პარასკევსა მწუხრი.

წყდება: და წარვიდა, იყო მუნ... სხუჲ იგი მარიამ დასხ-
დეს წინაშე სა... (სათაური:) სა...ფრსა ცისკრად...

221

საგალოზაჲნი მთელი წლისა

366 ფ.; 10,7×8; ქალაღი; ყდიანი; ბოლონაკლული; ნუსხური (სა-
თაურები სინგურით); 1726 წ.; შემოსულია 1925 წ. პოლ. კარბელაშვი-
ლისაგან (გურჯანი).

1. ლოცვები (ფ. 1 ა—3 ა).

დასაწყისი: უფალო ღალადგყავსი, ჳმა ა. უფალო, ღალად
გყავ შენღანი.

ბოლო: ესე ვითარად იჰინ (!) ისრაელი უფალსა დაუთ-
მოს, რამეთუ შინ მიერ არს ღხინება.

2. ძლია პირნი და ღმრთის მშობელისანი (ფ. 1—293).

დასაწყისი: სულმან საღმრთომან დაჰბერა მეწამულისა-
ლეღათა და შერისხვით განაჯმნა სიღრმენი მისნი:

წყდება: რომელმან უწვმა უდაბნოსა მანანა ერსა და კაცე-
ბსა მიიღებს, რომელმან ჯელითა შექმნა კაცი, აქებენ ანგელოზნი.
მწყემსთა თანა ღმრთისაჲ ზეცასა აღმავალნი და ესრეთ მლაღადე-
ბელნი.

3. სამფსალმუნნი დიდისა ორშაბათისანი, რომელთა თავნი.
იტყვან ბერძნულად ორშაბათისა, ვგალობ. გალობაჲ, ა, ჯმაჲ ბ.
უგალობაჲ (ფ. 295—351).

დასაწყისი: რომელმან განაჯმო სლვად უჩქველისა და
მღელვარისა ზღვსა საღმრთოთა ბრძანებითა თვისითა.

ბოლო: და შენ მიერვე სძლევეს მტერთა ზემთა ექმნების
განსაცდელთა მბძოლათა გარე მიაქცევს და ჰმართებს განსაგე-
ბელთა თვისთა.

4. გალობაჲ ყოველთა წმიდათანი, რომელნი მოიტყვან რიც-
ხუსა ყოველთა წმიდათასა წესისაებრ ტვბიკონისა (ფ. 352—366).

დასაწყისი: თუესა სეკდენბერსა აქუს დღე ლ, დღეთა
აქუს ჟამი. იბ, და ღამეთა აქუს ჟამი. იბ.

წყდება: ლ (აგვისტო) აღეესანდრე და იოანე. ლა სარტყე-
ლი ყოველად წმიდისა მფარველისა ჩუენთა...

მინაწერი; 1) ფ. 33v (ფრიად ლამაზი ასოთავრჯლი ხვეულით); უსასოთა
სასოთ, ქალწულო მარიაჲ, შვიწყალე სუჯით აღექსი, ქორთნიკონს უიღ.

2) ფ. 33r. (ტექსტის ხელით; ნუაზღოთ. „ღმერთო, შემწყალე მწერა-
ლი ამისი აღექსი“.

3) „ღმერთო შეიწყალე ცოდვილი ამისი მნაბავეი 29v“.

222

დაუჯდომელი ჯუარისა

26 ფ.; 8,2X5; ქალღობი: უდიანი; ნუსხური (სათაღრები და თავ-
ასოები სინგურით); XVIII ს-ნე (ჯელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ.
პოლ. კარბელაშვილისაგან. (ვსრუჯანი).

დასაწყისი: დაუჯდომელი ჯუარისა. ზემთა მბრძოლისა
და მოღვაწისა ჩუენისა უძლეველისა ჯუარისა შენისა, ქრისტე
ღმერთო, მორწმუნეთა ნონათა შენთა და ძლევა მომბადლე ნათ
მბრძოლთა მიმართ, რომელთა თანა შემწედ აქუს შენი საქურვე-
ლი მშვიდობისა უაღველად ჯუარი შენი.

ბოლო: და მოგუმაღლე მშვიდობით აღსრულებად დღენი
ჩუენნი სათნოდ შენდა ვინა ყოველ ამას ჯუარის დაუჯდომელს

აკითხვიდეს ამ სოფელს დღენგრძელ იყოს და წარწყმედიასაცან
ჯსნას, ამინ, ამინ, კირიელეისონ!

ანდერძი: უფალო ღმერთო, ნუწაღუნ მარიამს ვიორგი აბაშიძის ქალს.
იესუ ქრისტე, ყოველმთ წმიდანთ ღმრთისანო.

223

ლოცვანი

29 ფ. 9, 2X7; ქალაღი; ყდიანი (დაშლილი); თავ-ბოლონაკლედი;
მხედრული; XIX ს. (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. პოლ. კარბე-
ლაშვილისაგან (გურჯაანი).

დასაწყისი: მათ დღეთა შინა აღსდგა მარიამ და წარ-
ვდა სახლსა ზაქარიასსა.

ბოლო: მადლითა და კაცთმოყვარებითა შენითა, რომელი
კურთხეულ ხარ თანა მამით და სულით წმიდითურთ აწ და მარა-
დის და უკუნითი უკუნისამდე, ამინ.

224

ლოცვანი

78 ფ.: 10, 2X7, 5; ქალაღი; ყდიანი; ბოლო-ნაკლედი; მხედრული
და ნუსხური (სათაურები სინგურით); 1767 წ.; შემოსულია 1925 წ. პოლ.
კარბელაშვილისაგან (გურჯაანი).

იწყება: ესე ლოცვა ყოველთა დღეთა უნდა შემდგომად
მუხარისა გამოლოცვისა. კურთხეულ ხარ, მეუფეო ღმერთო ყო-
ლისა მპყრობელო, რომელმან განანათლე დღე ნათლითა მზისათა.

ბოლო: ღმობიერად შეუვრდეთ და ცრემლით ვევედრნეთ,
რამეთუ ძალუც მსწრიფლ ქსნა ჩვენი და განთავისუფლება ყოველ
თა განსაცდელთაგან.

ანას მიყება წელიწადების ნუსხა აღდგომის დღეების აღნი-
შენით, იწყება 1758 წლიდან და წყდება 1795 წელზე.

ბელნაწერი დაწერილია თანრიგობით—ერთი გვერდი ნუსხუ-
რით და მეორე—მხედრულით.

ანდერძი: (ფ. 76v: მაჰანო წმიდანო, მკედრული და ხეცური ამისათვის
აღეწე. რომელ რეხულზე მკერული იყო და აღარ დავშალე ამისათვის ორსა-
ვე გერდნა ზღვრათ არ დაიწერებოდა, მცირედ მწერლობაც ვიპოვე,
ჩაბ, 1767.

წერასა ამისა ვიქნ წლისა მზ, დეკანოზი სიონისა ნიკოლოზ ვწერ.

ნიმწერები ტუესტის ხელით: 1) იესუ, შეიწყალე უღირსი დეკანოზი ნი-
კოლოზ, 1767 (ფ. 9-).

2) ყოველად წმიდაო დედოფალო, შეიწყალე მწერალი უღირსი მღვდელი
დეკანოზი სიონისა ნიკოლოზ (ფ. 56r).

იოანე ოქროპირის სწავლა

2. ფ.: 21,6+10,4; ქალაღი: უუღო: მხედრული ნაწვეტი; (სათაურები სინგურით); XVIII ს (ხელის მიხედვით). შენოსულია 1925 წ. პოლ. კარბელაშვილისაგან (გუოჯანი).

იწყება: არა შეიღნი შეიღნი შეიწირა და ეგოღენსა მას წვაწლსა ნაშობთა მისთასა არა იძლია მისი გონება, არცა მოღოკა ახოვნებისაგან.

წყდება: სული უძღურ და ქირვეულ იქმნების გამო. მცა. ვინ იყენენ სული შეგებასა და განცხრომასა შინა ყოფილი და გვიჩენა და იხილემცა იგი უშვერებასა შინა.

აკოქიძული წიგნის ნაშთი

6 ფ.: 20x16,5; ქალაღი: უუღო: თაე-ბოლო ნაკღული; მხედრული. (სათაურები წითურით); XIX ს-ნის პირველი ნახევარი; შენოსულია 1925 წ. პოლ. კარბელაშვილისაგან (გურჯანი).

1. პორფირის და სტაეროფორეს კითხვა-პასუხი.

2. წიგნი ფუბლიო პონტოელ მთაერისა ტიბერიოს იმპერატორის მიმართ იესო ნაზარეტელის შესახებ.

3. ეპისტოლე ავგაროზთმთაერისა ქალაქისა ედესიისასა.

დასაწყისი: ღირსებით და სიწმიდით ღმრთის მსახურმან, პატროსანმან იერო დიაკონმან პორფირი ჰკითხა ღმრთიე სულიერსა მამასა თვისსა მღვდელმონაზონს სტაერო ფორეს მეტყველმან: ჯვარზე მოსილო მამაო, პატროსანო, ქეშპარტიისა და უხადოვსა მართლისა სარწმუნოებისა შემდგომად, რომელი უპყრიეს აღმოსავლეთისა ეკლესიასა და რაე სათანადო არს ცნობად ქვეყნისა.

ბოლო: წმიდისა აღმოსავლეთისა ეკლესიასა ჰქონან შეიღნი საიდუმლონი მაცხოვრად ჩვენ სიტყვიერთასა, რომელნიცა ქრისტეს მიერ მოქმედებულნი შეიღთა მსოფლიოთა.

4. პირი წიგნისა წარვლინებულისა იერუსალიმით ტიბერიოს იმპერატორის მიმართ ფუბლიო პუნტუელ პურიასტანისა მთაერისაგან მოკლედ ამბავნი იესო ნაზარეტელისანი... ხოლო ეპისტოლე ესე დაიმარხვის რომს ბატონთა კესარინელთა მონასტერსა შინა წიგნთსაცავეთა, ხოლო ლათინურთაგან ენისა გარდმოღებულ ფილიპეს ვისმე ლათინითა ხუცისა.

დასაწყისი: სათნო ყოფად საძიებელისა თქვენისა მოგახსენებ, კეისარო, ვითარმედ არს დროსა ამას მთაერობისა ჩუშნისასა სამთაეროსა ჩემსა კაცი ვინმე...

ბოლო: აღიწერა მეშვიდისა საურის კრებაში მეორეს მთა-
წეს უშალღესობისა შენისა.

5. ეპისტოლე ავგაროზთ მთავრისა ქალაქსა ედესიისასა, რომელი მიუწერა უფალსა ღმერთსა ჩუენსა იესო ქრისტესა და წარს-
ცა ანანიას მიერ მოციქულისა იერუსალიმს.

ავგაროს მთავარი ედესიისა ქალაქისა იესოს მაცხოვარსა
სახიერსა...

ბოლო: და ნათელსცა მას ყოველთურთ სახლეულითურთ
თვისით სახელითა მამისათა და ძისათა და სულისა წმიდისააა
და მეყსეულად განწმიდა იგი კეთროვნებისა მისგან და მხიარუ-
ლებით აღიდებდა და აკურთხევედეს ღმერთსა, ამინ.

227

პ ა რ ა კ ლ ი ს ი

6 ფ; 21,2×16; ქალაღი (მოღურჯო); უყდო; ნუსხური (სათაჯრე-
ბი წითურით) XIX ს.; პირველი ნახეური (ხელის მიხედვით); შემოსულია
1925 წ. პოლ. კარბელაშვილისაგან (გურჯაანი).

დასაწყისი: პარაკლისი სავედრებელი ცხოველსმყოფელისა
ჯუარისა. მღვდელმან: კურთხეულ არს და ჩუენ დიდება შენდა,
ღმერთო...

ბოლო: დაგვიფარენ ყოველთა განსაცდელთა და სნეულე-
ბათაგან თაყუანისმცემელნი და გამომსახველნი ჯუარისა შენისა-
ნი, რომელი კურთხეულ ხარ უკუნიათი უკუნისამდე, ამინ.

228

წმ. მარინეს ცხოვრება

10 ფ.: 23×18; ქალაღი; უყდო; მხედრული; XIX ს. შუა (ხელის
მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. პოლ. კარბელაშვილისაგან (გურჯაანი).

დასაწყისი: წიგნი ესე არს წმიდის მარინას წამება და
ცხოვრება, რომელიცა ეკუთვნის აღნიაშვილის ასულს ნინას. სა-
ხარება მარინა წმიდისა ქმლწულ—მოწამისა: ლუკასაგან წმიდისა
სახარებისა საჯითხავეი. მას ჟამსა შინა ევედრებოდა ვინმე იესოს
ფარისეველთაგანი, რათა ჰსჰამონ პური მისთანა...

ბოლო: ზი წმიდავ მოწამეო, დიდებულო, საშინელო, ვეშაპი
მოკალ, რომელმან და ლომბროზ, მძლეთა მძლეო სატანათა, შენ-
ახოვე...

შენიშვნა: ბოლოში (ფ. 9ა—10) მოწერილია სხვა ხელით ლოცვები. ეს
ორი ფურცელი დაწერილია სხვა ცუდი ხელით.

ათი მცნების განმარტება

3 ფ.; 23×18; ქალაღი; უყდო; ნაწყეტი; მხედრულ-რუსული. ორ სვეტად; XIX ს. დასაწყისი (ხელის მიხედვით); დაწერა-განპარტებელი პეტრე იმნაძე.

დასაწყისი: პატივ ეც მამასა შენსა და დედასა, რათა კეთილი გეყოს შენ და დღეგრძელ იყო ქუეყანასა ზედა.—პატივი გიცთა დედ-მამისა, მოხუცე[ბულა] და დადგინებულის მთავარისათვის?

5ая зап.—чти отца тв. и мат.—почитал ли родит. и начальников...

ბოლო: პატიოსნებით კეთილად იცხოვრებ, მაშინ ბედნიერ და სანატრელ იქმნები საუკუნოდ სასუფეველსა შინა.

Есть ли добродетельно и честно поживешь, то блажен будешь в вечном царстве.

230

ანბანთქება

3 ფ.; 21.8×7; ქალღი (ლურჯი); უყდო: თავ-ბოლო ნაკლული; მხედრული XIX ს-ნის დასაწყისი (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. პოლ. კარბელაშვილისაგან, გურჯაანი).

იწყება: ჯიგურისა მშვილდმა ისარმა ძეძქსა უყოს დგინება. ჯღარბსა აკრას ძველი ძარღვი დაწყვეტათ მაშინლა მართებს წყინება.

წყდება: სიბრძნემან თავისა თვისისა სახლი იშენა გებული. მას შეიდნი სვეტნი შეუდგნა შეიდნივე წმიდა გებული.

231

მოთხრობათა კრებული

8 ფ.; 23×18; ქალღი (მოღურჯო); უყდო: თავ-ნაკლული; მხედრული; XIX ს-ნის დასაწყისის (ხელის მიხედვით); შეაოსულია 1925 წ. პოლ. კარბელაშვილისაგან, (ვურჯაანი).

1. მოთხრობებს აქვს ნუმერაცია. მოწევილ ნაწილში მოთავსებულია მე-307 მოთხრობის ბოლო.

იწყება: ...მოწამეთა, მოკლულ იქნა უმინეზოთ და ფრიად უსამართლოდ ცოდვათათჳს კაცთა ნათესაეისა, ხოლო თქუენ მიიღებთ სამართლიანად და ღირსებით ყოველსავე წას ცოდვათა თქუენთათჳს.

2. დასაწყისი: ღმრთის მოყრარემეპისკოპოსმა იანვარამან, რომელსაცა პატივად აღუგეს ნეაპოლსა შინა ეკკლესიაცა, თქუა ახალსა წელსა ქადაგება ესრეთ (ფ. 1—2r).

3. შოტლანდიის ლიტონი სალდათი.

დასაწყისი: ღლასკავსა შინა სალდათი სახელად რიჩარად მე-

დილტონ დღესა კვირიაკისასა მივიდა ეკლესიასა და მიიტანა იაწა ნაცულად ლოცვანისა ერთი ხელი სათამაშო ქალაღდი (ფ. 2r—4v).

4. დასაწყისი: ლეომეტრიკოზ ორლანომან აიკუანა ერთი საწყალი ობოლი ჟერამენ (ფ. 3v—4r).

5. დასაწყისი: ჟამსა უდიდესი სიყმლისასა ჩქედ-სა წელსა პარიესა შინა ზაფხულისა დღესა დროსა მიმწუხრისასა უფალი საღვო დასეცრომბდა (ფ. 4r—5r).

6. დასაწყისი: ჟამსა ქრისტიანეთ დევნისასა ქალსა ვისმე ქრისტიანეს უბიწოსა და ფრიად შეენიერსა ალექსანდრიას შინა გაუჩინა ურწმუნომან მსაჯულმან სიძეა სოდომური (ფ. 5r—5v).

7. დასაწყისი: ოდესმე პორტულაღიის ჯარი მივიდოდა ზღვით აღმოსავლეთის ინდოეთს და შეემთხუა გზასა ხომალდისა დანთქმად. ნაწილი მისი მიდგა კაფრასთან (ფ. 6r—6v).

8. დასაწყისი: ქურდი ვინმე პარიესა შინა მავიდა მიმწუხრსა ვაქრისადმი დუქანსა (ფ. 6v—7v).

9. დასაწყისი: ლუდვილ მეთოთხმეტესა მეფესა ფრანციისასა მოახსენა ერთმა მისმა ვეზირმა (ფ. 7).

10. ცალთუალი დენადღევა ორთვალსა, რომელ მე შენზედ მეტსა ვხედაო და მოუხოცა ამისთვის რომელ ცალთვალს ხედავს შინაამეს ორსა თვალსა და იგი ცალთვალში მსოლოდ ერს თვალსა (ფ. 7v).

11. დასაწყისი: კონრად მესამე, აღმორჩეული კეისარი, 1138-სა წელსა შემოადგა ქალაქსა ვეისპერალს (ფ. 7v—8r).

12. დასაწყისი: ეპისკოპოსი შეურაცხყოფდა ერთსა ლიტონ სანაბავსა და ლარიბსა ხუცესსა (ფ. 8).

232

ნირის ზღაპარი

4 ფ.; 21,8×16,8; ქალაღი; უყდო; თავ-ბოლო ნაკღელი; შემოსულია 1925 წ. პოლ. კარბელაშვილისაგან (გურჯაანი).

იწყება: თავს იმართლებდა; რასაც ამბობდა, არ ესმოდათ. მერმე ხემწიფემ თავისის სასურველის შვილის სიკუდილი რომ შეიტყო, გვირგვინი გასტყორცნა.

წყდება: აქა მისირის ქვეყანას მირის გისყიდვა და გახენწიფება ნასიბის ქვეყნიდამ. რომლისამე საქმისათვის ნიქასტარონ ხელშეკრული სამართალში მიეყვანა და მათგან ერთმანეთის ცნობა და მრავალი სიხარული...

233

სანწუხრო და სანისპრო სავალთვლები

8 ფ.; 22,8×17,3; ქალაღი (ბოლურჯო); უყდო; თავ-ბოლო ნაკღელი; მხედრული (სათურები წითურით); XVIII ს. (ხელის მიხედვით); შენოსულია 1925 წ. პოლ. კარბელაშვილისაგან (გურჯაანი),

იწყება: სიმრავლისა და დიდი წყალობა, რომელნი დღესა-სწაულობენ წადიერად ქსენებასა მისსა.

წყდება: წინაშე ღვთისა საუკუნოდაც ცხოველ არს და კაღ-ნიერება აქვს არსისა მიერ და მისცემს კურნებასა, რომელნი სა-რწმუნოებით ითხოვენ მისგან და ევედრების ქრისტესა, რათა მია-ნიკოს შენდობა ცოდუთა სიმრავლისა.

234

ღაპითნი

12 ფ.; 14,5×10; ქალაღი; უყდო; ნაწყვეტი; ნუსხური (სათაურები და დასაწყისი ასოები სინგურიით); XIII ს. (ხელის მიხედვით).

იწყება: [რომლისაგან არა აღი]ვსო ჳელი თვისი მომკალმან და არცა წიაღი, რომელი შეკრებნ მჳელეულესა მისსა (ფს. 128,7).

წყდება: მოივსენენ, უფალო, ძენი ედომისნი და დღე იგი იერუსალიმისა, რომელნი იტყოდეს: დაარღვიეთ, დაარღვიეთ [მი-საფუძვლადმდე მისა] (ფს. 136,8).

235

ნუგეზინის ცემის წიგნი

4 ფ.; 21,5×17,5; ქალაღი; უყდო; თავბოლო ნაკლული; მხედრუ-ლი; XIX ს-ნის შუა (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. პოლ. კარ-ბელაშვილისაგან.

იწყება: უკეთუ რომელთამე უბედურებათა შინა საქირო არს კაცთათვის ნუგეზინისცემა, ვგონებ მომატებულად უსაქიროეს იყოს ნუგეზინისცემა უბედურებათა შინა.

ბოლო: ეკკლესიასა შინა მისევე ზეციურისა მეუფისასა აღრე თუ გვიან გნახავენ შენ ყოველნი, რომელნიცა აქ შენ ესრეთ გიყვარდნენ და რომელთაცა შენ უყვარხარ, ამირ.

შემდეგ მოყვება შვიდტაეპოვანი ლექსი; დასაწყისი ი: ნათესავთა და ნაცნობთა და ყოველთ ჩემთ მეგობართა მე ნინიკო მოგახსენებთ უკანასკნელ საუბართა: თქმა ვითართა საუბართა, თუმცა სრულებ არ მემართა, მაგრამ რას ვიქმ, ვამოფ(!) მისთვის, რადგან ამ დროს ეს ემართა.

ბოლო: თხოვაჲ ჩემი ეს არის, რომ მომიგონოთ მაშინა,

ოდეს ლოცვათ აღავლენდეთ ღვთისადმი ზეცათა შინა.

ჰსთქვას: ღმერთმა გაცხონოს, ნიკო, გამყოფოს სამოთხეს შინა და დაგიმკვიდროს სუფევა აბრამის წიაღთა შინა.

მღუდელი ილია ქიტევი.

იესო ქრისტეს შობის საგალობლების ნაწყვეტი

8 ფ.; 22,2×27; ქალაღი (ღურჯი); უყლო; თაბოლო ნაკლული; (სათაურები წითურით, თავახობი აღმთავრულით); XVIII ს-ნის მეორე ნ.ხ. (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. პოლ. კარბელაშვილისაგან.

სათაური: თქუსა დეკემბრისა კე. ხორციელი შობა უფლისა ღმრთისა და მაცხოვრისა ჩვენისა იესო ქრისტესი.

ემსა დღისასა ვრეკთ ზართა და შეეკრბებით ეკლესიად და იწყების მწუხრი ჩვეულებისაებრ და იტყვის დიაკონი—გვაკურთხენ, მეუფეო.

იწყება: მოვედით, ერნო მორწმუნენო, და ვიხარებდეთ უფლისა მიმართ ყოველნი და მადლობით მიუთხრობდეთ მოწვეწულისა ამისთვის საიდუმლოსა.

წყდება: და შემდგომად რეკისა სრულ ყოფისა დაიტყვების საკითხავი და იწყებს მეფსალმუნე—ამინ, დიდება.

იონანე წინამორბადის შობა, ნაწყვეტი

6 ფ.; 21,7×17; ქალაღი (მოღურჯო); უყლო; თაბოლო ნაკლული; მხედრული (თავახობი აღმთავრულით, სათაურები წითურით); XVIII ს. მეორე ნ.ხ. (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. პ. კარბელაშვილისაგან.

იწყება: და მესმა ლალადებისა, რომელმან ქადაგოს იგი ღმრთივ ბრწყინვალედ ყოველსა სოფელსა. კურთხეულ ხარ შენ შორის დედათა და ყოველთა ტომთა და ნათესავთა.

წყდება: აჰა ესერა წარვავლინო მე ანგელოსი ჩვენი წინაშე პირსა შენსა, რომელმან განმზადნეს გზანი შენნი საღმრთონი. წინაშე შენსა, რამეთუ ესე ზეცათა მის მეუფისა მკედარი ქეშმარიტად წარუძღუა წინაშე ღმრთისა ჩვენისა და წარფელ ყუნა,

წიგნი ძეგისა ანუ ფსალმუნნი

8 ფ.; 36×22,2; ქალაღი (მოღურჯო); უყლო; მხედრული; XIX ს-ნის პირველი ნ.ხ. (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. პოლ. კარბელაშვილისაგან.

დასაწყისი: 1. ნეტარ არს კაცი, რომელ არა ვალს რჩევასა შინა უკეთესთასა და არცა სღვას გზასა ზედა ცოდვილთასა და არცა ჰზის კრებასა შინა გარყვნილთასა.

ბოლო: 24. ვინაიდან უკეთური იქადის, სურვილითა სულთსა თვისისათა აქეზებს.

საეკლესიო საკითხაგები

105 ფ.; 35,5×22; ქალაღი, უუდო; მხედრული; 1897 წ.; შემოსუ-
ლია 1924 წ. პოლ. კარბელაშვილისაგან (გურჯაანი).

ხელნაწერი წარმოადგენს პოლ. კარბელაშვილის მიერ გადა-
წერილ ტექსტს სხვადასხვა საკითხავეებისას, ამოღებულს ძველი ხელ-
ნაწერებიდან: ა) იოანე კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპო-
სისა—შობისათვის უფლისა. იესო ქრისტესი; 2) აღმართება პა-
ტიოსნისა ჯვარისა მცხეთას; 3) კირილე მთავარეპისკოპოსისა—
აღდგომისათუხ; 4) ეფრემისა—სიკვდილისათვის; 5) ნინოს ქადაგე-
ბანი; 6) იოანე ბოლნელის თქმული; 7) წმ. ნინოს თქმული; 8) იოა-
ნე კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისა—კვირიაკესაუხ; 9) თა-
რგმანება სახარებათა; 10) მისივე სხვა ქადაგებანი; 11) აბოს წა-
მება.

240

საქართველოს ისტორია ვახუშტისა

251 ფ.; 32,1×21; ქალაღი; ხის ყდიანი; მხედრული (სათაურები
და თავ-სიტყუები სინგურით); 1:78 წ.; შემოსულია 1925 წ. პოლ. კარბელა-
შვილისაგან.

ტექსტი მოყვანილია 1677 წლამდის, შემდგომი კი კლებია
თვით დედანს.

დასაწყისი: ტომობა და ჩამომავლობა ქართველთა და
ცხოვრება მათი, რომელსა ეწოდების წაგნსა ამას ცხოვრება ქარ-
თლისა ნოეს ძის იეფეთის თესლისაგან ვიდრე ქართლოსისა და
ძმათა მისთამდე და განყოფილებანი მათნი და ძეთა მათთა.

ბოლო: მოშენებულ იყო კახეთი და მთავრობდენ მთავარნი
და არა ნებისაებრ მისისა მსახურობდნენ. იხილა სიაჰაყე კახთა
ხანმან, იწყო მოწამლვით და რომელთაჲე ცხადად სიკუდილი.
ამისათვის კახთაცა იწყეს კრძალვა.

ხოლო გამოვიდა ჟამთა ამათ შინა სახელოვნობით განთქმუ-
ლი, ძლიერებით განდიდებული, ჯმა აღმატებით განსმენილი, ყო-
ველთა მტერთა თვისთა ძლიერებით შემპუსრველი, დიდის ხელმ-
წიფის ირაკლის მეფისა ნაზარალიზანად წოდებულისა ძე ცხებით
გვირგვინოსანი მეფეთ მეფე და ხელმწიფე თეიმურაზ.

ან დერძი (ფ. 251r): აღიწერა და სრულ იქმნა მდაბლის
მღდლის იესესითა, აპრილს კდ ქორონიკონს უჲე (1778).

გულანი

160 ფ.; 42×28; ქალაღი; ხის ყდიანი; თავნაკლული; ნუსხური (სათაურები და თავასოები სინგურიო); XVII ს-ნის (ხელის მიხედვით); შეპოსულია 1925 წ. პოლ. კარბელაშვილისაგან (გურჯანი).

იწყება: წმიდა[სა] სახსენებელსა შენსა და ვითხოვთ ლოცვთა შენითა, ნეტარო, ქრისტეს ღმრთისაგან დიდს წყალობასა, უგალობაჲ და გიხაროდენი.

ბოლო: გინა ძმანი, ანუ დანი, ანუ მამა, ანუ დედა, ანუ დედა, ანუ ცოლი, ანუ შვილი, ანუ აგარაკი სახელისა ჩემისათჳს, ასი წილი მოიღოს და ცხორებაჲ საუკუნოჲ დაიმკვიდრო, ხოლო მრავალნი იყვენ პირველნი უკანა და უკანანი წინა.

მანაწერი (ფ. 160v, XV III ს-ნის ბოლოს ხელით, მხედრულად): კ. მეოხ გყავ, ყოვლად წმიდაო ღვთის მშობელო, ვახტანგს ბატონიშვილს.

მანაწერი (წინა ყდაზე): 1867 წელს იონერის 1 დღეს შემოსწირა გულანი ესე თავადი პოლკოვნიკის ზაქარია ერისთავის კვირიკე კენინა ელენე ლუარსაბ ორბელიანის ასულმა მოსახსენებლად მისდა და გარდაცვალებულთა მათათვის. ტფილისის ქაშუეთის წმიდის გიორგის ეკლესიის დეკანოზი გრიგოლ ჭრელაშვილი.

გულანი

276 ფ.; 40,5×27,5; ქალაღი; ხის ყდაში; ნუსხური (სათაურები და თავასოები სინგურიო), სხადასხვა პირთა მიერ; 1706 წ.; შემოსულია 1925 წ. პოლ. კარბელაშვილისაგან (გურჯანი); ხელნაწერი შეიცავს თვენს სექტემბრიდან თებერვლამდის თანჩათვლით.

დასაწყისი: თუშსა სეკდენბერსა ა გვრგვნი წელიწადისა და დაწყებაჲ ინდიკტიონისა და ვსენებაჲ წმიდისა სვმეონისა. უფალო ღალადეყავ, დასდებელი ინდიკტიონისანი და წმიდისა სვმეონისნი.

ბოლო: რომელმან შენგან შობილმან ღმერთმან ხრწნილებაჲ მათი უხრწნელ ყო, იშვა რაჲ ორითა ბუნებითა ღმერთი სრული და კაცი სრული და კუალად მაგნა მუნვე სამოთხედ, ალილუია, ალილუია, ალილუია, დიდებაჲ შენდა, ღმერთო ჩუპნო.

ანდერძი 1 (ტექსტის ხელით): ცოდვილმან და გლახკმან ფიტარეთის წინამძღუარმან იობ აღწერე წმიდაჲ ესე წიგნი. უფალმან უწყის, რაოდენ. ძალმდგვა, სიმართლეს ვეცადე და წინწილსა, (!) გარნა არავინ არს სრული, თვინიერ ღმერთი. ნუ ვინ მწყევთ, თუ შენდობაჲ არ მიბრძანოთ, უფალნი ჩემნი და მამანი.

ანდერძი 2 (სხვა ხელით ნუსხურიო): ჩუშნ სპართველოსა განმგემან ბატონიშვილმან პატრონმან ვახტანგ დავაწერინეთ გულანი ესე სრული და უკლებელი, რათა მეუღლით, ძით და ასულით წერილმან ამთ შინა წმიდათამან გუოხოს, ოდეს დაჯდეს ძე ღმრთისაჲ განსჯად ადამიანთა და მიაგებდეს კაცად ცადასა ქშილთა თვსთებერ, მაშინ რათა არა მოგუადგოს ბოროტთა ჩუპნთა.

ქმნილებაა ნაცვალის, არა მდებარეობს ზღვისა და ნათლის მისისა, ამინ.
დაიწერა განმგებობასა ჩუქნისა ინდიკტიონისა წელსა მეორესა, თუშსა ივლისსა,
ქორთონიკონსა ტუდ ქრისტეს აქეთ ჩ ღ ვ.

მინაწერები: (ოქტომბრის თვის ბოლოს, ტექსტის ხელით, ნუსხური);
ღმერთო ყოვლად დიდებულო, ცხორებისა ცხორებაო და სიკვდილისა სიკვდი-
ლო, ქაისტე. შენ მიერითა შეწვევითა აღიწერა სეკდენბერი და ოკდონბერი
ბრძნებითა ხეშთა ამაღლებულისა ძირთავაზ იესესთა აღმორჩებულისა და შენ
მიერითვე თვსტომობით წოდებულისა სრულიად ერანისა მდივანბერის დიდის
ლეონის ძისა, საქართველოს ტახტ გვრჯვნთა და სკიპტრა მეფობის მკურთხევის
პატრონისა ბატონიშვილის ვახტანგისთა. მრავალმცა არიან წელნი ცხორებისა
მისისანი თანა მემცხედლით და ძეგბითურთ, ამინ.

(დეკემბრის თვის ბოლოს, ტექსტის ხელით; გვარი და სახელი შემდეგ
ამოშულიათ): ღმერთო, შეიწყალე ფრიად ცოდვილი... მვილი [იესე], რომელმან
აღწერა ორი თვე ეახ, ქორთონიკონს ტ გ გ.

(ფ. 257r. ტექსტის ხელით): ქრისტე, შეიწყალე ცოდვილი მწერალი
ფიტარეთის წინამძღვარი იობ გლახაკი.

243

შემაფრასი, ფრასმენტი

35 ფ.; 41,5x28,3; ქალაღი; უყდო; დაშლილი; თანაკლული,
შუაშიც აკლია; ნუსხური: XVII ს-ნისა (ხელის მიხედვით); შემოსულია
1925 წ. კოლ. კარბელაშვილისაგან (გურკანი).

იწყება: ხარ მელოდე მე უძღურისა და უღირსისა სასოე-
ზისათუ, რომელი გაქუს ეგოდენთა მაგათ ტკივილთა შენთა.

ბოლო: დებულ არს აწინდელთა ამათ საუკუნეთა და მერ-
მეთა მისსა დიდებამ და სიმტკიცე, პატივი და თაყუანისცემა თა-
ნა დაუსაბამოთ მამით და ყოვლად წმიდით და ცხოველს მყოფე-
ლით სულითურთ აწ და შემდგომითი შემდგომად ყოველთა საუ-
კუნეთა უკუნისამდე, ამინ.

მინაწერი (ფ. 25r, მე-18 ს-ნის მხედრულით): ქ. ეს მეტაფრასი საძთავისის ეკ-
ლესიისა, ვინც გამოსწიროს, მასამც რისხამს ლეთაება და ყოველნი წმინდანი მისნი.
(სხვა ხელით, მხედრულითვე: ეს მეტაფრასი მლთავების(!) ეკლესიისა).

244

გულანი

247 ფ.; 42,8x28,3; ქალაღი; უყდო; თავსა და შუაში ნაკლული;
ნუსხური (სათაუები და თავასობი სინგურით); 1714 წ.; შემოსულია
1925 წ. ვას. კარბელაშვილისაგან (თბილისი).

დასაწყისი: დასდებელნი აღდგომისანი. უფალო ლაღადყავ-
ლა ვმაა ა: სამწუხრონი ლოცვანი ჩუქნნი შეიწირენ, წმიდაო უფალო.

ბოლო: არა არს იგი ჩემდა ღირს და რომელსა უყუარდეს

ძე ანუ ასული` უფროს ჩემსა, იგი არა არს ჩემდა ღირს და რომელმან არა აღიღოს ჯუარი თვისი და შემომიდგეს მე, იგი არა არს ჩემდა ღირს.

ანდერძი (ტექსტის ხელით): აღიწერა და სრულ იქმნა გულანის ესე ბრძანებითა და საფასეთა წარსაგებელითა სახელოვანის ქართლის განმგებელის ბატონიშვილის სვიმონისათა, რომელმან აღგვაწერინა ფრიადითა გულისმოდგინებითა და სურვილითა ჩემნ ფრიად მდაბალთა და უღირსთა, მდგომარეთა და მყოფთა ტაძარსა წმიდისა სიონისასა, დეკანოზის ძეთა ზაქარიას და გაბრიელს, რომელთა დიდად ვიხარკეთ და ვიღვაწეთ უკლებელად აღწერისა ამისთვის და არც სხვს კელივისიმე ურევია თვნიერ ჩემნისა და თუ რამე შეცთომილი ნახათ, ნუ გუწყვიტ, რამეთუ ესოდენტა წიგნთა შინა ორი სამი შეცდომილებაჲ უკანონოა და უმეტესი ნუმცა პოვნილ არს, არამედ ფრც წარაკითხვედეთ და იხილვიდეთ, ყოვლად ღმრთის მოყვარესა პატრონსა ამისსა დღეგრძელობით მოიკესენბდეთ და მეტმე ჩემნ ფრიად მშრომელთა ქრისტეს სიყვარულისათვის შენდობაჲს გზბძანებდეთ. დასაბამითგან აქამომდე ქსკბ, ქრისტეს აქეთ ჩლიდ, ინდიკტიონსა ზ, კორონიკონსა უბ, თუსსა სეკდებერსა ა.

(ასომთავრული ხვეულით): ღმერთო, მშვიდობაში მოახმარე გულანის ესე ბატონიშვილს სვიმონს, ამ. ნ.

245

ხადღმესხსწაულო

192 ფ.; 26,5x19; ვტრატის; უყდო; დაშლილი; თავბოლო ნაკლულად ნუსხური (სათაურები და თავასობები სინგურით); XV ს-ნისა (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. ვას. კარქელაშვილისაგან (თბილისი).

იწყება: ჯერ იჩინა საშოსა მისსა საკვრველად და შემდგომად შობისა დაიცვა ქალწული, განანათლნა მარად შობამან შენმან.

წყდება: სიბრძნისა ტრფილ იქმენ, ნეტარო, და ყოველთა შუკბათა უფროჲს შეიტკბე უბიწოჲ ცხოვრებაჲ და ქსენებითა სიკუდილისაჲთა განჰვლე საწუთოჲ ესე ცუდი.

მინაწერები: 1) მე ჰევროზ დაწერე (ფ. 20v, ნუსხურით, ტექსტის ხელით).

2) ამისა მშრომელსა ბასილსა შეუნდვეს ღმერთმან (ფ. 117v ნუსხურით, ტექსტის ხელით).

3) ამის მწერლისა დედასა შეუნდვენ ღმერთმან (ფ. 139v, ნუსხურით, ტექსტის ხელით).

4) ღმერთო, ადღეგრძელე ერისთავი შანშე, მე, დავით, დაწერე.

5) ქ. სახელითა ღმრთისათა, მამისა, ძისათა და სულისა წმიდისათა მეობებითა წმიდისა იოვანე ნათლისმცემელისათა, იოანე მახარებლისათა ესე წიგნი გობოძე მე ერისთავმან ვიძე (?) შენსა გაყრილთა ნიადაგ მგლოვარეს ესე... არ ვიკოდით წერა, შემინდევ, ვინცა წაიკითხოთ, სიჩქარე... (ფ. 47r მე-16 ს-ნის ცუდი მხედრული ხელით).

6) ღმერთო, მოიხსენე ცოდვილი დიაკონი გრიგოლ (ფ. 86r, მე-18 ს-ნის მხედრული ხელით).

ქლისპირნი დღესასწაულთანი

83 ფ.; 17,2×30,4; ქ:ლალდი (ღურჯი; ყდაში; მხედრული (სათაურები და თავასრები ასომთავრულით და სინგურით); 1809 წელსა, შემოსულია 1925 წ. ვასილ კარბელაშვილისაგან.

დასაწყისი: სასწაულითა იქსნა ერი უფალმან და ზღვა მღელვარე სიტყვით განახმო პირველ და დღეს უხრწნელად იშვა ქალწულისაგან და წარმიძღვა ჩვენ ზეცად ბუნებით სწორი მამისა თანა, რომელსა უგალობთ.

ბოლო: მსაჯულთა მიერ უღმრთოთა განჩინებისა კალამი აღმოიწერების და იესო დაისჯების მსჯავრითა უმსჯავროთა ჯვარისა მიერ, არამედ რომელმან იენე ჩვენთვის ბუნებითა ჭოროცთათა, სახიერო უფალო, დიდება შენდა.

ანდერძი: აღუწერე ძლის პირი ესე საცისკრო და სამწუხრო შეხვეტილიანით უნაკლულოდ მე უღირსმან ბერმან დიმიტრი სარწმუნსა მეგობარსა ჩემსა და ძმასა საყუარელსა მგალობელს პეტრეს, წელსა ჩყთ 1809, კორონიკონს უკბ.

სწავლანი წმ. მამათანი

75 ფ.; 17,2×10,6; ქალალდი (23 ფურცლიდან ღურჯი; ყდიანო; თავნაკლული; მხედრული (სათაურები და თავასრები ასომთავრულით და სინგურით); XVII ს-ნის ბოლოს (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. ვასილ კარბელაშვილისაგან.

1. სწავლანი გრიგორისნი.

იწყება: ...სხენ, რამეთუ ესე არს ჭეშმარიტი და სრული სიბრძნე, ვითარცა იტყვის უფალი: ისწავეთ ჩემგან, რამეთუ მშვიდ ვარ და მდაბალ გულითა და ჰპოვოთ განსუენება სულთა თქვენთა.

ბოლო: ჰ ვინმე დაიმარხნეს ზემო წერილნი ესე მცნებანი და ჰსცხონდეს და ზეცისა სასუფეველსა ღირს იქმნას დამკვიდრებად მადლითა და მოწყალებითა და კაცთმოყვარებითა უფლისა ჩვენისა იესუ ქრისტესითა, რომელსა შევნი სოველივე დიდება და პატივი და თავყინისცემა თანა დაუსაბამოთ მამით და ყოველად წმიდით სახიერით და ცხოველსმყოფელით სულითურთ აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამინ.

2. სწავლანი სულიერნი წმიდისა მამისა ჩუშნისა დიდისა ბასილისაჲ (ფ. 29v—52r).

დასაწყისი: ლოცვა უბნობა არს ღვთისა მიმართ აწ უკრძღ გულის ჯმა ვჭყოთ, ძმანო...

ბოლო: და ესრეთ დავიმკვიდროთ ცხოვრება საუკუნო სახიერებითა მისითა, რომელსა შუენის პატივი და თაყუნისცემა თანა მამით, ძით და სულით წმიდითურთ აწ და...

3. სწავლანი სულიერნი წმიდისა მამისა ჩვენისა მაქსიმე აღმსარებლისანი (ფ. 52v—75r).

დასაწყისი: პირველი უვნებლობა არს, რათა კაცი საქმეთაგან ცოდვისათა უცხო იქმნეს.

ბოლო: და მოგეცეს შენ გვირგვინი დიდებისა მადლითა და კაცთმოყვარებითა უფლისა ჩუშნისა იესო ქრისტესითა, რომლისა არს დიდება და ძალი და სიმტკიცე თანა მამით და სულით წმიდით აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამინ.

სრულ იქმნა სამასეული სადიდებლად სამებისა წმიდისა.

248

ქლიხპირნი ღმრთისაწაშლთანი

421 ფ.: 13,5 x 9,6; ქალღი (ფ. 12—23 ლურჯი); ყდიანი (ხისა ტყავგადაკრული); ნუსხური (სათაურეჟი სინგურით, თავასუები ასომთავრულით და სინგურით); 1786 წ.; შემოსულია ვასილ კარბელაშვილისაგან 1925 წ.

დასაწყისი: თუესა სეკდენბერსა, აქუს დღე ლ. ა—დაწყება ინდიკტიონისა და ჯენება სუმეონ მესევეტისა.

ბოლო: ღმერთო, ყოვლისა მპყრობელო, უწყი სამღრთო ძალი ცრეჟლთა, რამეთუ ეზეკია სიკუდილისაგან იქსენ და მეძავი ბრალთა სიმრავლისაგან და კულად მეზრე ფარისეველისა უმეტეს განამართლეს, ამისთჳს მეცა გევედრებო, მათთანა აღმრაცხე სახიერ და შემიწყალე მე.

ანდრძი (ფ. 16v—17, ტექსტის ხელით, ნუსხურით); აღწერე წიგნი ესე, რომელსა შინა წერილ არს სძლის პირი საცისკრო და სამწუხრო სრულიად, რაოდენიც მგალობელს ვსაპიროებოდა, ახალნი სძლის პირნი შობისა და ნათლის ღების ზემდრნი სრულიად, ვნებათ კვრა სრულიად, რაც წელიწადი წმიდაჲ მოიქსენება, რომელიც პირველი არს ოხითა იამბიკო, რომელსაც დიდებაჲ მალალი გრძელი და ქრისტესი სრულიად, ქართველთ წმიდათ ოხითა იამბიკო, სანოვადო წმიდაჲთ ოხითა იამბიკო მცორე, ოხითნი ღმრთი მშობლისანი სრულიად, დღეში სათქმელი ღაზარობის, ბზობისა, დაუჯდომელობისა, აღდგომისა და ანდრძის საგალოზელი და ზოგერთი სჩინოთა დღეთა იკოსნი, რაჟელი ედუმზე იყო, მე ფრიად ცოდვილჳნ და უღირსჳნ იეროდიაკონჳნ სოლალაშვილჳნ გერონტი უდაბნოსა გარესჳსასა და ჳონასტერსა შინა დიდებულისა ნათლისმცემლის იოანესისა გერასიმეს მიერ უსასყიდლოდ აღხრდილჳნ და მისმან

უკანასკნელმან მოწაფემან გერონტიმან მეუობასა ირაკლი მეორისასა, წელთა დასაბამითგან ქსეფ, ქრისტეს აქეთ ჩლჳ, თუშსა იენასა კ. სადიდებელ დ მამისა და ძისა და წმიდასა ბუნებთ შუაოელინა, ხოლო პირებთ განყოფილასა აწ და მარადის და უკუთით უკუნასაქდე, ამინ.

ღმერთო, მრავალ ჟამიერ ჰყავ სულიერი მამა ჩუენი არქიმანდრიტი ეფთვი, რომლისა ლოცვთა საქმე ესე წარუძარათა.

მინაწერი (ფ. 5v წ. ძეგლოელათ: მარტა ცხრას ჩყებ წელსა ყარაიახედ აჯალქნილ არხხედ მტკვაოი გაჲრუქეს, რაჲელაც აკურთხა ექსარხოხმა არხ. ეგსევა, სადაცა იყო დიდი მთავარი მიხვილ.

249

ხალქსასწაულო

736 ფ.; 18,2×12,7; ქალღმერთი; ყდიანი (ხის ტყავგადაკრული); ნუსხური (სათაურები სინგურით, თავაოები ასომთავრულით, სინგურით); 1788 წ.; შემოსულია 1925 წ. ვას. კარბელაშვილისაგან.

დასაწყისი: თუესა სეკდემბერსა 11 შობა ყოვლად წმიდისა დედოფლისა ჩუშნისა ღმრთის მშობლისა და მარადის ქალწულისა შარიაძისა.

მცირესა მწუხრსა ზედა, უფალო ლალადყავსზე დასდებულნი დ, კმაჲ ა, ზეცისა განწესებული.

ბოლო: კმა 11. ილოცეთ და მიეცით უფალსა ღმერთსა ჩუშნისა; მუგლი—განცხადებულ: არს ჰურიასტანს ღმერთი და ისრაილსა ზედა დიდ არს სახელი მისი.

ანდრძი (ფ. 362v—363r, ტექსტის ხელით, ნუსხურით): განვარდულე ძალითა და შეწვენათა ქრისტეს ღმრთისათა წიგნი ესე მცირე საღმრთისაწაულო უდაბნოსა გარეუჯისასა და მონასტრსა მრავალმთის ნათლისმცემლისასა არხიმანდრიტობასა სულიერისა მამისა და მოძღუარისა ჩუშნისა ეფთვიმისისა, ქარაველთა ზედა მეფობასა მისის უმაღლესობის მეორესა ირაკლისასა, ხოლო პატრიარხი უწმინდესი და უნეტარესი ანტონი გარდაიცვალა ამიერ სოფლით. აღწერე მე ფრიად ცოდვითა დაბნელებულმან დიაკონ-მონახონმან სოლალასშვილმან გერონტი სადიდებელად ყოვლად წმიდისა სამებისა, მამისა და ძისა და წმიდისა სულისა, რომელსა ჰმუშნის დიდება და პატრივი და თაყუანისცემა აწ და მარადის და უკუთით უკუნისამდე ამინ, თუშსა მარტსა იე დასაბამითგან წელთა ქსეფ, ქრისტეს აქათ ჩლჳ, ქორონიკონს უოგ. რაოდენიცა რა ცოთაჲ ჰაოთ, მომიტევეთ და შენდობა მიბრძანეთ, წმინდანო მამანო, რომელთა ქელად მიილოთ წიგნი ესე. ესაჲს ამას ვიკმენ წელიწადისა ლა. ღმერთო, შეიწყალე ცოდვილი ბერი გერონტი.

მინაწერი (ფ. 363 r. პოლ. კარბელაშვილის ხელით, მხედრულად): არხ. გერონტი, მწერალი ამისი, გუარით სოლალაშვილი მიიცვალა იანერის იგ-სა წელსა ჩყიგ-სა.

250

კითხვანი და მიგებანი ლოღიქისან

28 ფ.; 17×11; ლურჯი ქალღმერთი; უყდო; XIX ს-ის დასაწყისი (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. ვასილ კარბელაშვილისაგან.

დასაწყისი: კითხვა — რაოდენნი არიან გუარნი კაცობრისა ზედმიწევნილებისა?

მიგება — სამნი: 1) ისტორიებრივი, 2) ფილოსოფოსებრი, 3) მათემატიკებრი.

ბოლო: 6) არ უნდა გვეგონოს, საზღუარნი სხუადასხუა ლექსით დახატულნი ძალადად სხუაობდნენ.

7) არც ეს უნდა გუშგონოს, რომ ყოველი ნივთი შეიძლების ანუ სათანადო არის, რომ განისაზღუროს.

251

ქლისპირნი საცისკრონი

104 ფ; 13,6×8,5; ტყავ გადაკრული ხის ყდა; ქალალდი; ფ. 9 გახულია; სრული; მხედრული (სათაურები და საწყისი ასოები სინგურით); გადამწერი არ ჩანს; XVIII ს. (ხელის მიხედვით).

ს ძ ლ ი ს პ ი რ ნ ი ს ა ც ი ს კ რ ი ნ ი: ხმა ა, გალობა, ა ს ძ ლ ი ს პ ი რ ი: სასწაულითა იხსნა ერი უფალმან და ზღუა მღელღუარე სიტყვით განახმო პირველ და დღეს უხრწნელად იშუა ქალწული-საგან და წარმიძღუა ჩუენ ზეცად, ბუნებით სწორი მამისა თანა, რომელსა უგალობთ.

მინაწერები: ყდებზე, 1r, v, 2r, 103v, 104 r, v;

შენიშვნა: ფ. 103-ზე მოთავსებულია თამარ მეფის ეპიგრაფია: ოდეს ნაპარმაგვესა შვიდნი მეფენი სუფოისა ზედა დამეხსენს, რუსნი საარსნი და არაბნი საზღვარსა ზედა გამეხსენს... და ფ. 104-ზე შირიმის წამლის რეცეპტი.

252

ცხოვრება ღვით გარეხჯელისა

24 ფ; 14,3×11,3; ქალალდი; ტყავ გადაკრული მუყაოს ყდა; ჩრჩილისაგან დაკმულია; სრული; ნუსხური; გადამწერი მთავარეპისკოპოსი-რომანოზი; ადგილი — დავითგარეჯის მონასტერი; 1737 წ.: ფ. 24 დაუწერელია.

ცხოვრება წმიდისა და ღმერთშემოსილისა მამისა ჩუენისა დავით გარეხჯელისა მეუღაბნოესი, გუაკურთხენ, მამაო.

ვინათგან ყოვლისა დასაწყი[სი] და დასაბამი და ყოვლისა მყოფისა არსისა და უარსოსა ხილულისა არა ხილულისა მიზეზი და შემომქმედი უფალი არს, მიესცეთ მას დიდებაჲ, პატივობ და თაყუანისცემა — მამასა, ძესა და სულსა წმიდასა...

ანდრძი: რომლისა საფლავი არს დამართებით კარსა სამეფუფოსა საფლავსავე თანა წმიდისა დავითისსა საკურნებელად სარწმუნოებით მთხოველთა-რომელსა შუენის დიდება. ეს სიტყუაჲ, მწერალო, ზემო ჩაურთევი.

წმიდაო ღმერთშემოსილო დავით გარესჯელო, შენი ცხოვრების მეტაფრა-
სი მქონდა და სურვიელც ვიყავ ცხოვრებისა შენისა სმენად და მრავალჯერ აღ-
მომგვითხა, ვითარმედ ზეპირადცა ვიცოდი, ვითარმედ არა ხოლო თუ წიგნი,
არამედ მრავალ წელ ვიყოფოდი უდაბნოსა და თვთ საფლავსა ზედა შენსა მონას-
ტრისა, ზოგინა მუქნი დამკვიდრებულთა ძმათა მამათგან მესა და ადგილინიცა.
თვლითა ვახილუ; ამისთვის, ვითარცა პირველი ცხოვრება. კენძარტებით აღ-
სწერე ცხოვრება შენი მთლად და უნაკლულად, ვისცა ენებოს ისმინოს და ვისაც
არ მოაშენდენ, უზრუნველცა არს.

ათას შეიდას ოცდა ჩვიდმეტს წელსა ქრისტეს აქეთ იქმნა ფრიადი და
საშინელი წვა, რომ სრულიად მოსპო საჩუფთო ქალაქი და დაიწვა, რომელიმე
მცირედი უბნები დარჩა, არაოდეს არ ნახულა ეგე ვაჟარი არცა ანდერძად,
აჭუროცხველი საქონელი სრულიად მონასტრისანი და ყოველნი ეკლესიანი. მაშინ
დამწყო ყოველი საცხოვრებელი ჩემი.

მე ფრიად ცოდვილმან მთავარეპისკოპოსმან რომანოზ, ლოცვათა შინა
თქუსნთა ხსენებასა ჩემსა ნუ დაევიწყებთ მიძთხვეულნი ამის წიგნისანი. (ფ. 23).

253

ანტონ I კათოლიკოსი, კატახიჯო

96 ფ.; 21 x 16; ქალაღი; ტყავდაცარული ტვიფრული ხის ყდა-
სრული; მხედრული (სათურები და დასაწყისი ასოები ასომთავრული,
სინგურით); გადამწერი ტრიფილე (ფ. 83r); შედგენილია 1757 წ. (ფ. 2r);
გადაწერილია 1767 (ფ. 83r); შემოსულია 1925 წ. ვასილ კარბელაშვილისაგან

დასაწყისი: წიგნი კატახიჯოს ანუ მოწოდება, რომელიცა
თანა აცს ქრისტეანეთა კეთილმსახურთა აღსარებად და შეწყნარე-
ბად, რომლისა შორის სიმეოლიონ აღიხსნების 123 შინა კითხვისა მი-
გებათა: 1 კითხუდ—რაჲ არს სათანადო ქრისტეანესა მიმართ, რა-
თა ჰრწმენეს? 1 მიგება—სიმეოლიონ, რომელი არს ათორმეტი
ტაეპი, ქმნილი მეორისაგან მსოფლიოჲსა კრებისა, პირველად კოს-
ტანტინუპოლის შეკრებულისა (ფ. 3r).

ბოლო: ხოლო მეუფესა მას საუკუნეთასა უზრწნელსა, უხი-
ლაესა, მხოლოსა ბრძენსა ღმერთსა პატრიე და დიდება უკუნითა
უკუნისამდე, ამინ:

შენიშვნა წინ უძღვის: ქართულ სიბრძნის შემყურებელთა მიმართ-
მიმართული ლექსად თქმული წინა სიტყვაჲა წიგნისა კატახიჯოსისა: „არ-
მოწყვინდების თქუსნთანა საუბარო, ჰოჲ ქართულნო, სიბრძნის შეჰ-
ყურებელნო“. ბოლოს დართული აქვს საგნობრივი პინაქსი-ხანდუკი,
ანბანხე დალაგებული. დასაწყისი: „პინაქს სიტყუაობაჲ ჩქპან მიერ კმნი-
ლისა წიგნისა კატახიჯოსისა“... (ფ. 84r) ბოლო: „ფოტიოს პატრიარხი კოს-
ტანტინუპოლისა მოუოხრობს მსოფლიოთთაჲსა წაიდათა კრებათა დხ.
ადგილობითთაჲსა. 94—97, დასასრული პინაქს სიტყუაობისა (ფ. 96v),
ანდერძი (ასომთავრულით, სინგურით) (ფ. 2r): სადიდებლად ცხოველს-
მყოფელისა თანა არსისა და განჯყოფელისა სამებისა, მამისა და ძისა და სულა.

მა წმიდისა ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისა ზემოსა საქართუშლომსა, დავითან ბაგვატოვანისა წიგნი კატეხიზმო, როჰელ ახს მოწოდება თვისთა მოწოდებათა ქეჰმარიტისა მიმართ სარწმუნოებია და საქმისა, რაჰელიცა სათანადოსა ქრისტეანეთასა აღმოჩინებულთა ღმთისმეტყულებათა და ფილოსოფოსობითია იპყრახს თვს შორის კითხუამიგებებითად.—დროსა ოკეთალ მსახურესისა და უჰალღისისა ირაკლი ჰეორია მეფისა ყოქლისა საქართუშლომსასა და მამათ მთავრობისა თვისისა ყოველთა ქართუშლოთა ზედა. წელსა დასაბამითჲან სოფლასა 7275 წელსა, განათოციელებითჲან სიტყვასა ღმთისა 1757, თეშსა მებუთესა, რიკხესა 20.

შენიშვნა: ასომთავრულს ანდერჰს სტრიქონებშივე შისი შინაარსი მხედრულთი აქვს მიწერილი.

254

ქათვან დედოფლის წამება

5 ფ.; 22×16,5; ქალაღი; უყდო; ბოლო ნაკლული; მხედრული (სათაური და დასაწყისი სიტყუები სინგურით); ლიქსად გამოტქმული, დაგლეჯილი; XVIII ს.; შემოსულია 1925 წ. ვას. კარბელაშვილისაგან.

დასაწყისი: წამება ქეთევან დედოფლისა შა-აბაზისაგან. ღმერთო, ცისა და ქვეყნისა საბრუნავითა მაქცეო,

ზე აღმართულთა ყოველთა დამცემო გარდამაქცეო... (ფ. 1r).

წყდება: სულო, გაუშვი ადგილი, თვალო, დააგდენ ბუდენი;

გულო, საძირკვლით აღმოხენ; მოირღვენ გარე ზღუდენი;

ტანო, ზე ნულარ მართიხარ, გაღის ქვეზღვანი უდენი;

და ქარო, საღ მიხედე, მიილე ამბავნი არ სიმრუდენი.

255

ეფუთის ნაწყვები

16; ფ. 22,5×17; ქალაღი; უყდო, გამურვილ—დაგლეჯილი; თავბოლო ნაკლული; მხედრული; XVIII ს.; შემოსულია 1925 წ. ვასილ კარბელაშვილისაგან.

წყება: და ქოროს ქართ დასავლეთისაკენ იწვიმებს, კგ შამლის ყივილისას ისარი მასკვლავი გამოჩნდების, ამ ღღეს უკან თვის ბოლომდე კეთილია...

წყდება: ღმერთი კეთილს მოგცემს, რომელსაც ნატრობა ნახო. თუ ავად გახდე, მორჩე, რაც დაგიკარგავს, იპოვო, თუ სა... ნუ გაკეთებ, მიწის საქმობა კარგია... უფროთხილდი მოსეს წილის ყრიოთა...

ქართული ზღაპრები

39 ფ.; 21,8×17; ქალღი; რილი გადაკრული მუყაოს ყდა; დაუმთავრებელი; მხედრული (სათაურები და დასაწყისი ასოები ასომთავრულით); 13,14,36 ფფ. დაუწერელია; XVIII ს. შემოსულია 1925 წ. ვასილ-კარბელაშვილისაგან.

იწყება: ქართული ლრამმატიკა. § 1. ლრამმატიკა არს სწავლა ხელთ მძღუანული კანონიერ უბნობისა და მართლ წერილსადმი.

წყდება: თუმცალა ზმნის ზედანი განყოფილ არიან სხუა და სხუათა სახეთა ზედა, გარნა ყოველნი იგი ოთხთა ამათ ზმნის ზედათა ეშედგინებიან, რომელ არიან: ვითარებითი, რაოდენობითი, ოდესობითი და სადაობითი. თავი იღ. კავშირისათვის...

შენიშვნა: ფფ. 12 და 13 ტექსტის შესავსებად ცარიელად დატოვებულია. და 38r-ზე შეჩერებულია ტექსტის წერა.

ქორწინების კანონი

38 ფ.; 19,8×12.4; ქალღი; ტყავადაკრული მუყაოს ყდა; სრული; მხედრული (სათაურები და დასაწყისი ასოები ასომთავრულით სინგურით); წიგნი მხატვრულად არის გაფორმებული; 181b წ; გადამწერი იეროდიაკონი გერონტი; შემოსულია 1925 წ. ვასილ კარბელაშვილისაგან.

დასაწყისი: ქორწინებისა თავისათვის, სუა, მატეთსი. ხარისხნი ქორწინებისანი ამად ვიდრემე იწოდებიან ხარისხად, რამეთუ ვითარ იგი კიბეთა ზედა აღვლენ ხარისხად და შთამოვლენ, ეგრეთუ ვითარ იგი კიბეთა ზედა აღვლენ ხარისხად და შთამოვლენ, ეგრეთუ ნათესაობაჲცა ხარისხად.

ბოლო: კაცმან რომელმანვე, უკეთუ იმრუშოს დედა-კაცისა ვისთანამე, ვერლარა შეირთავს მემრუშისა მის დედაკაცისა დედისნაცუალსა, არამედ შეირთავს მეორესა ბიძაშვილსა მისსა (ფ. 16r).

შენიშვნა: ა. ქორწინების კანონი წარმოადგენს რუჯულის კანონის ნაწილს, რომელიც აქ მოცემულია სუა-ტბ თავებით. ბ. ფფ. 16v-35r სხვა და სხვა სურათებით მხატვრულად გაფორმებული და მოხატულია; შიგ ჩართულია ქორწინებისათვის ნათესაობით დამატრკოლებელი ხარისხები.

იწყება: ესე მაგალითნიცა ქორწინებისანი, რომელნიცა დასხნა უბრძნესმან და უსიტყვიერესმან დიდმან ხარტოფილაქსმან, ესე იგი წიგნთა მცუ-სლმან, ოვწმიდგისა ქრისტეს დიდსა ეკლესიისა კონსტანტინეპოლისა-მან, იეროდიაკონი ა. ბოლის უკალს. ნაწილ ქანთინოს.

ბოლო: ბუნებისა წინააღმდეგო ცოდვათანა ხედუათავე არს ყოვე-
ლნივე პირუტყუშბრიენი ბილწებანი და ნებსითნი თესლთ-თხევანი.
ანდერძი: ალიჩერა წიგნი ესე ოვდაბნოსა მრავალ-მოის დავით გარესჯი-
სასა, ზეჴითა უღირსის ბერის იეროდიაკონის გერონტისათა, თუშსა ნომ-
ბოის 16, წელსა 1816. მხილუშლათაგან ლოცვისა მოქენე (36r).
მინაწერება: 1r. და უკანა ყდახე.

258

კ რ მ ბ უ ლ ი

93 ფ.; 14,5X10; ქალაღი; ტყავგადაკრული ტვიფრული მუყაოს
ყდა; მხედრული (სათაურები და დასაწყისი ასოები ასომთავრ ჴლით, სინ-
გურათ); 1762 წ.; შემოსულია 1925 წ. ვასილ კარბელაშვილისაგან დაუწე-
რელია: ფფ. 1,6,7,68,88,90,92.

1. შენდობის ლოცვა. აცხოვენე, უფალო, მონა გინა მხევალი
შენი (სახელი); რაოდენიცა გკოდა ყოველთა დღეთა ცხოვრებისა
თვისისათა, შენ ვითარცა სახიერმან და კაცთ მოყვარემან ღმერთ-
მან შეუნდევ... (ფ. 2r).

2. სარწმუნოება შემოკლებით. კითხვა: რა არს სჯული? მი-
გება: მე ვარ უფალი ღმერთი შენი, რომელმან გამოგიყვანე ეგვი-
პტით (ფ. 8—13).

3. შეიღთა საიღუმლოთათვის. კითხვა: რომელნი არიან შეიღ-
ნი საიღუმლონი იგი? ნათლისღება, ქრისტენა, ზიარება... (ფ. 14—18).

4. შეიღნი მადლნი ხორციელნი. კითხვა: რაოდენი არიან
მოწყალებანი ხორციელნი? მიგება: შეიღნი ესე:—ქმევა მშიერთა,
სმევა მწყურვალთა, შემოსა შიშველთა... (ფ. 19—20r).

5. შეიღნი იგი მომაკვდინებელნი ცოდვანი. კითხვა: რაოდე-
ნი არიან ცოდვანი იგი მომაკვდინებელნი? მიგება: რომელნიცა
მცნებათა ღთისათა დახსნიან და კაცთა სიყვარულისა წინააღუღ-
გებიან... (ფ. 20v—31v).

6. ამ შეიღს მომაკვდინებელს ცოდვაზე ლექსი:
ამპარტავენება ფაშამანგს, დათვის ნაქროვნებით მქერალსა;
ყური ვამსგავსე კაცის ძალს, მკბენარს მუდამად მღრენელ-
სა (ფ. 31).

7. ეს არის კაცთა შორის უნდა შეიმეცნოს: ფილოსოფოსო-
ბა, ღრამატიკოსობა, რიტორობა, მკურნალობა... (ფ. 32r).

8. შეიღ საიღუმლოთა მხატვრული სვეტი—ნათლისღება, მი-
რონცხება, ზიარება... (ფ. 32v).

9. ათორმეტნი თვენი და ეტლნი, მათი სახელნი: ვერძი—მარტი
კურო—აპრილი, ტყუბი—მაისი... მხატვრულ სვეტშია (ფ. 33r).

10. ლოცვა შესანდობელი, მოძღვრისა მიერ წასაკითხავი აღმსარებლისა მიმართ: სახიერმან და კაცთმოყვარემან ღმერთ-მან ჩვენმან, რომელი ჩვენთვის კაც იქმნა და ყოვლისა სოფლისა ცოდვანი აიხვნა, აურაცხელითა მით წყალობითა თვისითა შეგინდენეს შენ, სულიერო შეილო... (ფ. 33—34r).

11. მახარებელთა შესხმა იოანე პეტრიწისა: პირველი ესე ერთ ოთხნი, ორ აკლს იოანე, სამ მარკოზ, ოთხ ულუკოდ... (ფ. 34v).

12. იოანე ფილოსოფოსისა პეტრიწისა მიერ თქმული. ლოცვამან ანნა.

რომ კორიკორი, ღალატ ეფეს ფილიპე.

კოლას თესალო, თესალო ტიმოთეოს... (ფ. 35—42).

13. საქართველოს მეფის დიმიტრისაგან თქმულნი იამბიკონი მუხლი ათორმეტი, წმიდის შიოს მღვიმელისა.

შენის დაფნისა აშიოებს ასურსა,

ისაესებს ქართლი ნილოსა ნაკადულთებრ,

ორბობს მოხუცი, მღვიმე ფრთეობს სამყაროდ.

იბერწის წულებს მრავლად უდაბნოს ესე (ფ. 43r—v).

14. თამარ მეფემ რომ ხალიფაზე გაიმარჯვა, ხახულისა ღთის-მშობელს დროშა და მანიაკი მიართო; ეს იამბიკო ხუთეულ ოცდა ხუთ ლექსად თქმული:

ცასა ცათასა დამწყები ღმერთ მთავრობაჲ,

ძე საუკუნოდ პირველ და კვალად... (ფ. 44).

15. იამბიკოსი წმიდათა მოციქულთანი აღსრულებისათვის, თქმული იოანე მონაზონისა.

ჯუარს აცუამს პეტრეს თავდმოდმართ ჰრომს ნერონ, არ მკუ-დარი სცოცხლებს მომკვდარი იოანე... (ფ. 44v—45v).

16. თარგმანება წმიდათა მოციქულთა სახელთა:

პეტრე განმხსნელად, ანუ მცნობელად, ანუ მსმენელად.

ეწოდა პეტრეს ქრისტესაგან კეფა, რომელ არს კლდე... (ფ. 46—56v).

17. შეიდთა მათ მადლთა უპირველეს ესე არს, რომლისაგან აღმოიფხვრების ხე იგი ამპარტავენებისა ძირითურთ, —სიმდამბლე. სიმდაბლე ეს არის—კაცი კეთილს რომ ირკებოდეს, გული არ აღიმაღლოს და თავისი თავი ყოვლისა კაცისაგან უდარესად მიაჩნდეს (ფ. 57r—67v).

18. ხოლო რამეთუ აღსარება ფრიად და დიდ საქირო არს სულისა ცხოვრებისათვის, უკეთუ ამისათვის წამება სამლოთოა წერილთაგან მოვიდოთ ძუძლისა და ახლისა აღთქმიანაგან (ფ. 69r—89v).

ამ თავის ბოლო: აჰა, ხატი წინაშე ჩქმსნა და მეცა მოწამე ვარ, მხოლოდ ვსწამო წინაშე მისსა, რაოდენიცა აღმიარო მე. და ჰკითხვიდეს.

ანდერძი 1. მალაქის პროტაპა (I) მდივნის ნიკოლოზის, ჩღაბ (ფ. 317) მინაწერები: 2r, 3, 4, 5, 93r

2. ეს წვიღნი წამალნი მომაკვდინებულთა მათ სენთა განმაუკვდავნი ტფილელ მიტროპოლიტს ნიკოლოზ ორბელიანს აღწერა და იმისგან მხატვრის იოანეს ძეს ილუმენს მიხაილს გადმოეწერა. ღმერთმან მრცვალეზულიცა და აწ ცოცხალიც ღირს ყოს სანატრელსა მას. ცხოვრებასა და განსვენებასა და კეთილ სუფევსა მრჩობლჳდად მინიჭოს უფალმან.

და მე უღირისა და მდაბლისა და ყოველთა კაცთა უნარჩევვისა პროტაპა მდივან ნიკოლოზ მალაქისათვის შენდობა ბრძანეთ, ვინც იხილვიდეთ მათგან ნაბიჳვად გარდმონაწერსა ამას (ფ 67).

მინაწერი: ქ. ეს საღმრთო და ყოველდ მშვენიერი წიგნი სულით გლახაკის ბერის მღვდელმონაზონის ათანასი ამილახვარისშვილისა არის და რომელმაც მიიმძღავროს, ან მოიპაროს, რისხავსმცა ღმერთი და ყოველნი მისნი წმინდანი. ჩყიდ წელსა (93r).

259

კ რ ე ბ უ ლ ი

152 ფ.; 16x11; ქალაღი; ტყავის ტვიფრული ყდა; სრული; ნუსხური (სათაურები და დ საწყისი ასოები ასომთავრულით. სინგჯრით); 1779 წ.; ფფ. 3, 197, 147, 150, 151, 152 დაუწერელია; შემოსულია 1925 წ. ვასილ კარბელაშვილისაგან.

1. სძლის პირნი და ღთისმშობლისანი: ვმაჲ ა:

იწყება: უგალ[ო]ბსი: სასწაულითა იჯნა ერი უფალმან და ზღუა მღვლევარე სიტყვთ განაჳჳო პირველ...

ბოლო: ესერა მომცა მე უფალმან საყდარი დიდებისა თვისისა, ზოგადი სიხარული და მხიარულება და ცხოვრება სულთა ჩუწნთა... (ფ. 2r—82r).

2. ოხითა იბაკონი საუფლოთა დღეთანი და წინადღეთა დარომელთამე დღესასწაულთა.

დასაწყისი: ოხითა. სეკდენბერს ზ ვმაჲ დ. ძირისაგან იესესა და წყვლთაგან დავითისთა საღვთო ქალწული მარიამ იშვების ქუშყანასა ზედა.

ბოლო: უღბინე სულთა ჩუწნთა, ქრისტე ღმერთო ჩუწნო, და გვაცხოვნენ ჩვენ (83r—106r).

3. იოანე პეტრიწის მიერ იამბიკოდ თხუზული „კლემაკსი“. იწყება: იოანესაგან სინელისა სამათნი გვარნი კიბისა აღსავალთაებრ თქმულნი. ვინცა აღსრულ ხარ, სისრულედ მიწვინილ

ხარ, ესენი თუთო თავისაგან ათი მუხლად. მე იოანე დავლექსენ პირისპირად.

ბოლო: კლდენი შეიმუსვრიან შიშით და ზღუასა შეეშინა და ივლტოდა საზღურთაგან და დაშთეს ნასნი ქვეყანასა განხმელსა. სახიერებით წყალობით მოხედვა ყავ და შეიწყალენ დაშთომილნი ყოველნი (ფ. 109r—149r).

შენაშვნა: იხილეთ, ბრძენო, წინაწეობილთა შორის.

ოდეს მიუფის ბრძანებით გაილექსა,
არ ზეცნიურად, გარნა მორჩილების ძლით,
ნუ მწყვეთ ღთისაფვის გამუხლებისა ამისდა.
ესე არს მხოლოდ ნემსით ჩემათ იმეკმა (ფ. 149 r).

შენაწერებ: 1. სიყვარულისაფვის უძღვენი ჩემს მოძღვარს და პატროსანს მგალობელს გრიგორის ზოსახსენებლად ჩემ ცოდვილის მონიას მისისა იოანე ბე-რძენოვისა, ჩყიდ წელსა (ფ. 1).

2. არხიმანდრიტი იოანე (ფ. 11).

ანდერძებ: 1. აღესრულა შეწვენითა ღთისათა თუშსა იანვარსა თ ქორო-ნიკონს 1789 წ. იოანეს მიერ ხუცეს მონაზონისა გაბათნელისათა (ფ. 97v).

2. სადიდიდებლად თანა არსისა და ცხოველ' მყოფელისა სამებია, ბრძანებითა დიდისა უფლისა ათორთა უდაბნოთა მაკურთხეველისა ნინოფში-დელ მიტროპოლიტისა საბა არქიმანდრიტელისათა და ყოველთა უნარჩევე' მან უღირსმან ხუცეს მონაზონმან იოანე აღესწერე ნათლის მცემლის მრავალმთის მონასტერში. მხილველთა შენდობას ვექნები (ფ. 106v).

260

კონდაკი

59 ფ.; 19×13; ქალღი; სრული, ხელმეორედ აკინძული; ნუსხუ-რი (დასაწყისი ასოები ასომთავრული); XVIII ს; ვასილ კარბელაშვილი-საგან.

იწყება: განგებაჲ საღთოთა წირვათა, ვითარ იქმნების მღვდელთა და დიაკონთა მიერ ანუ რაჲ წეს არს. ოდეს ეგულ-ვეზოდეს მღვდელსა წმიდისაჲ ჟამის წირვის ქმნა, ჯერ არს რათა იყოს მღვდელი განწმედილი...

სწყდება: შემდგომად ზიარებისა. კუალად სერობდსა საი-ღუმ...

მინაწერები (უმნიშვნელონი): ფ. 20, 32, 33, 34 და 35.

261

მარხვანის ნაწილი

131 ფ.; 18×11,3; ქალღი; ტყავგადაკრული ტვიფრული ყდა; არა სრული; ნუსხური (ფ. 1—57, 88—135), ნხედრული (ფ. 58—88); (სათაურები

და დასაწყისი ასოები ასომთავრულთ, სინკურით); 1779 წ; შუპსულია 1925 წ. ვასილ კარბელაშვილისაგან.

1. ხუთშაბათსა მეხუთესა წჳინდათა ორმეოცთასა ცისკრად კანონი დიდი, თქქული წჳინდისა მაჰისა ჩვენისა ანდრეა კრიტელ იერუსალემელისა. ჳჳად ვ. გალოზა ა. სძლის პირა. შემეწე და [შ[ხსნელ და მჳარველ მეყავ მე მაცხოვარებად ჩემდა...

ბოლო: მიითვალე ვედრება მონათა შენთა, ყოვლად წმიდაო ღთისმშობელო ქალწულო, და ევედრე დაუკარომელად, რათა დაჰხსნე ცოდვანი ჩუენნი და მშჯღობა მოგვანიქოს ჩუენ (ფ. 34—57v).

შენიშვნა: წინ მუძღუას სწავლა ღვთის არსებობაზე (ფ. 1r), სწავლა იოანე ოქროპირისა (2v) და ღოცვა ანდრეასადმი (3r).

2. გამოკრებილი საგალობლები ლაზარობის შაბათიდან აღდგომამდე.

იწყება: შაბათსა ლაზარობისასა ცისკრად, შემდგომად პირველსა წარდგომასა ზედა, ჳჳად ა. ქრისტე კაცთ მოყვარე ღოღი რა აღიდეს, ძკუდარი ოთხისა დღისა ლაზარე სიტყვით აღადგინე, მხსნელო...

ბოლო ...რამეთუ შენ უწყინი, ვითარ შესუარულ არს, ყოვლითა ცოდვითა უბადრუქება ჩენი, რათა გადი ღებდეს შენ წჳინდასა და უხრწნელსა... (ფ. 58r—135r).

ანდრეა: 1. ღირსო მამათ ანდრეა, შემეწიე, რათა სრულ გყო თქმელთაგან მენთა გალოზისა აღწერად სადიღებელად სამებისა—წმიდისა მამისა და ძისა და წმიდისა სულისა აწ და მარადის და უყურითი უყურისამდე, ამინ (3r).

2. ღმერთო, შეიწყალე ცოდვლო ბერი მაკაროს და შენდობა მიმადლე შეცოდებათა მასთა. დაიწერა ქორანიკონს ჩღეთ, ქართული ქორანიკონი იყო უბხ. უც ნონო წერასათვის შენდობას ვითხოვ, უფალნო ჩემნო, ბერი კაცი გიყავ თუალთ ნაკლე (ფ. 75v).

3. ღმერთო, აცხოვენ უღირსი ბერი მაკარიოს; წჳინდანო მამანო, გვედრები თქუენის ღთის სუყვარულასათვის, შენდობას მიბრძანებდეთ ცოდვისა, რათა თქვენცა მიიღოთ შენდობა. ქორანიკონი იყო ქრისტეს აქეთ ჩღეთ, ქართული ქორანიკონი იყო უბხ. ფრად თუალუკებულ ვიყავ, თუ რომ ცდომილება პოოთ, შენდობას ვითხოვ, უფალნო ჩემნო (ფ. 111r).

შენიშვნა: ფ. 135v.

იწყება: მეფეო, უფალო ყოვლისა მპყრობელო, რომელმან განჰკურნენ ყოველნი სენნი და უძღურებანი კაცთანი, ეგრეთუ მდღესა ამას, რომელმან ჰმუა ყრმაჲ ესე ძონაჲ შენი (სახელი), განჰკურნე...

ბოლო: და ჩვენ მოსულნი მონანი შენნი შევსწირავთ მარადის ლოცვასა და თაყვანის ცემისა მამისა და ძისა და წმიდისა ჩულისასა, აწდა მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამინ (ფ. 44 v).

მინაწერები: ფ. 45 rv, 46rv, უმნიშვნელონი.

263

დღესასწაულთა ბროჰარ-ქონდაჲნი

60 ფ; 16x10; ქალაღი; ტყავის ტვირთული ყდა; დახანებულა; სრული; მადრული (დასაწყისი ასოები ასომთავრულით, სინგურით; 1792 წ.; შემოსულია 1925 წ. ბელაშვილისაგან.

დასაწყისი: ოხითა და იბაკონი ყოველთა დღესასწაულთანი. თუშა სეკდენბერსა ა ოხითა. ინდიკტიონისა ჳმაჲ ბ. ყოვლისა დაბადებულისა შემოკმედო, ჟამთა და წელთა თვისითა კელმწიფებითა დამსხმელო, აკურთხე გკრგკნი ამისა წელიწადისა სიტკბობებითა შენითა, უფალო...

ბოლო: ცოდვილთა და მეზვერეთა, მრავლისა წყალობისა შენისათვის, გამოუჩნდი, უფალო, მაცხოვარო ჩუშნო, რამეთუ ვისამცა გამოუჩნდა ნათელი შენი, გარნა ბნელსა შინა მსხდომარეთა, კაცთ მოყვარე დიდება შენდა... (ფ. 1—60).

შენიშვნა: ყდებზე აქვს უმნიშვნელო მანაწერები.

ანდერძი: აღაწყრა და სრული იქნა აკვატოა ლქორონიკონა ჩუჟთ, ჟა (?)

264 და 268

ქრებული

258 ფ.; 15,6x9,5; ქალაღი; ყდა შემოცლილი, დაშლილი; სრული; მხედრული და ასომთავრული (სათაურები სინგურით); ბერძნულიდან ნათარგმნი გიორგი მთაწმიდელისაგან (98v, 100r); თქმული ეფთვიმი მთაწმინდელისა (101r) და იოანე შავთელისაგან (201v); 1730 წ. ფფ. 1rv, 3r, 4v, 6r, 7v, 9r, 11r, 12v, 14r, 16r, 18r, 19v, 21v, 23v, 26v, 27rv, 28rv, 29rv. 42r, 46v, 54v, 55rv, 74v, 75rv, 70r, 77v, 125rv, 170v, 171rv, 202rv, 21rv, 233rv 257rv და 258rv დაუწერელია; შეკოსულია 1925 წ. ვახილ კარბელაშვილისაგან.

შენიშვნა: ხელნაწერები №№ 264 და 268 ერთი მეოჯის გაგრძელება და ერთს წიგნს წარმოადგენს.

1. იწყება: ესე არს შეიღთა მათ მომაკუდინებელთა ცოდვათა უპირველესი, რომელ წერილ არს ხესა მას ზედა პირველსა: ამპარტავანება; ამპარტავანება ეს არის, რომელსაც თავისი ნაქმარი და ნათქუამი დიდად მოსწონდეს...

ბოლო: მტერთა და მოყვარეთათვის ლოცვას თვითონ უფალი ჩვენი ბრძანებს, მოძულეთა და მაჭირვებელთათვის ლოცვასამისი ბრძანება უნდა აღვასრულოთ, რადგან მტერს ულოცავთ, მოყვარეს უფრო უნდა ლოცვა... ფ. (2r—25r).

2. წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ღმრთის მეტყუელისა: მუტლები იამბვიკოჲ სასწავლოჲსა წილ წარმართთასა, რომლისაგან განაყენნა ქრისტეანენი ივლიანე განდგომილმან, ზედა წარწერილი თვით მისივე.—გრიგოლის ვარ მე, ტკივილით ნამუშავევ, ოთხ მუტლედისა ჰინდურისა დამცველ ვარ მისაცემელად ცნობათა სულიერთა...

ბოლო: წარიპარო რაჲ სიტყვით, გინა თუ საქმით და მერმე გიჲმდეს ცეცხლით განწმედილობაჲ (ფ. 29r—40v).

3. საქართველოს მეფის დიმიტრისაგან თქმულნი იამვიკონი, მუხლი თორმეტი. ა, წმიდის შიო მღვიმელისა. შენის დაფნისა, აწიობეს ასურსა, ისაესებს ქართლი ნილოსა ნაკადულთებრ...

ბოლო: ღმერთმან შეგამკო, ვერაჲინ გჯობს ქებული დღთით თავით თვისით მზე ხარ გაბრწყინებული (ფ. 41—42r).

შენიშვნა: ეს მეფის დიმიტრის იამბიკონი მარტო ხუთია დაწერილი და შეიღისათვის დასაწერი ადგილია დატოვებული.

4. ამფილოქეს იამბვიკონნი სელევკოსის მიმართ: არამედ უფროჲს ამისი სწავლაჲ შენდა სახმარ, ვითარმედ არა ყოველნი წიგნნი...

ბოლო: უკეთუ არა დაუუნჯენ მან ჰრომთა ქედილი ოქროჲ რიცხვით ორი ათასი და ჩემსა ამას საყუარელსა მამულსა იერაპოლეს მისცეს ათასი ოქროჲ (ფ. 42v—47r).

5. ნიკოლაოზ ტფილელ მიტროპოლიტი(ს) ორბელიანის ორბელის ძისა მიერ მიწერილი პეტრებრუხს აშთარხნიდამ მეფე ვახტანგს ლევანის შვილს ბაგრატიონთან იამბიკონი: თუალნი ვერმხედი შენი არ ნათლიან მაქუს...

ბოლო: ვიბრუნებთ სულსა ესრეთ მცირით დიდებით, თუ სულიერ ხარ, ესრეთ ვითარ ვისჯებით (47v—58r).

6. ხელთის ცხრილები (ფ. 49r—54r).

7. ჯელთისა: მზის მოქცევისა, დიდის მცხრალისა, თვის დადევისა განმარტებით აღწერილი სწავლება, სულხან ყოფილისაბა ორბელიანისაგან თქმული და აქა ძმის მის საბასივე ეპისკო-

პოსისა ნიკოლაოზის კელით დაწერილი. რომელსა ნებავეს სწავლა მზის მოქცევისა ზეპირად, ანუ ცხრილ ცხავთა შინა ესრეთ ჯერ არს უწყოდეთ, რამეთუ მზის მოქცევა ოცდა რვათა წელიწადსა შინა მოიქცევის...

ბოლო: აწ ოდეს ცხრამეტეული ათერთმეტსა და ნათხა-
ლსა მიამთხვიო... (ფ. 56r—74r).

შენიშვნა: თან დართული აქვს წრე—ცხრილი მთვარის მიმოქცევის შესახებ მხესა და დედამიწას შორის (ფ. 76v—77r).

8. აღსარებაჲ და უწყებაჲ და სასწაული მერთლისა სარწმუნოებისაჲ და წმიდათა კრებათათვის, როჲელთა დაამტკიცეს მართალი სარწმუნოებაჲ, რომელი ესე ჯერ არს ყოვლითა ქრისტიანეთათვის, რომელნი კეთილად და გამოწვლილვით მეცნიერ იყვნენ. იესო ქრისტე, აღიდგე სული წმიდისა მამისა გიორგისი, რომელმან თარგმნა წმიდა ესე წიგნი, საუკუნო იყავნ ვსენება მისი, ამინ. მრწამს ერთი ღმერთი, მამა ყოვლისა მპყრობელი...

ბოლო: და რომელთა კეთილი ექმნას, წარვიდენ ცხოვრებასა საუკუნესა და რომელთა ბოროტი, ცეცხლსა საუკუნესა (ფ. 78r—98v.).

9. თქმული წმიდისაჲ და ღმერთ შემოსილისა მამისა ჩვენისა ათანასი აღექსანდრიელ მთავარეფისკობოზისა ქალწულებისათვის. დისაბამი სიტყვისა ცხორებისა ქალწულობისა მიძართ. პირველ ყოვლისა გრწმენინ ერთი ღმერთი, მამაჲ ყოვლისა მპყრობელი...

ბოლო: ხოლო ქორწინებული იგი ზრუნავნ სოფლისასა, თუ ვითარ სათნო ეყოს ქმარსა და განყოფილ არს... (ფ. 99r—100v).

10. თქმული წმიდისა მამისა ჩვენისა ეფთვიმისა მთაწმიდელისა, რომელი იყო ნათესავით ქართველი, რომელმან იგი მრავალნი წიგნნი საღაონი თარგმნნა ბერძულისაგან ენისა ქართველთა ენასა, რამეთუ გამოიტყოდა იგი ენათა მადლითა სულისა წმიდისათა. და ესე მცირედი კითხვაჲ-მიგებაჲ მოსცა თევდორე ხუცესსა საბაწმინდელსა, რამეთუ იყო იგიცა მღდელი კეთილი ქართველივე.

კითხვა: გევედრები შენ, ღმერთ შემოსილო მამაო; მაუწყე, თუ რომელნი წიგნნი არიან, რომელთა იგი წმიდაჲ კათოლიკე ეკლესია არა შეიწყნარებს?

მიგებაჲ: წიგნნი, რომელთა კათოლიკე ეკლესია არა შეიწყნარებს, არიან ყოველნი, რომელნი მწვალებელთა მიერ აღიწერნეს.

ბოლო: დაღაცათუ შესვენებულთათვის იქმნების, ეგრეთ ცოცხალთათვის კეთილ არს ეამის წირვაჲ და ფრიად სანატრელ და წმიდათა მიერ განწესებულ. და ნეტარ არს კაცისა მის, ვიდ-

რე ცხოელ არს, რომელმან წინათ წარიძღუნა წმიდა ჟამის წირვა და ეგრეთვე შესვენებულთათვის ფრიად კეთილ არს (ფ. 101r--103r).

11. [სხვა და სხვა საეკლესიო და ასტრონომიული ცნობანი], ესეც ძველის კარგის წიგნიდამ გადმოვწერე. დიად ბევრი კარგი ეწერა. მოვიდა ღმერთი ქუეყანად დღეთა მათ ზაქარია იოანეს მამისა მღვდელობასა და ჰეროდეს მეფობასა იერუსალიმს...

ბოლო: და სხვასა, რომელსა შევიდეს მზე და მთოვარე, ერთ ფერ ამათ წხოველთასა ხილვათა ზედა რააცა წერილ არს, თვითეულისა ნიშანი იგიცა იყოს (ფ. 107v--109r).

შენიშვნა: ბოლოს ერთვის თორმეტ წრეში მოთავსებულნი საინდიკტიონო ცნობები.

12. [ხუთას ოცდა თორმეტეული ქორონიკონი]. იწყებთ აჲ 0 ა ფბ. კვ. აპ. იგ. დღ. .ვ. აპ. იე. ლ. [ა].

ბოლო: ნკ. ზ. ფბ. ზ. მტ. კე. დღ. ზ. მტ. კვ. ით. [ფლბ]. ვისაც ღმერთმან ბოლოს გასლვა დაგაცალოს, კვალად თავსავე იწყევით... (ფ. 110r--124r).

13. იოანე სინელის სამ ათნი გუარნი კიბისა აღსავალთაებრ თქმულნი: ვინცა აღსრულხარ, სისრულედ მიწევნულ ხარ. ესენი თვითო თავისაგან ათ მუხლად მე იოანე დავლექსენ პირის პირად.

გნებავს, გამოხვალ თუ ოდესცა ამას ჰყოფ.

ბოლო: მათ შორის ქცევა, მხიარულ ქმნა უკუდავი.

არღუევ იმისას ოთხ სახითურთ ყოფასა (ფ. 126r--170r).

14. [ხელთა]. უწყება ჯერ არს ჟამთა და წელთათვის. არიან თთუენი წელიწდისანი ათორმეტნი, კვირიაკენი ორმოც და ათორმეტნი, დღენი სამას სამოც და ხუთნი და ნაოთხალი დღისაჲ, რომელ არს სამი ჟამი და ამის მიერ იქმნების ნაკი.

ბოლო: მარცვალნი დღისა ჟამთანი ორგზის ბევრ ცხრაას და რვა, მარცვალნი ღამისა იგივე, ერთ რიცხვად ყოველნი მარცვალნი ჟამთანი ოთხ ბევრ სამ ათას და რვაას (ფ. 172r--201v).

15. [ცხრა თვის იამბიკოდ თქმული სვინაქსარული თხრობა]: სეკდემბრისა დღეთა ათოცობასა სთორმეტო სთორმეტობს ჟამები დღე ღამეთა. ინდიკტიონსა, სადასაბამობს დღევანდელი, ესე იგი არს, აწსა თავად თვისადსა, დიდისა მზისა, სვიმეონ ყოვლადის...

ბოლო: ერმისთა ერნო, ერმეანად მკვირობდით ყბა შემუსვრილისა.

განკბილულ ტყავ წარჯდისა, ცეცხლით ბრძმედულსა, ორ გზის სამსალა სმულსა, გუგა წარყრილსა,

ძარღვთ დაწოდით სიავეთ მთმენსა,
და ქედ კერძული წყალ სისქლსა მცენად გრწმენინ
(ფ. 205r—256v).

შენიშვნა: იამბიკონი იწყება სეკლენბრის პირველი რიცხვიდან და თავდება ოცდა თერთმეტი მაისით.

ანდერძები: ა. ესენი არიან შვიდნი იგი ცოდვანი, მომაკვდინებელნი სულ-
თანი და მათ ცოდვათა დამარცხებელნი, მ. დღნი და მოტყუებისა და კურნები-
სა წამალნი. და იგი ცოდვანი და მადლნი, რომელნიცა ემბეულ არიან, მათ ყო-
ველთა სახელები თვითოველად რტოთა მათვე ხეთასა ხელთა ზედა აღწერილ
არიან. არამედ დასაბამნი მათ ცოდვათა, გინა მადლთა აღმოცენება, ქვემე ძირ-
თა მათვე ხეთასა წერილ არს. და მათვე ძირთაგან აღმცენებულისა მის ხისა
ნაყოფნი განეფინების რტოთა ზედა მათვე ხეთასი. ხოლო მათ ყოველთა ხეთა
ზედა წერილისა დამარცხებელნი იგი სახელნი ზემთა თავთა მათვე ხეთასა წე-
რილ არს. და ამათ ყოველთა ცოდვათა და მადლთა სახელნი ყოველთათვის საც-
ნაურად გამოთარგმანებით მათთან ქვე თანა ხეთასა შემდგომად აღვწერე.

გავედრებთ ყოველთა მხილველთა მოქმედი ამის მცირისა შრომისა მრო-
ველ ეპისკოპოსი და აწ ტფილელ მიტროპოლიტად სახელდებული და ორისავე
დიდად შორს მყოფი ნიკოლოზ ორბელისმცილი—შენდობას იბრძანებდეთ ქრი-
სტეს სიყვარულისათვის, რამეთუ ფრად შემძლებელ არს ლოცვა მართლისა
შეწვენად. და თუ ვინმე გარდასწყვეტდეთ, ან ღმერთან ინებოს და სტამბა გა-
ჩნდეს, და იმაში გადმოიღოთ ვინმე, ქრისტეს ჯვარცმის გულისათვის და წმი-
დის ღთისმშობლის სიყვარულის გულისათვის ზემს სახელსა და ამაზედ კირან-
ხულს ნუ დაადებთ. ეგების შენდობა მითხრას ვინმე, 1730, აგვისტოს კა.

ნაშრომი საშრომ, მშრომელი უშრომ

აღვსწერე დიდსა სამეუფოსა ქალაქსა შინა მოსკოვს, მეფობასა კურთხევით
ქსენებულ მეფეთ მეფემს ანნა იოვანეს ასჯლისასა. უფალმან განაგრძოს დღე
მისი სვე სვიანობით.

მეფედ გამცნობი, აწ ვერ საცნობი;

ვიშვე ვისადვე, შევედ მიღავე (ფ. 25r—26r).

ბ. ეს იამბიკონი ას მჯღელდნი დიდისა ღთისმეტყველისა წმიდისა გრი-
გოლისა მიერ თქმულ არიან (ფ. 40r).

გ. ოდეს ეს დაეწერა ჩემსა პირველ, მაშინ ქრონიკონი ყოფილიყო ულა
გამოთარგმანებით არს ოთხას ოცდა ათერთმეტი დ. და მე რომ დაეწერე, ქრის-
ტეს აქათ იყო ათას შვიჯას ოცდა რვა, დასაბამათგან იყო შკადი ათას
ორას ოცდა თექუსმეტი, ქართული ჯდებოდა ოთხას თექუსმეტი, დეკემბერს
იხ (ფ. 72v).

დ. მეორე ძველს რვეულზედ ესეები ასე ეწერა, მეც დაეწერე, მაგრამ ბო-
ლო არარ იყო, თორემ ბევრი კარგი ყოფილიყო, ამის მეტი აღარ იაობოდა.
ვინც ნახოთ, შეასრულეთ ღთის სიყვარულისათვის (ფ. 73r).

ე. იესო ქრისტე, სული წმიდისა მამისა გიორგისი, რომელმან თარგმან
წმიდა ესე წიგნი. საუკუნო იყავნ ქსენება მისი, ამინ (ფ. 78r).

ვ. ესე მართლიაა საარწმუნოებისა აღსარებაჲ პართთა წიგნისაგან გარდ-
მოვწერე. ვინ აღმოიკითხოთ, ლოცვა ყავთ გლახაკისათვის, რომელმან ესე ვთარ-
გმნე.

ერთი სამოციქულო ენაზე წმიდისა გიორგი მთაწმიდელისა თვალთ მხი-
ლველისა და კელით მსახურისა, მეორე გიორგის კელით დაწერილი იყო და იმაში
ეს მართლ მაღიჯებლობის სარწმუნოებაები, როგორც ეწერა, კემზარიტად მეც
ისე გარდმოვწერე (ფ. 98რ).

ბ. ესე ზემოთ მიკაელ სვინცელისა თქმული სარწმუნოებაა ნეტარისა მა-
მისა ჩვენისა ეფთვიმის თარგმნილი აჲს და სხვადა ყოველი წმიდისა მამისა გიო-
რგისაგან, ვითა ამას წიგნსა სწერია (100რ).

ც. ეს მამა ეფთვიმი ქართველისაგან ნათქვამი, კითხვა მიგებაა. ერთ
ძველს კელით დაწერილს, მეფის არჩილისაგან[6] წაღებულს, კვთხევეანში ეწერა,
იქიდაჲ გამოვწერე; ის კუროხევეანი ქართლს რუისის ლთაებისა იყო, ავალიშვი-
ლის მროველისაგან დაგდებული (ფ. 207რ).

თ. ერთს ძველს წიგნში ეწერა: ზეიდამაც ამისთანა ყოფილიყო, ამოგე-
რათ, დაეწერე, მაგრამ არაჲ სამართი მგონია. ეგების გამოიყენოთ, მაგრამ ტყუი-
ლიც მგონია ეწეროს (ფ. 109რ).

ი. ლმერთო, შემეძალე ნიკოლოზ ორბელიანი (139ჲ).

ია. ეს უცხო ამბავი ერთის დიად ძველის წიგნიდამ გადავწერე კარგის
კაცის დაწერილისაგან (ფ. 172რ).

იბ. და ოდეს ესე დაეწერე, ქართული ქრონიკონი მეთათამეტედ მოკვეთ-
ლი იყო და მეტი იყო სამას ოთხმოცდა მეათორმეტე.—ამას ზედეთი ასე ეწერა:
ერთი ძველი ძლის პირი მეყვეს არჩილს გელათიდაჲ წამოელო რუსეთსა, ოთხას
ორმეოცდა ათეკვსმეტის წლის დაწერილი იყო. და ოდეს მეფე ვახტანგ, ძმის
წული მისეჲ მეფის არჩილის, ურუმთაგან ლტოლვილი, წარვიდა რუეთად, მრავა-
ლნი დიდებულნი საქართველოთანი —თავადი, ეპისკოპოსნი, წინამძღვარნი, ახ-
ნაურნი და მსახურნი თანა ეხლნენ მეფესა, თვითცა დედაჭულთ წარსულ-
სა და მეც მათ თანა გახლებული ორბელისძე მრაველ ეპისკოპოსი და
ტფილელ მიტრაპოლიტი ცოდვილი ნიკოლოზ. მივიწიენით სამეუფოსა ქალაქსა
მოსკოვისს, ვიხილე იგი ძლის პირი და გარდმოვწერე მუნით. დასაბამათგან წე-
ლთა რიცხუნი და ხარება შვიდეულსა, დიდია მცხოლისა ზედნადებთა,
დღის საძიებელთა, ჰის მოკცევათა, მთვარის მოკცევათა, ხუთეულთა, ექვსეულ-
თა, თუ სადაჲთ მოვალს, ანუ ვერ მოვინელსა ვით მართებს პოვნა და ცხრათა
თთვეთა წმიდათა სახელნი იამბევიკონად (!) თქმულნი და მეფის დავითის თქმული
გალობანი და მწვალებელთ შეჩვენების გალობა და კელით უქმარის ხატისა მუ-
ნით გარდმოვწერე. შენდობას ვითხოვ ღმრთისათვის (ფ. 173რ).

იგ. ვინცა ამას დასწერდეთ, ამასეჲ ცხოვლს მყოფელსა აღდგომასა
პატივ ეციო და სათუთლავსა სიტყუად დასწერდით, თვინეოჲ ამის დიდისა ქრო-
ნიკონისა, საუწყებელსა შინა არა ჯერ არს სათუთლავსა ანბანითა წერაჲ,
მკითხველისათვის სადრტიკინეად შეუქმნებას და ამას ქრონიკონსაცა სრულეზი-
თა დასწერდით ხუთას ოცდა ათორმეტ წელაწადათა, თუვარა აჲ ჩემგან თქმუ-
ლისა ძალსა ველარას შეირკვბოთ. ანუ სხვათა ნიშნთა ნუცა აღარას თქვენ
დასწერთ, თუ ამას წელიწადსა ესე რაჲ იქმნა, თუვარა ჩუთა დაწერალთა ნი-
შანთა თანა გაერევის, რომელსაცა ესე საუწყებელი ეწამების და ესეცა ცუდ იქ-
მების და ჩემ ცოდვილისათვის შენდობაჲ თქუთ (ფ. 196ვ—197რ).

იდ. ესე რომელ თვითოეულისა ჯერისათვის მრავალ გზის დამიწერია
პირველად ამისა წერასა შინა უმჯობესად გულის ხუმა ყოფილითა ჩემგანეჲ
ნაკლულევეანი აღმომიკახზვეს და რომელი უნაკლულოდ და კეთილად დამიწე-
რია, თქვენისა უკლებადრე უწყებისათვის და წელილადრე გამოძიებისათვის
მეორედ და მესამედაცა დამიწერია რომელსამე ჯერისა და მიხეზისათვის და

ღმერთი მშვიდობისა და თქვენ ყოველთა მართლ მორწმუნეთა და ღთის მოყვარეთა თანა იყვენ და კურთხევათ თქვენი, ჯუარათა ცხოვლს მყოფელთა, ჩემ ცოდვილისა თანა იყვენ აღმოსაწანელად სულისა ჩემისა, ამინ.

ამა ქვემოთა ეს კოტა რაჟე ამია მწეოლას დაწერალა არ იყო, მაგრამ ასე ეწერა და მკც ისე დაწერე (ფ 198r)

იე. ესე ასურულია კვიკლოასა საძიებელი და მ სწავებელი, იამბვიკონად თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამია ჩვენისა იოანე 'ძვეთელსაგან თქმული, ამისთვის დაწერე. რომელ ზემოხა საუწყებელსა შინ, მკესნა, ამია კვიკლოასა თანა ქრონიკონსაცა დაუწერენ, დღესა წინა მდებარესა წელთსა. უკეთუ ჯავთაგად ვინმე დასწერდეს, ვინაჲღაბ ერთა მეორასა მოწამე არს, იმას ზემოსა ქრონიკონსა მივანდვენ და თანა აღარ დაუწერე და ესე რაცხე შეათელასა იამბვიკონთა ქვემოთ მოსაკიდებელი იყო და პირველ მას ხოლუ წაიკითხვედეთ და მეორე ამას. მწერალჲან მუნ სხუად რაჲმე მომიკადა და ესე აღარ დაიწერებოდა. ერთის ძველის წიგნიდამ გარდმოწერე და თავე ეწერა და, სადაცა იმავე დამწერს ებძანა—იამბვიკონთან უნდაო—მე იქ დაეწერე, მის მცნება აღვასრულე. მე ორბერლიაშვილს ნიკოლოზს ტყალელ მიტრაპოლოტს შენდუბაქს მიზომანებდეთ ღთის სიყვარულისათვის.

ფრთხილ გამკონეო, ესე ვითარე ესე სულ მცირედ აღწერილი პიტაციის სახე და არა დიდთა შინა ნაწერთა მდებარე სიტყვიან ნაბიჭვეი რაოდენთამე მიხებთათვის და საქებელ გაქენდინ და მადლის მირთმელ მუშაკობისათვის, რამეთუ მოგებამ ნაწერისა დაღუსად მძივე არს და საიშვითა მოჰგებელათვის. და აღდგლითი ადვილად თანა ქაჲებამ მოგზაურთათვის. ხოლო ესე თხოვის საკოქტულ და ფარგითა სატირათუელ ვერ საქნებელ წარწყიდეს, თუ გინა აღწოცოს აოად სატივარ და ევოს თუ ვეთურესჲ აოა ყოვლად უწმარ სადაცა მოუწოდოს რაჲ ვისმე ეამჲან გარგებელ ევლესისა, და ევითხოს მუნ დადგინებამ მათხვისად, არამედ ნუ უკვე და საცოლობელცა იყოს. და ურთავრთას მარძოლოზამ ქრონიკონისა, ქართულთა ცთოთილად აღწერასაგან მხედ ყოვლისა მის აქენდეს უცდოთილი გ:ნაბრტებამ სიტყუთა ამით ითერ და სახეთა, ვინაჲთგან კვიკლოსი ყოველსა შინა უცდოთელ არს, ხოლო ქართულიცა ესე მცირედე და ეამთა თვისთა ქრონიკონი ახლად მასწავლე ქანაღათვის კვიკლოსისათა, რეცა მიველად რამემ და გზის მასწავლელად აღესწერე მეუღლესავე თანა იამბვიკონათას (ფ. 201v—202v).

იე. ღმერთმან სასუფუველი დაუქვიდროს ამ ცხრას თვის იამბვიკონად მთქმელსა და ვინც ეს ცხრა თოაქტად შესარულუს, იმასაც შენდუბა უბძანეთ. დიალ, კარგად ნათქვამი არის (256v).

265

ქლისპირნი

178 ფ; 10,2x7,8; ქალაღი; ტყავადკრეული ხას ყდა, ბოლო ნაქლული; ნუსხური და ჩამატებული ფურცლები მკედრულით (სათურები და დასაწყისი ასოები ასომთავრულით, სინგურიით); XVIII ს.; შემოსულია 1925 წ ვასილ კარბელაშვილისაგან.

შენიშვნა: ამოკლებული-დაკარგული ფურცლები ხელახლა ჩამატებულია და მხედრულით არის დაწერილი: 16, 21, 173—178.

დასაწყისი: სძლას პირნი და ღთისმშობლისანი უკალოზდითაჲ ემამ ა. სასწაულითა იქსნა ერთი უფალმან და ზღვაჲ მღელვარე სიტყუთ განაქმო...

წყდება: შიშით და მოწიწებით და განვლეს რა სივრცე ზესკნელთა, ზეცისა მხედრობათა უხილვად ეტყოდეს: ესე რა მოვალს ყოველთა დედოფალი, აღიტყველეთ (?) ჯელნი და სიხარულით შეიწყნარეთ.

ანდერძი: ღმერთო, შეიწყალე ცოდვილი იოანე (ფ. 131r).

266

შვიდნი ცოდვანი და მადლნი

ფ.; 16X10,5; ქალაღი; უყდო; თავბოლო ნაკლული; მხედრული (დასაწყისი ასოები ასომთავრულით, სათაურები სინგურით); სასვენ ნიშნებად ნახმარია წერტილი და ორწერტილი; XVIII ს. (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1525 წ. ვასილ კარბელაშვილისაგან.

იწყება: აწ უკუშ არიან შვიდნი მომაკუდინებელნი ცოდუნი, რომელთაგანი პირუშლი ქამპარტავენება არს. ამპარტავენება ეს არის, რომელსაცა თავისი ნაქმარ და ნათქუამი დიდად მოსწონდეს...

წყდება: წყურვილიც ისე გასინჯე. ასე უნდა კაცმან თავისი გული განახმოს და ენა განაშოროს და ყური დაიყრუოს, რომ გულისთქმა ცოდვსა არ შეიწყნაროს; სხვისაგან ნარჩევი არ გაიგონოს და ენით აღარა... (ფ. 1r=18v).

მინაწერი: წინა ყდაზე, უმნიშვნელო.

267

აღსარების წესი

91 ფ.; 8,8X5,3; ქალაღი; ტყავგადაკრული ხის ყდა; სრული; ნუსხური (დასაწყისი ასოები ასომთავრულით, სათაურები სინგურით); XVIII ს. (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. ვასილ კარბელაშვილისაგან.

დასაწყისი: აღსარების თქმის რიგი შვიდს მომაკუდინებელს ცოდვაზე და ათს მცნებაზე ამ რიგით: მღვდელმან დაასვენოს ხატი ნაცხოვრისა და სახარება, სამი მეტანია ქნასა ღმსარებელმან და დადგეს. მოძღვარი მოიღებს ოლარსა და იტყვის: კურთხეულ არს ღმერთი, რომელსა ნებავეს ყოველთა ცხოვრება.

ბოლო: დედაო ღთისაო, მეოხ მეყავ მე; ქრისტეანეთა მეოხო, შემწე მე ყავ მე (ფ. 1—91).

ხელნაწერი შემდეგ (268) ნომრით გაერთიანებულია № 264 ხელნაწერთან.

ლოცვანი

483 ფ.; 9,5×7,5; ქალალი; ტყვგადაკრული ხის ყდა, დაზიანებული; თავბოლია ნაკლული; მხედრული (სათაჯრები სინგურით); XVIII ს. (ხელის მიხედვით); ფფ. 194 r, 204 r დაუწერელია; შემოსულია 1925 წ. ვასილ კარბელაშვილისაგან.

იწყება: ესრეთ, რომელი შუალამესა (ქვაბსა ში)ნა იშვექალწულისაგან, (და ვითარცა) კაცთ მოყვარე და ბაგასა პირუტყუთასა მიიწვინე, მეუფეო...

წყდება: წმიდა პატრიარქი ჩვენი, სახელით, წმიდანი მიტრაპოლიტნი და ეფისკოპოზნი და ყოველი სამღვდლო და სამონოზნო... (ფ. 1—431).

ლოცვანში მოყვანილი შემდეგი ავტორების
ლოცვები:

1. შუა ღამის ლოცვები (უავტორო, ფ. 1r—36r).
2. ლოცვა შუალამისა, თქმული იოვანე დამასკელისა.—უფალო ღმერთო, რომელი მდიდარ ხარ წყალობითა... (ფ. 37r—42r).
3. ლოცვა შუა ღამისა, თქმული წმიდისა დიდისა ბასილისა.—მეუფე ზეცათაო, ღმერთო ჭეშმარიტო (ფ. 47r—53r).
4. ლოცვა შუალამისა მისივე.—უფალო, ღმერთო ჩვენო, მრავალმოწყალეო... (ფ. 53r—70v).
5. ღმრთის მშობლის დაუჯდომელი (ფ. 70v—96r).
6. ლოცვა ყოვლად წმიდისა ღმრთის მშობლისა მიმართ, თქმული ღირსისა კირ. ფილაფისი არქიეპისკოპოზისა კოსტანტინოქალაქისა.—უბიწო, შეუგინებლო... (ფ. 97r—105r).
7. ლოცვა, თქმული წმიდისა იოვანე ოქროპირისა, რომელი უწინარეს ეამის წირვისა წარიკითხვის, ხოლო მონოზანი ყოველსა ეამსა იტყოდეს.—გმადლობ შენ, უფალო, ღმერთო ცხოვრებისა ჩემისაო (108v—119v).
8. უავტორო ლოცვები (ფ. 119v—179v).
9. ლოცვა წმიდისა მამისა ჩვენისა მაკარისა.—უხრწნელო, უბიწო, ყოვლად მოწყალეო... (ფ. 179v—132r).
10. ლოცვა წმიდისა მამისა ჩუენისა იოვანე ოქროპირისა.—კუალად შემობრკუმა უბადრუკსა გონებითა ბოროტითა... (181r—194r).

11. ლოცვა სვიმონისი გულის სიტყუათათვის.—ჰოი უფალო, იესო ქრისტე... (ფ. 196v—198r).
12. ლოცვა დანიელისი ბრძოლისა სიძვისასა სავედრებელი. შემწე იქმენ ჩემდა, მეუფეო ყოველთაო... (ფ. 198r—204v).
13. ლოცვანი ზიარებისანი... (ფ. 205r—220v).
14. გალობანი ზიარებისანი, თქმული თეოქტისტე მონოზონისანი... უგალობსა. ჳმა ბ. მოვედით, ერნო... (ფ. 220v—136v).
15. ლოცვა ზიარებისა, თქმული დიდისა ბასილისა.—მეუფეო, უფალო იესო ქრისტე... (236v—241v).
16. ლოცვა იოვანე ოქროპირისა.—უფალო ღმერთო ჩემო, უწყი, რამეთუ არა ვარ ღირს... (ფ. 341v—245r).
17. ლოცვა წმიდის იოვანე დამასკელისა.— მეუფეო უფალო იესო ქრისტე, ღმერთო ჩვენო, რომელსა მხოლოსა გაქუს მოტევენბა... (ფ. 245r—249r).
18. ლოცვა, თქმული სვიმეონ მეტაფრასისა.—მხოლოო წმიდაო უხრწნელო... (ფ. 249v—252r).
19. ლოცვა იოვანე დამასკელისა.—წინაშე კარსა ტრაპეზისა და შენისასა წარდგომილი... (ფ. 252r—257v).
20. ლოცვა დიდისა ბასილისა.—უფალო უწყი, რამეთუ უღირსად მოვიღებ... (ფ. 257v—258v).
21. ლოცვა სვიმეონ მეტაფრასისა.—ვითარცა საშინელისა და საყდრისა თვალუხვავისა... (ფ. 258v—276v).
22. ლოცვა წმიდისა სვიმეონ ახლისა.—შეგინებულთა ბაგეთა საძაგელისაგან გულისა... (ფ. 276v—282r).
23. ლოცვა იოვანე დამასკელისა.—უფალო, მიეც წყალობა ჰოძულეთა ჩემთა... (ფ. 282v).
24. ლოცვა იოსებ გამომეტყუელისა.—მეუფეო, წმიდაო უხრწნელო... (ფ. 282v—289v).
25. ლოცვა ზიარებისა დიდისა ბასილისა.—გმადლობ შენ, უფალო, მამაო მოწყალეებისაო... (ფ. 289v—300r).
26. ლოცვა მისავე.—გმადლობ შენ, უფალო ღმერთო ჩემო, რამეთუ არა მომიძაგე მე ცოდვილი... (ფ. 303v—306r).
27. ლოცვა დიდისა [იოანე] ოქროპირისა.—მკუდარი იყავ შეცოდებითა და აწ განსცხოველდი... (ფ. 306r—300).
28. ლოცვა დიდისა ბასილისა.—მეუფეო ქრისტე ღმერთო, მეუფეო საუკუნეო... (ფ. 309r—310).
29. ლოცვა სვიმეონ მეტაფრასისა.—მომცემელო საზრდელად კორცსა... (ფ. 310r—311r).
30. ლოცვა კვრილე ალექსანდრიელისა.—კორცი შენი წმიდა, უფალო... (ფ. 312r—313r).

31. ლოცვა დიდისა ბასილისა. — სულო უბადრუკო...

32. ლოცვა სავედრებელი წმიდისა იოვანე ნათლის მცემლისა, თქმული წმიდისა თეოფანესი.—წინასწარმეტყუელად და ანგელოზად გაცნობთ ჩვენ მორწმუნენი... (ფ. 371r—376v).

33. ლოცვა აღსარებითი ეფრემისი.—შეინანე, სულო ჩემო... (ფ. 376v—382r).

34. ლოცვა სავედრებელი ღმრთის მშობელისადმი, თქმული წმიდისა თეოფანესი.—ყოვლად დიდებულო, ყოველთა უმეტესო... (ფ. 382r—396r).

35. ლოცვა აღსარებითი ეფრემისი.—შენ მხოლოსა ძვირ-უხსენებლო უფალო... (ფ. 396r—407r).

36. ლოცვა სავედრებელი მოციქულთა, თქმული წმიდისა თეოფანესი.—ყოველთა შემოქმედი ღმერთი იტყვს პირითა... (ფ. 407r—430v).

37. შესხმა ჯვარისა და ვედრება, თქმული იოვანე დამასკელისა.—ხოლო ჩემდა ნუ იყოფინ სიქადულ, გარნა ჯვართა უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესითა... (ფ. 431r—463v).

39. უაეტორო ლოცვები (ფ. 463v—471v).

40 ღმრთის მშობლის პარაკლისი (ფ. 473r—483v).

შენიშვნა: პარაკლისი ბოლონაკლულია.

270

ქლის პირნი და აღსაგაღნი

49 ფ.; 15,8×10; ქალღი; მღვანოს ყდა; თანაკლული; მხედრული (დასაწყისი ასოები ასომთავრულით, სათაურები სინგურით); XVIII ს. (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. ვასილ ჯარბელაშვილისაგან.

იწყება: დიდება და აწ და ღმრთის მშობლისა: ყოვლისა სოფლისა დიდებასა, კაცთაგან გამოსრულსა და მეუფესა მშობელსა ზეცისა ბქესა უგალობდეთ მარიამს ქალწულსა...

ბოლო: დიდება მამასა და ძესა და წმიდასა სულსა აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამინ. ალილუია, ალილუია, ალილუია (ფ. 1—48).

271

დასდებელი ჩვა ხმათანი

63 ფ.; 15,5×10,6; ქალღი; ტყავგადაკრული ყდა; სრული; მხედრული (სათაურები და დაწყებითი ასოები ასომთავრულით, სათაურები

სინგურია); XVIII საუკუნე (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ.

დასაწყისი: ვჰად ა. დასდუქელი აღდგომისა ვჰად ა. სა-
შუქრონი ლოცუანი ჩვენნი. შეიწირე, წმიდაო, უფალო, მოგუმად-
ლე ჩვენ მოტევება ცოდუათა...

ბოლო: ექუს ექუსურაენი სერაფიჰნი, პირთა თვსთა დამ-
ფარჷლნი და გალობით მღალადებელნი,—ალილუია, ალილუია,
ალილუია.

მინაწერები უმნიშვნელანი: 1r v, 3r.

ანჯარი: ღმერთო, ჰეწე ამ წიგნის დაწერს ჩივადეს დავითს. ჩემი ნა-
შრომი პატრსათვის მიმიცია, გალობა უნდა მასწავლოს, პირობა ასე არის
(ფ. 63v).

272

გამოკრებილი საღმრთო საგალობლო

208 ფ.; 14×10; ქალაქი; ყდა შერეული; ნუსხური (სათაურები
და დასაწყისი ასაკი ასომთავრულით, სინგურია); სხვა და სხვა ხელით
დაწერილი XVIII ს. (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ.

იწყება: ...დაანთქენ ვნებანი.—რა ჟამს მოივლინა პირველ
შვისა ცისკარი ბერწისაგან მუცლისა, ცხადად მოესწავა ქალ-
ულისაგან შობილი..

წყდება: ქალწულმან გვშევ ყრმა იგი, ხოლო მან მშობლად
თვსად გიწოდა შენ მამათა ჩუენთა ღმერთმან და მარადის კურთ-
ხეულმან და რა ჰმსახურეს... (ფ. 1—208).

ხელნაწერში მოთავსებულია შემდეგ დღესასწაულოთა საგა-
ლობლები და ძილის პირნი:

1. საგალობლები იოანე ნათლისმცემლის შობისათვის, რომელიც თავბოლო ნაკლულია (ფ. 1r—4v).

2. საგალობლები მოციქულთა პეტრესი და პავლესი, რომელიც თავნაკლულია (ფ. 5r—11r).

3. ფერის ცვალების საგალობლები (ფ. 11r—18v).

4. ღმრთის მშობლის მიძინების საგალობლები (ფ. 18v—25v).

5. ჯვარის ამალების საგალობლები (ფ. 26r—31v).

6. ღმრთისმშობლის შობის საგალობლები (ფ. 31v—36r).

7. ღმრთის მშობლის ტაძრად მიყუანების საგალობლები
(ფ. 36r—41v).

8. ქრისტეს შობის საგალობლები (ფ. 414—48r).

9. ქრისტეს წინადაცვეთის საგალობლები (ფ. 48v—48v).
10. ღმრთის მშობლის ხარების საგალობლები (ფ. 54v—60v).
11. ნათლისღების საგალობლები (ფ. 60v—67v).
12. მირქმის საგალობლები (ფ. 67v—72v).
13. დიდმარხვის მესამე კვირიაკის საგალობლები (ფ. 72v—90r).
14. ლაზარობის პარასკევის საგალობლები სერობაზედ
ფ. 80r—90v).
15. ლაზარობის შაბათის ცისკრის საგალობლები (ფ. 90v—96r).
16. ბაიობის (ბზობის) კვირიაკის ცისკრის საგალობლები
(ფ. 96r—101v).
17. ბაიობის კვირიაკის (ბზობის) სერობის საგალობლები
(ფ. 101v—105r).
18. დიდი ორშაბათის ცისკრის საგალობლები (ფ. 105r—108r).
19. დიდი ორშაბათის სერობის საგალობლები (ფ. 108r—111v).
20. დიდი სამშაბათის ცისკრისა ჯდა სერობის საგალობ-
ლები (ფ. 111v—118r).
21. დიდი ოთხშაბათის ცისკრისა და სერობის საგალობლე-
ბი (ფ. 118r—123r).
22. დიდი ხუთშაბათის ცისკრის საგალობლები (ფ. 123r—128).
23. დიდი პარასკევის სერობის საგალობლები (ფ. 128v—134r).
24. დიდი შაბათის ცისკრის გალობანი (ფ. 134r—140v).
25. დიდი პარასკევის ცისკრის გალობანი (ფ. 140v—155r).
26. დიდი მარხვის მეხუთე კვირიაკის ხუთშაბათის ანდრია
კრიტელის საგალობლები (ფ. 155r—189v).
27. [აღდგომის] პასექას ცისკრის საგალობლები (ფ. 189v—
197v).
28. ახალი კვირიაკის ცისკრის საგალობლები (ფ. 197v—202v).
29. ზატიკის მეექვსე შვიდეულის ხუთშაბათის ცისკრის გა-
ლობანი (ფ. 202v—208r.)

შენიშვნა: ეს უკანასკნელი საგალობელი ბოლო ნაკლულია.

273

სამთვარიო

25 ფ.; 22,5×22; ქალაღი; მუყაოს ყდა; დაშლილი; სრული; მუ-
დრული; XIX ს. (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ.

დასაწყისი: სამთვარიო სრული, მართალი, ქეშმარიტი,
ნათქვამი წმინდა მამათაგან. ერთს მთვარისასა დღე კეთილი ყო-

ელისა საქმისათვის, მგზავრობა კეთილი, ბედნიერია ზღვასა და ხმელსა...

ბოლო: მოეხმარა ღმერთი და მრავალი სიდიდე მისცა, იმ ნაირათ შენც გაიხარებ ნებითა ღთისათა, ამინ... (ფ. 2v—25v).
შინაწერები: ფ. 1rv, 2r.

274

კონდაკი

75 ფ.; 19,5×14; ქალღი; ტყავ-გადაკრული ხის ყდა; დაშლილი, ზიგა და შიგ ფურცლები აკლია; ნაკლული; ნუსხური (სათაურები და დასაწყისი ასოები ასომთავრულით, სინგურით); XV—XVI ს. (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. ვასილ კარბელაშვილისაგან.

დასაწყისი: საღთო ეამის წირვა წმინდისაჲ იოვანე ოქროპირისაჲ. დაიკლვის ტარიგი ღთისა, ძე მამისა, ამხუმელი ცოდვათა სოფლისაჲთა ცხორებისათჳს სოფლისა...

ბოლო: რამეთუ შენ ხარ მომცემელი კეთილთა და შენდა შუშნის დიდებაჲ თანა დაუსაბამოთ მამით შენით და ყოვლად წმიდით და სახიერით და ცხოველს მყოფელით... (ფ. 2r—75v).

შენიშვნა: (თავს ერთვის ლოცვა): იესო ღმერთო ჩვენო, რომელი პირველ საუკუნეთა უვნებელად დაუსაბამო მამისაგან გამობრწყინდით⁴.

(და ბოლოს:) რომელნი ხარტ ქრისტეს მოყუარენი და მორწმუნენი, მიიღეთ კეთილისა ამის დღისა კრებაჲ... (დაუმთავრებელია ფ. 75v).
თავბოლო სართები დაწერილია ნუსხურით, მერმინდელი ხელით.

შინაწერები: 1. კ. მოიხსენე, უფალო, ჯავლე (ფ. 5r).

2. მოიხსენე, უფალო, სასუფიველსა შენსა ასთანდარ (ფ. 22r).

ანდერძები: 1. ღმერთო, შეიწყალე ფრიად ცოდვილი მღვდელი პეტრო (ფ. 31r).

3. სულსა ანის ბწერალის პეტრესსა შეუნდნეს ღმერთმან. სულსა დედა ზამათა და ძეთა და ასულთა და სახლეულთა პეტრესთა შეუნდნეს ღმერთმან. და გინცა შენდობა ჩუშნთჳს ჰყოთ, ღმერთმან თქუშნცა შეგინდნეს. ეს კონდაკი დაიწერა თბილისის ქალაქში (ფ. 57v).

275

ქართული გრამატიკა

28 ფ.; 28×18; ქალღი; ლურჯი; ქალღი დასაწყისი ჩადებული; მხედრული (დასაწყისი ასოები და სათაურები ასომთავრულით); XIX ს. (ხელის მიხედვით); დამწერი ნიკოლოზ ბაგრატიონი უნდა იყოს 1 (ფ. 1 და 27v). ჩვეულებრივი სასვენი ნიშნებია ნახმარი; შემოსულია ვასილ კარბელაშვილისაგან.

დასაწყისი: კითხვა: რა არს ღრამმატიკა? მიგება: ღრამ-
მატიკა არს სწავლა ხელთა მძლუნველი კანონებისა უბნობისა
და მართლწერისადმი.

ბოლო:... 10, შეწყალებითნი. 11, განებზობითნი ანუ მოწყა-
ლებითნი და 12, ნატერიონი (ფ. 1r—26v).

276

მოკლე კატეხიზმი

21 ფ.; 21,7X17,5; ქალღი, ლურჯი; უფო; დაუმთავრებული, ნა-
კლული; მადრული (სათაურები და დაწებითი ასუბი ასოთავრული);
XVIII ს.; შემოსულია 1925 წ. ვასილ კარბელაშვილისაგან.

დასაწყისი: შემოკლებული კატეხიზმი. კითხვა: რა
არს კატეხიზმის? მიგება: კატეხიზმის. არს სწავლა, თუ ესთარ
სათანადო არს ცნობა ღთისა და მოქცევა მცნებათა მისთაებრ.

წყდება: კითხვა: რა არს სიყუარული? მიგება: სიყუარუ-
ლი არს მოქმედება შეყუარებელისა შეყუარებლისა მიმართ, რომე-
ლიცა არს მყუარულებითი სიამოვნება სულისა. კითხვა (ფ.
1r—20r).

277

წმიდათა მამათა ცხოვრების ნაწილები

8 ფ.; 22,5X17,2; ქალღი: უფო; ნაწყვეტი; მხედრული (სათაუ-
რები სინჯურით); XVIII ს. (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. ვასილ
კარბელაშვილისაგან.

იწყება: ...მზობელთა ძე, ხოლო მამასა მისსა ეწოდებოდა
ხარიტონ და დედას თეოდოტა. ეს სიყრმით მისითგან სათნო და
უბიწო მსახური ქრისტესი...

წყდება: და ღირსისა მამისა ჩვენისა იოანე დამასკელისა.
ესე იყო ქალაქით დამასკოთ, ნათესავათ წარჩინებული და მართლ-
მადიდებლობისა სარწმუნოებასა ზედა განთქმული... (ფ. 1r—8v).

შენიშვნა: წმიდათა ცხოვრების ნაწყვეტი იწყება 22 ნომბრიდან
და თავდება 4 დეკემბრით.

ანდერძი: ა. ყოვ: ღთა არსთა ნხედველო ღმერთო, შეიწყალე ფრიად ცო-
დგილი მღვდელი მათე (ფ. 2r).

ბ. წმიდაო ქალწულ მოწამეო ბარბარე, შემეწიე ცოდვილსა მღვდელსა
მათეს (ფ. 8r).

ქ რ ე ბ უ ლ ი

24 ფ.; 22x18; ქალაღი; უყდო რვეული; სრული; მხედრული (დასაწყისი ასოები ასომთავრულით); ფფ. 1v. 19v, 20v, 23rv და 24rv დაუწყუკლა; მქაჟსულა 1925 წ. ვასილ კარბელაშვილისაგან.

1. შესხმა, თქმული დიმიტრი ბაგრატოვანის მიერ, მეფის ერეკლეს II ასულის ქეთევანისადმი მიძღვნილი.

დასაწყისი: მეფის ასულო, ქველ კეთილ სულო,
ძვირ უფასულო, ქეთევან რქმულო,

ბოლო: ...მოსახელისა შენისა, მის ნეტარისა წმიდისა
სამშობლო საქრმეულობით, ორკერძო მისაზიდისა.

დიმიტრი (ფ. 2v).

2. წამება ქეთევან დედოფლისა, ლექსად თქმული დიმიტრი ბაგრატოვანისა მიერ.

დასაწყისი: შენ უწინარეს ყოველთა, საუკუნეთა მყოფელო,
თვისისა დასაბამისა, თვთ თავსა შორის მყოფელო;

ბოლო: მოკლეს სიტყვით შეამქვეეროს, გრძელი ტანჯვა
მრავალფერად,

მათ მოგვითხრან შესაზარად, არ სასტიკონ გულსა
გმერად (ფ. 3r—19r).

3. შესხმა, ლექსად თქმული გრიგოლ მუხრან-ბატონის მიერ, მიძღვნილი დიმიტრი ბაგრატიონის მიმართ.

დასაწყისი: მაღალ ბრწყინვალე თავადსა, დიმიტრი
ბაგრატოვანსა,

ერთის ძირით შთამოსრულსა, გქვრეტთ მრავლად
მაშერალოვანსა...

ბოლო: თქვენის მაღალ ბრწყინვალეების მორჩილს მონად
ვარ მდგომარე.

მუხნარბატონ (!) იოანეს ძე გრიგოლ ერთგული მკმონარე
(ფ. 21r—22v).

მიჩისა და სხვათა ამავეთა ნაწყვეტი

6 ფ.; 22,5x17,5; ქალაღი მოლურჯო; უყდო; ნაწყვეტი; მხედრული (სათაურები სინგურით); XVIII საუკ. (ხელის მიხედვით); შემოსული 1925 წ. ვასილ კარბელაშვილისაგან.

იწყება: ...ქალი მოიპარაო, თუ შეგიძლიან გაბრუნდი, მულღამუნ მოვალ, ციხე წართვი და ქალი გამომგეარეო. მერმეთ თქვენს ნებას აღვასრულებო. წიგნი და სახელმწიფო ფეშქაში მირისთან გაგზავნეს...

წყდება: აქა მიირისა (!) და ნასიბისაგან ნომიაეთაფის სა-ნახავათ ლამით წასვლა, ერთათ შეყრა და ერთმანეთის მათგან უზომო ტრფიალება. როდესაც შელამდა და ფევი მისწყდა, წამოვიდნენ. ბურჯზე საბელი შესტუორცნეს და მასზედ გავიდნენ და ნომიაეთაფის საწოლის კარზედ შევიდნენ, მირა მკლავზედ ძვალი შეიბა და ნასიბს შეჰყვა. ნომიაეთაფ ტახტზედ... (ფ. 1r—7r).

280

ქ რ ე ბ უ ლ ი

86 ფ.; 34,3X21,3; ქალაღი; ტყავ გადაკრული ყდა; დაშლილი; მხედრული (სათაურები და დაწყებითი ასოები ასომთავრულით, სინკურით); ფფ. 45rv, 89r—96r დაუწერელია; შემოსულია 1925 წ. ვასილ კარბელაშვილისაგან.

1. სიტყუანი და სწავლანი, ორ ფრიად სამეცნიერონი, ფრიად მარგებელნი, სულ-სხეულობით, ორკერძოვე ძეგლისა და ახლისა წმიდათა წერილთაგან რჩევით გამოკრებულნი კლემაქსისაგან და ღიღისა ვასილისა და გრიგოლი ღთის მეტყუწლისა და იოანე ოქროპირისა და მამისა ეფრემისა და მაქსიმესი და ცხოვრებისაგან მამათასა და სხუათა წმიდათ მღუდელთ მოძღუართა, მამათა, მოციქულთა, წინასწარმეტყუწლთა, სოლომონ და ზირაქსა და გარეშეთა წიგნთა პლატონ და სოგრატისი; და მენიანდროს და სხუათა ფილოსოფოსთა მიერ თქმულთა კლემაქსისაგან. ყოველთა, რომელთა ენებოს და ეძიებდენ მებრთსა, ეპოების მათ, რამეთუ იგი არს ყოველთა ცხოვრება ურწმუნოთა და მორწმუნეთა, მართალთა და ცოდვილთა...

ბოლო: დასასრული ყოველისა სიტყუსა ისმინე. ღთისა გეშინოდეს და მცნებანი მისნი დაიცუნ (ფ. 2r—18r).

2. სიტყვის გება სოგრატიანი. დასაწყისი: კეთილი კაცის წესი არ არის კაცს აქებდეს და უკან ზრახვიდეს.

ბოლო: ერთს ლაკედომონელს ჰკითხეს: რატომ შეირთო ცოლი ღიად პატარაჰჰრქუა: მისთვის, რომ ორის ბოროტისაგან და უმჯობეს გამოვირჩიე უმცირესი ბოროტი. ანით გამოაჩინა, რომე საკვირველ არს ქუშყანასა ზედა დედაკაცი კეთილი (ფ. 19r—42r).

შენიშვნა: ა. აღნიშნული ნაშრომი რუსულიდან ქართულ ენაზედ ნათარგმნია ერასტი თურკისტანიშვილისაგან (ფ. 19r).

ბ. (თავს ერთვის შემდეგი შესაჯალი): აპოკრიფიკონი, რომელ არს შემოკლებული რიტორიკაჲრევთა და წესის მასწავლელთა სიტყუბთა წიგნი სანა. ხოლო მათ შინა არიან დადებულ თვითთუელნი კითხვა მიგებანი, ცნობრება და ქცევა და იგავნი (რომელ არიან სახის მეტყუჲლბანი) და მეტყუჲლბა სხუათა და სხუათა ფილასოფოსთა შეზოკლებულთა სიტყუათა და მიგებათა. წიგნი პირველი—სწავლა სოგრატიისი. მოკლედ სიტყუის გება სოგრატიისი, ჰსწავლა პირველი, თარგმნილი და სხუათა ფილო. სოფოსთაგან, რუსულისაგან ქართულს ენაზედ ერასტი თუჲკისტანიშვილისაგან (ფ. 18r—19r).

3. (პეტრე III-ის ტახტიდან გადაგდება და იმპერატრიცა ეკატერინე II-ის გახელმწიფების ისტორია). დასაწყისი: ოდეს მიიღო ტახტი რუსეთისა და დაიპყრა საკლემწიფო ესე, პირველის იმპერატორისა პეტრეს შვილის შვილმან მესამემან ამან პეტრე თეოდორეს ძემან, ექვსი თუჲ იწელმწიფა. მერმე მიიქცა უკეთურებად და წვალებად, მიიღო სარწმუნოება ლუტერისა ფართლად.

ბოლო: პრუსიის ციხე და ქალაქები, რომ დაიპირეს პეტრემ თეოდორეს შვილმან თავის კლემწიფობაში ისევ უკან მისცა; ახლა ამისი (ეკატერინე II-ის) ბრძანება არმიაში წავიდა—ისევ შიგნადღევითო, და ისევ აეშალნენ, არმიაც აქვე პრუსიის მამულშიდგას (ფ. 42r—44r).

4. სასწაული ანტიქრისტეს მოსვლისა და ამ სოფლის აღსრულებსა. სამლოთოა წერილთაგან გამორჩეულნი მოციქულთაგან კითხვა: შენი რა არს სახელდება სასწაული მოსვლისა შენისა და სოფლისა ამის აღსრულებისა, მათესა შინა 24 თან შეხმობითა. [მიგება:]

წმიდისა იოანე ოქროპირისა მცნებისა სწავლასა შინა 12 პავლეს ეპისტოლესა შინა ეფესელთა მიმართ, 4 თავსა შინა: არა რომელიმე ეგრეთ განარისხებს ღმერთსა, ვითარცა ეკლესიისა განყოფილება...

ბოლო: ჰოჲ, რაოდენი უმეტეს შეიმოსეს ხატება და მზგავსება სამპირებისა და ერთ არსებისა ღვთაებისა, რომლისა არს დიდება და პატივი და თაყუანისცემა ყოველთაგან ნათესავთა ზეცათა და ქუშყანისათა და ქუშყანელისათა უკუნისამდე ურიცხვთაგანმან (ფ. 44v, 46r—87v).

ანდერძი: ა. დაიწერა წიგნი ესე ბრძანებითა ბაჰარ საქართველოს მეფის ვახტანგის ძისათა. მრავალ ჟამიერ ჰყოს უფალმან და საუკუნო ცხოვრება მიანიჭოს, წელსა 1749 ს^ა, მარტის 15 ს^ა (ფ 18).

ბ. ეს ამბები სწორეთ მოგწერე, რაც შევიძელ, ზოგი ჩემის თვლით ენაზე და-

ზოგი სარწმუნოს კაცის პირით აღესწვრე და თქვენს ბრწყინვალეობას მოვანახნე. ჯელმწიფეც მოსკოვს აპირებს ჩაბრძანებას აგვსტომი საკურთხებლათ, ვიქოფ— მანჯღელი არ მოიცადონ ამ ცერემონიაზე, ვგონებ უმაგისობას აო დაიჩნევენ. არც გიორგი მღუდელს დაისაკლისებენ; ხარკუანელი რომ დაიბარონ, დაეხარება. მძიმე კაცი არის, არ გარჯიან (ფ. 44r).

გ. დაიბეჭდა ბრძანებითა კეთილის მყოფელისა დიდისა პატრონისა ჩვენისა მეფისა და დიდისა მთავრისა პეტრე ალექსეევიჩისათა, ყოვლისა და მცირისა, თეთრისა რუსეთისა თვთაპყრობელიათა, და ჟაჰსა კეთილად შობილისა პატრონისა ჩვენისა მეფის მვილის დიდის მთავრისა აღქესი პეტრეს შვილისათა, ხოლო კურთხევითა ყოველთა მათ ხაზღედელთა კრებათათა შორის პატრიარქობისა სამეფოსა შინა დიდად სახელდებულისა კალაქსა მოსკოვს წელსა დასაბამითგან სოფლისათ 7212; ზოლო ზობითგან განვორციელებისა სიჯუჟისა ღვთისათა 1703, ინდიკტიონსა 12 თუჰსა ნუაბერსა 11 (ფ. 44v).

დ. მწუხარებათაგან მრავალთა და სწეულებათაგან გულისათა აღესწვრე თქუჰნდა მრავლითა ცრემლითა, არა ვითარცა მწუხარე იქმნეთ, რათა სცნათ სიყუარული, რომელი გუაქუს ნაყოფიერად და თქუჰნდა მომართ, მეორე კორინთელთა თავი 2. ამას ყოველთა ღვთივ განბრძნობილთა წმიდისა ეკლესიათა მართლმადიდებელთა კათოლიკისა აღმოსავლეთისასა განსახლვებთა ჯელ ვიდებ თქუჰნ იხასა გამართუად, უკეთუ იყოს ამაში შეცოღებანი რომელნიმე (ფ. 87r—88r).

ე. წარმკითხუშლნო ამის წიგნისანო, სთქვთ შენდობა ამ წიგნის აღმწერისათვის. ისიდორე (ფ. 88v).

მინაწერებო: წინა ყდაზე, 1v, 96v.

281

კურთხევაანი

147 ფ.; 26×19,5; ჰალალდი; ჰალალდის ყდა: შეკეთებული; თავბოლო ნაკლული; ნუსხური (სათაურები ასომთავრულია, სინგური); XVIII-ს. (ბილის მიხედვით); შექოსულია 1925 წ. ვაიხლ კაობელა-შვალისაგან.

იწყება: ლოცვა პირველი წმიდისა დიდისა ბასილისა შემდგომად წმიდისა ზიარებისა. გვადლობ შენ, უფალო ღმერთო ჩუჰნო, რამეთუ არა მომიძაგე მე ცოდვილი...

წყდება: და ყოველსავე ვსოჟთა, ვითარცა წერილ არს ერისკაცის წესის აგების ბოლოს... (ფ. 1r—147v).

კურთხევაში მოთავსებულია შეჰღეგი წესები:

1. ლოცვა შეჰღგომად წმიდისა ზიარებისა — ნაწყვეტი: (ფ. 1—2).

2. კურთხევა ზეთისა, თავნაკლული (ფ. 3r—17v).

3. მცირე აიაზმის კურთხევის წესი (ფ. 16r—24v).

4. დიდი აიაზმის კურთხევის წესი (ფ. 25r—31v).

5. მონაზონათ აღკვეცის წესი (ფ. 32r).

6. ჰცირე სქემის მალეების წესი (ფ. 32v—38r).
7. სულის წნიდის მოსლვის შედეგი (38v—47v).
8. ჯუარის ამალეების შეგვიწყალენი (ფ. 48r).
9. საიდუპლო ნაავლის წესი და ლოცვა (ფ. 49r—64r).
10. საყდრის კურთხევის წესი (ფ. 64v—68v).
11. ტრაპენის განახლების წესი (ფ. 69v—70r).
12. ბაიას კურთხევის წესი (ფ. 70v).
13. ხორციის გახსნის კურთხევის წესი (ფ. 70v).
14. ყველისა და კვერცხის კურთხევის წესი (ფ. 70v).
15. ყურძნის კურთხევის წესი (ფ. 71r).
16. ღვინის კურთხევის წესი (ფ. 71r).
17. მარილის კურთხევის წესი (ფ. 71v).
18. პანაშვიდის წესი (ფ. 71v—76v).
19. ჩვილის წესის აგება (ფ. 76r—83r).
20. მონაზონის წესის აგება (ფ. 83v—107v).
21. მღვდლის წესის აგება (ფ. 125v—143r).
23. აღდგომის კვირიაკეში მიცვალებულის წესის აგება (ფ. 143v—147r).

ანდერძი: ჰ. მე ფრიად ცოდვილჰა გოგორისშვილჰა მღვდელ მონაზონ-მან ნიკოლაოხ, ვაპოღვაწე სულთა გაქანათლებელი კურთხევაანი ესე, სანამდის-ცოცხალი ვიყო, ჩემს ქელთ იყოს; ოდეს აღასრული ჩუკი მოიწიოს, ამიერ სოფ-ლით იივი იქალა, ვისაჰ საღპთოთა და მოწესეს მსხვერპლი შემწირველს დარჩეს, ჩემთვის შენდობას ჰყოფდეს მღთის გულისათვის, რათა თქვენცა შენდობილ იყუ-ნეთ, ჩლღბ (ფ. 47r).

შენიშვნა: თარიღი „ჩლღბ“ მერჰინდელი ხელით და სხვა მელნი-თა მიწერილი და სწორი არ უნდა იყოს.

282

სამართლის წიგნი

232 ფ.; 34X21; ქალაღი, ლერჯი; ჰოზორებული მუყაოს ყდა-დაშლილი; თავ-ბოლო ნაკლები; მხედოული; XVIII-ს.; დაუწერელია 192 და 193 ფურცლები; შემოსულია 1925 წ. ვასილ კარბელაშვილისაგან.

1. სამართალი მოსესი. კარი პირველი. დასაწყისი წიგნისა სამართლისა, ობეელი მოსცა ღმერთმან მოსეს, რომელი დასწერა მან, მოსე, წიკნსა ნეორე სჯულისასა და გამოსვლათა. მცნება-ღვთისაგან, სამართალი მოსესი ა. მცნება ღვთისაგან: ნუ უყავ მა-მასა შენა და დედასა შენსა, ვითარცა გამცნო შენ უფალმან ღმერთმან შენმან...

წყდება: ნუცა იყოფებინ სახლსა შენსა შინა საწყაული ერთი დიდი კნინი, არამედ საწყაული სარწმუნოებისა და სიმართლისა იყავნ შენ შორის და კეთილი გეყოს ქვეყანასა შენსა. ათეულსათვის (ფ. 2v—7v).

2. სამართალი ბერძული ლევან ბრძნისა და კოსტანტინესი და სხვათა კელმწიფეთა მიერ თქმული და განწესებული სჯულის კანონი მეფეთა და სიმართლისა. მოსამართლეთათვის, რათა რაოდენიცა ეწეროს წიგნსა ამას შინა, მცირედიცა არა განვაგლოთ, არამედ ყოველივე ვისმინოთ და ვჰყოთცა.

ბოლო: უკეთუ ვინმე სხვის მიწის სიახლოვეს ალაგისათვის ქირა მისცეს და რუ გაიყვანონ, რადგან ქირას მისცემს, მისი მასალა—კირი, ქვა, ქვიშა, იმ მიწაში უნდა დაჰყაროს. რუს გასაკეთებლად ვერ დაუშლის მიწის პატრონი (ფ. 8r—51r).

3. სამართალი სომხური. ესე წიგნი არს დიდის სომხეთისა წიგნთა ზედან გადმოთარგმნილი და ეწოდების სახელი სამართლისა. თუ იკითხავთ და შეტყობა გინდათ, თუ რომლის წიგნისაგან შეგვიკრებია, მოგახსენებთ.

ბოლო: დასრულდა სამართალი სომხური, ღმერთსა დიდება, ამინ (ფ. 52r—122r).

4. სამართალი კათალიკოზისა შესავალი, თავი ერთი სახელითა ღვთისათა მე ქრისტეს მიერ კურთხეულმან ყოვლისა საქარაველოსა კათალიკოსმან პატრიარქმან მალაქია, მე ქრისტეს მიერ კურთხეულმან აფხაზეთის კათალიკოსმან მამად მთავარმან ევდემონ, დავსხედით და შევჰკრიბენით ყოველნი ეფისკოპოსნი აფხაზეთისანი...

ბოლო: რომელმან უბრალოდ ცოლი დააგდოს, შეჩვენებულმცა არის წმიდათა მოციქულთაგან და სიკვდილითა განიპატიეოს... (ფ. 113r—125v).

5. სამართალი მეფის გიორგისა, შესავალი. ძეგლის დადება მეფეთ მეფის გიორგის მიერ. ჩვენ მეფემან გიორგიმ, ძემან ყოველთა შორის წარჩინებულისა მეფეთ მეფის დიმიტრისამან, დავსდევით ძეგლი ესე განაჩენი მას ქაშსა, ოდეს შევედით მთიულთა შიგან მოსავლელად...

ბოლო: და თუ ღია რათმე ავი კაცი არ არის, არც ამისი აღება მართებს. სამართალი ესრეთ ჰყონ ყოველთა (ფ. 126r—132v).

6. სამართალი აღბულასი შესავალი: შევიყარენით ჰოლთას მინდობილნი ღვთისანი და აწყურისა ღვთის მშობლისანი და გაქცევისა. (!) თავი ერთი ა.—დავიდევით წინაპატრონისა პაპის ჩვენის

მანდატურთ უხუცესის ბექას განაჩენი და იგი აგრევე სრულეblით და უკლებლად დავსწერეთ...

ბოლო: თუ დედაკაცსა ქმარი მოუკვდეს და საქონელი მან ქერივმან მონასტერს შესწიროს, შეილნი ნუ ეცილებიან (ფ. 133r—150).

7. სამართალი პირველი შესავალი, ბატონის შეილის ვახტანგის ნაბრძანები. მყოფისა უყოფისა, არსისა და უარსისა და მარსისა ნქები, არათუ ღირსად და შეძლებისა ჩქისაებრ მქებელი და მპონებელი, უდებად მქონე მპონელ ვიქმენ, ვითარცა მეფენი დლითი დღე მრეველნი ჯელთა მარგალიტთა შინა და ჰპოებენ მძიეთა რათმე და უხილველობისათვის აღიღებენ და შთადებენ საუნჯედ პატროსანთა.

ბოლო: ვისაც გლეხი სამართლით თუ წყალობით (ებოდოს), იასაულს ჯარი და მარჩილი მან მისცეს და გლეხს იმაში ნურას გარჯიან. თუ ბატონისათვის ჯელი აემართოს, ბატონმა იასაულს სხვა რიგი წყალობა უყოს და გლეხს ნურას გამოართმევს (ფ. 151r—191v).

• შენიშვნა: ა. (ხელნაწერს წინ უძღვის წინასიტყვაობა კრებულის შემდგენელისა:) დასაბამითგანვე დამდებელმან საფუძველთა ქვეყანისათმან და მქველმან ცათმან უფსკრულთა გამოკველველმან და სივრცეთა სოფლისათა გარე შემკველმან... (ფ. 1r—2r). ბ. ბოლოს ერთვის მუხლობრივ, საძიებელი სამართლის ყველა წიგნებისა, ბოლო ნაკლული, (ფ. 191r—232v).

ანდერძავარი: წიგნი სამართლისა პირველი, ერთი; დღეგრძელ ჰყავ ღმერთმან პატრონი ვახტანგ (ფ. 80r).

283

ყარამანიანი

327 ფ.; 32,5×20,6; ქალაღი; ტყევადაკრული მუყაოს ყდა; მხედრული; ბოლო ნაკლული; 1840 წ.; შემოსულია გ. მუხრანელისაგან.

დასაწყისი: ამბავი ყარამანისა, სპარსულისაგან ქართულსა ენასა ზედა გადმოთარგმნილი ორბელიანის სარდლის ქეშიკიბაშის დავითისაგან. თუმცა არა რიტორთა ენათა ზედა შეწყობილ არს, მაგრამ ამისთვის დავშუქრ თარგმანსა ამასა ზედა, ვინადგან წიგნი ყარამანისა ქართულსა ენასა ზედა აქამომდე არ იპოებოდა; და ვისაც უკეთ გამართუა ენისა გნებაეს, გამართეთ, უცოდველ იქმნებით. პირველ ჟამად სპარსეთს შიგან იყო მალალი და აღმატებული ყოველსა ზედა სპარსეთსა...

წყდება: ძიძას უბრძანა გულიჯანმა. თუ გიყვარვარ, ახლავ ქუჩუკის სახე დამიხატვინე და მომიტანე, თორემ იმის ნახ-

ვამდინ თუ იმის სახეს არ უყურე, მოჰქვედებიო. მაშინვე წავიდა ძიძა რამდენის მსახურებით, ერთს თანახში დაბრძანდა და რაც მხატვრები იყვნენ, სულ იქ მიაყვანიდა, რაც კარგნი ოსტატნი იყვნენ. რა ძიძამ მხატვრები იქ შეყრილნი ნახა... (ფ. 1r—327v).

ანდრძა: აღიწერა თქმა და სრულ იქმნა ქვლათ მიქელ რერატუნაზისაგან ქალაქა გორს, იანუოის 1^ა წელსა 1840 ყარაპაიანი ესე (ფ. 330r).

284

კურთხევაანი

173 ფ; 22 x 16; ქაღალდი ტყავადარქული ტყავრული ხის ყდა ; სრული; მეთაური (სათაურერი და დააწყისი ასობი ასომთავრულით, სინგურით); 1765 წ; შემოსულია 1925 წ; მუზანელსაგან.

დასაწყისი: კურთხევაანი, ძალითა ღათათა ახლად თარგმნილი ბერძელისაგან ქართულად კვირიანე სამთავნელასა მიერ. ლოცვა დედაკაცსა ზედა მშობიერესა პირველსა ღლესა უფლისაჲ მიმართ: მეუფეო, უფალო ყოვლისა მპყრობელო, რომელმან განკურნენ ყოველნი სენნი და უძლურებანი კაცთანი, ეგრეთვე ღლესა ამას, რომელმან შეაყრა ესე მონა შენი (სახელი), განკურნე და აღადგინე მდებარე სარეცელსა ზედა...

ბოლო: რომელი კურთხეულ ხარ თანა ყოვლად წმიდით სახიერით და ცხოველს მყოფელათ სულით შენითურთ, აწდა მარადის და უკუნითი უკუნისამდე... (ფ. 3r—159v).

შენიშვნა: 1 კურთხევაანი მოთაქსებულია შედეგი წესები:

1. ნათლობის წესი (ფ. 3r—25r).
2. ქორწინების წესი (ფ. 25r—41v).
3. ზეთის კურთხევის წესი (ფ. 41v—65v).
4. მცირე აიაზმის კურთხევა (ფ. 66r—74r).
5. დიდი აიაზმის კურთხევის ფ. 74v—83v).
6. ლოცვა სულბრძოლისა (ფ. 83v—88r).
7. ერისკაცის წესია აკეზა (ფ. 83r—111r).
8. მღვდლის წესის აგება (ფ. 111r—140r).
9. ჩვილის (ყრმის) წესის აგება (ფ. 141r—143r).
10. წესი პანაშვიდისა (ფ. 143r—155r).
11. წესი სულის წმიდის მოსვლისა (ფ. 155v—165v).
12. პირველი ხილის კურთხევის წესი (ფ. 155v).
13. კურთხევა ყურძნისა (ფ. 167r).
14. კურთხევა მარილისა (ფ. 167v).

16. კურთხევა წანდილისა (ფ. 169rv).
17. კურთხევა ყველისა და კვერცხისა (ფ. 168v).
18. კურთხევა განხსნისა ხორცისა აღდგომას (ფ. 168v).
19. კურთხევა ბაიასი (ფ. 169rv).

შენიშვნა: წინ ერთვის მხედრულით ნაწერი პირველი ღამის ქორწილის წესი (ფ. 1r.). ბოლოს ერთვის კურთხევანის ზანდუკი (ფ. 171rv) და მიცვალებულის მენდობის ლოცვები, მღვდლისა და მღვდელმთავართა მიერ სათქელი (ფ. 172r—173r).

ანდარძი: აღიწერა კურთხევანი ესე გამოკრებილნი ჩემ ცოდვილისა და და უღირსისა მღვდლისა, სიონის დეკანოზის ნიკოლოზის მიერ. მკითხველთა გვედრები, მკორედცა შენდობასა ჰყოფდეთ და სრულ იქმნა დეკნებერს კ, კრი-სტეს აქეთ ჩლნვ (ფ. 170r).

285

კრებული

35 ფ; 35,5X21; ქალაღდი; ქალაღდის ყდა; სრული; მხედრული (სათაურები და დასაწყისი ასოები ასომთავრულით); 1854 წ.; შემოსულია გ. მუხრანელისაგან.

1. სიბრძნე ბალავარისა, თქმული მამისა ისაკისა, ძისა სოფრონ პალესტინელისა მიერ. ნივედ ოდესმე ქუეყანასა ოპეტსა და მუნ ვპოვე წიგნი ესე ინდოთა ნეფისა საწიგნესა, რომელსა შინა წერილ არიან საქმენი ახის სოფლისანი.—იყო ვინმე მეფე ქუეყანასა ინდოეთისასა ადგილსა, როჯელსა. რქვიან ბოლად და სახელი მისი იანებეს...

ბოლო: ჩვენცა ვევედრნეთ ღმერთსა, რათა ლოცვითა მათითა ვიხსნეთ საუკუნეთა სატანჯველთაგან და ვადიდებდეთ ღმერთსა, რომლისა არს დიდება პატივი და თაყვანისცემა აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამინ (ფ. 1r—29v).

2. საგალობელი ხარებისა იამბიკო—წყობილი, უღირსის და ყოვლად კნინის იერომონახის ნიკოლოსის მიერ ქმნილი; გალობა ა სძლის პირი. აღადე პირი, ცემა ქნარისა შენთვს არს დავითისა ასულო, ყრმავე შუა ქმნილობად ღმრთისა.

ბოლო: აღმატრფე კუალაღ შენდანი მგალობელი ოსანნადესა, გალობად ძისა შენისა (ფ. 30r—34r).

შენიშვნა: მეცხრე გალობა აკროსტიხურია: უღირსი შენი ბერი, ძისა შენისა მონა ნიკოლოს გამოთქმით.

3. შესხმა ბალავარისა, ლექსად თქმული, იწყება: ბალავარ კაცმან, მცნობმან ღმრთისამან;

მოციქულები მქადაგებენ ქრისტეს სახელისამან.
ბოლო: ვინც წარმაკითხა ესე მოთხრობა,
ს[რულ]ყო კეშმარიტად თვს მეგობრობა (ფ. 34v—35r).

286

მაზრიყის სახელმწიფოჲ ამბავი

131 ფ.: 34,8×22; ქალაღი: მუყაოს ყდა; სრული; მხედრული.
(ზოგიერთი დასაწყისი ასოები ასონთავრულით); 1853 წ.: შემოსულია
1925 წ. გ. მუხრან-ლისაგან.

დასაწყისი: კარი პირუტლი. მაზრიყის გელმწიფის არდა-
ფისა და ძისა ჩისისა სირინოზისა ამბავი შესაქცევედ სასმენი.—
იყო გელმწიფე ქუტყანასა მაზრიყისასა, რომელსა ეწოდებოდა
სახელად არდაფი...

ბოლო: დასრულდა კარი მეორე სირინოზისა და მარხისა
და მსმენელნო და მკითხველნო, თქვენცა დაუსრულებელ იყვენით
ქვეყანასა ზედა ბედნიერებით (ფ. 1r—131r).

ანდერძი: წელსა ჩუგ, მისის კ დღესა აღწერილ არს აზნაურის
გაორგი ბადაშვილისაგან (ფ. 131r).

287

მაზრიყის ველმწიფის ამბავი

153 ფ.; 32,7×21,2; ქალაღი: მუყაოს შემოცილებული ყდა; დაშ-
ლილი. ფურცლებ ამოვარდნილი; მხედრული (იათურები სინგურით);
1820 წ.: შემოსულია 1925 წ. გ. მუხრანელიაგან.

დასაწყისი: კარი პირველი. მაზრიყის გელმწიფის არ-
დაფისა და ძისა მისისა სირინოზისა.

ბოლო: დასრულდა კარი მეორე სირინოზისა და მარხისა
და მსმენელნო და მკითხველნო, თქვენცა დაუსრულებელ იყვენით
ქვეყანასა ზედა ბედნიერებით.

მინაწერები: თავფურცელზე და ბოლო ფურცელზე. უნნიშვნელონი.

ანდერძი: წელსა ჩუგ თეგურელის იბ. აღწერილ არს სვიმონ დადიანიძე-
საგან (153v).

288

1763 წ. რუსეთ-საქართველოს უორის დაღებული

ტრაქტატის პირი

14 ფ.; 34,5×22; ქალაღი: მუყაოს ყდა; სრული; მხედრული, ნარე-
ვია სინგურით; XIX საუკუნის დასაწყისის; შემოსულია 1925 წ. გ. მუხრან-
ნელისაგან.

დასაწყისი: სახელითა ლთისათა, ყოვლისა შემძლებელისა,
ჭრთისა სამწმიდობისა შინა დიდებულისათა. აღრიდგან ერთ მო-

რქმუნებამან ყოვლისა რუსეთისა იმპერიასა თანა ქართველთამან მსახურა მფარველობითა შემწეობითა...

ბოლო: ანნაურშვილი ტარიელაშვილი. ერეკლე. ივნისის კსა ჩიპე წელსა.

289

ვეფხისტყაოსანი

110 ფ; 33X21; ძალადი (მოლერჯი); ტყე-დაკრული ტვირთი ხის ყდა, გატეხილი; დაშლილი, ფურცლები აქოვარდნილი, დაშლილი; არული; მხედრული (სათაყუები სინგურით); XVIII ს. (ხელის მიხედვით); IV, 2რვ, 3რვ, 116რ, 117რვ, 118რვ და 119რ დაუწერელია; შემოსულია 1725 წ. გ. მუხრანელისაგან.

დასაწყისი: ამ ამბისა დასაწყისი პირუტლი ამოთ სასმელად შეუნიერი ჰსწავლისათვის მოშაირეთასა; ტარიელის და ნესტან-დარეჯანისა, ვეფხის ტყაოსნობით.

რომელმან შექმნა სამყარო ძალითა მით ძლიერითა.
ზეგარდამო არსნი სულითა ჰყუნა ზეცით მონაბერითა.

ბოლო: დაესრულა ესე წიგნი, ქორანიკონს უნსა სმულსა, ყველაკასა უხაროდა, რიტორსა და ჳმა უსულსა, საღმთოა და საეროცა, ვისაცა აქვს სმენა გულსა, და უსწავლელსა სიბრძნეს მისცემს, გონიერსა გულს უსრულსა.

ბოლოს ერთვის თარგმანება, ვასტან მეფის მიერ შედგენილი.

დასაწყისი: თარგმანი პირველი წიგნისა ამის ვეფხისტყაოსნისა, თქმული ბატონიშვილის გამგებელის პატრონის ვახტანგისა. მე ესწერ ძმისწული მეფის გიორგისა და ძე ლევანისა, გამგებელი ქართლისა, წიგნსა ანას...

ბოლო: როგორ ვარდს უმზეობა გაახმოზს, ისრე სიყვარული ქრისტესი უაქვამს და მისი ვერ ჰკრეტა ძეულს ადამის ცთომას... (ფ. 99რ—116რ).

ბ. ვეფხისტყაოსანი გადმოწერილია 1712 წელს ვახტანგ VI მიერ დაბეჭდილს ტექსტისაგან (ფ. 99), რომელსაც ერთვის:

აწ დაიბეჭდა სტიმბაში პირველ ნაწიერი წელისა, უგბილთა ფრიალ სასწავლო, გონიერთ გულთა თმენისა,

მეფის ვახტანგის ბრძანებით და სიბრძნით კეთილ შექნელისა,
და ნაღვაწი მისის მლოცველისა მესტამზე მიქაელისა (ფ. 99v).
მინაწერები: 1r, 3r, 119v.

290

თეიმურაზ I-ის და სხვათა თხზულებანი

49 ფ.: 32X26; ქაღალდი (მოღურჯო); მუყაოს ყდა; დაზიანებული
დაშლილი; სრული: შედრული (სათაურები სინგურიო); XVIII ს. (ხე-
ლის მიხედვით); შემოსულია 1929 წ. გ. მუხრანელისაგან.

1. ვარდ-ბულბულიანი თეიმურაზ მეფისა; ლექსი მუნასიბი
და ტკბილი, მსმენელათვის საამოვნო. ვარდ ბულბულის გაბრკო-
ბა, ნათქუამი ღმთივ გვრგვინოსნისა ჯელმწიფისა პატრონისა თეი-
მურაზისა, სუფევეითმცა ჰყოს უფალმან საუკუნითგან და უკუნისამ-
დე, ამინ.

ჰაერისა შემოქმედო, შენგან არის ყოვლის ფერი.

ცა, ქუშყახა, ზღუა და ვჰელი, დარი, მზისა მონათფერი.

ბოლო: ცოდვისა ზედა სულ გრძელეები, შერისხვა იცი გვიანი.

და ვაიმე ცუდის ლაყბითა, თუ თავი დავიზიანი... (ფ. 2r—9v).

2. შედარება განათხულისა და შემოდგომისა. ერთმანერ-
თის თავის ქებით ჯოჯინის ბაასი და ცილება, ლექსად თქმული
დიდის ნეფის თეიმურაზისა.

ღმერთო, რომელსა გაქებენ ზეცისა ძალთა კრებულნი,

ქუშ კაცნი სამოვლისგან, სამოთხით ვამოდებულნი...

ბოლო: ნუმცა გეჴევის ბოროტი, მას დღესა დაუსრულებსა.
(ფ. 10r—18r).

3. შელაპარაკება და ბაასი მათ შათი შესაფერი, მიჯნურო-
ბა და ფარვანისაგან თავის დაწვის გაწირვა, ნათქუამი და გა-
ლექსილი დიდის მეფის თეიმურაზისაგან.

ღმერთო, რომ ყოელთა ცხადთა და იღუმალთ დაუფარაო,
ვის სერაბინნი ვეო ხ დღენ, პირსა ფრთა მოუფარაო.

ბოლო: შექირვებისა ცეცხლთა და გულთა საჭმილთა დებასა.

და მოველი შენგან ხსნასა და შენსავე იმედებასა (ფ. 18r—23r).

4. ლექსნი მუნასიბნი და სათარგმანებელი, ქება და მკო-
ბა ჯელმწიფისა მეფისა ალექსანდრესი და დედოფლისა ნესტან-
დარეჯანისა, ნათქუამი ღთივ გვირაფინოსნისა მეფისა დიდისა
თეიმურაზისა.

რადგან არ ვცხრები ქებასა, ვგონივარ ამათ მისანი,

აწ ჩემთა გულთა ლახვარი, სევდათ მაქვს სადათარძანი.

ბოლო: სხვა მთავრისა ნაევანის, მას სინათლე არ დასკირ-
და (ფ. 23r—24r).

5. ვიწყოთ ლექსთა ღარიბთა და მუნასიბთა აღწერად, ნათ-
ქუამი ღუთაივ გვირგვინოსნისა მეფისა თეიმურაზისა, კეთილ სას-
შენელი და ტკბილ საამოვნო მსაქენელთათვის, საძებარ სათარგმა-
ნებელი, სუფრისა და ლხინის დიდად შემამკობელი:

კულაც მითქუამს სიტყუა უქისა, პატიემან შემაშინაო,
ყოველნი განვლით სოფელსა, არვინ დარჩების შინაო.

ბოლო: თახტანსა თანა სარონი, გვერდს თასი, ღვინო, კულები,
და ყოელის წიგნისა უმცროსი, ჩანს მათი უფლისწულები
(ფ. 24r—26v).

6. აქა კელმწიფეს დიდს მეფეს თეიმურაზს გრემის სასახლე-
ზედ ლექსები ეთქო და ბალის სახლებზედ დაწერა:

ღმერთი არს თავი ყოველთა, იგ ვაქოთ განვადიდოთო;
სამნი ნაუელნი ერთად ვთქუათ—მამა, ძე, სული წმიდაო.

ბოლო: მოდით, იკითხეთ, ტრფიალნო, შეპოკრებილ აქ აწერა.
გულო, ვერ მოსხლტი ქებითა წიგნის პატრონზედ აწე-
რა (ფ. 27r—27v).

7. წამებო ქეთევან დედოფლისა.

ღმერთო, ცისა და ქვეყნისა საბრუნავითა მაქცეო,
ზე აღმართულთა ყოველთა გამცემო, გარდამაქცეო...

ბოლო: მან ღვაწლი სრული იღვაწა: ვნატრი, რომ არ
აქვს კენესია.

და ჩვენცა გვითხოვოს შენდობა, როს რომ სჯად დაჯდეს
მესია (ფ. 27v—33r).

8. ქება და დიდება წმიდისა და ერთ არსისა სამებისა მამი-
სა და ძისა და წმიდისა სულისა, ნათქუამი მეფის თეიმურაზისა.
აღვადო პირი სიბრძნე და მძკრი, ზესთა ძალისა ჩემისა მკადად;
სანება ვიწო, არ დაგვივიწყო, ზეცისა ძალთა მსგავსადვე
ვმობად...

ბოლო: მადლი შემოსონ, განძარცონ, ცოდვათა ძინძი ფლა-
სები;

თუ უნდათ, მალ მაცხოვნებენ, მე მარტოს ბევრ ათასები
(ფ. 33r—35r).

9. ხეხილის სახელები, მოთავსებული წრეებსა და ნახაზებში,
დასაწყისი: ყურძენი, ლელვი, ბროწეული, ატამი...

ბოლო: ლაბა, სირეაშლა, მჟავი (ფ. 35r).

10. თევზეულობის სახელები, მოთავსებული წრეებსა და ნა-
ხაზებში:

დასაწყისი: ორაგული, ზუთხი, კელმწიფის თევზი...

ბოლო: ქაფშია, ვატო, შარამაია (ფ. 35v).

11. ანბანთ ქება. ცხრა თავნი, ხოლო თვთო თავნი მოთხრობილნი;

ასულ ასულა, მკვრეტნი დასულა, ესე ვინაა, ჩემი ასულა,
ბოლო: ჰე ბროლ მინარევი, თვალნი მორევი, მელნის ასულა.

ვმობენ ტკბილად და საძლიად ებან-ქნართა, წინწილ-
ნობითა.

ჭი საწყალთა, არ აფქურევს წყალთა, უწყალო ექმენ
მიჯნურ დნობითა (ფ. 36rv).

12. არსი ყოველთა. დასაწყისი:

არასი ყოველთ და მარსი, სხვა უარსო არსად არი,
არსი ვამს შედარება, არს ყოველს ნივთთა არსადარი.

ბოლო: ზ ორთავან ერთი გვაობრებს, ერთი მოშენობს
სახლები,

გ ომის დროს ერთი კარგია, ერთი არ არის სახ-
ლები... (ფ. 36v—40r).

შენიშვნა: ტაბეები ანბანზეა დალაგებული და ბოლოს ტექსტის ხელთ მიწერილი აქვს: „ეს ანბანთ ქება პეტრე მაგლობლის ნათქვამი ალის“ (ფ. 40r).

13. არსთა მარსმა. დასაწყისი:

არსთა მარსმა, თვით დამარსმან, სამოთხე შექმნა
აქ ადამისთვს.

აღაგო მიწით, იგ ჯანულ ჰყო ბიწით, მაშინა მკვდრ
ჰყო აქ ადამისთვს...

ბოლო: შე ჯერ არს ლტოლვა ცოდვითა. გულის სიტყვა-
თა არვისა;

შე მწამს; ამის მყოფთ ვიმკვიდროთ, საეანე წმიდათ არ-
ვისა (ფ. 40r—43r).

14. წმიდისა ანასტასიათვს ანტიოქელ შთაფარებისკოპოსი-
სა. კითხვა მიგება ვიეთჲე მოწმებნეთა კაცთა მიძართ, ოპელთა
ჰკითხეს ქუშაო წერილთა სიტყვათათვს. კითხუა: რაჲ არს სას-
წაული ქეშმარტი ქრისტიანისა? ძიგება: სარწმუნოება მართალი
და საქმენი კეთილნი...

ბოლო: რომლისა არს დიდება, პატრიე და თაყუანის ცემა,
თანა დაუსაბამოთ მამით და სულით წმიდითურთ უქუნისამდე,
ამინ (ფ. 43r—49r).

მიწაწერებ: 1r და უკანა ყდაზე.

ანდერძ-ავგარო: სრულ იქანა წიგნი ესე ძალითა ღთისათა პირველ აღმწე-
რელსაგან ქვს ტნს, თთვესა აგვისტ:ასა ია (ფ. 27v).

ტიმოთე ბაბაშვილის მოგზაურობა

47 ფ.; 26X22; ქალღმერთი; უბრალო მჯგაოს ყდაში ჩადებული, და-
წერილი; სრული; მხედრული (დასაწყისი ასოები ასომთავრულით, სათაუ-
რები სინგურით); 1651 წ. შექმნილია 1925 წ. გ. მუხრანელისაგან.

დასაწყისი: მთაწმიდის და იერუსალიმისა მოხილვა ტი-
მოთეს მთავარეპისკოპოზისაგან. საამრად საგონებელი ჩემდა
იყვნეს, თუ ვითარ არა საზღვეო იყოს ზენადსათვის მორთვა სიტ-
ყვათა...

ბოლო: მიერთგან მივედით ხალდის სოფელსა, აწ უხმობენ
გუმისხანას, სადაც ეწაწნეს წმინდანი ორმოცდა ხუთნი მოწამენი,
დასადაც ეწამნეს წმინდანი ევგენი კანდილოს და ვალერიანე (ფ.
2r—46r).

შენიშვნა: 1. ბოლოს ერთვის პინაქსი ანუ ხანდუკი, ესე იგი სარ-
ჩევი (ფ. 46v—47r).

2. წიგნი მიძღვნილია ნიკოლოზ ბაგრატიონისადმი (ფ. 47r).

3. თავში დახატულია იერუსალიმის ტაძარი და მუხლმოდრეკით მლოც-
ველი ტიმოთე არქიეპისკოპოზი (ფ. 1r).

ანდერძი: მუხრანის წმინდის მოწამის ქეთევან დედოფლის ეკლესიის
ყოვლად უღირსან მღვდელმან ქრისტესისა საპადოვმა აღწერე წინმდებარე
ესე მოხილვა ტიმოთე არხიეპისკოპოზისა მიერ წმიდათა ადგილებთა, კალაქთა
და სოფელთასა, რომელიც ეკუთვნის ბრწყინვალესა თავდასა ნიკოლოზ ედიშე-
რისძეს ბაგრატიონ მუხრანკის. წყა სა წელსა, იენიის კა-სა დღესა, 1851 год.
21 мая (ფ. 46).

საგალობელთა ნაწყვეტი

4 ფ.; 15X10,5; ქალღმერთი; უყდო; ნუსხური (სათაურები და დასაწყ-
ისი ასოები ასომთავრულით და სინგურით); XVII საუკ. (ხელის მი-
ხედვით).

დასაწყისი: გალობა აღსაველთა, რკა. ვიხარე, რომელთა.
მრქუელს მე—სახლსა უფლისასა შევიდეთ. და დადგომილ იყვნეს ფე-
რჯნი ჩენნი ეხოთა შინა შენთა, ისრუსალიმ.

წყდება: ოუფალმან იცევენ შესლვა შენი და გამოსლვა შე-
ნი ამიერთგან და უკუნისამდე...

დ ი ლ ა რ ი ა ნ ი

24 ფ.; 3⁵5×22; ქალაღი; უყდო; დაუბთავრებელი; მხედრული; XIX ს-ნის დასაწყ.; მუბოსულია 1925 წ. გ. მუბრანელისაგან; ფფ. 20—24 დაუწყებელია.

დასაწყისი: პარველი შესავალი წიგნისა დილარაინისა, რომელნი არიან 'შიირად და ყარიბულად ლექს ტკბილად შიირი: ოდეს სული ღმერთ მთავარი იქცეოდა ზედა წყალთა, სრულ არსისა შესამკობლად, აჰან მქურეტად საღმრთო, თვალთა.

წყდებ: აქა მწინეართა მეფის ძის ნოშრევანისაგან უმოხუცებულესის ბრძენთა ბრძენის ვაზირის ეგროსის მიწოდება საწოლსა თვისსა.

ანდრია სალოსის ცხოვრება

36 ფ.; 36×22; ქალაღი; უყდო ბრეული, დაშლილი; ნაკლული, ნაწყვეტი; მხედრული, (დასაწყისი ასოები ააომთავრულით (სათაურები სინგურით); XIX საუკ. დასაწყისი (ხელის მიხედვით); მუბოსულია 1925 წ. გ. მუბრანელისაგან

დასაწყისი: ცხოვრება და მოქალაქობა ნეტარისა ანდრია-სი, რომელ იქმნა სალოს ქრისტესაჟს. გვაკურთხენ, მამაო.—ძმ. ნო ჩემო საყვარელო და მონანო უფლისანო, ისმინეთ ვედრებისა ჩემისა და გაუწყო, რა არს საქმე ესე ტკბილ, ვითარცა თაფლი და საყნოსელად სუნელ და ჰამო...

წყდებ: ჰრქვა ებიფანე: ვამბე, უფალო ჩემო, და ეს ქიანი არიან სულნი კაცთანი? მიუგო წმიდამან: არა, შვილო, ნუ იყოფინ, არამედ სხედასხვად არიან სულნი ცოდვილთანი, რამეთუ ქიანი და ღრიან, ელნი სასე არიან კაცის მკულელთა და გუშლნი რგი და ვეშაპნი კერპმსახურთა, რომელთა მსახურებდეს, მათი მსგავსება აქუსთ, სოლო მეძაენი და მემრუშენი, ვითარცა მტვერი მწვრე ბნელისა მწარე, არაბედ...

საკოლიტიკო თეატრი (ნაწამები)

190 გვერდი; 35×21,5; ქალაღი; უყდო, დაშლილი; ნაწყვეტი (30 თავისაგან პირველი 10 თავია დარჩენილი); მხედრული (დაწყებითი ასოე-

ბი ასომთავრულით); შემოწულია 1925 წ. გ. მუხრანელისაგან; გვერდებ 11 და 12 დაუწერელია.

დასაწყისი: საპოლიტიკო თეატრი, ესე იგი საყოფაქცეო სახილუმლობა, რომელსა შინა შეკრებულ არიან უაღრესნი განზრახუანი, თუ რაჲ უხვს ქმნად და რაჲსაგან ღტოლვად სათანადო არს მთავრისა.—თავი ა.—ვითარმედ მთავარსა თანა-აძს, რათა განატაროს ცხოვრება თვისი პატიოსნებით, რამეთუ მას შეუდგებიან კელის-ქუშენი თვისნი, ვითარცა აჩრდილ გუამსა.

წყდება: სოკრათი მოკლულ იქმნა ქამსალითა, რამეთუ შეეწია ქეშმარატებასა; ციცერონს სამოცდა მეორესა წელსა შობითგან თვისით მოეკუშთა მარჯუშენი კელი და თავიცა ბრძანებითა მარქენან ანტონისათა ფილი... (გვ. 13—190).

თავს ერთვის: 1. მიმართვა პირველი მთარგმნელისაგან, მიძღვნილი უნგრეთ-ელახიის მთავრის კონსტანტინე ნიკოლაოზისძე მავროკოდრატოსადმი.

იწყება: უმაღლესო და უაღმატებულესო ღთის მსახურო მთავარო, მოწყალეო კელმწიფეო!—მრავალნი უკუშ არიან მიზეზნი, რომელთა გამოცა წიგნი ესე ოდენ ჩინებულნი შეთხუზისაებრ თვისისა და საკურუმლი ყოვლად ბრძნისა აღმწერელისა მიერ, ეგოდენ შუშენიერ ბრწყინულად არს ჩუენებისამებრცა ენისა...

ბოლო: უმაღლესო მთავარო, კეთილად მიიღე ესე ვითარცა საკუთარი რაჲმე თქუშნი, ხოლო ჩუშნიცა თქუშნდამო მოსართმევი ნიშნად კრძალულებითისა თქუშნდამი მოჩილებისა მდაბლისა მონისაგან თქუშნისა და ღთისა მიმართ თქუშნთვის თუმცა უღირსისა მლოცველისაგან, რამეთუ ზრუნვითა, შრომითა, გულისმოდგინებითა და საფასითა, რაოდენცა ძალ გვედვა სრულჰყოფად ამისი დაბეკვდითა ტიპოგრაფიასა შინა (გვ. 3—5).

2. კითხვს მოყუარეთადმი. იწყება:—უკეთუ ვინმე სიხარულით კმაყოფილ იქმნენის აღმოკითხვასა ზე რომლისამე ძუშლთა კაცთა ანუ სახელოვანთა ფილოსოფოსათა ისტორიისასა, რაოდენ უმეტეს მიიღებს სიხარულსა და შესაძინელსა საპოლიტიკოსასა ამის თეატრისაგან...

ბოლო: და ვინცა აღმოკითხვიდეთ და საჩუგებელ გეყოს, ილოცვიდე ჩემთვისცა ღთისა მიმართ და იყავ მშვიდობით (გვ. 6—7).

3. პინაქსი წიგნისა (გვ. 9—10).

ანდერძი: ა. საპოლიტიკო თეატრი, ესე იგი საყოფაქცეო სახილუმლობა, თარგმნილი ლათინურისაგან ელიზიზურსა ენასა ზედა ოშმაღლესისა (!) და ყოვ-

ლად ბრძენისა უნგრო-ვლახიის მთაფრისა ნიკოლაოზ მავროკორდატოსაგან, (1) რომელიცა მიემდღე ნა ძესა მისსა, ღთის მსახურსა და ყოვლად ბრძენსა უმაღლესსა მთაფრსა უნგრო-ვლახიისასა უფალს, უფალს კონსტანტინეს ნიკოლაოზის ძესა მავრო-კორდატოს. შრომითა და გულსმოდგინებითა სერაფიმ პისიდელის არხიმადრიტისათა. ხოლო ქართულსა ენასა ზედა გარდმოღებულ იქნა ტფილისის იერუსალიმის მონასტერსა შინა, ეკლესიასა პატრონისა ჯუარისასა, არხიმანდრიტის ვენედიკტესაგან წელსა ჩუიზ, 1917.

ბ. აწ უკუტ გლოცავ მზერვალედ და ვითხოვ ზეციით მონიჭებად თქუქნდა ცხოვრებისა ამის კეთილთა და უცვალეებელთა სიმრთელეთა და დღეგრძელობით ცხოვრებასა ბედნიერსა და მრავალქამიერსა სიმტკიცესა, ხოლო მერმესა მას შინა სუფევასა ზეციერსა და დაეშთეზი აღმოსავლეთის ეკლესიისა ერთგულთა შვილთაგანი და თქუქნით, ღთის მსახურებისა და ოვმალღესობისა კეთილ კრძალული და ქედ მოდრეკილი მონაჲ ძმათაგანი საღმრთოჲსა და სამუჟუოჲსა მონასტრისა კივკოდ წოდებულისა, რომელიცა არს კალაკსა შინა კპარისასა ყოვლად წმინდისა ღთის მშობელისა, იეოპონახი სერაფიმ პისიდელი (გვ. 5).

გ. ყოველთა აძათ სიმდიდრეთა მოიგებს კაცი საპოლიტიკოჲსა ამის თვტრისაგან და ამისთვის საჭირო არს წიგნი ესე ზოგად ყოველთათვის. მაშა ჰოჲ კითხვის მოყვარეო შვიწყნარე ესე კეთილნებობით და ხშირად გულსმოდგინებით იკითხვიდე მრავალთა მათ მიხუხთათვის, რომელთაცა შეპოკლებისათვის სიტყუათასა აქა არღრა შევიწყნარებთ. ხოლო მე აღძრულმან ჩემისა: გამო სიყვარულისა და შენუამი სურვილისა, ჰოჲ კითხვის მოყვარეო არარად ვჭარაცხენ შრომანი და წარსაგებელნი, ვიდრედის გამოიკეს ტიპოლრაფიით და განუფინოს ყოველთა შორის ერთა ნათესავისა ამის ჩუქნისათა და ვინცა აღმოიკითხვიდე და სარგებულ გეყოს, ილოციდე ჩემთვისცა ღთისა მიმართ და იყავ მშვიდობით (გვ. 7).

296

ვახტანგ VI-ის ძილილა და ღაგანა

80 ფ.; 35 x 22; ქალღდი; ლურჯი; შემოშორებული მუყაოს ყდა დაშლილი; ბოლო ნაკლულ მხედრული; XVIII ს.; ფვ. 75—80 დაუწერელია; შეძოსულია 1975 წ. გ. მუზარანღლისაგან.

იწყება: კარი პირველი ძილილა და (ღა)მანასი, სპარსულისაგან ქართულად ნათარგმანები მეფის ვახტანგისაგან.

მეც მიყყე ზღაპარსა თარგმანებისა მგებართა, არვინ მიშეგბს ბარეგან მთათა და გინა მებართა...

წყდება: ცოლმა უთხრა: შენი საქმე მიკვირან, ესოდენი არა გაქვს რა—ცოლი და შვილი მომემარი გააძლო, წვეულობას რით შეიძლება? გული უხვობითა და ჭელი ცარიელობითა საესე გაქვს და ერთი ფოლი არ გეშოება მხლისა...

შენიშენი: ნესხს თავფურცელი აკლია და ტექსტიც დაუმთავრებელია.

კრიტიკა

228 ფ.; 32,5 × 22; ქალაქი, ლუჯი; ტყვადაკრული ტვიფრული ხის ყდა. დ მტვრულ-დავლუჯილი; ხელნაწერი დამლილი, დაზიანებული და ფურცლები ნაკლებია; მხედრული (სათაურები სინგურით): XVIII—XIX სს., სხვადასხვა ხელით გადაწერილი (ფ. ფ. 92v—91r, 115r—1 8r, 129v—132v დაუწერელია; შემოსულია 1925 წ. გ. მუხრანელის გან).

1. სატყვანი და სწავლანი სამეცნიერონი, ფრიად მარგებელნი, სულ სხეულებით ორკერძოვე, ძველისა და ახლ სა წმინდათა წერილთაგან რჩევით გამოკრებულნი: კლემასისაგან, დიდისა ბასილისა და გრიგოლი ღმრის მტყველისა და იოვანე ოქროპირისა და მამისა ეფრემისა და მაქსიმესა და ცხოვრებისაგან მამა მასა, სხვათა წმინდათა მღვდელთ მოძღვართა, მამათა, მოციქულ წინასწარმეტყველთა, სოლომონ-ზირაქისა და გარეშე წიგნთა: პლატონ, სოკრათი და მენიანდროს და სხვათა ფილოსოფოსთა მიერ.

თქმულნი კლემას[სი]საგან:

ყოველთა, რომელთა ენებოს და ეძიებდენ ღმერთსა, ეპოების მათ, რამეთუ იგი არს ყოველთა ღმერთი.

წყდებ: ერთს ლაკედემონელს ჰკითხეს: რატომ შეირთე ცოლიო დიად პატარა? რქვა: ამისათვის, რომ ორის ბოროტისაგან და უმჯობეს გამოვირჩიე უმცირესი ბოროტი. ამით გამოაჩინა, რომე საკვირველ არს ქვეყანასა ზედა დედაკაცი კეთილი (ფ. 1r—92r).

2. (ვახტანგ VI—ანბანთ-ქება). ეს ანბანთ-ქება უცხო და ახლად შემოღებული და არ ადვილად სათარგმანებელი მეფის ვახტანგისა მიერ, უფალმან სასუფეველი მიანიჭოს, ამინ.

ასრე არის აგებული, ანგებელსა აქ აქებდეს,
ამკობდესცა, აღიდებდეს, ამისთვისვე აქ აქებდეს.

ბოლო: ჰოა კაცთ საქმის არ ქმულასა ხარებ, გიძახონ ჰოები,
ჰოა, რასაც იქ ბოროტსა, მასშიგვე მოიპ ჰოები (ფ. 95r—93v).

3. (ვახტანგ VI—ჯუფთარს). ეს ლექსი ჩახარახულია (!).

ჯუფთარს არაკის ეთქუა არ ავის, თუ ვინ აწ ბრძანებს,
ვქ ვარს შემდგომი.
ემონებ ქრისტესა, მას ჩემსა მწესა, უნდო არ კეთილთ
ფრიად შემდგომი (ფ. 98v).

4. (ვახტანგ VI—ანბანი) ეს ერთი ლექსი ანბანი არის, ყოველს სიტყვას ანბანი უზის თავ-ბოლოს.

არა ბრძანებ გიორგდელად, ესე ვიყავ ზებ შეთერად (ფ. 98v).

5. (ვახტანგ VI—ანბანი). ეს ქვეითი ტაეპი ანბანია, თუ ამოარჩევ. ქალაღლს კი გჯიკებენ შკყეშჳ ხჳს ტურთუჲ ძჳ გიშრიზი (ფ. 98v).

9. (ვახტანგ VI—სალბუნად გულისა). სამეფოსაგან კიდევან—ქმნული სალბუნად გულის წყლებათათვის მკურნალ თავისა თვისისათვის იქნების და სწერს ესრედ:

მწამს მისის სარჯლით შეკმული, ჯოჯოხეთს პირი იცოდა.

მას ვევედრები, რომელმან არა რა ცოდვა იცოდა (ფ. 99r—109v).

7. (ვახტანგ VI—თოვლებრ სპეტაკი). ეს ლექსი ლათინურის ენიდან ერთმა ფრანგმა ყველის ქებად და ასე ვთქვი:

თოვლებრ სპეტაკი დაარღოს, ღმრთისებრ თვალებრ ბევრია,
მათუსალებრ ღლეგრძელი, მაგდანლებ ზტირლად მზერია
(ფ. 104v).

8. (ვახტანგ VI—აბანა) ცუჲად ვიყავ, იმატა ასეთ, ასეთი ითესა, თავსა ატამია.

აბანა ერსა მოშიშთა, ათ შიშომ ასრე ანაბა,

აბანა დარად იღება, აბელი და რად ანაბა (ფ. 109v).

9. (ვახტანგ VI)—კაცმან უნდა თავის საქმე ყველა ღვთითა მოივარგოს,

ამ სოფელსა ჯელი შყაროს, იქაც ბარგი დაიბარგოს (ფ. 109v).

10. (ვახტანგ VI) კვლავ მიხმეს ისევ ისპანს. ოდესაც ჭართლით იხმეს მეფე ვახტანგ ისპანად, და მიიწივა წინაშე სპარსთა მეფისა, აწვევდენ მამოლისა რჯულას დატევებად, და ღმრთის მოყვარე მეფე ასე არა ერჩდა მძლავრისა მის ბრძანებასა. ამისთვის პატიმარად წარავლინეს კირპანს. მუნ მყოფობასა შინა იწყოწერად ესრედ, რათამცა არა შეეპყრა ურვათა სედიანობასა და ესრეთით წესითა იქარეებდა პირველისა მის დიდებულებისა არა ქონასა ნაღვლიანობასა. შრავალ ჟამიერ ყოს უფალმან.

კვლავ მიხმეს ისევ ისპანს, დამრჩა ეს შეუსრულები,

მამცეს პატივი მრავალი, ვათი დავაბი სულელები (ფ. 110rv).

11. (ვახტანგ VI)-კავშანი. მოკალეობასა შინა მყოფსა: კმუნვანადელისა მაქარეებლად იწერების საქართველოს მეფის მიერ უფლისა ვახტანგისაგან დიდს ქალაქსა მოსკოვსა შინა.

დამიმონა კაეშანმა, სევედა მომხვედა მისთვის წამლად,
ნალველს ვხმარობ მუდამ მელნად, გულსა ვაწვევ მისად კალ-
მად (110r—111v).

12. (ვახტანგ VI)—ტრფიალთაგან სატრფოსათვის შაირობა..
აქ იწყებინან ტრფიალთაგან სატრფოსათვის შაირობა და მკითხველთა უხმსთ გულის ეპიერება, თუ ვისადმი ტრფიალებს მეფე-სახმარ. არს ყურნი სმენაჲ და გული გამოკვლევად.

ლექსი უნდა ტკბილ გვართა სწავლის სიტყვით გამახარი,
სამ ოთხ რიგად გასასინჯი, სიბრძნეს ზედა არ სახარი.
(ფ. 111v—124v).

13. საყვარელო, განმეშორე, გამითენე დღე საწყალი,
თვალთა ცრემლი არ მეშრება, ვითარ ნედლი ხესა წყალი.

ბოლო: გიაჯები, სიტყვა მომცე გულსა სევდის უკუმყრელი,
და ღმერთს გაფიცებ, არ დამაგდო, ბოლოს შენგან შეუყრე-
ლი (ფ. 114v).

შენიშვნა: ნახსენები ლექსი სხვა შემდეგდროინდელი ხელით არაჲ.
დაწერილი და ავტორი არ ჩანს.

14. ქართული ანბანით სომხურ ენაზე დაწერილი ტექსტი.

დასაწყისი: ქ. ნსტიმქ იმეჯლის ჰაირქ იევ ილბარქ იევ;
მიწ. პარუნაკ გოჰანამქ ეზ ტიარნე უნიმქ...

ბოლო: ნისტქოვ მიეხკიერნ ლაც ნაყეშათან აშხარს ანცა-
კურე ჩე მნაც აკანდლუქ კერექ ხმეცექ ილბარქ სირაკან ორჰნიცექ.
ზასტვაწ ორნიცექ მიშტივ ჰავიტთან (ფ. 128r—129r).

15. ქ. ისტორია ალექსანდრეს მეფისა მაკედონისა და ყოვ-
ლისა აღმოსავლეთისა და დასავლეთისა, ჩრდილოეთისა და ყოვ-
ლისა სამხრეთისა და თვითმპყრობელისა მეფეთ მეფისა. იტყვიან
ძედ ყოფად მისსა მაკედონისა მეფისა ფილიპესად, არამედ არა
არს ესრედ და ცრუ არს ესე ყოველივე.

ბოლო: მეჟენი და მთავარნი წარვიდნენ თვისთა სამეფო-
თა და საპატრონოთა. ვითარცა ალექსანდრე ცხოვრებასა შინა თვის-
სა განუყო მათ, ეგრეთ ეპყრათ თვის თვისი ქვეყანა, დაამტკი-
ცებდენ და ესრეთ დაესრულა მაკედონისა მეფისა ალექსანდრესი.
ამბავი (ფ. 133r—228r).

მინაწერები: 1. მიიცვალა დიდი კემშიფე იმპერატრიცა ელისაბედ პეტრეს.
ასული ძვესა დეკემბერს კე, რომელ არა დღე, საათსა მესამესა დღისა, დღესა
სამშაბათსა, ქორონიკონს ქოისტეს აქეთ ჩლდა (ფ. 94v).

2. მიიცვალა მეფე საქართველოსა თეიმურაზ ხუცესიანვარსა რვასა, დღე-
სა სამშაბათსა, კემშიფის მიცვლის მეთხუთმეტეს დღეს, საათსა მეორესა ღამისა-
სა, ქორონიკონსა ქრისტეს აქეთ ჩოაბ (ფ. 94).

ანუღრძი: აღიწერა ხელითა გიორგი ჯანოვეისათა (ფ. 228r).

ფილოსოფიური წიგნის ნაწევები

8 ფ.; 17×11; მოღურჯო ქალაღი; უყდო, ნაწყვეტი; თაგ-ბოლო ნაკლული; მხედრული (დასაწყისი ასოები და სათაურები ასომთავრულით ზოგიერთი სინგურით); XVIII ს. (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. გ. მუხრანელისაგან.

იწყება: თაეი ვ. ...ბანი, წინა განმზადებანი და მეგრ სხუანი, ვითარ ჰფიცა სიცრუით ანგარებისათვის, მაშასადამე ფრიად იუსჯულოვა.

წყდება: და თითოეული მიზეზ არიან ნივთებითისაებრ საქმეთა, ვითარ სხეული ლომისა არს ბუნებითი, და მგებარი ნივთი ლომისა, ხოლო შემა ბუნებითი და წარსრული ნივთი ცეცხლისა, რამეთუ გან. (ფ. 1r—8v).

შენიშვნა: ნაწყვეტ მეორე წიგნის მეექვსე თავის ნაწილიდან იწყება და მეშვიდე თავში წყდება.

• 299

მამგობა

157 გვ.; 21,5×16; უბრალო მუყაოს ყდა; ქალაღი (ღურჯი); სრული; მხედრული (სათაურები სინგურით, დასაწყისი ასოები ასომთავრულით); XVIII საუკ. (ღმრეკელის ვინაობის მიხედვით); გვერდები 123—125 დაუწერელია; გვერდი 77-ე აურიცხელია; შემოსულია გ. გოზალიშვილისაგან.

დასაწყისი: მამგობა სულისათვის შემოკრებული, თითო სახეთაგან სიტყუათა და მოგონებათა ჩუშნთა, მამათა ჩუშნთა მაქსიმე აღმსარებელისა და იოანე დამასკელისა.—ვინაჲთგან მყოფნი ვიეთნიმე (?) ყოველნი ანუ გრძნობითა იცნობებიან, ანუ გონებითა მიიწთომვიან.

ბოლო: რამეთუ რომელთაცა შორის პირველნი ნაკუშნნი, მუნცა პირველნი გუარნი. ხოლო სა (დაუმთავრებელია, ფ. 1—157).

შენიშვნა: შიგა და შიგ სტრიქონებში სიტყვების ჩასამატებელი ადგილებია დატოვებული და ბოლოც დაუმთავრებელია.

ანდერძი: აღუწერე წიგნი ესე, რომელ არს მამგობა სულისა, სრულიად კანეთის სამეფოს ეღლე ქალაქის სემინარიის რეკტორმან, შალალ-კეთილ-შობილმან, ალექსისძემან დავითმან თათუსა (ფ. 157 გვ.).

ქართული მკამბტიკა

81 ფ.; 21,5×16,6; (ქალაღი ლურჯი); ტყავ-გადაკრული მუყაოს ყდა; სრული; მხედრული (სათაურები და დასაწყისი ასოები ასომ იავრულით); XIX ს. დასაწყისი (ხელის მიხედვით); ფფ. 72—81 დაუწერელია.

შენიშვნა: გადაწერი უნდა იყოს დეკანოზი ხაქარია სიღამონოვი (ფ. 77v).

დასაწყისი: ქართული ღრამმატიკა. წ. 1 ღრამმატიკა არს მსწავლა ქელთმძღუანუშლი კანონიერ უბნობისა და მართლ-წერისადმი.

ბოლო: 3) საზოგადო ქარაგმა (—) ჩხმარების, ოდესცა მარტულ-ნაკლი ლექსი აღიწერებთან საზოგადოთა ასოთა მერ. მავალითებრ, ყ-ი, ვ-ა, ა-დ და სხუანი (ფ. 1r—71r).

301

მგრამ ასური და ლავსანიკონი

222 ფ.; 47,5×35,7; ქალაღი; ტყავ გადაკრული ტვიფრული ზის ყდა, გატეხილი, დახიანებული; დამღლი; თავფურცელ ნაკლული; ნუსხური (სათაურები და დასაწყისი ასოები ასომთავრულით ზოგიერთი სათაურები და დასაწყისი ასოები სინგურით, ორ სვეტად); 1767 წ.; ჩამოტანილია 1923 წელს შიო-მღვიმის მონასტრიდ.ნ.

1. წიგნი პირველი: ღირსისა მამისა ჩუშნისა ეფრემ ასურისა ეპისტოლე იოანეს მიმართ მონაზონისა მოთმინებისათეს და რათა არა ვსტებოდეთ გულის სიტყუათაგან მიზეზთასა მართალთათა და თქუმითა, გვითარმედ მძოვრად წარვალ და სიწმიდისათეს, მამაო, გუაკურთხენ. მრავლად ვასწავეთ ღთის მოწმისა თეოდორეს არა განზორებად თვისისა ადგილისაგან და ვერ უძლეთ დარწმუნებად...

ბოლო: ამიერითაგან უკუშ იქმოდეთ ღირსთა აღთქმისა თქუშნისათა, რათა მიემთხვენეთ აღთქმათაცა ღთისათა, ქრისტეს იშსოს მიერ უფლისაგ ჩუშნისა, რომლისა დიდებაჲ საუკუნეთა უკუნისამდე, ამინ (ფ. 2r—86r).

შენიშვნა: პირველ წიგნი მოთავსებულია შემდეგი სწავლანი:

1. ეპისტოლე იოანეს მიმართ მონაზონისა მოთმინებისათვის (3r).

2. სათნოებისათვის ქაბუკისა მიმართ მონაზონისა (ფ. 4v).

3. სათნოებისათვის სწავლანი ათნი (ფ. 10r).

4. სიტყუანი მოღვაწებითნი, თავნი იბ (ფ. 14v).

5. ვითარმედ არა ჯერ არს სი(ი)ლი და განცხრომად, არამედ ტირილი და გლოვად თავთა თვსთა (ფ. 22v).

6. თანაზრახვა სულიერისა ცხოვრებისა ნეოფიტეს მიმართ მონაზონისა ეგ (ფ. 23v).

7. მართლისა ცხოვრებისათვის, თავნი პთ (ფ. 29v).

8. მისივე—ღირსისა ეფრემისნი ნეტარებანი (ფ. 33r).

9. სხუანი ნეტარებანი (ფ. 35r).

10. მისნივე—სიტყუანი სწავლისანი მონაზონთა მიმართ (ფ. 36v).

11. სწავლა ეელოგის მიმართ (ფ. 67).

12. მოწყინებისა მიმართ მონაზონისა მეტყულისა: დაუტევებ და სოულად წარვალ (ფ. 69r).

13. სწავლა თავ ჩუქულებისათვის (ფ. 72r).

14. განყოფილებისათვის სამონაზონოსა და საერისკაცოსა ცხოვრებისა (ფ. 72v).

15. მისივე ას თავი, თუ ვთარ მოიგოს სიმდაბლე (ფ. 72v).

16. სიყუარულისათვის (ფ. 80r).

მისივე—მოთმინებისათვის და ჟამთა აღსასრულისერჯს და მეორედ მოსვლისათვის (ფ. 82r).

17. მისივე—მოთმინებისათვის და ჟამთა აღსასრულისათვის და მეორედ მოსვლისათვის (ფ. 82r).

18. მისივე—სიტყუად სათნოებისათვის, და რათა არა უტევებდეთ ვნებათა ძირთა განბმად ჩუენ შორის (ფ. 84r).

2. წიგნი მეორე. წმიდათა შორის ბაჰისა ჩუენისა ეფრემისი სიტყუად მოღუაწებითი სრულ ყოფისათვის მონაზონისა. წიგნი მეორე. შრომასა შინა მოვიდეს ჩემდა ვიეთნიმე.

ბოლო: რამეთუ ღვერთსაჲ შეშნის დიდებაჲ და თავყანისცემა სულსა წმიდასა დიდად შეშნიერებაჲ, პირველ ყოველთა საუკუნეთა აწ და დაუსრულებელთა საუკუნეთა უკუნისამდე, ამინ. (ფ. 87r—168r).

შენიშვნა: მეორე წიგნი მოთავსებულია შედგრა სწავლანი:

1. სრულ ყოფისათვის მონაზონისა (ფ. 87r).

2. ენა-დაუპყრობელ უბისათვის და ვნებათათვის (ფ. 93r).

3. სათნოებათათვის და ვნებათა (ფ. 96r).

4. შიშისათვის ღთისა (ფ. 96v).

5. უშიშოებისათვის (ფ. 97v).

6. სიყუარულისათვის (ფ. 96v).

7. მათთვის, რომელთა არა აქვთ სიყუარული (ფ. 97r).

8. სულგრძელებისათვის (ფ. 97).

9. მათთვის, რომელთა არა აქვს სულგრძელება (ფ. 97r).

10. მოთმინებისათვის (ფ. 97r).

11. მათთვის, რომელთა არა აქვს მოთმინება (ფ. 97v).

12. ურისხულობისათვის (ფ. 97v).

13. ფიცხელობისათვის (ფ. 98r).
14. სიმშვიდისათვის (ფ. 98r).
15. სიბოროტისათვის (ფ. 98r).
16. კეშმარიტებისათვის (ფ. 98r).
17. ტყუილისათვის (ფ. 98v).
18. მორჩილებისათვის (ფ. 98v).
19. ურჩებისა და დრტუნისათვის (ფ. 99r)
20. არა ქონებისათვის შურისა და ჯდომისა (ფ. 99r)-
21. შურისა და ჯდომისათვის (ფ. 99v).
22. არა მაგინებელ ყოფისათვის (ფ. 99v).
23. გინებისათვის და მაგინებელთა (ფ. 99v).
24. მარხვისათვის (ფ. 100r).
25. უმარხველობისათვის (ფ. 100r).
26. მხილებამ თავისა თვისა და აღსარებამ (ფ. 101r).
27. დასამხობელად ამპარტავნებისა (ფ. 102r).
28. სიტყუად სინანულად მომწოდებელი (ფ. 104r).
29. სწავლანი მსგავსებითა იგავთა წიგნისათა (ფ. 116r).
30. შიშისათვის (ფ. 1:6v).
31. განსამართებელად ვნებულებით მყოფთა და პატივთა მე-
ძიებელთათვის (ფ. 130v).
32. მხილებამ თავისა მიმართ თვისისა და აღსარებამ და წი-
ნაგანგებისათვის (ფ. 134r).
33. სინანულისათვის (ფ. 142r).
34. ღმობიერებისათვის (ფ. 144r).
35. სიტყუად ღმობიერ მყოფელ (ფ. 145v).
36. სიტყუა სწავლად (ფ. 147v).
37. სულისა შიშისათვის (ფ. 149r).
38. ლოცვა მოძღვრებისაგან წმადისა ეფრემისა (ფ. 150v).
39. მისივე მოსახსენებელი (ფ. 150v).
40. მისივე სულისაუვის, თუ ვითარ უქმს ცრემლით ლოცვად
ღთისა მიმართ, რა ჟამს განიცადებოდეს მტრისაგან (ფ. 151r).
41. სიყუარულისათვის (ფ. 155v).
42. მოთმინებისათვის (ფ. 156v).
43. აღსარებამ, ესე იგი არს ლოცვად ღვთისა მიმართ
(ფ. 158r).
44. სარწმუნოებისათვის (ფ. 158r).
45. მამათა შესუმნებულთათვის (ფ. 160r).
46. სხუად სიტყუად მამათათვის შესუმნებულთა (ფ. 161r).
47. სიტყუა ოთხმარცუალი (ფ. 162 v).
48. სიტყუა შეიდმარცუალი (ფ. 163r).

49. ანდერძი წმიდათა შორის მამისა ჩუშნისა ევრემ ასურის (ფ. 163r).

3. წიგნი მესამე. ლავსაჯონი. დასაწყისი: დაწყება და შესავალი ზანდუკისა, ამას წიგნსა შინა წერილ არიან სათნოებითნი მოღვაწეობანი და საკვირველნი ცხოვრებისა წარმატებანი სანატრელთა წმიდათა მამათა პატროსანთა და განშორებულთა უღაბნოს.

ბოლო: ამათ ესე ვითართა სიტყუაფთა და მოძღურებაფთა მიერ მხიარულ მყუნა ჩუშნ წმიდამან და ნეტარმან მოსე, ვიდრელა ფრიად სარგებელ მეყო ჩუშნ, და ვადიდებდით ღმერთსა, ესე ვითარისა სიბრძნის მოპნიქებელსა მოყვარეთა და მოშიშთა მისთასა, რამეთუ მისსა შუშნის დიდებაჲ, პატივი და თაყუანისცემა აწდა ყოველთა საუკუნეთა მიმართ უკუნისამდე, ამინ (ფ. 169r—222r).

შენიშვნა: ლავსაჯონში მოთავსებულია შემდეგი სწავლანი:

1. შესავალი (ფ. 169r).
2. ზანდუკი (ფ. 160v).
3. ეპისტოლე პალადიოს კაპადუკიელისა, მიწერილი ლავსოეს მიმართ (ფ. 170r).
4. ეპისტოლე მისიეე ლავსოეს მიმართ პრეპოსიტისა (ფ. 179r).
5. ისიდორე ალექსანდრიელისათვის (ფ. 172r).
6. დორეთეოს თებადელისათვის (ფ. 172 r).
7. ქალისა პოტამანიასაჲვის (ფ. 172v)
8. დიდემოქსათვის, მწუხრის წიგნთა აღწერელისა (ფ. 173r).
9. ალექსანდრა შეყენებულისათვის (ფ. 173r).
10. სიმდიდრის მოყუარე ქალწულისათვის (ფ. 173v).
11. მთისა ნიტრიისა და მას შინა მყოფთა განშორებულთათვის (ფ. 174r).
12. ამონისა და მეუღლისა მისისათვის (ფ. 174v).
13. ორე განშორებულისათვის (ფ. 175r).
14. წმიდისა პამბოქსათვის (ფ. 175r).
15. ამმონისა და სამთა ძმათა მისთათვის (ფ. 176r).
16. ბენიამენისათვის (ფ. 176v).
17. აპოლონისათვის (ფ. 176v).
18. პაისიოსათვის (ფ. 176v).
19. მაკარის ქაბუკისათვის (ფ. 177r).
20. ნათანაელისათვის (ფ. 177v).
21. მაკარი მეგვიპტელისათვის (ფ. 178).
22. მაკარისა და მარკოზი ალექსანდრიელთათვის (ფ. 179v).

23. მოსე შავისათვის (ფ. 172v).
24. მთასა ფერმესა მოლვაწეთათვის (ფ. 183 v).
25. ევლოგი ყოვლად სულგრძელისათვის (ფ. 183v).
26. პაულე წრფელისათვის (ფ. 185r).
27. პახონისათვს (!) (ფ. 186v).
28. სტეფანესთვის (ფ. 187r).
29. უვალი (!) პალესტინელისათვის (ფ. 187v).
30. ირონი ამპარტავანისათვის (!) (ფ. 188r).
31. პტოლომეოს ფრიად შეცთომილისათვის (ფ. 188v).
32. ქალწულისა დაცემულისათვის (ფ. 188v).
33. ელია ქალწულთ-მოყუარისა (ფ. 189r).
34. დორეთეოსათვის (ფ. 189v).
35. პვამუნი ქალწულისათვის (ფ. 189v).
36. განწესებისათვის მონასტრისა დიდისა პახუმისა (ფ. 190r).
37. დედათა მონასტრისათვის (ფ. 190v).
38. ქალწული, რომელი გამოეცხადა პიტირუმს (ფ. 191r).
39. იოანე ღირს ქმნილისა (ფ. 191v).
40. პოსიდონ თებაიდელისა (ფ. 192v).
41. სერაპიონ მეგვიპტელისა (ფ. 193r).
42. პიორი მეგვიპტელისა (ფ. 194v).
43. ეფრემ ედესელ დიაკონისა (ფ. 195r).
44. მოწესე დედათათვის (ფ. 195v).
45. იულიანე ედესელისათვის (ფ. 195v).
46. ადოლი ტარსუსელისა (ფ. 195v).
47. ინოკენტი ხუცისა (ფ. 196v).
48. ფალორომ ხუცისა გალატიელისა (ფ. 196v).
49. მელანია დედაკაცისათვის (ფ. 196v).
50. ხრონიოს ფვნიკიელისათვის (ფ. 197v).
51. იაკობ მხლებელისათვის (ფ. 197v).
52. პაფნოტი კეფალა (ფ. 197v).
53. ელპიდი კაპადუკიელისა (ფ. 199r).
54. სისინისი კაპადუკიელისა (ფ. 199r).
55. ლადანა პალესტინელისა (ფ. 199v).
56. ელია პალესტინელისა (ფ. 199v).
57. სავატიოს მსოფლიო ერისკაცისა (ფ. 199v).
58. მელანია პრომაელისათვის (ფ. 199v).
60. სილვანა ქალწულისათვის (ფ. 200v).
61. ულუმპიანისათვის ქალწულისა (ფ. 200v).
62. კანდიდოსარვს დედაკაცისა (ფ. 201v).

63. გელასადასათვს დედაკაცის (ფ. 201v).
64. ანტინოდასა მონასტრისათვს (ფ. 201r).
65. დიოკლისისათვს მონაზონისა (ფ. 202r).
66. კაპიტონისისათვს შეყენებულისა (ფ. 202r).
67. განზორებულისათვს სიზმართა მიერ შეტყუილისა (ფ-202r).
68. მონასტრისათვს დედათასა (ფ. 202r).
69. გელანიადასათვს მკირისა, რომელმან შეიწყნარა წმიდაა ათანესე (ფ. 202 v).
70. ქალწულისათვს (ფ. 203r).
71. იულიანადასათვს ქალწულისა (ფ. 203v).
72. ქალწულისათვს (ფ. 203v).
73. სევერიანესთვს ანკვირიელისა (ფ. 204r).
74. ქალწულისათვს დაცემულისა და კულად შენანებულისა (ფ. 205r).
75. წიგნის მკითხულისათვს ცილისწამებულისა (ფ. 205v).
76. თხრობაჲ უსახელოჲ სათნოებადათათვს ძმისა ვიეთნიმე (ფ. 206).
77. აღმწერელი წიგნისა ამის ჰბადლობს ღმერთსა (ფ. 206v)-
78. წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუშნისა კასიანე ჰრომისა, თხრობაჲ წესისა და განგებადასა ეგვპტისა და აღმოსავლეთისა მონასტერთა კრებულთასა (ფ. 207r).
79. თქმული წმიდასა მამისა ჩუშნისა კასიანე ჰრომისანი. რვათა მათ გულის სიტყუათა: ნაყროვანებისა და სიძვი-სა და ვეცხლის მოყუაობისა და რისხვსა და მწუხარე-ბისა, მოწყინებისა და ცუდაჲ მხუაობრობისა და ამპარ-ტავენებისათვს (ფ. 211v).
80. წმიდისა მამისა ჩუშნისა კასიანე ჰრომისა, მიწერილი ლეონტის მიმართ, ნოქალაქობისათვს წმიდათა მამათა სკიტისათა (ფ. 217v).

მინაწერები: 1 ეს ფირფი მე სრულიად ზემოდასა | საქართველოსა მემკვი-
დრემ და რუსეთის ლენერალ ლეიტენანტსა მეფის გიორგის პირმშომან ძემან და-
ვით შემოგწირე შენ ჩემ სასოსა და მეოზა ათორიქუთა მამათაგანს წიდასა და
საკვირველ მოქედსა შიო მღვიმელს სულია ჩუშისა საოსად და რომელმანც ეს
წიგნი შენს მონასტერიდან გაიტანოს და გამაზაუას, ითიმც გამოეზიება საუკუნოს
ცხოვრებისაგან და იუდა ისკარიოტელთანჰც დაისჯება იმისი სული, ამინ.

2 ჩუგ წელსა ფებერვალს ით, პირველი დიდ მარზვის კვირის ხუთშა-
ბათს, ამ რიცხვსა და კორონიკონს წარველ საქართველოით რუსიად, მეფის ძე
დავით (ფ. 2r).

ანდერძი: ა. [ღირსო მამათ, ჰპოვე, ვინაჲცა შეგივრდები აჰა ესერა განღე-
ბულ. შემოწყალე მე, უჯალო ლერათო ჩემო, და მაცაოვნე მე წყალობითა შე-
ნითა. — წინისწარ ჰხედვედ ეჰმა მას სასჯელისასა და იგლოვდ მწარე ფირემ.

ვითარცა დაყუდების მოკუარე. ხოლო იქმენ საქიანად და საქმეთა შენთა საღვთოდ დასწ-ვლელად ვინა, ღიოსო ძამასო; ყოჯად შექყობილო, ძცონართა აღადგინებ სინ ნულად (ფ. 2r).

ბ. ს.ცნაურ იყან, ვითარმედ სუმონ წმიდისა და თუალისა წიგნთა ორწიგნად არს ეფრემი და თუ ერთად სწერდეთ ვინჟე, ესრეთვე ადგილსა აჩნდით, რაჟეთუ ესრეთ ითქუმას: ეფრემი პირველი და ეფრემ ძეორე.—ქრისტე, შეიწყალე ფოიად ულიოაი იოანე, ოთ:ელჲან ძალითა შენითა სულ ვყავ პირველი ვაე ეფრემი აღწარად. აწ გვედღობი, რათა ღირს მყო მეოროსაცა აღსრულე ბასა (ფ. 86r).

გ. ქრისტე ღებართო, სრულ მყოფელი ამისი შემოწყალე ცოდვილი იოანე (ფ. 168r).

დ. დიდებად ღმერთსა, სრულ მყოფელსა ყოვლისა კეთილისასა—შეწევნითა აღსწერე სულთა განაბათლებელი წიგნი ესე ეფრემი თვისით ლავსაჲკონით, მე ულიოაჲან ხუცესჲან, ტფალითა ქალაქისა ჯუაროს საყდრის დეკახოაზა, მეფის იოაკლია და დედოფლის დაუჯანია მოძღუარჲან იოანემ; ვითხოვ მიიღველთაგან, ოთა რაჲელიცა კელად ძიიღებემ და იკი იხვიდენ, შენდობადს უყოფდენ ჩემ ცოდვილისათვის; აღიწერა, მათის თვის იგ, ქართულსა ქაროვიკონსა უნე (ფ. 412r).

302

გულანი

707 ფ.; 35X25; ქალღვი; ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა ნუნსხური (დასაწყისი ასოები ასოთავოულით; სათაულები და მიიშენგლოვანი საწყისები სინგუოით); თავბოლო ხაკლული; ყოფილა დაძლილი და ხელახლად აკინძულია და რუსტკუიოებული; ხოგეირთი ფურცელი დაგლეჯილია და ტქსტიოფრთ მოხეული (ფ. 46, 209, 239, 40—250, 277 333—335, 342—344, 352, 442—444, 453, 528, 698—703), მეტად დახიანებულია; რუსტკუიოებისას თანამიმბეურობა არ არის დაცული; ჩამოტნილია 1923 წელს შიო-მღვიმის მონასტრიდან.

იწყებთა ...იებთ თვთ ქრისტე მიგცა მეძიებელთა, საკუთარ ყოფად ღთისად იუდა განაცვალა ოქროდ, უღბინე სულთა ჩუპნთა, ქრისტე ღმერთო...

წყდებთა: არამედ არა იცი ვინაჲ მოვალს და ვიდრე ვალს. ესრეთ არს ყოველი შობილი სულისაგან. მიუგო ნიკოდემოს და პრქუა მას: [შენ ხარ მოძღუარი] ისრაჲლისა და ესე არა იცია? ამინ, ამინ [გეტყვი].

შენაშენა: შიო-მღვიმის ნონასტრიდან ჩამოტანილი გულანი შემდეგი ნწილებისაგან შესდგება, რომლებიც არა თანამიმდევრობით განახლებულია.

1. მარხენის ნაწყვეტი დიდი სამშაბათიდან (ფ. 1r—4v).
2. საციისკრო სახარებანი (ფ. 4v—5r).
3. საღვთისაწაულოს ნაწყვეტი (ფ. 5r—26v).

4. სახარება-სამოციქულოთა საძიებელი (ფ. 27r).
5. რეა-ხმათა ანუ პარაკლიტონი (ფ. 28r—157v).
6. თენი (ფ. 158r—469v).
7. ყოველთა დღეთა სვინაქსარი (ფ. 470r—587v).
8. მარხვანი (ფ. 537v—583v (ნაწყვეტი).
9. მარხვანი სრული (ფ. 589r—705v).
10. ზატკის ნაწყვეტი (ფ. 706v).

ხელნაწერი ძველი მხატვრობით არის შემკული და მასში მოთავსებულია თორბეტი დღესასწაულის მინიატიურები (ფ. 8, 49, 125, 195, 251, 317, 373, 454, 499, 571, 626, 679).

მინაწერები: ეს გულანი ყოვლად წმინდია არის. ვინც მაიპაროს ან წალი-
ლოს, [მსაგა რიხაფს...] ამინ...

ანდერძები: ა. ხესთ ძფლობელო ძიხებო, ნათელთ მპყროველო, სამ მხვო, ნათელო კემპარტო, ყოვლად მოუკლებელო, რომელი მყოფ ხარ ცათა შინა და რომელი მ ანუ ჯე წმიდისა ქალწულისა ჯოჯ შესამადჯინიათუ ჩუბისა, ჯუარს მესუ და დეჟელ და აღსდგ და ხუკას ამაღლდი და ჩუპნ ცხოვეება მოაუტე და აღგუ-ესეუ ჩუპნ წყლობითა ყოვლად მოუკლებელითა, შენვე, თავადო უფალო, ადიდე მენ მიკრითა დიდებითა მაქებელი მად-დებელი შენი პატრონი დადინი ლეონ და თანამეკებდრე მისი პატრონი დედოფალი ელენე და მმე დობით და კეთილად დაიკვენ ორთავე შინა ცაოვრ-ბასა აქ-სა ამას მხეგომელობითა და მეუმეა ძას მოუკლებელია ნათლისა ბრწყინვალებითა, ამინ (ფ. 26v).

ბ. ადიდენ ლმერთან შენ მიეითა დიდებითა ორთავე შინა ცხოვეებათა მაქებელი, მისა, ი და მადიდებელი შენი, პატრონი და დანი ლეონ და თანამეკებდრე მისი პატრონი დედოფალი ელენე აქ-სა ამას ცხოვეებასა მხე გ-ძელობითა, საქმედ კეთილად წაჩარჩავითა და უდევთა ძიტეებითა და მეუმეა მას ცხოვრ-ბასა საუკუნესა ღირა ყვენ განვენებასა აკვილსა და ს ყოფელა წმიდათა ხენთასა, სადა მიხედას მიუჩრდილებულად ნათელი და ბრწყინვალება პირისა თენია, შეუ დამკვდონ მას შინა, ამინ (ფ. 157v).

გ. ამისა მწე-ალა დოიად ცოდვილსა გაბრიელს და მშობელთა მისთა შეუ-
ნდვეს ლერამან, [ამინ] (ფ. 157v).

დ. ლმერთო, მკიწყალე ცოდვილი მწერალე გაბრიელს და მისნი დედა მა-
მანი, ამინ (ფ. 43or).

ე. დიდება ლმერთსა, მიხეხსა ყოვლისა კეთილისასა, ამინ. დახრულა განგება თუთა წელწიდათა მუაბხენებლითურთ თვითლისა წმიდისათა ღვთისათვის ლოცვა ყვეთ გლახავისა ანანიასოჯ, რომელნიცა იკითხიდეთ (ფ. 587).

ვ. ქ. შუა მდინარით მოსულსა, ვითარცა მდინარესა ურწყულთა ნ-ყოფიერ მყოფელსა, ქართულთა აღმორძინებელსა, უდაბნოთა ღირს ქალაქად მაძენებ-
სა, ძოეს მგახვად წყალთა გამებელა, დ-დასა. დიდებულსა წმიდას შიოს წი-
ნაშე დავარდები და ქენებით ვევედრები, რათა ცოდვთა მენდარია მეუბნად
წარსდგეს წინაჟე ქოისტესა ჩემ ცოდვილის, ნიკოლოზ კათალიკოზის ამილახო-
რისშვილის, რომელი ღირს ვიქმეა საფლავა მისსა მახლობლად დ. ფლასა ჩემსა, რა-
თა ღირსმან მან მე უღირანი თანა ზიარ მუოს მისვლად სა-უფეველსა, რომელმან
ჟდღენ გულანი საწელიწდონი სრულნი, ყოვეთი უნაკლებონი, საგ-ლობლით, სა-
ხარება სამოციქულოთ, საწინაწა-აბეუც ელოთ, რაც ოდენ წელიწადსა შინა ს გა-
ლობელნი და ლოცვათა მია განწყესიულნი არიან. შეიწირე მცირე ესე შესაწირავი,

მეოხნო ჩემო, მამაო-შო, ვითარცა ორნი მჭვლილნი ქერისანი ჯფალმან შენჳან იესომ, ეგრეთვე შენცა, მოწაფეო და მონაო მისო, ღირს მყავ ქრისტეს წინაშე თანამოსაგრობადა შენსა, რომელმან წმიდა ეკ გულანი უდაბნოსა ამას გამოაზოს და ანუ საფლავს ჩემსა განაშოროს, წყეულ და შეჩუწნებულს იყოს სულით და ღორცით. ვინც წარიკითხვიდეთ, შენდობას ბრძანებდეთ. ხვესწირეთ უდაბნოსა და მონასტერსა შიოსასა. დავედვით ტაძარსა წმინდის მღთის მშობლისასა საფლავსა ჩემისასა (ფ. 77r).

შენიშვნა: ნიკოლოზ კათალიკოზის ანდერძი მხედრულით არის დაწერილი და თან ლდევს შემდგომად ნუსხურიით გადაწერილი იგივე ანდერძი მეორე ვარიანტად შემდეგი თარიღის თან დაართვით: „თვესა მაისსა იგ, ქორონოკონსა ტმდ“ (ფ. 170).

ბ. შიო-მღვიმის მონასტრის გულანი ესე განახლდა 27 იანვარს 1890 წელსა. განახლდა ესე შიო-მღვიმის მონასტრის მორჩილის გიორგი გოაბერაშვილის ბიერ; ხოლო განაახლებელი ამისი გუხოვთ აღნომკითხველთა შენდობას გვიბრძანებდეთ (ფ. I r).

303

სწინაძსარი

284 ფ; 20X10, ქალადი; ტყავის შემოშორებული ყდა; დაშლილი, ფურცლებ-ამოცივნილი, მეტად დაზიანებული; თავბოლო ნაკლული; ჩუსაბური (სათაურეცი სინგურით); XVII ს. (ხელის მიხედვით); ჩამოტანილია 1923 წელს შიო-მღვიმის მონასტრიდან.

წყდება: წმიდისა მოწამისა ანთოსი და წმიდისა მამისა ჩუენისა [ოსე] ეპისკოპოსისა და აღმსარებელისაჲ. ამან მონაზონებისა ცხოვრებაჲ აღიღო და ყოელითა [სწავლ]ითა შეჰიმკოდ და და კორდოვ ქალაქისა ეპისკოპოსად დაიდგინა...

წყდება: და დადგენ პატრიარქსა თანა სჯეკლნი, და ვითარცა იბაკოდ იგი დაასრულონ, იწყოს ერმან კირიელეისონისაჲ, და ას ასსა კირიელეისონსა ზედა მოიქცეოდის პატრიარქი და აღიპყრას პირველად აღმოსავალით კერძოდ და მერმე მიიქცეს ჩრდილოთ...

ანდერძი: ღმერთო, ესე ღთის მსახურებაჲ კეთილად სრულობით მიმსახურე მე უღირსი მწერალი ცოდვილი საბა (ფ. 196r).

მინაწერები: 1. ფარსადან მომიხსენე, უფალო (ფ. 1r).

2. ღმერთო, შეიწყალე გიორგი, ვინც შენდობა იგი არს რომელი (ფ. 43r).

3. В Шиомгвимскую пустыню сии жизнеописания святых пожертвованы учителем тифл. сем. Иессеем Иосиф. Сулхановым (ფ. 58r).

4. ქ. ბატონო ამირახურო, იესომ ქრისტე გწყალობსო, ზე აბრწყინდები, დაიდგამ ტურფას რასმე კარავსო.

ყმათათვის უხვად გასცემო, სიტყვას უბრძანებ არავისო, თქვენს ნათლულს უბოძე რაიმე, ვითომც ქურდს მოუპა-
რავსო (ფ. 115r).

5. ქ. პირველი თავი დასაწყისი ნათქვამია იგ სპარსულად, უკმობთ ვეფხის ტყაოსნობით, არა შეიქს გორცსა სრუ-
ლად,

და თუ იკითხოს მონაზონმა შეიქნების გაპარსულად.

ქ. ბერიკა ვსწერ მომა[გო]ნდა, ოდეს ჩემსა საყვარელსა წა-
ვეკიდე (ფ. 164v).

6. ღმერთო, რომელმან დაბადე ზღვაში სავალად ნაგები, ღმერთო, რომელმან შემუსრე მძლავრთა ვეშაპთა (200r).

7. ქ. ჩახრიხული ჩახრუხადეს, რაც რომ უთქვამს თქვენს
ხომ იცით,

მე უმეტრობით არ მეცარობით, რაც რომ მეკადროს, შე-
მინდეთ იცით;
არა ვარ მთქმელი გამომეტყველი, არც არა მითქომს, არც
რა ვიცით,

და ბერ-მოლაზონთა, ვერ მოლაზონთა, რას ვლაპარაკობთ.
ნეტა რა ვიცით (267r).

8. აქ. ჩახრიხული ჩახრიხულსა, რაც რომ უთქვამს, თქუმს-
ხომ იცით.

მე უმეტრებით არა მითქუამს, თუ რომ მითქუამს შემინ-
დევით,

იცი არა ვარ მთქმელი გამომეტყუელი, არც რა მითქუამს,
არცა რა ვიცი (ფ. 258v).

9. ქ. ღმერთო, შეიწყალე ამ წიგნის კარგად მკმარებელი
კოდვილი ელისბარისძე ზაზა (ფ. 283r).

304

„მამათა ცხოვრება“ თეოფილე ხუცესმონაზონისა და კათალი- კოზ ანტონ I-ის მართიკობა

251 ფ. 31,2x20,5; ქალღი, თეთრი და ლურჯი; ტყავის მუყაოს
ყდა; სრული; ხეღრღილი (სათაურები სინგურით, დასაწყისი ასოები ასო-
მთავრულით); 1x02 წ; გადაწერილი დავით ხუცის მიერ (250v); ჩამო-
ტანილია 1923 წელს შიო-შლეიმის მონასტრიდან.

1. პირველი სიტყუა ბერთაგანი წმინდათა და ნეტართა მამათა ჩვენთა ცხოვრებისათვის და მოქალაქეობისა.

რომელი იგი არს პირველითგან ღთისათა, ღთისა სიტყუა

მრავალთათვის სახიერებათა თვისთა, ყოველნივე დაბადებულნი არა რასაგან არსებად მოიყუანნა და სიბრძნით დაბადნა (ფ. 2r—6r).

2. სწავლანი შუენიერნი წმიდათა და ნეტართა მამათანი სირულისათვის სათნოებათა. ჰკითხა ვინმე მამასა ანტონის და ჰრქუას რა დავიშარხო მამაო, და ღმერთსა სათნო ვეყო (ფ. 6r—27v).

3. სწავლანი და თხრობანი სულიერნი წმიდათა მამათანი: და ვითარმედ ჯერ არს ჩვენდა ყოვლითა ძალითა მიღვევებად დაყუდებისა. მამა ანტონი ჯდა ოდესმე უღაზნოსა და მოწყინებასა შეეარდა ფიცხელსა და სიბრძნესა რამესა გულის-სიტყუათათასა (ფ. 28r—34v).

4. თხრობა თითო სახე წმიდათა მამათაჲ ლმობიერებისათვის. იტყოდა მამა ანტონი: წინაშე თვალთა გაქვდინ მარადის შიში ღთისა და იხსენებდ მას ყოვლადვე, რომელი მოაკვდინებს და აცხოვნებს (ფ. 34v—46r).

5. სწავლანი და თხრობანი წმიდათა მამათანი მრავალ სახენი და მრავალგუარნი მარხვისათვის და სხვათა მათ სათნოებათა, და ვითარმედ არა ჰამადთა ოდენ ზედა გამოისახვის მარხვა, არამედ ყოველთა ზედა საცნობელთა და აღძვრათა სულისათა. აღვიდეს ოდესმე ძმანი მამისა ანტონისასა სკიტიით და შევიდეს მუნ მიმავალსა მათ კერძოთა და ჰაკეს ერთი ბერა სხვა მუნვე მიმავალი (ფ. 45r—56v).

6. მოძღვრებანი თითო ფერნი და მოთხრობანი მრავალსახენი წმიდათა მამათანი განკრძალვისათვის ჩვენდა ბრძოლათასა, რომელნი სიძვისა მიერ აღდგებიან ჩვენ ზედა. თქვა მამამან ანტონი - ვგონებ, თუ აქვს ჯორცთა ბუნებით აღძვრა თანა აღრეული ანაკებსა გარნა არა მოქმედნი (ფ. 56v—71r).

7. უპოვარებისათვის და არა მოხვეჭისა და სხვათა მათთვის სათნოებათა. იჯმნა ვინმე ძმამან სოფლისაგან და მონაკები თვისნი განუყო გლახაკთა (ფ. 71r—76r).

8. თხრობა თითო სახე წმიდათა და ღვთივ სულიერთა მამათა, რომელი აღმკურავს ჩვენ და აღმადგინებს სიმხნედ და მოთმინებად. წარვიდეს ძმანი მამისა ანტონისა და ჰრქვეს მას— გვარქვ ჩვენ. მამაო, სიტყუა რითა ვცხონდეთ? (ფ. 76r—93v).

9. სწავლანი და თხრობანი წმიდათა და ნეტართა მამათანი, ვითარმედ არა ჯერ არს ქმნაჲ საჩუშნებელად კაცთა. ესმა მამასა ანტონის ჰაბუკისა ვისთვისმე მონაზონისა, რომელმან ქმნა სასწაული გზასა ზედა (ფ. 94r—100v).

10. ვითარმედ ჯერ არს ყოვლითა ძალითა ჩვენითა კრძალვად, რათა არავის განვიციოთხვიდეთ. შეემთხვია ოდესმე განსაცდელი ძმასა ვისმე მონასტერსა შინამამისა ელიასსა (ფ. 101r—108v).

11. განკითხვისათვის საღვთოვსა და განჩრევისა კეთილისა ბოროტისაგან. ჰსთქუა მამამან ანტონი, მრავალთა განკაფუნეს ჯორცნი მათნა მოღუაწებასა შინა (ფ. 109r—132v).

12. ვითარმედ ჯერ არს ჩვენდა ყოვლადვე და მარადის მღუიძარებაჲ და სიფრთხილე. იტყოდა მამა ანტონი, ვითარმედ ვიხილენ მონაზონნი, რომელნი შემდგომად მრავალთა შრომათა დაეცნეს (ფ. 143r—154r).

13. ვითარმედ ჯერ არს მოუკლებელად და მღვძარედ ლოცუჲა ყოვლადვე და ყოველსა ეამსა. მამასა ანტონის ჰკითხა ძმამან სიტყუა ლევიტელთაგან (ფ. 154r—157r).

14. ვითარმედ გვიქმს და თანა გუჲძს უცხოთ მოყუარება და მოწყალება სიხარულით. მამამან აპოლო თქუა შეწყნარებისათვის ძმათასა, ვითარმედ ჯერ არს მომავალთა ძმათა მოკითხვა და თაყუანის ცემა (ფ. 157v—169r).

15. ვითარმედ ჯერ არს სულიერთა მიმართ მოძღუართა მოგებად მორჩილებასა შეუორგულებელსა. ჰსთქუა მამამან ანტონი: მორჩილება მარხვითურთ დაიმორჩილებს მზეცთა (ფ. 168—174r).

16. სიმდაბლისათვის კეთილისა და მას შინა განათლებულთათვის მამათა.—მამამან ანტონი ახედნა ოდესმე განკითხვათა მიმართ და სასჯელთა ღვთისათა ითხოვა და თქუა (ფ. 174r).

17. ძვირ უქსენებლობისათვის, რომელი ესე მსგავსება ზრს ღთისა, ჰსთქუა მამან ანტონი,—რომელსა ეანსა დაეფარნეთ ცოდვანი ძმისანი, დაჰფარნეს ჩვენნიცა ღმერთმან (ფ. 198r—302r).

18. სიყვარულისათვის ღთისა და მოყუსისა.—ჰსთქუა მამამან ანტონი, მე არღარა მეშინის ღთისა, არამედ მიყუარს იგი, რამეთუ სიყუარული გარე განსდევნის შიშსა (ფ. 202r—210v).

19. სულითა მხილულშლათთვის წმიდათა მამათა. მამასა ანტონის გამოეცხადა ოდესმე, იყო რა უდაბნოს, ვითარმედ ქალაქსა შინა არს სწორი შენი მკურნალი (ფ. 210v—229).

20. ნიშებ შემოსილთათვის და სასწაულთ მოქმედთა წმიდათა მამათა. იტყოდეს მამისა ამონაძსათვს, ვითარმედ ვასილიკოჲ მოაკუდინა... (ფ. 229v—234v).

21. მოქალაქობისათვს სათნობათა შინა წარმართებულთასა. ილოცვიდა ოდესმე წმიდა ანტონი სენაკსა შინა თვისსა და მოიწია მისა ჯმა, რომელი ეტყოდა (ფ. 234—242v).

22. მოთხრობა სულიერი ათორმეტთა მამათათჳს განშორებულთა. შეკრბეს უკუშ ერთად განშორებულნი წმიდანი ბრძენნი და სრულნი რიცხვით ათორმეტნი და სიტყუა მოჰჳადეს ურთიერთას (ფ. 242v—244r).

23. უწყება მოქალაქობისათვის სათნოებითა შემკულთასა ბერმან სტჳუა, ვითარმედ იყო ვინმე ბერი უშინაგანესსა უდაბნოსა დამკვიდრებული (ფ. 244v—247r).

24. სიტყუათაგან წმიდათა მამათასა, რომელნი მოღუაწებათა შინა დაბერებულ იყუნეს, მოკლე მოთხრობა ცხადმყოფელისათნოებითა. წმიდასა და ნეტარსა მამასა ჩუშნსა ათანასეს ალექსანდრიელ მთავარ-ეპისკოპოსსა ჰკითხეს ვიეთმე, ვითარმედ სწორ არს ძე მამისა? (ფ. 247r—248r).

25. უბნობა და ზრახვა სულიერი ბერთა კითხვა მიგება. კითხვა: ვითარმედ ჯერ არს მონაზონისა ყოფა სენაკსა შინა? მიგება: რათა იჯმნას მეცნიერებისაგან მრავალთასა (ფ. 248r—250v).

შენიშვნა: ბოლოში მოთავსებული ფურცელი (ფ. 251) თავფურცელს წარმოადგენს. არ არის წინასიტყვაობა და შეცთომით არის ამკინძავისაგან ბოლოში გადატანილი. ამ ფურცლებზე მოთავსებულია ლექსები:

1. კრთოლვილი ზენათ მაბრწყინი შარავანდი.
მგენი ნათელთა უესებოჲსა მზისებრ... (ფ. 251r).

შენიშვნა: ეს ლექსი 22 ტაეპოვანია.

2. ეს ქრისტეს სძალი, იასჳ მკჳრული ლალი,
არ ნათელ მცხრალი, არ ყუველ ფერთი მხრალი (ფ. 251v).

შენიშვნა: ხელნაწერს თავში მიკინძული აქვს სტამბაში ნაბეჭდი სასულიერო შინაარსის სურათი.

მიანწერებო: (ფ. 37r, 39rv, 44v, 49v, 56rv, 145r, 199v, 211v, 222v, 237v) ყელა ახალი დროისა.

ანდერძო: ა. განსრულდა დიდება ღმერთსა. 1802 (ფ. 250v),

ბ. წმიდ ნო, მამანო, ნეოხ ეყუშნით მჩაბაბესა ამისსა ცოდვილსა ზუცეს დავითს, დღესა მას განკარხვისასა და დღესა სოკუდილისა ჩემისასა, ამინ (ფ. 250v).

გ. წმინდ ნო მამანო, ესე რომელ ადგილები არს დანარჩომი დედაზნაიცი ასე იყო და მისთვის ჩვენც ა'ევე დაუტყვეთ და რომელთაც მრთელი დედანი იმოვნოთ, მოაწერეთ და ღთისა მიერ სასყიდული მიიღეთ (ფ. 250v).

შენიშვნა: ეს სამი ანდერძი გადაწერის არის.

დ. სადიდებულად ცხოველს მყოფელისა, თანა არისსა და განუყოფელისა სამებისა მამისა და ძისა და სულისა წმიდისა. წიგნი მარტირიკაჲ, შეხმა და იატრობა ქრისტესთჳს ვნებულთა, მოწამეთა ქართუშლოთა და სხუათა, დროსა ყოვლად ბრწყინვალისა უკეთაღმსაღურესისა და უმაღლესისა ირაკლი მეორისა, აქისა ყოვლითა ზემოჲსა საქართუშლოჲსასა, ხრლო მამათ-მთავრობისა თვისისა.

წელსა დასაბამითან სოფლისა 7238; კორციელად შობითგან სიტყუსა ღთისა 1769, თთჳსა მეთერთმეტესა, რიცხუსა 19 (ფ. 25:რ).

ე. წინა სიტყუაობაჲ წინა მდებარისა წიგნისა მარტირკაჲსა კმნილია მისისა უწმ-დესობისა ანტონი არხიეპისკოპოსისა ყოვლისა ზემოჲსა საქართუ-ლოჲსა, დაეთიან ბაგრატიანისა, მოწაფეთა მიერ გაიოს არხიდაკონისა და თანა მოწაფისა მიისა, მისის უმაღლესობისა მეფის მოძღურის იოანეს ძის გა-ვრიელისა მ(იერი)თა (ფ. 251r).

305

სწავლა-მოძღვრებანი

195 ფ. 29X19; ქალაღი; ტყუ გადაკრულო მუყაოს ყდა; თაგ-ბო-ლო ნაკლული; ნუსხური (სათაფრეჲი სინგურიო, დასაწყისი ასოები ასო-მთავრულით); XVII-XVIII ს. (ხელის მიხედვით); ჩაპოტანილია შიო მღვიმის მონასტრიდან 1923 წ.

იწყება: ...ეტს ფრიად მოსწრაფებით აღვილად: აწ უკუშ-ნუ მოიწყინებთ ლოცვასა, რათა უპირველად წარვლოთ ცხოვრე-ბაჲ ესე, რათაჲ ოდენიცა ცოდვანი გაქუნდენ ყოველთაგანვე აქავე განთავისუფლდეთ.

წყდება: ხოლო მე შემორაგედ, არცა ერთი ვინ ვპოვე აქა, და განკვბრდა გონებაჲ ჩემი, და ვიტყოდე თავსა შორის თვისსა: სადა არს აბრაჰამ? სადა არიან ისაკ და იაკობ და სიმრავლე სხუაჲ?

ხელნაწერში შემდეგი სწავლა—მოძღვრებანია:

1. იოანე ოქროპირი—სიტყუაჲ უძღებისა მისთვის შვი-ლისა (ფ. 2r).

2. იოანე ოქროპირი—სიტყუაჲ მეორედ მოსლვისათვის უფ-ლისა და რათა ვხრუნვიდეთ სარგებლისათვის სულთა ჩუცნთა-სა (ფ. 9r).

3. თხრობაჲ სულთა სარგებელი სასწაულისა მისთვის, რო-მელი იქმნა ხალკუპრატიას პატიოსნისაგან და წმიდისა ხატისა ქრისტესისა (ფ. 14v).

4. იოანე დამასკელი—სიტყუაჲ სიტყუს საგებელი მათი, რო-მელნი ჰგმობენ წმიდათა ხატთა (ფ. 28v).

5. სოფრომ იერუსალიმელ მთავარეპისკოპოსისა —ცხოვრებაი და მოქალაქეობაჲ მარიამ მეგვიპტელისა (ფ. 55r).

6. წამებაჲ წმიდათა ორმეოცთაჲ, რომელნი იწამნეს სევას-ტიას (ფ. 50r).

7. ანდრია კრიტელ მთავარეპისკოპოსის სიტყუაჲ ხარებისათვის

ყოვლად წმიდისა დედოფლისა ჩვენისა ღთისმშობელისა და მარადის ქალწულისა მარიამისა (ფ. 74r).

8. ანდრია კრიტელ მთავარეპისკოპოსი—საკითხავი, თქმულად: ლაზარესათვის ოთხ დღე მომკუდარისა, რომელი აღადგინა უფალმან (ფ. 84v).

9. იოანე ოქროპირი—სიტყუად დიდსა ხუთშაბათსა განცემისათვის იუდასაგან და მიცემისათვის წმიდათა საიდუმლოთა (ფ. 112r).

10. ეპიფანე კვიპრელ მთავარეპისკოპოსი—საკითხავი თქმული იესო ქრისტეს ვნებაზე და დაფლვაზე (ფ. 132v).

11. გრიგოლი ღვთის მეტყველი—სიტყუა თქმული აღესებისათვის (აღდგომისათვის ქრისტესა) (ფ. 145r).

12. იოანე ოქროპირი—სიტყუად ამაღლებისათვის უფლისა ჩუშნისა იესო ქრისტესა (ფ. 160v).

13. სოფრომ იერუსალიმელ პატრიარქი—სიტყუად წმიდისათვის ნათლისღებისა მაცხოვრისა ჩუშნისა (ფ. 164r).

14. ამფილოქე იკონიელ მამისა—საკითხავი თქმული მიგებებისათვის უფლისა ჩუშნისა იესო ქრისტესსა (ფ. 176r).

15. ეფრემ ასური—სიტყუად ფერისცვალებასა ზედა უფლისა ჩუშნისა იესო ქრისტესსა (ფ. 181v).

16. გიორგი ნიკოდიმელ მთავარეპისკოპოსი—დიდს პარასკევს საკითხავი ჯუარცმისათვის და დაფლვისა უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესსა (ფ. 187r).

17. იოანე ოქროპირი—სიტყუა ვნებისათვის უფლისა ჩუშნისა იესო ქრისტესა (ფ. 188v).

306

კატახიზმი

123 ფ.; 20,5×17; ქალაღი; მუყაოს ყდოთ; სრული; მხედრული (დასაწყისი ასოები ასომთავრულით); XIX საუკ; ჩამოტანილია შიომღვიმის მონასტრიდ ნ.

დასაწყისი: შესავალი კატახიზმოსა შინა. გულისხმის ყოფა კატახიზმოსათვის. კითხვა: რაჲ არს კატახიზმი? მიგება: კატახიზმი არს მოკლე სწავლა კეთილმსახურებისათვის ქრისტიანობრივისა.

ბოლო: ოდეს ჰყოთ ბრძანებულ თქუნდა, ჰსთქუთ ვითარმედ მონანი ვართ უზმარნი, რომელ თანაგვედვა ყოფად ჰყავთლუკ. იზ, ი (ფ. 5r—120r).

შენიშვნა: ბოლოში დართული აქვს დამატებად მოკლე კსწავლა ზნეობისა მხედარათვის (ფ. 120r—123v).

თავს ერთვის ზანდუკი ანუ სარჩევი კატეხიზმოსი (ფ. 2r—3v).

ანდერძმაგვარი: ვ-ცელი ქრისტიანობივი კატეხიზმოს მართლმადიდებელი საკათოლიკისა აღმსავლეთის ბერძნთ-როსისიის ეკლესიისა, განხილული და განკეთებულად უწინდესის მართებელს სინოდსა მ ერ და გამოცემული გარდამოსაქმებლად სასწავლებელთა შინა უმაღლესისამებრ მისის იპპერ-ტორების დიდებულების ბრძანებისა, სანკტპეტერბურლი სინოდის ტიპოგრაფიასა წინა ჩუკთ ხ წელსა (ფ. 1r).

307

ცხოვრება და საქმიანება შიო მღვიმელისა

97 ფ.; 14X20.5; ქალღი; ტყ ვ-გ-დაკრული ტვიფრული ხის ყდა-სრული; ნუსხური (დასაწყისი სოფი ასომთავრულით, სათაფობი სინგურით); XIII—XV ს. (სელის მიხედვით); ჩამოტანილია 1923 წ. შიო მღვიმის მონასტრიდან.

დასაწყისი: ცხოვრება და საქრველებადანი წმიდისა და ნეტარისა შიომხანი, რომელი იყო ანტიოქით შუა მდინარისათ ასურეთისა. ბოლო მოიწია ქუწყანად ქართლისა და დაემკვდრაჲ სარკინისა მღვიმეს, რომელი ესე აღწერა ლირსმან მარტკრი, რომელსა ეწოდა... იოანე, რომელი იყო მოწაფეთაგანი წმიდისა იოანესთა კონსტანტინოპოლით, გუაკურთხენ, მამაო.—ქსენებით წმიდათაჲთა ოდესმცა სადა იქმნა განძლომა ცნობის მქონებელთაგან, არა თუ ვინმე სრულიად წარტყუნულ იყოს გონებითა ეშმაკისა მიერ.

ბოლო: ამისთვის განუჩინა, რათა კანდელი ერთი და სანთელი ერთი დაუწრეტელად კათოლიკე ეკლესიათ ენთებოდის საფლავსა ზედა წმიდისა შიომხსა (ფ. 3r—96r).

შენიშვნა: 1v ფურცელზე მოთავსებულია ასურელ მამათა სია და ფ. 2v ზე—იოსა და ევაგრეს სუოათი.

მინაწუები: (ფ. 1r, 1r, 2r, 3r, 41r, 43, 97v).

ანდერძი: დიდებდა ღმერთსა სრულთ მყოფელსა ყოვლისა კეთილისასა ყოვლადვე აწ და მარადის და უკუნითი ჯ. უნისამდე ამინ. სრულ იქმნეს წმიდაჲ და სულთა განაანთლებელი ცხოვრებანი და სასწაულნი წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუშნისა შიომხანი. ბრძალებითა წინაძღვროსა ყ წაიელის. მელქიზედუცისით კელითა მეტებთა ღთის მშობლისა დეკანოზისა დემეტრესითა უწყის უფალმან ჩემმან და წმიდამან მამამან შიომ, რომელიცა ჩემს მიერ შესაძლებელ იყო და ანუ ძალ გვედვა, მოვ-ქირვეთ, რომე უკეთობლად და უნაკლულად აგეწერაჲ ერთი დედა წმიდის შიოს საყარს იდვა და ერთი სვეტის ცხოველის საკითხვემი ეწერაჲ. წმიდის შიოს ცხოვრებაჲ და სასწაულები არა ეწერაჲ სვეტის ცხოველის წიგნში და სასწაულებს ზეთ ეს ორი წიგნი ერთმანეთს არ ემოწმა ალაგალაგ, და სვეტის ცხოველის წიგნში ნამეტნავი ეწერაჲ და

სასწავლებლებს ხედ თი სვეტის ცხოვლის წიგნისაგან გარდამოეწერე, და სასწავლებლები წილის შიოს წიგნისაგან, რომელიცა დედასა შინა ეწერაჲ, ის დავწერეთუ რაჲმე დაკლებოდეს, ღთის გულისათვის წყევას ნუ ჰყოფთ და შენდობაჲ ბრძანეთ გლახაკისა და უტბაჲდ მწერლისა ცოდვილისა დამიტრისთვის, უფალნი ჩემნი, და თქუენცა შეგინდენეს ლჳერთმან. აჰინ (ფ. 96r).

308

კონდაკი

91 ფ.; 20 × 14; ქალაღი; ტყეის ყდა; სრულბ, არა თანამიმდევრულად აკინძული; ნუსხური, (დასაწყისი ასოები ასომთავრულით, სათაურები სინგურით); 1661 წ.; ჩამოტანილია შიო მღვიმის მონასტრიდან 1923 წელს.

დასაწყისი: შერავიდეს დიაკონი საღიაკუნესა შინა და შეიმოსოს სტიხარი და ოლარი თვისი, მღუღელმან ესე ლოცუაჲ საღიაკუნესა შინა წარსთქუას: ღმერთო, ღმერთო ჩუენო, გარდამომიღლინე ძალი მალღით და განმადღიერე მე მსახურებასა ამას შენსა...

ბოლო: გამოვიდეს მღუღელი და დადგეს ვითარცა წეს არს და განუყოს ევლოგიაჲ. ერმან დიდებაჲ, აწდაჲ, კირიელესოჲნი. გ. მღუღელმან ქრისტემან ჰეშმარიტმან (ფ. 1r—91v).

შენაშენა: კონდაკში მოთავსებულია არა თანამიმდევრულად იოანე ოქროპირის, ბასიღი დღვის და გრიგოღი დიოღლოღისის ჟამის წირებბი. მენაწერებბი (ფ. 25 rv, 83r).

ანღერძი: ა. ღმერთო, შეიწყალე ცოდვიღი სულითა რომანოზ და შეაწიენ სულსა მისსა საუკუნოჲ, ამინ. და ვინცა მე შენდობაჲ მიბრძნოთ, ღმერთან შეგინდოს. ღმერთო, შეიწყლე ფრიად ცოდვიღი რომანოზ, ამ წიგნის მწერალი, ამინ. დაიწერა ქაოღნიკონსა ტბთ (ფ. 31v).

ბ. ღმერთო, შეიწყლე სულითა ცოდვიღი რომანოზ ამისი მწერალი, ამინ. დაიწერა ქოროღნიკონსაჲ ტბთ, სრულ იქმნა ორი კონდაკი დღესა შაბათსა.

309

საკითხაგვანი ღიღგარკვის, ჴატიკის და საუზლოთა ღღესასწაულთა

187 ფ.; 20 × 16; ქალაღი, ღურჯი; ტყავადაკრული ყდა; სრული; მღერღული (დასაწყისი ასოები ასომთავრულით, სათაურები სინგურით); XVIII ს. (ხელის მიხღვით); ჩამოტანილია 1923 წ. შიო მღვიმის მონასტრიდან.

დასაწყისი: თქმული წმიღისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა იოანე ოქროპირისა იგავისა მისთვის, მეზუღრისა მისთვის და ფარისევეღისა, გუაჳურთხენ, მამაო. საყუარღენო, ორნი კაცნი აღვიღოდღეს ტაძრად ლოცუაღდ...

ბოლო: განისწავლნეთ ნათელა მიმყუანებელობისა განბრწუ-
ჯინვებითა სამეზისაგან უწმინდესობით და უსრულესობით, რომე-
ლი არა ზომიერად მიგილიეს ერთი ბრწყინვალეობა, ერთისაგან
ღმრთაებისა ქრისტე იესოს მიერ უფლისა ჩემისა, რომლისა ღი-
დება და სიმტკიცე უკუნითი უკუნისამდე, ამინ (ფ. 3r—186r).

შენიშვნა. 1. ამ ხელნაწერში მოთავსებულია შემდეგი მოძღვრებანი:

1. იოანე ოქროპირის—მეზვერისა და ფარისეველის კვირია-
კისა (3r).
2. მისივე—უძღების შვილის კვირიაკისა (ფ. 8r).
3. ეფრემ ასურისა—ხორცთა აღების კვირიაკისა (ფ. 26r).
4. ეფრემ ასურისა—შაბათსა ყველგირისასა (ფ. 26r).
5. ნექტარი კონსტანტინეპოლელისა—თეოდორე ტირონე-
ლის დღისათვის (ფ. 29v).
6. დიდის მარხვის პირველი კვირიაკისა (ფ. 28v).
7. ანდრია კრიტელისა—სიტყუა ლაზარე ოთხდღე მკვდრი-
სათვის (ფ. 48r).
8. იოანე ოქროპირისა—საკითხავი ბაიობის კვირიაკისა
(ფ. 63v).
9. იოანე დამასკელისა—სიტყუა განმელისა ლელვისათჳს
(ფ. 71r).
10. გრიგოლ ღთის მეტყუელისა—აღდგომისათვის ქრისტესა
(ფ. 78r).
11. იოანე ოქროპირისა—დიდისა ხუთშაბათისათჳს (ფ. 80r).
12. გიორგი ნიკომიდიელისა—ვენებისათვის ქრისტესა (ფ.
89v).
13. ეპიტანე კვიპრელისა—დაფლვისათვის ქრისტესა (ფ. 108v).
14. იოანე ოქროპირისა—ამაღლებისათჳს ქრისტესა (ფ. 124r).
15. გრიგოლი ღთის მეტყუელისა—სულის წმიდის მოსელი-
სათვის (ფ. 129r).
16. იოანე პატრიარქისა მარხველისა—ტაძრად მიყუანები-
სათჳს (ფ. 240r).
17. სოფრონ იერუსალიმელისა—მირქმისათვის ქრისტესა
(ფ. 152v).
18. გრიგოლი ღთის მეტყუელისა—შობისათჳს ქრისტესა
(ფ. 165v).
19. გრიგოლი ღთის მეტყუელისა—ნათლისღებისათჳს (ფ.
175v).

შენიშვნა: 2: ბოლოში დართული აქვს ხანდუჯა წიგნისა (186r).

მინაწერები ფ. 1rv, 2r, 187rv.

დავით გაბონიშვილი, მკამხატიკა

84 ფ. 21X16; ქალღმერთი; ტვიფრული ტყავი გადაკრული ხის ყდა; სრული; მადრული (დასარჯიანი ასობები ასომთავრულით, სათაურები სინგურით); 1787—1790 წწ.; ფფ. 82—84 დაუწერელია; ჩამოტანილია 1923 წ. შიშ მღვიმის მონასტრიდან.

დასაწყისი: თვს ღრამმატიკაჲსა და ნაწილთა მისთა. თავია. კითხუა: რაჲ არს ღრამმატიკა? მიგება: ღრამმატიკა არს შემძლებლობა მართლ უბნობად და წესიერ წერად.

ბოლო: კითხუა: რომელი არს ანაგები. გინა განშორებადი? მიგება: განშორებადი არს მაგალითად, ვითარცა შავ-ჰყოფა ეკალმუხისა, გინა თუალ-მარჩხობა პეტრესი, ამისთვის ეწოდების შემთხუშვითისა ამას განშორებადი, რამეთუ რაოდენ ეამ ჰგიეს ქუშმდებარე, ესეცა მასთანა განუშორებელეე არს (ესე—იგი ანაგები) (ფ. 5r—81r).

შენიშვნა: თავს ერთევის კითხვა—მიგებანი ცნობად ღრამმატიკის დამწყებთათვის (ფ. 4r).

ანდრძ-მაგვარო, დავითის მიერ დავითიან პანკრატო;ანისა ირაკლი მეორისა პირშმო ძის გიორგის პირშმოს ძის: გან ქალ-ჭებამ, წელსა ჩღე, ხოლო ქართულსა ზედა უოშ; სამეფოს, ქალქს ტულსა (ფ. 2r).

ანდრძი: ა. მის უმღელეობას სრულიად ხეობაჲსა საქართულოს მეფესა მეორესა ირაკლის, ყოულად ოჲმალღესს და ოჲმოწყალესს კელშვიფს.

ვინაჲთგ ნ კმა მ ხეხი შრომისა ჩემისა ესე არს, რათა კარისა მიმართ სიბრძნისა იყ სმეა გზაჲ სვლისა ჩემისა: ამის გამო აღმძრა ერთგულეობითან სიყუარულმან თქვენმან და ერისა თქვენისამნ, ვინაჲთგან მოუტ ლეობისა ქვეშე შერდომილ არს ერნი თქვენნი, და არა აქვსთ მოცალეება დროესა ძლით მიხეხისა ერთა ქართლოსიანთა, რათამცა ახნაურეობითა ხედვითა გონ ფილოსოფიათა იყუნენ მემკენებელი, ანუ ხედ მიწვენილ, ამის გამო ვჰყავ შრომ.ა, შემოვიხუნენ და შევახანენ ადვილ გასაგონი ესე ძველთაგან და ახლთა ღრამმატიკათა კითხვა-მაგვებითი მცირე ესე წიგნი, რითელ არს გზაჲ სიბრძნისა, გინა კლიტე მეცნიერებისა, რათა ამის მიერ შეემეცნენ, გინა ზედ მიწვენილ—იქმნენ გუართა ოთხთა მოძღვრებითა და რუათა სიტყვსა ნაწითა ღრამმატიკასათა და და სინტაქსებრ თანგმარობათა და ეგრეთვე ხუთთ: ცა მათ მარტივთა ხმათა პორფ როის ფინიკელისათა, რომელნიცა საჭირად ემდერებიან სახლუართა, რომლისაცა არა ჯერ იყო დატევაჲჲ, გარნა წინაშე უმაღლესობისა თქვენისა კადნიერ ვიქმნები ვითხოვო, უფეთე ჰხოვთ რამეშე შეცოდებაჲ, მაქუს მედი მოტეგებისა ამის გამო, ვინაჲთგან ასაკითა სწავლისათა ვარ გამოუცდულ და ამის გამო თუცა ძალი დამაყუებლობთი მექმნებოდა დაძრკოლობად, გარნა მონებროჲთმან ერთ-გულეობამან თქვენმან და სიყუარულმან ერისა თქვენისამან სძლო დამაყუებელსა ძალსა და ქალ ვჰყავ შეთხუად რაოდენ ძალ მედვა, რომელსაცა ეწოდების საფუძველი სიბრძნისა, გინა კლიტე მეცნიერებისა, რომელიცა არა მცო-

რესაბდენიერებასა შეატყვებსთ ერთა თქვენთა, არა თუ მხოლოდ მათ, არამედ მეცა. მათ ამისათვის, ვინაჲთგან უჩვენებს გზასა და კარსა აწაუგებითოსა ზედვისასა, და მემამისთვის ვინაჲთგან სურვილი სამსახურისა თქვენისა და გულსმოჭვინება ჩემი ამით აღმოჩენილ იქმნებოს უმაღლესობისა თქვენისა წ. ნაშე.

მისის უკმაღლეობისა და მოწყალისა კელმწიფისა უმდაბლესი მონა მათი ძის ძე დავით (ფ. 31v).

ბ. აღიწერა ტელითა აღქატის ეგნატი მდივნის შვილის გიორგის თუმაოვისათა მარტის ი, ქორთნიკონს უთხ დროსა სიყრმისასა, რომელიცა გამოუცდელ ვიყავ წერად ყოვლადისა წიგნისა (ფ. 31v).

311

საჯულის კანონი

214 ფ.; 19,6×14; ქალაღდი; ტყავგადაკრული ყდა; თავ-ბოლო ნაკლული; ნუსხური (ათაურები სინ-ურით); XV—XVI ს.; განახლებულია 1706 წ.; ჩამოტანილია 1923 წ. შიო მღვიმის მონასტრიდან.

1. [კრებათა კანონი]. იწყება: ღთის მეტყუელი... იგი მაცხოვრისა არა წინააღმდეგომ საღთოჲსა ნებისა იყო, არამედ ყოვლითურთ განღმრთობილ და მიყოლილ საღმრთოსა ნებასა ფ. 1r—114r).

2. კანონნი იოანე მარხველისა. უწყებულ იყვენით, ვითარმედ ესე ნეტარი იოვანე მმარხველი უკანასკნელი იყო უფროს ყოველთა მათ, რომელთა რჩულის კანონისა წესნი დაწერნეს (ფ. 114r—161r).

3. კანონნი ბასილი დიდისანი—პირველი მოსლეა გულის სიტყუსა, რომელი მოუტდეს და გონებაჲმან მსწრაფლ განიოტოს. რომელსა ეწოდების ბერძნულად პროსკოლინ—უცოდველი არს.

წყდება: მღვდელმან რამეთუ სახიერი და კაცთ მოყუარე ღმერთი ხარ და შენდა დიდ[დებასა].. (ფ. 161r—214v).

ანდერძი: ბატონან კათალიკოზმან ნიკოლოზ მე თბილელს მხატვარს. ები დამხატვრინა და ეს რჩულის კანონი რქ იდვა, დიად დაძველებული და დაშლილი, და ჩემი ქლით დაეწერე და შეეკარ და წმიდის მიოსი იყო და მასვე მივართვი. ვინც მიემთხვენეთ. მამანო, შენდობაჲ ყავთ ჩემ ცოდვილის გიორგის მხატურისათვის, ქორთნიკონს ტუდ, მაისის კბ (ფ. 1r).

312

ცხოვრება ანდრია ხალოსისა და იოანე მოწყალისა

288 გვერდი; 20×14; ქალაღდი; ტყავ გადაკრული ყდა; სრული; ნუსხურით (ათაურები სინგურით); 1709 წ. (315); ჩამოტანილია 1923 წ. შიო მღვიმის მონასტრიდან.

1. ცხოვრებად და მოქალაქეობად წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუშნისა ანდრიასი, რომელი იქმნა ქრისტესთვის სალომს. გუაყურთხენ, მამაო. უფალო იესუ ქრისტე, შეგვიწყალებ. ძმანო ჩემნო საყუარელნო, მონანო ღთისანო, ისმინეთ ვედრებისა ჩემისა...

ბოლო: უცხო იყო სოფლისაგან უპოვარი, მშვიერი, წყურიელი, ყინელითა და ნეფხვითა გვეშული და კაცთაგან ტანჯული, და სხუანი ურიცხვნი განსაცდელნი ღთისათჳს თავს იხსნად (ფ. 1—314).

2. ცხოვრებად წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუშნისა იოანე მოწყალისა აღექსანდრიელ მთავარეპისკოპოსისა, აღწერა ლეონტიოს ეპისკოპოსმან ნიკოძპოლისმან, რომელ ქარს კვაჩიისა. ვინებე და ინებეს მამათა მათ, რომელნი პირველ ჩუშნისა იყენეს დაწერეს ცხოვრებად წმიდისა ამის მამისა ჩუშნისა...

ბოლო: ვითარმედ ღთისა მიერ მოგივლად ნუგეშინის ცემად ესე მტკიცედ სარწმუნოებისათჳს შენისა და არა ლოცვითა ჩემითა, რამეთუ გონებად მისი ყოვლადვე სიმდაბლესად მოდრეკილ იყო (ფ. 316—387).

მინაწერი: ა. ქ. ჩვენ ბატონმა როდამ შემოგწირეთ წიგნი ესე ღვიმეს ტაძარსა წმიდისა ღთის მშობლისა, ვინც გამოაწიროს, შენ შერახდი და შოიოთხე (37):

ბ. ქ. ჩვენ ბატონმა როდაჳა შემოგწირეთ წიგნი ესე ღვიმეს ტაძარსა წმიდის ღთის მშობელსა ანდრიას სალოსი ესე. ვინაც გამოგწიროს, შენი მადლი გაუწყუეს (ფ. 381).

ანდერძი: ა. ბოლო მე ნაკიფორე, ხუცესმან დიდისა ეკლესიისამან, თუაღითა ჩემითა ვიხილე და რომელი მომითხრა ნეტარმან იპიფანე უტყუელითა, პირითა, აღეწერე წიგნი ესე სადიდებლად უფლისა ჩუშნისა იესუ ქრისტესა, რომელსა ზეშინის პატრივი და თაყუანისცემა თანა მამით და სულთ წმიდითუთ აწ და მარადის და უცუნითი უცუნისამდე, ამინ. ამა წიგნსა ეწოდების ბერძელად აპოკროფა, რომელ არს მოძღვართად, ბოლო საკითხავი და არა ყოვლისა ერისა სააჳქმარო ყოვად უკებთა და უშეცართა ვითარცა შჯულის კანონი. უწყის უგალმან, თუ მიხედეს კაცი ბრძენი, გულის კმეირი—დღედად არს ყოვლისა მეცნიერებისა (ფ. 314).

ბ. დიდებად ღმერთსა სრულ მყოფელსა ყოველთა კეთილისა სრულ იქმნეს და დაიწერნეს წმიდანი ეს წიგნი მკითხველთა და მ. მ. ნელთად განმანათლებელი და ლმობიერ მყოფელნი ბრძანებითა ციციძელის ასულისა და ამილახოვის თანამეცხედრისა ბატონის ოთღამისითა კელითა ფრად ცოდვილისა და უღირსისა ჩხვიძე მდღლისა იეფითა. საუჯუნო იყენ ვსენებად მათი და მრავალტა არიან წელნი ცხოვრებისად მარისანი, და ვითარცა მათ უნდად, ვგრეთ აკმარნეს ღმერთმან სიგ. ძესა შინა დღეთსა, ამინ. ქორინიკონსა ტეხ აპრილსა დ (ფ. 315).

პარაკლიტონი.

145 ფ.; 17×11; ქალაღი; ქალაღის ყდა; სრული; მხედრული (ზო- გიერთი ღასაწყისი ასოები ასოთავრულით, სინგურით); XIX საუკ. (ხე- ლის მიხედვით), ჩამოტანილია შო ძღვიმის მონასტრიდან 1923 წ.

ღასაწყისი: ჯმა ა, სამწუხრონი ლოცვანი ჩვენნი, შეი- წირენ წმიღაო უფალო...

ბოლო: ვაკურთხევედეთ ქრისტესსა და უგალობდეთ აღდ- გომასა მისსა, რამეთუ ჯვარცმა თავს იღვა და სიკვდილითა სიკვ- დილი განაქარვა (ფ. 1r—144v).

შენიშნა: ხელნაწერში მოთავსებულია შემდეგი საგალობლები:

1. უფალო ღალადეყავსა ზედა რვა ხმათა დასდებელნი და წარდგომანი (ფ. 1r—56r).
2. რვა ხმათა აღდგომის ტროპარნი და ღვთის მშობლისანი (ფ. 66v—65v).
3. შუღამის ღირს არსნი (სამებიანი) (ფ. 65v—68r).
4. გუნღნი ანგელოზთანი (ფ. 68v—72r).
5. ცხრა ნეტარებანი (ფ. 72v—74r).
6. ძღის პირნი რვა ხმათანი (ფ. 75r—78r).
7. კატავასიანი, რვა ხმათანი და ღთის მშობღის საღიღებე- ღნი (ფ. 78v—124v).
8. ღიდ მარხვის აღღიღუიასა ზეღა წარდგომანი-საგალო- ზეღნი (ფ. 125r—130v).
9. ანღრია კრიტელის გაღობის ძღის პირნი (ფ. 131r—133v).
10. შეხვეტიღიანი (ფ. 134rv).
11. უფალო ღალადეყავ რვა ხმაზე ნოტების მზგავსად (ფ- 135r—138v).
12. ღმერთი უფაღი რვა ხმაზე ნოტების მზგავსად (ფ. (ფ. 139i—143v).
13. აღდგომა ქრისტესი ვიხიღეთ (ფ. 144v).
14. (ბოღოს ცაღკე ფურცელზე) ფერის ცვაღების საგალო- ბეღი (ფ. 145r).

იღანე იძროპირი—იძროს წყარო

205 გვერდი; 16×10; ქალაღი; შემოშორებღი მუყაოს ყდა; სრუ- ლი, დააღღი; მხედრული (ღასაწყისი ასოები ასო მთავრულით; სათავ-

რები სინგური); XIX საუკ. დასაწყისი; ჩამოტანილია შიო მღვიმის მონასტ-
რაჟან 1923 წელს.

დასაწყისი წმიდათა შორის მამისა ჩვენისა იოანე ოქრო-
პირისა კოსტანტანუპოლელ პატრიარხისა, თქმული ღვთივ შუშ-
ნიერნი ჰსწავლანი, რომელსა ეწოდების ოქროს წყაროდ.—სწავლა
1. წმიდათ წერილთა კელად მიღებისათვის. საყუარელო იკითხვი-
დე რა საღმრთოთა სიტყუათა, პირველად ევედრე ღმერთსა.

ბოლო: და ჩვენ მუშაყნი ერთბამად ვიხარებდეთ სასუფევე-
ლისა ღთისასა, რაძეთუ მამისა ჰშვენის დიდება, ძესა—მადლობა
და სულსა წმიდასა—თაყვანისცემა პირველ საუყუნეთა აწ და უკუ-
ნისამდე, ამინ (ფ. 1r—193r).

შენიშვნა: ზოლოს დართული აქვს სარჩევის ნაწყვეტი (ფ. 193r—194v).

315

ღაჳითნი

213 ფ.; 8,5x6; ქალაღი; ტყავადაკრული დაზიანებული ყდაი
სრული; ნუახური (დასაწყისი ასოება ასომთავრულით, სათაურები სინ-
გურით); XVI—XVII საუკ. (ბელის მიხედვით); ჩამოტანილია შიო მღვიმის
მონასტრიდან 1923 წელს.

დასაწყისი: დავით წინასწარმეტყულის მიერ ქებაჲ. კა-
ნონი ა. ფსალმუნი დავითისი... ნეტარ არს კაცი, რომელი არა
მივიდა ზრახუასა უღვთოთასა და გზასა ცოდვილთასა არა დაღ-
გა და საჯდომელსა უსჯულოთასა არა დაჯდა.

ბოლო: აქებდით მას წინწილითა ღაღადებისათა. ყოველი
სული აქებდათ უუალსა, დიდებაჲ (ფ. 1r—211r).

შენიშვნა: ზოლოში დართული აქვს კადევ ორი—რნა და რნბ ფსალ-
მუნები (ფ. 111v—112v).

შინაწერებო: ა მეფის ძენი დავით და აღჳახან და ჩვენ როსიისაკენ რომ
წავედით წელთა 1803 თებერვლის ით, ჰქს უტა (ფ. 213r).

ბ. წმიდას შიოს მღვიმის მონასტერში შეედინენ კრებულნი მათის ღა
ღელსა ხუთნობათსა. დავით გარეხვის მამის ღღელსაწული იყო ეს. ღღ), წელთა
1802—ბერები შედნი და საბეროდ მომხადებულნი კერძო დიაკვნები ოთხნი
(სურლია) (ფ. 213v).

ანდერძო: ღმერთო, შეიწყალე ფრიად ცოდვილი მწერალი დიაკონი იოანე
(ფ. 211r),

316

ჟაჳმან ხელმწიფის ამბავი

50 ფ.; 22x18; ქალაღი ღურჯი; უყხო, უბრალო ყდაში ჩადებუ-
ლი; თაგბოლო ნაკლული; ნაწყვეტი; მხედრული; XVIII. საუკ. (ბელის
მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. ივ. ენკოლოფოვისაგან.

იწყება: ვინც სიმრუდიო საქმეს დაიქვრს და ჩემს სამარ-
თალში მოვლენ, შიშით სული არ შერჩებათ და შენ როგორ გა-
ბედლე...

წყდება: მღებრისას კაცი გაგზავნა და ის მღებარი დაიბა-
რა. მოდიო და ქვეშ-ქვეშ იცინოდა და ყაზისაკენ მივიდოდა. ყაზ-
მან დანახა და უთხრა—მე სასაცილოდ ამიკდლო (ფ. 1r—50v).

317

კარაბადინი

93 ფ.; 17,5×10,5; ქალაღი; ყდა შემოშორებულღ, ფურცლა-ფურც-
ლად დაშლილღ; თაე-ბოლო ნაკლეღღ; მხედრულღ (სათაურები სინჯურღთ)
XVIII ს. (ხელის მიხედვღთ); შემოსულია 1925 წ. ივ. ვნაკოლოფოვისაგან.

იწყება: კაცო რომ სისხლზედ იარებოდეს, მქავე ვაშლი
მწვედ არგებს. დარიჩინი გრილს ლეიძლს არგებს...

წყდება: ვისაც ან თავე უთართოდეს, ან ხელი, კურდ-
ღლის ტვინი შეწვი და აქამე სამს დილასა, არგებს, თრთოლას
დაუყენებს. კიდევ ოსპი და ბროწეულის ქერქი...

318

სახარება

190 ფ.; 28,5×20,5; ქალაღღ; უყდო, უბრალო ქალაღღის ყდაში
ჩადებულღ; ნაკლეულღ, აკლია მათეს სახარებიდან 25 თავე და ითანეს
სახარებღდან დასაწყისი და ბოლოს დიდი ნაწილღ; ნუსჯური (სათაუ-
რები და დასაწყისი ასოები ასომთავრულათ, სინჯურღთ); XVIII ს. (ხე-
ღლის მიხედვღთ); ჩაპოტანიღლა გურიის ხვეის ეკლესიიდან 1923 წ; ხელნა-
წერი გაწყალბებულია.

იწყება:.. და მეციოთ მე კამადღ, მწყუროდა და მასუთ მე,
უცხოა ვიყავ და შემღწუნარეთ მე.

წყდება: შვილნო, მცირედ ჟამ თქუტნთანა ვარ და მეძიებ-
ღეთ მე და ვითარცა იგი ვარქვ...

ანდერძე: ა. ქ. ფრიად ცოდვალმან ყოვლათა უვოღვიღეჲმა მუზრანის ბა-
ტონის შვილმა დარეჯანმა და მეცუედრემა ჩვენმა ციკისშვილის ნოდ რის ძემან
ჭარსადან, შემოგწირე შენ ჩვენსა მფ. რუელსა და სიქადულსა ჯუარსა ქრისტესა
წმიდა ისე სახარებაე ცოდვათა ჩვენთა შეანდობლად, სულისა ჩე ნისა სახსრ:დ,
ძეოა ჩვენთა წარამართებულად; ცხოველს მყოფელთ ჯუ:რო ქრისტესო, მეუზ
გეყავე ორსავე ცხოვრებასა. ვინცა და რამან,კა კაცმა გამოაწიროს, შენმცა რის-
ხაე, ჯუარო ქრისტესო, და ნუშცა გამოიხსნების რისხვსა შენისაგან და ცოდვა-
თა ჩვენთათუიძე განიკითხვის. ძმანო, ვინც კელყოთ კმოებად. ჩუძნ ცოდვილ-
თათვს შენდობაე ჰყოფდღთ, ამინ (ფ. 62v).

ბ. ღმერთო, შეიწყალე ფრიად ცოდვილი იასე (ფ. 62).

გ. ქრისტე, შეიწყალე ცოდვილი მწერალი ამისი ბაღდადელიძე ბედის მწერლის შვილი ნათანაძე (ნ. 15აv).

დ. ქრისტე, შეიწყალე ცოდვილი ბაღდადელიძე ბედისმწერლის შვილი ნათანაძე ნწერალი ამისა (151v).

ე. ოთხნო თავნო სახარებადნო, მათე, მარკოზ, ლუკა და იოანე, მეოხ ყყაჯ ზღდელს ელენცს გიორგის, ამინ (ფ. 152v).

319

კონდაკი

91 ფ; 22x15; ქალღმერთი; ტყავგადაკრული 'ხის ყდა, დახიანებული თავბოლო ნაკლული, დეშალი, გაწყალებული, შიგა და შიგ ფურცლები ბიკ აკლია; ნუსხური (დ.საწყისი ასოები ასომთავრულით, სათაურები სინგურით); XVII ს. (ხალის მიხედვით); ჩანოტანილია 1923 წ. კარების გელესიიდან.

იწყებთ: უფლისა მიმართ ვილოცოთ. მღვდელმან დაბუროს და ჯუარი დასწეროს და თქუას: უფალი სუფევს შეშნიერებაჲ, შეიმოსა ძალი და გარე შეარტყაჲ.

წყდებთ: შეისმინენ შენი უფალმან, დღესა კირისა შენისასა შემწე გეყავნ... (ფ. 1r—91v).

ანდერძო: ა. ქრისტე, შეიწყალე ევდემონ (ფ. 33r).

ბ ქრისტე, შეიწყალე ევდემონ მთავარეპისკოპოზი, ამინ. მომიტყენეთ, მოძლუარნო წმიდანო, რათა თქვენცა (ფ. 43v).

გ. ღმერთო, შეიწყალე, ამისი სობერის დროს მხაბავი მთავარეპისკოპოზი ევდემონ; ვინცა მოიხსენოთ, თქვენცა მოგიკვნოსთ ღმერთთან სასუფეველსა შინა, ამინ (ფ. 62v).

დ. ქრისტე, შეიწყალე ევდემონ. ვინცა მომიტყენოთ, თქვენცა მოგიკვნოსთ ღმერთთან, ევდემონ მთავარეპისკოპოზი მოგიკვნებ (ფ. 79v).

320

კონდაკის ნაწყვეტი

28. ფ.; 20,5x16; ქალღმერთი; შემოშორებული ტყავგადაკრული ყდა, დახიანებული, რაშლილი; ნაწყვეტი; ნუსხური, (დასაწყისი ასოები ასომთავრულით, სათაურები და თვალსაჩინო ადგილები სინგურით); XVI ს. (ხალის მიხედვით); ჩანოტანილია კარების გელესიიდან 1923 წელს.

იწყებთ:... ტრაპეზისისა გ. და ემთხუშვიან წმიდა სახარებასა და ტრაპეზსა და მიიღებენ თვითოეული კელითა თუსითა სტიხარსა თუსსა.

წყდებთ: ხოლო მცირედ რაჲმე ანგელოზთაჲ დაკლებულად ვხედავთ იესოს ვნებნითა მით სიკუდილისათა დიდებითა და პატივითა გზრგვნოსანსა, რათა პაღლითა ღთისაჲთა ყოვლისაჲე.

ანდერძო: ღმერთო, შეიწყალე ცოდვილი დავით.

შან-გულანი

211 ფ; 21X19,5; ეტრატე; ედა შემოშორებული, ფერცლებად დაშლილი, დაგლეჯილი, დაქუქმუწვილი; ნაკლელო, არა თანამიმდევრულად აკინძული; ნუსხური (დაწყებითი სოები ასომთავრულით, ხოლო სთაურები და საყურადღებო ადგილები სინგურით); XIV ს. (ხელის მიხედვით); სხედასხვა ხელთ გადაწერილი; ჩამოტანილია 1923 წ. წაღვიდან.

იწყება: გულნი თქუნნი ნუცა გეშინინ. გესმა, რამეთუ გარქუ თქუნ. წარვალ და კუალად მოვიდე თქვენდა, უკეთუმცა გიყუარდი მე. გიხაროდემცა, რამეთუ მივალ მამისა ჩემისა, რამეთუ მამა ჩემი უფროს ჩემსა არს.

წყდება: და მერნე აღმოიღოს წყლისა მისგან და გემოდ იხილოს პირველად მღუდელმან წინაშე ყოველთასა და მიერიოთაგან იხმარებდენ დაუშჯელად.

(ეს ეამნგულანი წარმოადგენს თავისებურს, თთვენიდან, სადღესასწაულოდან და სხვა წიგნებიდან გამოკრებილს ნაწარმოებს და შიგ მოთავსებულია შემდეგი საკითხავ-საგალობლები:)

1. ზეთის კურთხევის ნაწყვეტი (ფ. 1r—4v).
2. წესი და განგებულებაჲ კანონთა ლოცვისაჲ. წმიდაო, ღმერთო, მამაო ჩუნო. რა ეანს მსაჯული იგი სიბართლისაჲ დაჯდეს და ბევრეული ანგელოზნი წინაშე დგენ, საყვარი იგი ემობდეს (5r—8v).
3. ლოცვაჲ შესუწნებულთა მამათა და ძმათა ჩუნთა. უფალო იესუ ქრისტე, მოვედით, თაყუანისცემთ; უფალო, შეისმინე ლოცვისა ჩემისაჲ, ვიდრე რამეთუ მე მონაჲ შენი ვარ (8v).
4. დავითნიდან მოყვანილი საგალობელი ფსალმუნები (ფ. 9r—32v, 38r—41v, 98r—106v, 186r—201r, 202rv).
5. თუშსა იანვარსა ყოველთა წმიდათა საგალობელი, რომელნი მას შინა იდიდებიან. ა გ. ი.—სიბრძნე მერვისა დღისა ჯორციელად წინადაცუშთაჲ ქრისტეს ღმრთისაჲ ვადიდოთ, მორწმუნენო, და უგალობდეთ დიდსა მღვდელთმთავარსა ბასილის და პრომთა პაპსა ბრძენსა სილვისტროსს (ფ. 34v—37v).
6. ფებერვლის თვის საგალობელთა ნაწყვეტი (ფ. 42r—43v).
7. თუშსა მარტსა ყოველთა წმიდათაჲ, რომელნი მას შინა იესენებიან.—მოვედით, მარტკლთ მოყუარენო, ყოველთა წმიდათაჲნა გალობით ვადიდებდეთ მარკელს, ევდუკიას, ნესტორს, ტრივიმის და ანტონის (ფ. 43r—47r).
8. ასევეა მოყვანილი აპრილის თვის (ფ. 47rv), სეკდენბრისა

(ფ. 84v—87), დეკნბრისა (87v—91v), ოკდონბრისა (ფ. 92r—96r) და ნონბრისა (ფ. 96r—97v).

9. პარაკლიტონიდან მოყვანილი საკითხავები და საგალობლები: დასდებელნი, წარდგომანი, ტროპარ-კონდაკნი, ღმრთისწმობლისანი; აღსავალნი, იკოსნი და იბაკონი; გალობანი აღდგომისანი, სამებისანი, ჯუარისანი და ღთისწმობლისანი; სამხრად მომისხენნი და სხვა რვა ხმათანი (ფ. 48r—78r, 171r—176v).

10. ...წერად სარწმუნოებისაჲ, რომელი აღწერეს წმიდათა მამათა კოსტანტინეპოლის შეკრებულთა წმიდათა ხატთა თაყუანისცემისათჳს, რომელი ესე წარიკითხვის სოფია წმიდას და ყოველთა ეკლესიათა პირველსა კვირიაკესა მარხვათასა წმიდასა ქამის წირვასა ზედა. გუაკურთხენ, მამაო.

წინასწარმეტყველთა ქადაგებისაგან დამტკიცებულნი და წმიდისა სახარებისა ბრძანებითა დამორჩილებულნი წმიდათა მამათა, მოციქულთა მოძღვრებისაებრ ვდღესასწაულობთ დღესა ამას სატფურებისა და განახლებისა სარწმუნოებისა ჩუშნისა გერმანოს და ტარასეს, ნიკიფორეს და მეთოდეს ქეშმარიტთა მღვდელთმთავართა ქრისტესთა და მართლთმადიდებლობისა დამამტკიცებელთა და მოძღვართა სულიერთა საუკუნო იყავნ ვსენებაჲ.

ეგნატისი, ფოტისი, სტეფანესი, ანტონისი, ნიკოლაოსისი, ეფთჳმესი, წმიდათა მართლთმადიდებელთა პატრიაქთაჲ საუკუნო იყავნ ვსენებაჲ.

11. ათორმეტ თვეთა წმიდანებისა და მათი ტროპრების დასახელება. — გალობანი ყოველთა წმინდანთანი. ემაჲ. ბ გ-ი. ზლუჲჲ მეწამული; ქამთა და წელთა კელმწიფებათა.

ა. ღირსი სჳმიონ—ყოვლისა დაბადებულისა სუტმოთმინებისა.

ბ. მამაჲ—მოწამემან შენმან, უფალო (ფ. 107r—109v).

12. ქამნი შუა ღამისანი (ფ. 110r—114r).

13. ქამნი შუა ღამისანი, თქმულნი იოსებ გამომთქუმელისა (ფ. 114r—117v).

14. ლოცვაჲ წმიდისა ღმრთისწმობელისა მიმართ სავედრებელი, თქმული მარკოზ მონაზონისაჲ. — მრავალნი და დიდებულნი ნიქნი მომეცნეს მე დაზბადებელისა და ღმრთისა ჩემისაგან (ფ. 117v—121v).

15. [ლოცვაჲ] თქმული წმიდისა მამისა ჩუშნისა ეფთჳიმი ქართველისაჲ კვირიაკესა და ყოველთა დღეთა სათქუმელი. — უფალო, ღმერთო ჩემო, სახიერო და მრავალმოწყალეო (ფ. 121v—126r).

16. ლოცვა ღირსისა ეფრემისი ოთხშაბათსა.—ვცოდე ცად მიმართ და წინაშე შენსა, უფალო (ფ. 126rv).

17. ლოცვა მისიეე ხუთშაბათისა.—შენ მხოლოსა, ძკრუქსენებლო უფალო, აღგიარებ ცოდვათა ჩემთა (ფ. 126v—127r).

18. ლოცვა დიდისა ბასილისა პარასკევისა.—უფალო ღმერთო, მილხინე მე ცოდვილსა (ფ. 127r).

19. ლოცვა ზეშთა ყოვლად წმიდისა ღმრთისმშობლისა მიმართ შაბათსა სათქუმელი.—ვინაჲთგან შესავედრებლად და შუამდგომელად განგიკუთნა შენგან შობილისა მიმართ, ღთისმშობელო ქალწულო (ფ. 128 rv).

20. სხუად ლოცვა წმიდისა იოანე ოქროპირისაჲ.—უფალო ღმერთო ჩემო, დიდო და საშინელო (ფ. 128v—30v).

21. ლოცვანი, სათქმელნი თითოეულსა შინა ეამსა ღამისა და დღისანი, ძილად მისეღისა და განთიადისა (ფ. 130v—139r).

22. ლოცვა წმიდისა ბასილისა შესუწნებულათვს (ფ. 139rv).

23. ნათელის წესი და განგებაჲ (ფ. 145r).

24. წესი და განგებაჲ მონაზონის კურთხევისაჲ, თქუმული წმიდისა ბასილისა (ფ. 145r—149r).

25. წესი და განგებაჲ დიდის სქემის კურთხევისაჲ, თქმული წმიდისა ბასილისა (ფ. 149v—158r).

26. [წესი და განგებაჲ, რომელი] აღესრულების დაფლვასა შესუწნებულისასა.—შესუწნოს რაჲ ძმამან, გაწმიდონ იგი ღრუბლითა (ფ. 158v—160v).

27. მოსახსენებელი—ჩამოსათვალი მოციქულთა, მღვდელთმთაყართა, მოწამეთა, ღირსთა, მამათა და დედათა, რომელთაც მეოხებისათვის მიმართავენ მვედრებელნი (ფ. 178r—178v).

28. კალანდა და საეტლო (ფ. 178r—183v).

29. განგებაჲ, რომელი ჯერ არს აღსრულებად, უკეთუ არაწმიდათაგანი რაჲმე შთავარდეს ქურქელსა შინა ზეთისა, გინა ღვინისა (ფ. 183v—184r).

30. ლოცვა შეგინებულსა მქანელსა ზედა (ფ. 184rv).

31. ლოცვა შეგინებულსა ჯურღმულსა ზედა (ფ. 184v).

32. სამთვარიო—საეტლო ცხრილი კვიმატი დღეებისა, თვეთა რიცხვისა და შვიდეულის დღეების აღნიშვნით (ფ. 4v).

მინაწერები: 1. ფებერვალი და მისნი შემდგომნი თთუშნნი ამა წიგნისა ბოლოსა ჰა.ოვნე (ფ. 37v).

2. სულსა პატრონისა ანაკალის (!) შეუნდნეს ღმერთმან, ამინ (ფ. 166r).

3. ...გიორგი, მოგვიყსენებ პატრონ... (ფ. 168r).

ინდერძი: ცოდვილსა გრაიგოლს მწერალსა შეუნდენენ ღმერთმან (ფ. 178v).

.. მიქელ მართლმადიდებელისა მეფისა ჩუძნისა . ოდორა დედისა მისისა, ბისილისი... რომანოსისი, ნიკიფორესი... მართლმადიდებელთა მეფეთა, საუკუნო იყავნ ქსენება.

ბასილი და კოსტანტინე, მართლმადიდებელთა მეფეთაჲ, მიქელ მართლმადიდებელთა მეფეთაჲ, ზოსი და თეოდორა მართლმადიდებელთა დედოფალთაჲ, საუკუნო იყავნ ქსენება:

კოსტანტინე მონამახისა, მიხაელ ბერისა, მართლმადიდებელ მეფეთაჲ. საუკუნუ იყავნ ქსენება.

ისაკ მართლმადიდებლისა მეფისაჲ, კოსტანტინე დუკიწისაჲ, მართლმადიდებელთა მეფეთაჲ საუკუნო იყავნ ქსენება

დიოგენაჲ, მიხაელ დუკიწისა, მართლმადიდებელთა მეფეთაჲ, ნიკიფორე ბოტანიტისი, მართლმადიდებლისა მეფისაჲ, ალექსისი, შვილთა და ძმათა მათთაჲ, მართლმადიდებელთა მეფეთაჲ, საუკუნო იყავნ ქსენება

ბაგრატ აფხაზთა და ქართველთა მართლმადიდებლისა მეფისაჲ, საუკუნო იყავნ ქსენება.

გიორგი კესაროსისა აფხაზთა ქართველთა მეფისაჲ მართლმადიდებელისა, საუკუნო იყავნ ქსენება.

დავით ყოვლისა აღმოსავლეთისა კელმწიფედ მფლობელისა, აფხაზთა, ქართველთა, რანთა, კახთა და წანართა, და ყოვლია აღმოსავლეთისა მეფისა, საუკუნო იყავნ ქსენება:

თამარ ყოვლისა აღმოსავლეთისა მართლმადიდებელისა მეფისა, საუკუნო იყავნ ქსენება.

ძისა მათისა გიორგი ყოვლისა აღმოსავლეთისა მეფისა, საუკუნო იყავნ ქსენება.

რუსუდან ყოვლისა აღმოსავლეთისა მართლმადიდებელისა მეფისა საუკუნო იყავნ ქსენება.

ძისა მათისა, დავით აფხაზთა და ქართველთა მეფისა, მრავალმცა ჰრინ წელნი და საუკუნო ქსენება

ეფთემიოს ლთიე დატულისა ქალაქისა ანტიოქიისა და ყოვლისა აღმოსავლეთისა პატრიარქისა და მოწამებისა სისხლითა გზგუნოსან კმნილისა, საუკუნო იყავნ ქსენება.

კულაღ ვიტყუთ გერმანოსს, ტარასეს, ნიკიფორეს და მეთოდის, სანატრელთა მათ პატრიარქთა, საუკუნო იყავნ ქსენება (ფ. 84V—87V).

322

ლიდმარხვის ბიბლიური საკითხავები

40 ფ. 20X13; ეტრატი; უყდო, ყდა შუპოშორებული, ფურცლებად დაშლილი, გამურვილი, დაგლეჯილი, ნაწყვეტი; ნუსხური (დაწყებითი ასოები ასომთავრულით, სათაურები სინკურით); XIII—XIV საუკ. (ხელის მიხედვით); ჩაპოტანილია 1923 წ. წალკიდან.

იწყება ...ნდით ყოველთა გზათასა ძოვ... და ყოველთა ალაგთა ზედა იყოს... საძოვარი მათი არა შიოდის, არცა სწყუროდის, არცა ეცეს მათ ხორშაკი, არცა ავნოს მათ...

წყდებო: და სიტყუათა ჩემთა მოცე გონებამ შენი, რათა არა მოგაკლდენ შენ წყარონი ცხოვრებისანი (ფ. 38r)...

323

სახარება

269 ფ.: 22.5X15,5; ეტრათი; ტყავ ტყავგადაკრული ხის ყდა, წინა ყდა ვეცალოთ შეკედილი და უბრალო თვლებით შემკული, ყდა შემოშორებული და ნაწილობრივ დაშლილი; სრული; ნუსხური (სათაურები და დასაწყისი ასოები ასომთავრულით, სათაურები და საყურადღებო ადგილები სინგუერთი); XII—XIII სს. მიჯნაზე (თამარ მეფისა და ბექა მქანდაკებლის დროინდელი); აქვს მხატვრობა: მათე მახარებელი (4r) და კამარები (ფ. 5r, 75r, 122r და 193r); ჩამოტანილია წალკიდან 1923 წ.

დასაწყისი: წიგნი შობისა იესუ ქრისტესი, ძისა დავითისი, ძისა აბრაამისა.

ბოლო: და არიან სხუანიცა მრავალნი, რომელ ქმნა იესუ, რომელნი თუმცა დაიწერებოდის თვითოეულად, არცალა ეკგონებ, ვითარცა სოფელმან ამან დაიტია აღწერილი წიგნები, ამინ (ფ. 5r—244v).

ბოლოში დართული აქვს სახარებათა საძიებელი მთელმ წლისათვის (ფ. 245r—266).

შენიშვნა: შინაარსის მიხედვით ოთხთავი დაყოფილია თავებად და მისი სარჩევი თან ახლავს თითოეულს მახარებელს დასაწყებში.

ანდერძი: ამათ ყოველთა ძალითა და მადლითა და მეოხებითა ზე ადიდნენ და დააყარნეს ღმერთმან ძლიერნი და უძლეულნი, თვით კელმწიფებით მფლობელნი ყოელისა საქართუქლოასანი დავით მეფეთა მეფე და ღმერთ გვრგუნოსანი თამარ მეფეთა მეფე და დედოფალი და წარპართენ ლაშას ძისა მათისა მეფობა უმეტეს და უფროსს ყოველთა მეფეთა ქუცყანისათა და ადიდენ წმიდა მღვდელთმოდვარი თეოდორე ანჩელ მთავარებისყოპოსი და ათორმეტთა უდაბნოთა არქიმანდრიტი. მღვდელ მოძკრებასა მათსა ვიგულისმიადგინე მე სულითა საწყალობელჰან და ნათელღებულობით ოდენ ქრისტეანეჰან, დიდად გამარისხებელმან და შემეოდემან ღთისამან სოფრომ რწინობაჰან, ოდენამე ვა... თამან, ოდენამე ღთისა სწორთა... სახედ ქუჩივისი მწულილთა... და მოკნელჰან ჟამისამან, რომელ უნდოა ესე ნამახური და კინი გამოჩენასა ღირს იქმნა. ზესთ მბრწყინეალისა და ნათლით შემოსილისა საყდრისა ანჩისა საჩინოებამ მღვდენასა ამას სოფელსა მიდამო ეცალა და მას შინა დანივთებული სიმდიდრე და საკაული საყდრისა ხრწნილებასა დაენთჳ და ყოვლად შევინებულ იყო. ესრეთ რომელ ვიადრე წმიდისა ამის სახარებისა მოსიდა და წმიდით უდაბნოთ წყაროს ჯავით და შემსგავსებულად ძალისა ჩემისა ჰოვადქედინე ღთისა მიერ კურთხეულს ღირსსა ოქროს მქანდაკებელსა ბექასა და დაუსუპნე ხატსა წინაშე ღთაებისასა სალოკველად ძმისა ჩემისა სვეტონისთვის.—და ამისა წინაშე ხატი ღთისა განკაცებისამ კელგყავ და შევამყვე მისვე ბექასა კელითა და დაუსუენე ხატსა თავადისა გუპრდით

სხუთაჲე ხატთა მათთა დიდად სასახელოთა ბერძულთა და გამიკუშთეს საღო-
ცავი იოანე რკინაელმან ნეტარებით მოხსენებულმან სიწმიდის გარდმოყენებით
ესრეთ. სოფრომს და მარიაშს მშობელთა და ძმათა მათთა შეუნდვენ ღმერთმან,
გიბასა (?) მისსა გახარდილსა შეუნდვენს ღმერთმან.—და ამის სახარებისათვის
თეოდორე ანჩელ მთავარებისკოპოსმან და სულით და ჯორცით შესავედრებელთა
ჩემთა საყდრის შეილთა... გარდმოყენებასა ზედა განმიწესა ჩუშნ და ძმათა მის-
თა შეუნდვენ ღმერთმან.. აღმითქუქს მათცა, მიანაჲენ (?) სასყიდელი ღმერთმან
შრომათა მათთაჲ.

აწ ვინცა და რამანცა... მიდაჲ ეჲე სახარებაჲ ანუ ხატნი [გამოუხვას]...

შენიშვნა: შემდეგ ტექსტი გადასულია და აღარ ამოიკითხება.

324

შეპების კვირის საგალობლის ნაწყვეტი

4 ფ; 19,5×13,2; ქალაღდი; უყდო; ფრაგმენტები, ნაწყვეტი; ნუს-
ხური (სათაურები სინგურით); XIII ს. (ხელის მიხედვით); ჩამოტანილია
1923 წ. წალკიდან.

შენიშვნა: წარწერა მეტის მეტად გადასულია და ძნელად იკითხება.

იწყებთა: იხილა რაჲ ძე შენი განრთხუმული [ჯუარსა ზედა]
და მახვლმან ურვისამან განვლოჲ..

წყდებთა: აწდა ვანკჯრდეს. გალობითა ვადიდებთ მქსნელო,
და თაყუანისესცემთ ჯუარსა... შენსა...

325

პატალიკოზ ანთონ I-ის წყობილ-სიტყუარაჲ

114 ფ; 20,5×15; ქალაღდი; ტყავ-გადაკრული ტვიფრული მუყაოს
ყდა; სრული; მხედრული (დასაწყისი ასოები ასომთავრულით, სათაურები
და აკროტიხები სინგურით); 1788 წ.; შემოსულია 1925 წ. პოლ. კარბე-
ლაშილისაგან.

დასაწყისი: წიგნი წყობილ-სიტყუარაჲ, ნაწილი პირველი,
ლთხს-მეტყუშლებისათჳს, თაეი ა. თჳს სამობისა და ერთობისა.

ერთი არს ზესთა დაუსაბამო კეთილ.

ზესთ-ნათლოვანი ერთობა სამ-პირებით.

ბოლო: შენდა პატივად, შენდა თაყუანის ცემად

აწ და ნიადაგ და საუკუნოდ, ამინ.

დასასრული წყობილსიტყუარობისა (ფ. 10r—103r).

შენიშვნა: თავს ერთვის არხიდიაკონ გაიოზის წინასიტყვაობა.

იწყება: წინასიტყვაობა წინამდებარისა წიგნისა ხუთ ტეპოვანთა სტიხთა
ახუ შაირთა, ქმნილო გაიოსისა მიერ არხიდიაკონისა.

წინ-სიტყუარობით შეყუანილებათა რა,

ვაწინ-დებარებთა ანტონი ყოვლად ბრძნისთა.

ბოლო: ორფეოს მთქმელსა, შემდგომ არსთ უგარძობელსა,

სულისა მხესა გიძნობ მოწაფე მთქმელსა (ფ. 2r—4r).

(თავს ერთვის აგრეთვე პინაქსი, ანუ სარჩევი წყობილ-წიტყუაობისა ფ.რ—9რ)

შენიშვნა: ბოლოს წყობილ-სიტყუაობას დართული აქვს:

1. კმნილი მცირისა ტრიფილესაგან დიაკონ-მონაზონისა.

ეს წყობილ-სიტყუა, განკარგულ კმნილ თხუხულ — ლექსურ არს ანტონი-საგან ყოვლად-ბრძნის ბრძენ-უბრძნესის (ფ. 103რ).

2. თვს სახელ-წოდებისა მისის უკწმიდესობისა.

დღე ესე მსგაჲს არს დღისა მეერგასისა.

ჩუბნთჱს ანტონი ახალ-მეტაფისიკოს (104რ).

3. ეპიტუფია უმნეტარესისა და უმწმიდესისა ყოვლისა საქართუშლოჲსა პატრიარხისა და ჩლენისა უმწმიდესისა სინოდისა, დავითიან ბაგრატივანისა, მეფის ძისა ანტონისი, დიდასკალოსისა და დირექტორისა ყოვლისა ივერიისა და ყაველთა საქართუშლოჲსა სემინარიათა, კმნალი უმღირისისა მოწაფისა მისისა იოანე ოსეს ძისა მიერ, ხუციასა და იკონომოს-ეგკანოსისა სიონისა, ფებერვალს 29 წელსა 1788.

ნამდვილ არაჲინ მკადრე იქმნას შენდაში,

ჰოჲ უმწიდედო მამათ-მთავარო ჩუბნო (ფ. 105რ—112რ).

4. მაგრა რიცხუსა მას წელთასა თთუშნი ხუთნი,

მეტნი წარმოვლენ რომლისა თჱსცა ხუთნი (112რ).

5. აკროსტიხი იოანე ოსესძისა:

კათოლიკოსი ანტონი თვთ მეფისძე,

ანგელთ შენდას ნიეთთ იგურდიე იქმნა განმყრა (113).

6. გიორგი ავალოვის:

აღმავსო შურმან წყობილ-სიტყუაობისამან

ნეტარისამან მამათ მთავრისამან (ფ. 113რ).

შენიშვნა: ეს ლექსი მიწერილია 1805 წელს 1 თებერვალს.

მინაწერები: (ფ. 76რ, 113რ, 114რ).

ეს წყობილ სიტყუაობა მე, საბამ, ვიყიდე ფასითა ჩემითა ფებერვლის ით დღესა პარასკევსა ჩვიგ წელსა, ქკს ფა (ფ. 113რ).

ანდერძი: სადიდებელად ცხოველს-მყოფელისა თანაარისისა და განოყუაფელისა სამებისა მამისა და ძისა და სულისა წმიდისა ანტონისაგან არხიეპისკოპოსისა ყოვლისა ზემოჲსა საქართუშლოჲსა დავითიან ბაგრიტოვანასა კმნილი ანუ თქმული წიგნი წყობილ-სიტყუაობა, ესე იგი განზომილ-სიტყუაობა ბრძენთათჱს კეთალ შესაქცევი; დროსა ყოვლად-უშბრწყინუბალესისა უშკეთილმსახურისა და უმბაღვლისა ირაკლი მეორისა, მეფისა ყოვლისა ზემოჲსა საქართუშლოჲსა, ხოლო მამათ-მთავრობისა თჱსისასა წელსა დასაბამითგან სოფლისა 7276, ჯორჯელათ შობითგან სიტყუსა ღთისა 1768, თთუშა მეოთხესა, რიცხუსა 20.

სანიხტორიო კრებული ნიკოლოზ მნიჱოვისა

90 ფ; 21×17,2; ქალაღი; უბრალო მუჱას ყდა; სრული; მხედრული (დასაწყისი ასოები ასო მთავრულით, სათაურები სინგურით); ფფ. 50—53 დაუწერელია; შემოსულია 1925 წ. პოლ. კარბელაშვილისაგან.

1. აღწერა მოსკოვისა, პეტრებურლისა და მას შინა მყოფთა ხილუად საუცხოოთა და ჯსოვნისა ღირსთა რაგმეთა ნიეთთა, ანუ ჯელოვნებათა.—წელიწადსა ათას შვიდას ოთხმოცდა ნეათშიდმეტსა იანურის მეთერთმეტესა და დღესა სამშაბათსა სიმუხთლისა ძლით სოფლისა მბრუნაობისა გარდაიცივალა რა სანატრელად სახსენებელი და მცნობათა შორის საქართველომსათა სახელოვანი მეფე სრულიად საქართველომსა ირაკლი მეორე.

ბოლო: მოიღო კუალად პირველივე საკრავი და დაუკრა ათორმეტი გვარი ორღანოვმა და ესრე დაასრულა თამაშობა იგი (ფ. 2r—49v).

შენიშვნა: ტექსტი მოხსენებელი მეფის ერეკლე მეორის გარდაცვალების თარიღი შეცდომით არის მოყვანილი ავტორის ან გადააწერისაგან (ფ. 2r).

2. სპარსეთის მოკლე ისტორია.—თვის მონარხთა სპარსეთისათა, თავი ა.—ეირ, ძემან კამბისისამან, გარდაადგო ტახტით ასთიად—პაპა თვისი და სძლო მეფესა ლიდისასა კირეზეის და დამორჩილა მცირე აზია (ფ. 54r—55v).

3. საბერძნეთის მოკლე ისტორია. თვის მონარხთა ბერძენთასა, თავი ა.—საბერძნეთი განყოფილ იყო პირველ მრავლად მცირედ სამეფოდ, ესრეთ აწ ვითარცა რესპუბლიკა დოღანდისა (!) და შუშქარისა (ფ. 55v—57r).

4. მოკლე ისტორია რუსეთისა.—თვის იმპერიისა როსიისა, თავი ა.—როსისა, რომელსაცა შეუცავს ერთ-ნახევარი ევროპიისა და აზიისა, იწყების საზღურითგან ჩინელთასა ვიდრე შეედათმდე (ფ. 57r—66r).

5. რომის მოკლე ისტორია.—თვის მონარხთა ჰრომისათა, თავი ა.—ისტორია ჰრომისა შეიცავს სამსა უპირველესსა ცუღილებასა, რომელიცა განყოფილ იყო სამად სამმართველოდ: პირუწლი, რომელიცა შედგომილ იყო მეფეთაგან, მეორე—კონსულთაგან და მესამე—კეისრისაგან (ფ. 66r—74v).

6. საქართულოს მოკლე ისტორია.—თვის სამეფომსა ქართლისა, თავი ა.—ქართლის ისტორია იპყრობს თვს შორის ორსა ცუღილებასა: პირუწლსა მთავრობისასა, ხოლო მეორესა მეფობისასა და ესეცა მეფობა განყოფილ იქმნა ოთხად: თარნავაზიანთად, არნაკუნიანთად, ხოსროიანთად და ბაგრატიანთად (ფ. 75r—90v).

შენიშვნა: პ. კარბელუისა. 1898 წ. 14 ივლისი. პლატონ იოსელიანი აპ წიგნს იხსენიებს დაკარგულად. მე ვიპოვე ჩანსვენებულის ს. ფ. ნიანის მღვდლის იოსებ ბერიევის საღმი, რომელმაც სახსოვრად შემომძღვნა 1895 წ. იანვრის 15 (ფ. 1r).

ანდერძი: ალიწერა წიგნი ესე მონასტერსა შინა წმინდის წინასასა, სადაცხ მდებარე არს გუამი მისი, კელითა ჩემ უღირასისა დიმიტრი ბერივევისათა. მხილველთაგან შეცდომის მოქნე, ჩყთ ხა წელსა აგვისტოს კვ ხა დღესა (ფ. 49v).

327

მარხვანის ფრაგმენტი

6 ფ.; 28×21; ქალაღდი; უყდო, ნაწყვეტი, ნუსხური (დასაწყისი ასოები ასომთავრულით, სათაურები სინგურით) XVI ს. (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. პოლ. კარბელაშვილისაგან.

იწყება: მკურნალმან წყლულთა ჩუწნათმან, აღსდევ, ვითარცა ღმერთი, მკუღრეთით უკუდავოა.

წყდება: და დააცხრეე ჩუწნგან გოდებაჲ ცრემლთაჲ ჩუწნთა და ვითარ იგი გოდებდეს, ანგელოზმან კმაჲ ყო მათდა მიმართ და... (ფ. 1r—6v).

მინაწერი: (5v). ქ. ეს წიგნი მღთებისა არის, ვინ მოიპაროს, რის ძვეს მოღება იესო ქრისტე.

328

კურთხევის ნაწყვატი

12 ფ.; 20,5×16; ქალაღდი; უყდო, ფრაგმენტები, ფურცლებად დაშლილა, ნაწყვეტები; ნუსხური (დასაწყისი ასოები ასომთავრულით, სათაურები სინგურით); XV ს. (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. პოლ. კარბელაშვილისაგან.

იწყება: და გამოუკვლეველ, მან თავადმან განაჩინა შენი, ეშმაკო, საუკუნესა მას სატანჯველსა შინა გვემა.

წყდება: აწ უკუშ, რომელნი იგი ღმერთმან შეაუღლნა, კაცი ნუ განაშორებენ, ამინ. ჩამოლოცვა (ფ. 1r—12r).

ანდერძი: ქეთევან მოიხსენე, უფალო (ფ. 11v).

329

სწავლა-მოკლვრების ნაწყვატი

8. ფ.; 22,2×16,4; ქალაღდი; უყდო, ფრაგმენტები, ფურცლებად დაშლილა, დაზიანებულნი; ნაწყვეტი; ნუსხური (დასაწყისი ასოები ასომთავრულით, სათაურები სინგურით); XVII საუკ. (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. პოლ. კარბელაშვილისაგან.

იწყება: ... გულსა მოდგინებითა და მოსწრაფებითა და უკუ სისხლთაცა დათხევა ჯერ იყოს ქრისტესთჳს სიხარულით...

წყდება: ეგრეთვე იქმნების ჩუშნსაცა აშას ზედა მოქალა-
ქობაჲსა, ვინათგან ჩუშნცა ვენახად ოფლისა წოდებულ ვართ,
ანუ არა გაჯსოვსა გალობაჲ იგი, რომელსა ვგალობდით... (ფ.
1r—8v).

330

ჟამნის ნაწყვეტი

11 ფ.; 23,5×16; ქალღმერთი; უყდო, ფრაგმენტები, ფურცლებად და-
შლილი; ნაწყვეტი; ნუსხური (დასაწყისი ასოები ასომთავრულით, სათაუ-
რები სინგურით); XVI საუკ. (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ.
პოლ. კარბელაშვილისაგან.

იწყება ... მისისა მინდობითა მრავალთა მოწყალეობათა
შენთათა, მწინკულევანთაგან ბაგეთა შეესწირავთ შენდა და მომი-
ტევენ უსჯულობანი ჩუშნი...

წყდება: ვითარცა მეორეთა მოცემელთა. ჩუშნდა სალ-
თოჲსა ბრწყინვალეებისათა. სახარებაჲ. მთავართა წმიდათა ანგე-
ლოზ[თა]...

შენიშვნა: ნაწყვეტი წარმოადგენს შუალამის ლოცვებს.

331

კურთხევანის ნაწყვეტი

7. ფ.; 22×16; ქალღმერთი; უყდო, ფრაგმენტები, ფურცლებად დაშ-
ლილი, გაწყალებული; ნაწყვეტი; ნუსხური (დასაწყისი ასოები ასომთავ-
რულით, სათაურები სინგურით); XV საუკ. (ხელის მიხედვით); შემო-
სულია 1925 წ. პოლ. კარბელაშვილისაგან.

იწყება: ლოცვა სავედრებელი უკანასკნელი სულთა და
ჯორცთა გაყრისა დღისა, ღთისაჲ ჩუშნისა იესუ ქრისტეს მიერ;
ხოლო ოდეს განვიდეს მართლმადიდებელის კაცის სული, ანუ
ერის კაცისა სული გვამისაგან თვისისა, ესრეთ ჰყავთ, ვითარცა
ქუშო წერილ არს.

წყდება: ხოლო ესე ყოველი, რომელი აღასრულოს მღუ-
ღელმან, მაშინ დაასვენოს ჯუარი პატროსანი ანუ ხატი ქრისტეს
გვარი...

შენიშვნა: ეს ნაწყვეტი მთლიანად სულთბრძოლის ლოცვას წარმოადგენს

332

ღამითნის ნაწყვეტი

9 ფ.; 19×14; ქალღმერთი; უყდო, ფრაგმენტები, ფურცლებად დაშ-
ლილი, გაწყალებული; ნაწყვეტი; ნუსხური (დასაწყისი ასოები ასო-
მთავრულით, სათაურები სინგურით); XVII საუკ. (ხელის მიხედვით);
შემოსულია 1925 წ. პ. კარბელაშვილისაგან.

იწყება: და ზრახვა ჩემდა არიან საღმრთონი ზენნი. მიება-
ხლა სული ჩემი მიწასა.

წყდება: და უთხრობენ საქმეთა მისთა სიხარულით, რამე-
თუ იგინი შთაველენან ზღუასა ნავებითა (ფ. 1r—5v).

333

კუთხევიანის ნაწყვეტი

10 ფ.; 19×14; ქალაღი; უყდო, ფრაგმენტები, ფურცლებად დაშ-
ლილი; ნაწყვეტი; ნუსხური (დასაწყისი ასოები ასომთავრულით, სათაუ-
რები სინგურით); XVII საუკ. (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ.
პ. კარბელაშვილისაგან.

იწყება ... ნეს და დასხნეს იგინი წარმოუდგეს მათ, და-
ლათუ მეორესა სავმილაესა და მესამესა მოვიდოდეს და პოენეს
ესრეთ ნეტარ იყუნენ იგინი.

წყდება: ნუ დასცხრები ვედრებად ძისა ზენისა და შემო-
ქმედისა და ოჯღლისა და ყოველთა ქრისტეანეთათს, ღთის მშო-
ბელო ქალწულო, ყოვლად წმიდაო ძალო, რამეთუ...

შენიშვნა: ეს ნაწყვეტი წარმოადგენს წყლის კურთხევის წესს.

334

წმიდათა ცხოვრების ნაწყვეტი

6. ფ.; 29×20; ქალაღი; უყდო, უბრალო ყდაში ჩადებული ფრაგ-
მენტები, ფურცლებად დაშლილი; ნაწყვეტი; ნუსხური (დასაწყისი ასოები
ასო მთავრულით, სათაურები სინგურით); XVIII საუკ. (ხელის მიხედ-
ვით); შემოსულია 1925 წ. პ. კარბელაშვილისაგან.

შენიშვნა: ფფ. 5—6 უკულმა არის ჩაკვრებული.

იწყება: ... და დასჯად მათდა, რომელთა არა ჰრწამსთ
ლთაებად მისი.

წყდება: ხოლო ოდეს მიშვებითა ღთისადათა აღდგეს სპარ-
სნი ქრისტეანეთა ზედა და აღძრნეს ურიცხვითა მკედრებითა...

335

გამოკრებილი სახარება-სამოციძულონი და საკითხავ-საგალოზელი

51 ფ. 20×14; ქალაღი; უყდო; ფურცლებად დაშლილი, მთლიან-
ად გაწყალებული (ფურცლების ნაწილებია), ფრაგმენტების ნაწყვეტები;
ნუსხური (დასაწყისი ასოები ასომთავრულით, სათაურები სინგურით);
XVII საუკ. (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. პ. კარბელაშვილი-
საგან.

იწყება: ... საფლავსა შენსა ქრისტე მაცხოვარ, მოვიდეს ღირსნი დედანი და გეძიებდეს შენ შემურვად.

წყდება: იხილე რაა ჯუარსა ზედა ძე შენი, უბიწოო ქალწულოდ და საღთოდ გუწრდი მისი ლახვრისა მიერ მოწყულული და ჰგოდებდ სიმწარით.—კატავასია, რომელმან ივსნა ყ...ნ ცოდვისა გემოთა სიმწარისაგან ქრისტე ნალეელი სუ... (ფ. 1r—51v).

მანაწერი: ქ. სახელითა მღთისითა, მამისა, ძისათა და სულისა წმიდისათა ვიყიდე ძე ჯანნივე გორინთელმა (!) ეს წიგნი, მოგეც ფასი სრული და უკლეღლი. მე ეთორგი ჯობიაშვილს დამიწერია და მოწამეც ვარ (ფ. 10v).

336

სადღესასწაულოს საწყვები

6 ფ.; 25,2x16,5; ქალღი; უყდო, ფრაგმენტები, ფურცლებად დაშლილი, გაწყალეებული; ნაწყვეტი; ნუსხური (დასაწყისი ასოები ასომთავრულით, სათაურები სინგურით); XVI ს. (ხელის მახედვით); შემოსულია 1925 წ. პ. კარბელაშვილისაგან.

იწყება: ... ა შენ მიერ ღთისა ჩუწნისა, რამეთუ აქუნდა შენ მიერ ძალი და მძლევა... დაამჯუნა და შემუსრა კერპთა იგი უძღური ძალი.

წყდება: დიდებამ, რომელმან კურთხეულ უწო[დე], წმიდა არსთა საკითხავი წმიდისა ბასილისი.

337

იონან ოძროპიის მოძვრების საწყვები

6 ფ.; 29x23; ქალღი; უყდო, ფურცლებად დაშლილი, ფურცლების ზედა ნაწილი მოგლეჯილი, ფრაგმენტები, ნაწყვეტი; ნუსხური (დასაწყისი ასოები ასომთავრულით, სათაურები სინგურით); XVIII საუკ. (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. პ. კარბელაშვილისაგან.

იწყება: ... და ელიან, რათამცა ცნეს, თუ ვითარითა სახითა შევიწყნარეთ მათი თესლი და საქმეთაგან და ქცევათა სცნობენ, თუ ვითარ შევიწყნარეთ.

წყდება: და აღსაშენებლად მათდა, რომელნი მეცნიერ იყვნეს საქმეთა ჩუწნთა ბოროტთა და დაბრკოლებულ მათთჳს და უკეთუ სიტყუა რამე სწაველი...

ანდერძი: ქრისტე, შეიწყალე ცოდვილი ბერი ფილიპე (ფ. 2r).

338

5 ფ; 72X17; ქალაღი; უდო; ფურცლებად დაშლილი; ნაწყვეტი; მხედრული; XVIII ს.უ. (ხელის მიხედვით); შემოსულია 1925 წ. ა. კარბელაშვილისაგან.

იწყება: ვიდრემდის სოფელსა ამას შინა ჯერ ვიჩინო ყოფა შენი, ექმენ მათ ვითარცა დედა-შვილთა საყვარელთა უფროსლა, ვითარცა მე ვექმენ მათ ვიდრემდის ხორციელად მათ თანა ვიქცეოდნი.

ბოლო: და სოფელი თავისუფალ ჰყო და ყოველნივე ზეცად აღიყვანნა, აღსდგა რა მკუდრეთით; მისა დიდება და სიმტკიცე აწ და მარადის და საუკუნეთა საუკუნეთასა, ამინ.

შინაწერი: ეს წიგნი ვინც მოიპაროს,
ისევ აქ მოიტანოს,
და თუ აღარ მოიტანოს,
საიქიოს გაიპაროს (ფ. 5v).

339

ეპისტოლენი

8. ფ.; 19,8X15,7; ქალაღი, ლურჯი; უდო; მხედრული (დასაწყისი ასოები ასომთავრულით); XIX საუკ.; შემოსულია 1925 წ. ა. კარბელაშვილისაგან.

1. პოლიკაროს, წყალობითა ღთისათა პატრიარხი წმიდისა ქალაქისა იერუსალიმისა და ყოვლისა პალესტინისა,—ყოვლად ღირს არხიმანდრიტს წმიდისა საფლავისა, შვილსა უფლისამიერ საყუარელსა, საზომისაებრ ჩვენისა უფალსა ვენედიკტეს...

ბოლო: და ისწრაფე პასუხისგება ჩვენი, რათამცა მადლი ღთისა იყოს შენთანა. 1812 წელსა, სექტემბრის 15-სა.—პატრიარხი იერუსალიმისა და ღთის მარადის მლოცველი (ფ. 1r—v).

2. კალინიკოს, წყალობითა ღთისათა არხიეპისკოპოსი კოსტანტინეპოლისა, ახლისა რომისა და პატრიარქი ყოვლისა სოფლისა—ჩუშნისა უწმიდესისა საპატრიარხოვსა სამოციქულოვსა და მსოფლიოვსა კათედრისა მორჩილნო, ყოვლად უსამღუდლოვსნო მიტროპოლიტნო, უპირატესად პატრიარქულნო და ღთის მოყუარენო არხიეპისკოპოსნო და ეპისკოპოსნო.

ბოლო: და გყუნეს თქვენ მემკვიდრედ ზენასა იერუსალიმისა, ესე იგი უკუდავისა და საუკუნოვსა ნეტარებისა და დიდებისა

მისისა, რომლისა მადლი და აუტრაცხელი წყალობა და ლოცვა კურთხევა საზომისამებრ ჩვენისა იყავნ თქუცნ ყოველთა თანა, ამინ. თთუცსა ფებერვალსა, ინდიკტიონსა 12 (ფ. 2r—7v).

შენიშვნა: ეპისტოლე მიმართულია ცხრაშეტი მიტროპოლიტისადმი (ფ.8r).

340

მოკლე ქრისტიანული ზნეთ სწავლება.

16 ფ; 21,5×18; ქაღალდი; უყდო, . ჩვეული; სრული; მხედრული; 1832 წ. (15r); შემოსულია 1925 წ. პ. კარბელაშვილისაგან; ფფ. 15v—16rv) დაუწერელია.

დასაწყისი: მოკლე ქრისტიანებრითი ზნეთ სწავლება. —გახსოვდეს ყოველსა ქრისტიანესა, რომელ ღმერთი არს და რომელ იგი ჰსჭურეტს მხოლოდ საქმეთა შენთა.

ბოლო: და მყოფელი მისი ყოფს თავსა თუსსა კეთილ შობილურსა ქცევასა შინა, . წელსა ჩყლბ ივლისის 39 (ფ. 1r—15r).

შენიშვნა: ხელნაწერში მოთავსებულია შემდეგი ზნეთ სწავლებანი:

1. მოკლე ქრისტიანული ზნეთ სწავლება (ფ. 1r).
2. კანონი კეთილისა საქმისანი და ჩვეულებისანი (ფ. 3r).
3. გლეხი ანუ მიწის-მომკმედი და შერლნი მისნი (5v).
4. ძმათათვის ანუ დათა (10r).

ნაბეჭდ ფორმათა რაოდენობა 20.